

RAPORTTEJA 92

KOTISEUTUA KUTOMASSA

NURMONJOKILAAKSON KOTISEUTUKESKUSTELUJEN
DOKUMENTOINTI

TIMO SUUTARI JA SULEVI RIUKULEHTO (TOIM.)

KOTISEUTUA KUTOMASSA

NURMONJOKILAAKSON KOTISEUTUKESKUSTELUJEN DOKUMENTOINTI

TIMO SUUTARI JA SULEVI RIUKULEHTO (TOIM.)

Julkaisija	Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti www.helsinki.fi/ruralia	Lönnrotinkatu 7 50100 MIKKELI	Kampusranta 9 C 60320 SEINÄJOKI
Sarja	Raportteja 92		
Kannen kuva	Yksityiskohta Nurmon ryijystä ”Joki on Nurmon äiti”. Matti Mäki.		
ISBN	978-952-10-6518-7 (pdf)		
ISSN	1796-0630 (pdf)		

SISÄLLYS

1	KOTISEUTUSUUNNITTELUN TAUSTAA	5
1.1	Kokemuksellisen kotiseututeorian tarjoama viitekehys	5
	Sulevi Riukulehto	
1.2	Keskustelutilaisuudet sekä aineistonkeruumenetelmät	6
	Timo Suutari & Sulevi Riukulehto	
2	TILAISUUKSIEN DOKUMENTAATIO	10
2.1	Kotiseutu Ylijoen kylän asukkaiden kokemana	10
	Timo Suutari & Sulevi Riukulehto	
2.2	Kouralaisten kotiseudun ulottuvuudet	17
	Jussi Välimäki, Timo Suutari & Sulevi Riukulehto	
2.3	Nurmooseuralaisten kotiseudun kerrokset	25
	Jussi Välimäki & Sulevi Riukulehto	
2.4	Nurmon lukiolaisten mielikuvia kotiseudusta	40
	Jussi Välimäki & Sulevi Riukulehto	
2.5	Kotiseutu Kiikun kylän asukkaiden kokemana	45
	Timo Suutari & Sulevi Riukulehto	
2.6	Nurmoo-Seuran historiatoimikunnan jäsenten kotiseutumielikuvia	55
	Jussi Välimäki & Sulevi Riukulehto	
2.7	Alapään alueen asukkaiden näkemyksiä kotiseudustaan	64
	Timo Suutari & Sulevi Riukulehto	
2.8	Kesänurmolaisten kotiseutu	79
	Timo Suutari & Sulevi Riukulehto	
2.9	Koliinin alueen asukkaiden kotiseutukäsityksiä	85
	Timo Suutari, Sulevi Riukulehto & Jussi Välimäki	
2.10	Lapsiperheiden kotiseutu	94
	Sulevi Riukulehto, Aapo Jumppanen & Timo Suutari	
	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	102
LIITE 1.	Kyläseurojen tilaisuuksissa käytetty virikehaastattelurunko	103
LIITE 2.	Historian tapahtumia ja henkilöitä koskevat virikkeet	114
LIITE 3.	Perhekahvilassa esitetyt loruvirikkeet	115
LIITE 4.	Luettelo Nurmonjokilaakson kotiseutukeskusteluissa mainituista nimistä	119
KUVAT		
Kuva 1.	Nurmon alueen kartta	7
Kuva 2.	Keskustelutilaisuuksiin osallistuneet ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan	8
Kuva 3.	Keskustelutilaisuus Nurmon museolla	9
Kuva 4.	Ylijoen koulunmäki	12
Kuva 5.	Kouran Louhen logo	12
Kuva 6.	Kesällä 2012 ensimmäistä kertaa järjestetyn Ylijoki Roots'n'Blues -tapahtuman yleisöä	13
Kuva 7.	Väärämänty	14
Kuva 8.	Mansikkamäen paappa eli lisakki Mansikkamäki (1828–1906) Kaisa-vaimoineen	14
Kuva 9.	Paston mylly Jyläskoskessa	15
Kuva 10.	Ylijoen kerhotila	16
Kuva 11.	Rintalansilta	16
Kuva 12.	Kouran liikuntahalli	17
Kuva 13.	Kivjärven kosteikko	19
Kuva 14.	Kouran höyrysaha Oy 1930-luvulla	20
Kuva 15.	Kuorasluoma	21
Kuva 16.	Kivijärven laavu	21
Kuva 17.	Jättikokoinen potkukelkka E.S. Lahtinen Oy:n pihamaalla	22
Kuva 18.	Kuitulan torppa	22

Kuva 19.	Kouran keskustaajama ja valtatie 18.....	23
Kuva 21.	Nurmon museon pihapiiri kesällä 2012.....	25
Kuva 22.	Tuleentunutta viljaa Hipinmäellä.....	27
Kuva 23.	Nurmon museon karjalaishuone.....	28
Kuva 24.	Painin olympiamitalisteja kuvattuna 1930-luvulla.....	29
Kuva 25.	Hyllykallion kenttä.....	30
Kuva 26.	Nurmon kirkonseutua.....	31
Kuva 27.	Nurmonjoki Ykskorvaasen sillalta nähtynä.....	31
Kuva 28.	Gustav Sandelin (1924–2012).....	32
Kuva 29.	Ruuhikoski.....	33
Kuva 30.	Kropsun teko-ohje Nurmon museolta.....	34
Kuva 31.	Loukon kartanon torniosa.....	34
Kuva 32.	Hyllykamari.....	35
Kuva 33.	Karhuvuoren rakentuvaa asuinluetta kesällä 2012.....	36
Kuva 34.	Nurmon Lylyn maamiesseuran aktiiveja.....	36
Kuva 35.	Nurmon kirkko.....	39
Kuva 36.	Nurmon lukio.....	40
Kuva 37.	Tepon asuinluetta.....	41
Kuva 38.	Knuuttilan entinen koulu, nykyinen Knuuttilan päiväkotia.....	41
Kuva 39.	Pinaattilätyt ja karviaishillo.....	42
Kuva 40.	Nurmon liikuntahalli.....	43
Kuva 41.	Tanelinlampi.....	43
Kuva 42.	Kyrönjoki Seinäjoen oikaisu-uoman kohdalta.....	46
Kuva 43.	Koivusalon talli.....	48
Kuva 44.	Lehtisalons louhos.....	49
Kuva 45.	Patosilta.....	50
Kuva 46.	Kulkijoita Paukanevan pitkospuilla.....	50
Kuva 47.	Hyllykallion Prisma.....	51
Kuva 48.	Näkymä Kiikun suoralta Nurmon kirkon suuntaan.....	52
Kuva 49.	Ylijokisia nuoria veneretkellä Nurmonjoella 1930-luvun alussa.....	56
Kuva 50.	Äyräpää-muistomerkki.....	58
Kuva 51.	V. A. Elonheimo (1903–1974).....	59
Kuva 52.	Erkki Ikola (1913–2009).....	59
Kuva 53.	Körttipukuinen hahmo Nurmon museossa.....	60
Kuva 54.	Nurmon asema 1920-luvun lopulla.....	61
Kuva 55.	Rajakivi.....	63
Kuva 56.	Hipin allas.....	64
Kuva 57.	Nurmonjoki talvella.....	65
Kuva 58.	Haalin kylätalo ja leikkikenttä.....	67
Kuva 59.	Latomaisema Martikkalankylästä vuodelta 2004.....	69
Kuva 60.	Pikkujouluvaellus.....	70
Kuva 61.	Kari Maunula.....	71
Kuva 62.	Enkelipatsas Nurmon hautausmaalla.....	72
Kuva 63.	Traktorimuseo.....	72
Kuva 64.	Jokinäkymä kohti Hipin patoa.....	75
Kuva 65.	Kuovi.....	76
Kuva 66.	Atria ja Isovuoren alue.....	77
Kuva 67.	Armas Luukko (1908–1993).....	80
Kuva 68.	”Etelä-Pohjanmaalta”. Vihtori Ylisen maalaama opetustaulu vuodelta 1915.....	81
Kuva 69.	Näkymä Ruuhikosken sillalta.....	82
Kuva 70.	Veneskosken kauppa.....	83
Kuva 71.	Yksi nurmolaisten suosimista uimapaikoista, Veneskosken louhos.....	85
Kuva 72.	Koliinin kenttä.....	87
Kuva 73.	Valtakunnallinen painijapatsas.....	88
Kuva 74.	Kuortaneentien kiertoliittymä.....	89
Kuva 75.	Talvinäkymä Paukanevalta.....	90
Kuva 76.	Nurmon pallon kenttä.....	91
Kuva 77.	Veneskoski-Viitalankylä, taustalla Hirvijärven allas.....	95
Kuva 78.	Kivisaaren ja Hyllykallion alue ilmasta nähtynä.....	96
Kuva 79.	Makkaranpaistotuokio Lehtisalons laavulla.....	98
Kuva 80.	Lankarin tupa.....	98
Kuva 81.	Venestalo.....	100

1 KOTISEUTUSUUNNITTELUN TAUSTAA

1.1 KOKEMUKSELLISEN KOTISEUTUTEORIAN TARJOAMA VIITEKEHYS SULEVI RIUKULEHTO

Tämä julkaisu on Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin toteuttaman Nurmonjokilaakson kotiseutusuunnitelma -hankkeen aineiston kirjallinen dokumentaatio-osa. Hanke toteutettiin 1.2.–31.10.2012 ja aineisto koottiin Nurmossa järjestetyissä keskustelutilaisuuksissa touko-syyskuussa 2012.

Ruralia-instituutissa hankkeen toteutti *aluehistorian, kotiseudun ja kulttuurin* teemoihin keskittyvä tutkimusryhmä, jota johtaa aluehistorian tutkimusjohtaja Sulevi Riukulehto. Nurmonjokilaakson kotiseutusuunnitelma -hankkeen projektipäällikkönä työskenteli Timo Suutari. Hän on kantanut päävastuun hankkeen produktioiden suunnittelusta ja käytännön toteutuksesta muun muassa johtamalla järjestettyjen tilaisuuksien keskustelut. Tilaisuuksien dokumentointiin osallistuivat merkittävästi myös harjoittelija Jussi Välimäki ja yhden tilaisuuden osalta myös tutkijat Katja Rinne-Koski ja Aapo Jumppanen.

Ryhmän tutkimuksellisenä tarkoituksena oli synnyttää sellainen nykypäivän kotiseutukäsityksiä ja kotiseutukuvia koskeva aineisto, joka soveltuisi pilotoimaan Riukulehdon ajatuksia kokemuksellisesta kotiseudusta. Toisin sanoen kootun aineiston avulla on mahdollista testata kokemuksellisen kotiseututeorian kantavia ajatuksia ja työstää teoriaa edelleen. Siksi hankkeessa kiinnitettiin huomiota sekä luonnonympäristöön, rakennettuun ympäristöön että sosiaalis-henkiseen ympäristöön liittyviin kysymyksiin ja luotiin aineistoa kaikista niistä.

Sysäyksen kotiseututeorian pilotoinnille juuri Nurmonjokilaakson alueella antoi välillisesti Seinäjoen kaupunki. Vuonna 2009 toteutuneen Nurmon ja Seinäjoen kuntaliitoksen jälkeen kaupungin kasvupaineet ovat kohdistuneet muun muassa niille Nurmonjokivarren alueille, jotka kaupungin suunnittelussa on yhdistetty nimellä Nurmonjokilaakso. Kun nurmolaisen identiteetin rakentumisen kannalta keskeistä aluetta tarkastellaan ison kaupungin osana, on myös kaupungin kannalta tärkeää, että alueen kulttuuriarvoja ja sen asukkaiden identiteettiä kohdellaan kunnioittavasti. Kaupungin suunniteltuun ja kaavoitukseen liittyvät tarpeet ja tutkimusryhmämme kiinnostus kartoittaa asukkaiden kotiseutukäsityksiä löysivät yhteisen tavoitteen: kasvualueen kehittäminen kulttuurisesti kestävällä tavalla. Syntyi ajatus kotiseutusuunnittelusta. Tätä

varten Seinäjoen kaupunki tilasi Ruralia-instituutilta ideapaperin marraskuussa 2011. Ideapaperin tarkoituksena oli koota yhteen asioita, jotka tulisi ottaa huomioon perinteitä kunnioittavassa alueen kehittämisessä.

Joulukuussa 2011 Ruralia-instituutti järjesti yhdessä kaupungin kanssa ajatuspajatyypisen ideointi- ja keskustelutilaisuuden Nurmon asukaslautakunnan jäsenille. Tilaisuudessa muodostetun aineiston perusteella Ruralia-instituutti laati idearaportin¹. Samanaikaisesti Ruralia-instituutti kävi neuvotteluja myös Nurmoo-Seuran kanssa (pj. Matti K. Jaskari). Ilmeni, että Nurmoo-Seura on kiinnostunut selvittämään perusteellisemmin alueen asukkaiden kotiseutukuvia, niihin liittyviä avainkohteita ja kulttuurisia arvoja sekä niistä yleisellä tasolla kutoutuvaa kokonaisuutta. Haluttiin etsiä vastausta kysymyseen, mikä oikeastaan on nurmolainen kotiseutu. Yksittäinen asukaslautakunnalle suunnattu aivoriihi ei tietenkään tyhjentävästi kuvaa Nurmonjokilaakson asukkaiden ja viiteryhmiä kotiseutukuvien koko kirjoa. Pikemminkin idearaportti oli raapaisu kotiseutukäsitysten pintaan. Yhdessä Nurmoo-Seuran kanssa valmisteltiin noin yhdeksän kuukauden pituinen Leader-hanke EU:n Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan, ja se sai myönteisen rahoituspäätöksen Seinäjoen Seudun Kehittämisyhdistys Liiveri ry:ltä ja Etelä-Pohjanmaan Ely-keskukselta.

Hankekuvauksen mukaan kotiseutusuunnitelma ei pyri olemaan suunnitelma siinä merkityksessä, että loppuraportissa määriteltäisiin, millainen kotiseutu alueella tulee olemaan lähitulevaisuudessa. Ehkä suunnitelmaa osuvampi nimi olisi-kin tekemistä korostava *kotiseutusuunnittelu*, sillä Nurmonjokilaakson kotiseutusuunnitelma on ollut ennen muuta prosessi. Alueella vakituisesti asuvia sekä loma-asujia on koottu pohtimaan, mitä kotiseutu juuri heille ja henkilökohtaisesti merkitsee, miten kotiseutu on muuttunut, mikä siinä on arvokasta ja mitä tulevaisuudelta odotetaan. Vaikka kotiseutusuunnitelma ei ole lain edellyttämä kuulemis- tai osallistamismenettelmä, sen avulla on tuotettu runsaasti tietoa alueen asukkaille arvokkaista kotiseudun kohteista. Näkökulma on jopa monipuolisempi kuin virallisissa kuulemismenettelyissä.

Nurmonjokilaakson kotiseutusuunnitelma -hankkeen tavoitteena on ollut toteuttaa 1. selvitys alueen asukkaiden

¹ Suutari, Riukulehto, Rinne-Koski & Ojalampi (2011). *Kotiseutua paikantamaan. Päämääränä kulttuurisesti kestävä Nurmonjokilaakson kotiseutusuunnitelma*. Idearaportti. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Raportteja 77.

kotiseutukäsityksistä, kotiseudun avainkohteista ja syvärakenteista sekä 2. kuvaus ja tulkinta niiden merkityksestä. Tämä keskustelutilaisuuksien dokumentointiosa sisältää kohtaan 1. liittyvän raportoinnin kokonaisuudessaan. Kaikki aineistonkeruumenetelmän tuottamat kotiseutukäsitykset, avainkohteet ja syvärakenteet on sisällytetty tähän raporttiin. Koska tällainen dokumentointi on välttämättä jossain määrin luettelevaa ja itseään toistavaa, pidimme tarkoituksenmukaisena sen julkaisemista tulkintaosasta erotettuna. Runsaille toistoilla ja lukemattomilla yksityiskohdilla ei haluttu kuormittaa varsinaista tulkintaa. Hankkeen toinen julkaisu *Joki on Nurmon äiti*² sisältää tähän dokumentointiin perustuvan yhteenvedon, siis jäsenyyksien siitä, millaiselta nurmolaisten kotiseutukäsityksien, avainkohteiden ja syvärakenteiden kokonaisuus näyttää tämän päivän kontekstissa. Kuvaus ja tulkinta merkityksestä on kokonaan jätetty tämän dokumentoinnin ulkopuolelle. Julkaisujen rajankäynti on siis yksinkertainen: *Kotiseutua kutomassa* esittää jokaisen puun, *Joki on Nurmon äiti* maalaa kuvan koko metsästä.

Kokemuksellisen kotiseututeorian ytimenä on ajatus, että jokaisella ihmisellä on oma, kokemuksiin perustuva kotiseutukuvansa³. Kotiseudun kokemus liittyy paikkoihin, joissa ihminen elämänsä varrella asuu tai jotka muuten ovat hänelle merkityksellisiä. Kotiseutu voidaan ymmärtää aiemman elämänvaiheen, esimerkiksi lapsuuden, idyllisenä kotiseutuna, paikkana johon voidaan kaivata, mutta jota ei ehkä enää sellaisenaan ole. Toisaalta kotiseutu on ihmisen koko elämänhistorian ajan muuttuva kokonaisuus, johon kerrostuu eri paikkoihin liitettyjä muistikuvia. Suhde kotiseutuun on siis kokemuksellinen ja kehittyvä, ei tilan tai alueen määräämä ja muuttumaton.

Kotiseudun ei tarvitse olla synnyinpaikka tai asuinpaikka, vaikka nämä asiat usein kotiseutuun yhdistetään. Kotiseutusiide syntyy ennen muuta toiminnallisesti, jolloin kotiseuduksi koetaan esimerkiksi mökki, leikkipaikat, harrastuspaikat tai koulu- ja työympäristöt. Kokemuksellisessa kotiseututeoriassa kotiseutua tarkastellaan kolmen erityyppisen, mutta toisiinsa vuorovaikutuksessa olevan osa muodostamana kokonaisuutena: nämä osat ovat luonnonympäristö, rakennettu ympäristö sekä sosiaalinen ja henkinen ympäristö.

Luonnonympäristöllä tarkoitetaan esimerkiksi järviä, metsiä, mäkiä ja muita vastaavia muodostumia. Luonnonympäristöllä voi olla valtava vaikutus yksilöön. Esimerkiksi puun kaataminen voi synnyttää kansanliikkeen – ja on usein synnyttänytkin. Eikä puuhun tarvitse välttämättä liittyä erityisiä maisema-arvoja. Puu voi olla elämää suurempi vaikkapa siksi, että juuri sen luona kylän nuoret ovat aina tavanneet toisiaan. Asukkaiden tuntema loukkaus on todellinen ja syvä: ilman puuta paikka ei enää tunnu samalta.

Rakennettu ympäristö herättää vähintään yhtä vahvoja tunteita. Rakennettu ympäristö on muokattuja maisemia, rakennuksia ja rakennettuja maamerkkejä. Kotiseudun avainkohteen ei tarvitse ole erityisen kaunis tai kulttuurisesti arvostettu. Jos lapsia pyydetään nimeämään viisi kotiseudun tärkeintä paikkaa, eniten mainintoja saattaa kerätä rähjäinen lautatarha tai takapiha. Paikka ei ehkä ole arkkitehtoninen helmi, mutta se voi olla yksi kotiseudun tärkeimmistä kiinnostuskohdista.

Suurimmassa merkityksessä kotiseudun kokemuksellisessa määrittämisessä on kuitenkin henkinen ja sosiaalinen ympäristömme. Miten syödään, puhutaan, pukeudutaan, käytäydytään, miten meillä päin tavataan ajatella ja toimia eri tilanteissa. Tähän asioiden kokonaisuuteen viitataan joskus henkisenä kansanperinteenä. Se muodostaa olennaisen, ehkä jopa tunteenomaisimman osan kotiseudustamme. Äkillinen muutos henkisessä ympäristössä koetaan helposti loukkaavaksi. Kadunnimen vaihtaminen voi herättää kapinan, sillä nimi on paikan muisti.

Nämä kotiseudun tasot tai osat eivät ole erillisiä vaan yhteydessä keskenään. Usein niitä on vaikea erottaa toisistaan, yhdessä ne luovat merkityksellisen kokonaisuuden. On tärkeää, että alueen kulttuuriarvoja ja sen asukkaiden identiteettiä kohdellaan arvostavasti. Tässä työssä kotiseutusuunnittelu voi olla hyödyllinen väline: toivottavasti suunnitelma voi olla objektiivinen työkalu kulttuurisesti kestävä, perinteitä kunnioittavan kehittämistyön toteuttamiseksi.

1.2 KESKUSTELUTILAISUUDET SEKÄ AINEISTONKERUUMENETELMÄT

TIMO SUUTARI & SULEVI RIUKULEHTO

Nurmonjokilaakson kotiseutusuunnitelma -hankkeen keskeinen tavoite on luoda tulkinta siitä, millainen on nurmolaisten yksittäisistä kotiseutukokemuksista yleisellä tasolla kutoutuva kotiseutu; mitkä ovat alueen asukkaiden mielestä keskeiset luonnonympäristön, rakennetun ympäristön ja toiminnallisen ympäristön kohteet, jotka tulee ottaa huomioon aluetta kehitettäessä. Koska kotiseudun syvärakenteita, avainkohteita ja ydinarvoja ei asiantuntija – eikä tutkijakaan – voi havaita ulkopuolelta, kotiseutukuva on koottu nurmolaisilta itseltään alueella järjestetyissä keskustelutilaisuuksissa.

Tilaisuuksien tarkoituksena on ollut selvittää mahdollisimman kattavasti eri asukasryhmien näkemyksiä ja kokemuksia alueesta kotiseutuna. Aineistonkeruussa pyrimme sekä maantieteelliseen kattavuuteen että eri ammatti-, ikä ja viiteryhmien tavoittamiseen. Jotta eri puolilla Nurmoa asuvat ihmiset saisivat äänensä kuuluville, päätimme järjestää keskustelutilaisuuksia Nurmon kyläseurojen kanssa. Nurmon alueella toimii kaikkiaan kahdeksan kyläseuraa. Kaikille niille tarjottiin mahdollisuus toteuttaa oma keskustelu, mutta yhteisen ajan löytäminen näin lyhytkestöisen hankkeen puitteissa ei aina ollut mahdollista. Tilaisuudet järjestettiin Alapään, Kii-kun, Koliinin, Kouran ja Ylijoen kyläyhdistysten ja -seurojen kanssa. Kyläyhdistysten lisäksi Nurmo-Seuralle kohdennettiin kaksi tilaisuutta, toinen hallitukselle ja toinen historiatoi-

² Riukulehto & Suutari (2012). *Joki on Nurmon äiti. Nurmonjokilaakso kotiseutukuvassa*. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Julkaisuja 28.

³ Kokemuksellista kotiseututeoriaa on esitelty tutkimusyhteisölle kolmessa konferenssisitelmässä: Riukulehto (2012). Forming a Homely Landscape – a Framework for Personal Identity. Riukulehto (2010a). Reforming Regional Identities between Local and National. Experiences from Western Finland. Riukulehto (2010b). The Three Stages of Landscapes as a Basis for Regional Identity.

mikunnalle. Nuorten sekä lapsiperheiden kotiseutukäsityksiä tavoittelimme Nurmon lukiossa ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Nurmon paikallisyhdistyksen perhekahvilassa järjestetyissä tilaisuuksissa. Näiden lisäksi järjestimme tilaisuuden kesänurmolaistilaisille.

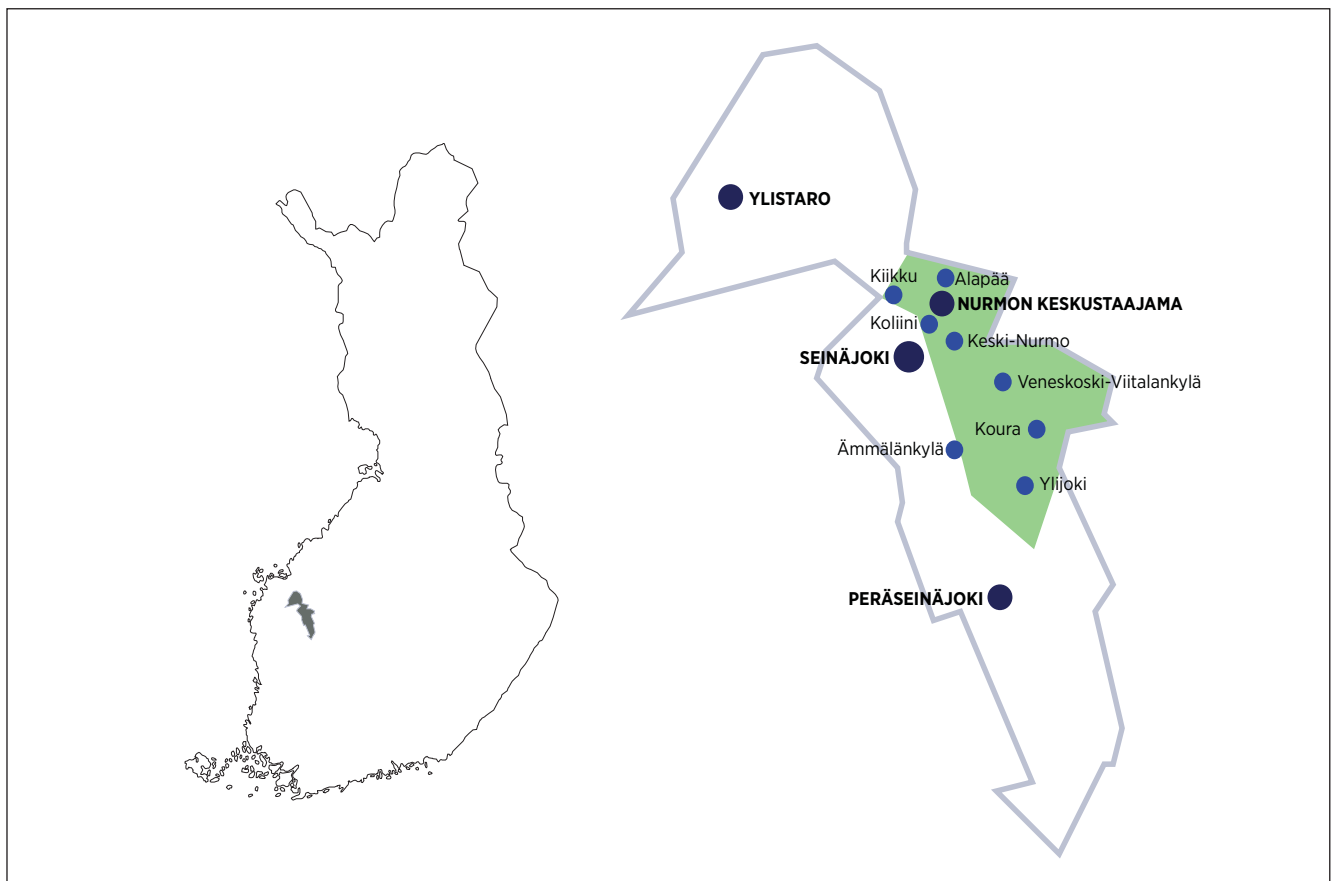
Tilaisuudet järjestettiin yhteistyössä kyläseurojen, Nurmoo-Seuran, lukion historian ja yhteiskuntaopin lehtorin sekä MLL:n perhekahvilatoiminnasta vastaavien kanssa. Osa kyläseuroista jakoi kutsuja alueensa asukkaille, osa kutsui kyläläisiä paikallislehden yhdistyspalstalla. Nurmoo-Seuran tilaisuuksiin kutsuttiin yhdistyksen postituslistan välityksellä. Muualle muuttaneita ja kesänurmolaistilaisuuksiin kutsuttiin sekä henkilökohtaisesti että sosiaalisen median avulla.

Tilaisuudet olivat luonteeltaan keskustelevia, ja niihin osallistui kaikkiaan 128 henkilöä. Osallistuneiden ikä- ja sukupuolijakauma on esitetty kuviossa 1. Tilaisuudet järjestettiin kylätaloissa, Nurmon museolla, Nurmon lukiossa sekä Hyllykallion nuorisotilassa. Tilaisuuden johtamisesta vastasivat Ruralia-instituutin tutkijat, ja tilaisuuden järjestely toteutettiin yhteistyössä seurojen ja yhdistysten kanssa. Haastattelumenetelmänä käytettiin niin sanottua virikehaastattelua, joka perustuu sekä kuvallisiin että sanallisiin herätteisiin, joiden pohjalta keskustelua käydään. Eri tilaisuuksien osallistujille esitettiin samassa järjestyksessä joukko samalla tavalla muotoiltuja keskustelunaiheita ja kysymyksiä, joita he saivat kom-

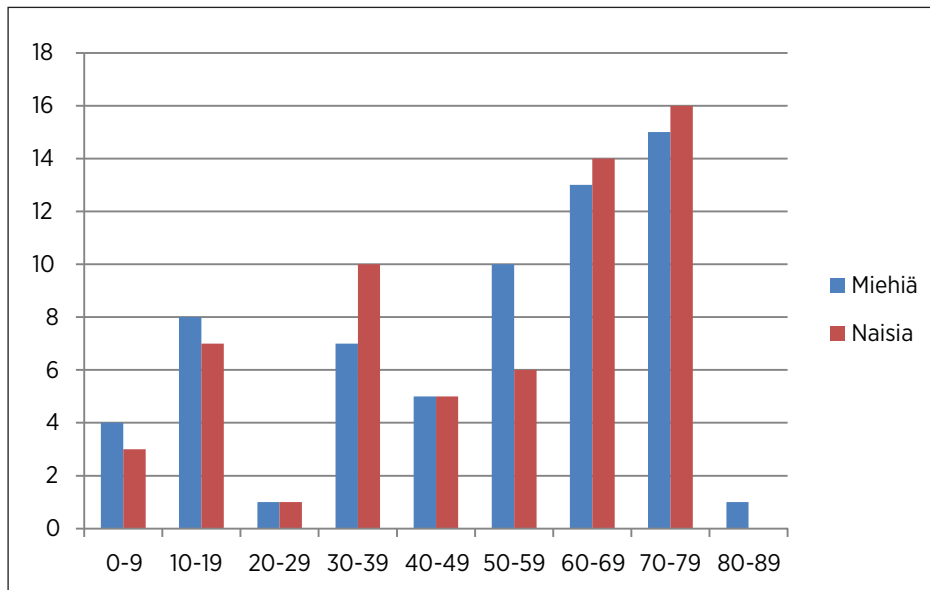
mentoida omin sanoin. Paikalla olleiden henkilöiden keskustelua ei pyritty ohjailemaan muuten kuin virikkeiden avulla. Tällä pyrittiin siihen, että osallistujat eivät toistaisi tutkijoiden ennakkokäsityksiä, vaan keskustelevat asioista aidosti keskenään. Tutkijat eivät kuitenkaan jääneet pelkiksi tarkkailijoiksi. Valmiiden kysymysten herättämän keskustelun pohjalta he esittivät lisäkysymyksiä ja pyysivät täsmennyksiä esiin nousseisiin aiheisiin.⁴

Tilaisuuksien kulku oli suunniteltu siten, että alussa osallistujille näytettiin kahdeksan ilmakuvan sarja Nurmonjokivarresta yläjuoksulta alajuoksulle, minkä jälkeen käytiin keskustelua joen merkityksestä nurmolaistilaisille. Sitten osallistujille esiteltiin lyhyesti, millaisia merkityksellisiä kotiseudun käsitteelle on yleisesti annettu ja pyrittiin rohkaisemaan heitä ajattelemaan kotiseutuaan monipuolisesti. Haastateltavien kotiseutukäsitysten ja oman kotiseudun erityislaadua ja omaleimaisuutta koskevien kysymysten jälkeen osallistujia pyydettiin miettimään, millainen valokuva parhaiten kuvaisi juuri heidän kotiseutuaan ja sen avainkohteita. Tilaisuus jatkui kuvallisilla virikkeillä. Esitettiin erilaisia luonnonympäristöjä, kokoelma Nurmoo- ja nurmolaistilaisuuksien yleisesti liitettäviä asioita, sekä kuvia Nurmon keskeisistä rakennetun ympäristön kohteista. Kuvavirikkeiden jälkeen keskusteltiin siitä, miten muualta tulevat henkilöt juurtuvat Nurmoo- ja tiettyyn kylään sekä otavat sen kotiseudukseensa. Kaksi viimeistä sanallista virikettä

⁴ Virikehaastattelumenetelmästä enemmän esim. Vesala & Rantanen 2007.

Kuva 1. Nurmon alueen kartta.

Kuva 2. Keskustelutilaisuuksiin osallistuneet ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan.

keskittyivät siihen, miten kotiseudun avainkohteiden mahdolliset muutokset ovat vaikuttaneet tai vaikuttavat osallistujien kotiseudun kokemuksiin.

Käytössä oli kaksi keskeisiltä osiltaan yhtenevää virikehaastattelurunkoa: toinen kylissä järjestettyjä tilaisuuksia varten sekä toinen, jota käytettiin muissa keskustelutilaisuuksissa. Molemmilla haastattelupohjilla halusimme tavoittaa osallistujien omakohtaiset ja kokemusperäiset kotiseutukäsitykset. Merkittävin ero oli siinä, että kyläseurojen tilaisuuksissa pyydettiin joissain kohdissa pohtimaan vastauksia ensi sijassa kylän näkökulmasta, kun taas muiden tilaisuuksien osallistujia pyydettiin vastaamaan kysymyksiin koko Nurmon näkökulmasta. Tällä pyrimme varmistamaan sen, että esiin saadaan myös sellaisia kotiseudun piirteitä, joita vastaajat pitävät vain jollekin kylälle tyypillisinä, ehkä jopa ainutlaatuisina ja muista Nurmon kylistä erottavina tekijöinä. Tässä myös onnistuimme. On kuitenkin mahdollista, että annettu ohjaus samalla jossain määrin hillitsi omaperäisempien, kunta- ja kylärakenteesta riippumattomien kotiseutukuvien julkituomista. Yksittäisen osallistujan kotiseutukuvahan saattaa olla muovautunut useitakin muista kylistä, jopa ulkomailta kertyneistä kokemuksista. Nurmoo-Seuran historiatoimikunnalle järjestetyssä tilaisuudessa haastattelurunkoon lisättiin vielä kolme kysymystä, joissa käsiteltiin nurmolaisuuteen merkittävästi vaikuttaneita tapahtumia tai henkilöitä. Esimerkkinä käytetystä kokonaisuudesta virikehaastattelurungosta on kyläseurojen tilaisuuksissa käytetty teemarunko, joka on nähtävänä liitteessä 1. Historian tapahtumia ja henkilöitä koskevat virikkeet ovat liitteessä 2.

Tilaisuuden päätteeksi osallistujille annettiin kaksi kirjoitustehtävää. Ensimmäisessä pyydettiin pohtimaan, mitkä ovat heille merkityksellisiä kotiseudun paikkoja ja kuvaamaan, millaisia nämä paikat ovat ja mitä niissä tapahtuu. Viimeinen kirjoitustehtävä oli luonteeltaan niin sanottu eläytymismenetelmätehtävä. Eläytymismenetelmällä tarkoitetaan tarinoiden kirjoittamista tutkijan antamien ohjeiden mukaan. Vastaajille annetaan tietty orientaatio eli kehyskertomus, jonka antamien mielikuvien mukaan heidän tulee kirjoittaa pieni esseemuotoi-

nen tarina. Tarinoissa kirjoittaja vie kehyskertomuksessa esitettyä tilannetta eteenpäin tai kuvaa, mitä kehyskertomuksessa esitettyä tilannetta ennen on tapahtunut. Keskeistä menetelmässä on se, että tarjotaan vähintään kaksi erilaista kehyskertomusta, joissa varioidaan jotain tiettyä seikkaa. Menetelmällä voidaan tarkastella varioinnin merkitystä. On kiinnostavaa nähdä, miten vastaukset muuttuvat, kun jotain kehyskertomuksen tekijää tai ehtoa muutetaan.⁵

Osallistujille näytettiin kaksi tekstikuvausta, joista pyydettiin valitsemaan toinen ja kirjoittamaan siihen jatkoa. Kirjoitustehtävässä pyydettiin kuvittelemaan kotiseudun tulevaisuutta viisi vuotta eteenpäin oman viihtyvyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen kannalta. Valittavana oli joko myönteinen tai kielteinen tulevaisuudenkuva. Eläytymismenetelmän kehyskertomukset ovat liitteessä 1. esitetyn haastattelurungon viimeisenä virikkeenä.

Kaikki ihmiset eivät ilmaise itseään keskustelussa yhtä sujuvasti. Joku lumoutuu kuuntelemaan muiden ajatuksia, joku jännittää esiintymistä tai ei yksinkertaisesti pääse ääneen. Kirjoitustehtävällä halusimme varmistaa, että myös ne osallistujat, joille kirjoittaminen on puhumista luontevampi ilmaisutapa, saavat mielipiteensä julki. Kirjoitustehtävä tarjoaa myös keskustelua paremman mahdollisuuden esittää muiden mielipiteestä voimakkaasti poikkeavia käsityksiä sekä myös vahvasti henkilökohtaisia havaintoja, kokemuksia ja tunteita, jotka juuri henkilökohtaisuutensa vuoksi saattaisivat yleiseen keskusteluun tuotuina vaikuttaa kiusallisilta.

Virikehaastattelumenetelmä ja eläytymismenetelmä houkuttavat osallistujia tunnistamaan ja tulkitsemaan kotiseutunsa avainkohteita ja niiden merkityksiä. Menetelmissä samaan aiheeseen palataan yhä uudelleen hieman eri näkökulmasta. Esimerkiksi joen merkitys osana kotiseutua tuli esiin haastatteluisissa ja kirjoitustehtävissä toistuvasti.

Tutkijat tekivät tilaisuuden aikana muistiinpanoja käytystä keskustelusta. Haastattelutilaisuudet myös tallennettiin

⁵ Eläytymismenetelmästä enemmän mm. Eskola 1997 ja 1998.

Kuva 3. Keskustelutilaisuus Nurmon museolla. Kuva Timo Suutari.

ja haastattelut purettiin tekstiksi niiltä osin, kun tehtyjä muistiinpanoja haluttiin tarkentaa. Raportoidut tilaisuudet tavoittavat kotiseudun senhetkisen kuvan niiden henkilöiden tuotamana, jotka ovat olleet paikalla. Kyseessä ei siis ole kotiseudun koko kuva, eikä sellaista näkemyksemme mukaan voida tavoittaakaan. Kukin tilaisuus antoi meille näytteen alueen asukkaiden kotiseutukäsityksistä. Ne muodostavat aineiston, jota voidaan edelleen käsitellä ja tulkita monin tavoin.⁶

Tämä julkaisu on nimensä mukaisesti Nurmonjokilaakson kotiseutusunnitelma -hankkeessa toteutettujen keskustelutilaisuuksien dokumentointi. Sen ensisijaisena tehtävänä on jäsentää kertynyt keskusteluaineisto sujuvaan muotoon myöhemmää käyttöä varten. Siksi esityksessä vältetään tulkintaa. Dokumentoinnissa kuuluu osallistujien oma ääni. Mielipiteitä ei tekstissä kommentoida, arvostella eikä oiota, minkä vuoksi olemme pyrkineet välttämään tässä raportissa kirjallisiin lähdevitteisiin tukeutuvia tarkenteita.

Kotiseutu ei ole monoliitti, vaan monipiirteinen, runsaasti yksityiskohtia, värejä ja säikeitä sisältävä kudelma. Siksi myös mahdollisten ristiriitaisuuksien on annettu jäädä näkyviin. Kuten edellä on todettu, keskusteluaineistoon sekä muuhun kirjalliseen aineistoon pohjautuva kotiseutukuvien konstruointi, tulkinta ja toimenpidesuosituksien eivät kuulu tähän dokumentointiin. Ne esitetään raportissa *Joki on Nurmon äiti*.

Jokainen toteutettu tilaisuus on dokumentoitu omaksi luvukseen. Tilaisuudet on esitetty siinä järjestyksessä kuin pidettiin. Kyseessä ei ole keskustelun tarkka litterointi. Jokaisesta esitettävästä puheenvuorosta ei ole kirjattu sellaisenaan tähän julkaisuun. Dokumentoinnin ohjenuorina ovat olleet sekä

luettavuus että käyttökelpoisuus. Näiden periaatteiden välillä tasapainoillen olemme päätyneet kertovaan esitysmuotoon, jossa käytetään runsaasti suoria lainauksia. Lukukelpoisuuden parantamiseksi murreasua ja muuta puhekielisyttä on yksinkertaistettu. Herkullisimmat ja kuvaavimmat murteellisuudet olemme pyrkineet säilyttämään. Saman asian kertaamista on vältetty. Kuitenkin tavoitteenamme on ollut, että kaikki tilaisuuksissa esitetyt ajatukset välittyisivät jollain tapaa myös tekstiin: lainauksena, epäsuorana kerrontana tai luettelona. Asioiden järjestystä on joissain kohdin muutettu lukukelpoisuuden parantamiseksi. Samaan asiayhteyteen liittyviä puheenvuoroja on jonkin verran kerätty yhteen. Näin keskusteluille tyypillistä poukkoilua on saatu vähennetyksi.

Erotamme suorat lainaukset yleisen tavan mukaisesti muusta tekstistä kursivoimalla ja sijoittamalla ne lainausmerkkeihin. Keskeltä lainausta pois jätetyt tekstikohdat olemme merkinneet kahdella peräkkäisellä yhdysviivalla. Omat lisäyksemme sekä täydennykset on erotettu lainauksesta hakasulkeilla. Puhujan miettimistä tai empimistä kuvaa kolme peräkkäistä pistettä. Erityisen painokkaat toteamukset on merkitty lainaukseen lihavoituina.

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti on aloittanut useampi vuotiseksi suunnitellun tutkimusponnistuksen kotiseutututkimuksen alalla. Tämä dokumentointi palvelee osin myös tuon tutkimuslinjan tarpeita ja antaa mahdollisuuden jatkaa ja syventää kotiseututeoreettista analyysia. Tarkoituksemme on luoda hankkeen kotiseutukeskusteluista tutkimuslinjaa palveleva aineisto, jota kotiseudun tutkimusryhmä ja muutkin tutkijat halutessaan pystyvät käyttämään jatkotutkimuksissaan. Toivottavasti aineistomme löydetään ja huomataan hyödylliseksi. Siksi on tärkeää, että kirjallisesta dokumentoinnista pystyy tavoittamaan keskustelutilaisuuksissa ojennetut langanpäät.

⁶ Tilaisuuksissa syntyneet tallenteet säilytetään Kotimaisten kielten keskuksen (Kotus) kokoelmissa digitaalisessa muodossa, ja ne ovat tutkijoiden vapaasti käytettävissä.

2 TILAISUUKSIEN DOKUMENTAATIO

2.1 KOTISEUTU YLIJOEN KYLÄN ASUKKAIDEN KOKEMANA

TIMO SUUTARI & SULEVI RIUKULEHTO

YLIJOEN KYLÄN JA KESKUSTELUTILAISUUDEN KUVAAUS

Ylijoen kylä on Nurmon alueen eteläisin kylä. Se sijaitsee noin 30 kilometrin päässä Seinäjoen keskustasta ja reilun 10 kilometrin päässä Peräseinäjoen taajamasta. Asukkaita Ylijoella on noin 200. Kylän maisemaa luonnehtivat peltoaukeat ja metsät, ja kylän läpi virtaa Nurmonjoki. Kylässä harjoitetaan maataloutta, karjankasvatusta, metsätaloutta ja yritystoimintaa. Suurin osa kyläläisistä käy töissä kodin ulkopuolella. Kylässä toimivat Ylijoki-seura, kotitalousnaiset ja maamiesseura, jotka järjestävät teematapahtumia pitkin vuotta. Entisen koulun pihapiirissä on erillinen kerhotila, jossa järjestetään tapahtumia ja kerhotoimintaa kyläläisille. Kylässä käy kauppa-auto ja kirjastoauto.⁷

Tilaisuus Ylijoen kylän asukkaille järjestettiin 3.5.2012 kerhotilassa. Ylijoki-seura tiedotti tilaisuudesta *Etelä-Pohjanmaa*-lehden yhdistyspalstalla. Tilaisuuteen osallistui 18 henkilöä, joista 11 oli naisia ja 7 miehiä. Osallistujat olivat iältään 35–75 -vuotiaita.

YLIJOKISTEN KOTISEUDUN ERI ULOTTUVUUDET

Tilaisuuden alussa esitettyjen Nurmonjokivarren ylilentokuvien jälkeen alettiin keskustella siitä, millaisia ajatuksia kotiseudun käsite ylijokisissa herättää. Osallistujia pyydettiin miettimään kotiseudun käsitettä mahdollisimman laajasti, mihin virikkeenä toimi lyhyt alustus erilaisista kotiseutukäsityksistä. Kotiseutu herätti kyläläisissä aluksi muisteluja lapsuuden kotiseudusta, olipa se sitten Ylijoella tai muualla. *"Kotiseutu ainakin mun kohoralla on sitä, että siinä mihinä on pysyvästi asumaan ryhtynyt, ruvennu ja on, niin se on se kotiseutu. Kyllä lapsuuskotiseutukin – mulla se Alavudella – on mielessä joka päivä, mutta ei se oo sellaista, missä nyt asutaan."*

Kuten yksi haastateltava toteaa, lapsuuden kotiseutukin säilyy, mutta se yhdistyy elämän varrella muodostuneisiin muihin kotiseutuihin, hänen kohdallaan Ylijokeen. *"Kyllä jokin sellainen lapsuuden kotiseudun ikävä on olemassa, mutta määhän oon ollut jo yli 40 vuotta täällä Ylijoella, niin kyllä mä oon huomannut, että jos mä tuolla Etelä-Suomessa käyn –"*

mutta sitten, kun mä lähdän ajamaan tännepäin tai istun junassa, niin kyllä musta tuntuu vaan, että mä tuun kotiin, kun mä tuun tänne Ylijoelle. Että ne on sillai kerroksittain ja aika ajoin tulee."

Toiseksi keskustelun juonteeksi lomittuu nurmolainen identiteetti. Kommenteissa kuuluu vuonna 2009 toteutuneen kuntayhdistymisprosessin läheisyys. Kunnan nimi ja sen käyttö puhuttavat. Useassa puheenvuorossa tuodaan esiin, että Nurmossa syntyneet eivät pidä tavasta, jolla kunnan nimeä on kohdeltu. *"Me oomma nurmolaasia, meistä ei sitä saa pesemälläkään pois. Mua ärsyttää Seinäjoen asenne, ne yrittää meistä nurmolaasuuden nimellä hävittää. Kuortaneentien liikenneympeyräs Nurmontie on maalattu valkoiseksi ja nimet pois. Ja nyt puhutaan julkisesti Seinäjoen Nurmosta, no ei se haittaa, mutta kyllä se nurmolaisuus meissä on ja pysyy, vaikka oltaaskin Seinäjoen nurmolaasia."*

Osallistujien on vaikea sanoa olevansa muualta kuin Nurmossa. *"Nurmoosta ei pääse mihinkään". "Kyllä mä ainakin oon niin, oon tuolla vanhalla kotopaikalla asunu jo monta kymmentä vuotta, ja kyllä tämä sana Nurmo, niin en mä ikänä osaa sanoa, että mä olisin Seinäjoelta."* Nurmon nimen kadottaminen koetaan jopa loukkauksena. *"Tää kotokylä on mulle ainakin tärkein, koska mä olen elämäni asunut täällä, vähän vain muualla, mutta nyt tuntuu vain siltä, kun Nurmo tavallaan kadotettiin."*

Muualla kylään muuttaneille eronteko Nurmon ja Seinäjoen välillä ei ole yhtä tärkeä kuin syntyperäisille nurmolaisille. Muualta jo vuosikymmeniä sitten kylään muuttanut asukas korostaa pikemminkin Ylijoen merkitystä todeten, että *"en mä oikein osaa tätä kauheeta Nurmo–Seinäjoki -rajaa vetää näin kauheesti kuin nämä, jotka on syntyneet täällä Nurmossa. Että mun mielestä tää on sitä samaa Nurmonjokilaaksoa tai mitä Etelä-Pohjanmaata tää on. Mutta Ylijoki kyllä nyt on maailman napa, näin täytyy sanoa."*

Kolmantena kotiseudun osatekijänä nousevat esiin aiheettomaan kulttuuriin liittyvät asiat, ennen muuta murre ja sen vaikutus kotiseututunteeseen. *"Kotiseutuun varmahan liittyy aika hyvin paljon se ympäristö, luonnonympäristö – ja varmaan se ihmisten tapa niinkun olla ja elää ja puhua, kyllä se varmaan eteläpohjalaiselle vaan se murre merkitsee hyvin paljon. Varmaan tuntuis oudolta, jos täällä puhuttas savoo tai jos ite vaikka joutuis johonkin Savoona. Se heti se ihmisten puhetapa ja muut ei tuntuisi kotosalta, mutta kun sä oot täällä missä puhutaan murretta."*

⁷ Seinäjoen kylät 2010, 18–19.

Eteläpohjalaisessa murteessa on alueittaisia eroja. Ylijoen kylässäkin murre eroaa joiltain osin muualla Nurmossa käytettyä puheenparresta. Yhteydestä Peräseinäjoelle ollaan tietoisia. *"Onhan meillä tietysti tuo Peräseinäjoki lähellä, että meidän murteessa ei ole sellaisia nurmolaisia sanoja. Täällä on 'kylmä ilma' ja kirkolla sanotaan 'kylämä ilma'". "Minä taas oon Peräseinäjoelta, niin murre on aikalailla samaa. Joitakin oli uusia sanoja mulle... Ankkastukkaa en tiennyt. En ollu ikänä ennen kuullu."* Eroja todetaan myös Lapuan ja Alavuden suuntaan ja jo naapurikylä Kouraan mentäessä. Kuitenkin todetaan, että *"kun kouralaiset ja ylijokiset liikkuu kylillä, niin ei niiden puheenparresta erota, kumpiko on kumpi"*. Muualla Suomessa liikkeessä kaikkien nurmolaisien puhe tunnustetaan helposti eteläpohjalaiseksi. Yksi keskustelija kertoo kokemuksensa Turun torilta. Normaali kahvikeskustelu oli paljastanut seurueen eteläpohjalaisiksi, ja heiltä oli tultu kysymään: *"Onko teillä puukootkin joukoos?"*

Neljäntenä kotiseutua määrittävänä teemana keskustelussa käy ilmi Ylijoen kylän erityinen historia. Kylän asutus on saanut alkunsa, kun Nurmon kirkolta on väkeä muuttanut alueelle ja raivannut sinne itselleen maatilat. *"Nämä on nurmolaisien ulkosarkoja kaikki. Tänne muutti sitten joku pojista, kun kotona ei ollut oikein tilaa. Aikasemminhan täällä poltettiin tervaa, ja sitten tultiin raivaamaan tänne."* Tämä tekee Ylijoesta *"omalaatuisen yhteisön"*, koska alue on tietyllä tavalla uudisraivattu ja -asutettu.

Kotiseudun merkittävänä ulottuvuutena tuodaan lopuksi esiin sosiaaliset suhteet ja siteet, joita yhteishenki liimaa yhteen. *"Nyt vaan tahtoo olla, että ei saa noita nuoria mukaan."* Kotiseutua synnyttää esimerkiksi vanha kylässä vielä asuva ystäväpiiri tai talkoohenki, jonka avulla erään haastattelun mukaan *"ennen tehtiin vaikka mitä"*. Kotiseudun henkinen ja hengellinen ulottuvuus nähdään myös kylän yhtenäisyyttä lujittaneeksi tekijäksi. *"Kyllä täällä sitä yhtenäisyyttä on, aika vahvasti ollut poliittisesti yhtenäisiä. Kyllä kovia keskustelua on käyty, ei se siitä oo kiinni. Ja sitten myöskin hengellisesti. Täällä on kórttiläisyyttä, ei täällä sitten paljon muuta. Siis tähän on sulautunut, yhteen hiileen. Vaikka tuota ei se nyt niin näkyvästi ole, määrätty herätysliikkeen ihmiset, niin kuitenkin se pohja ja tausta liikkuu. Tää kylä on yhtenäinen vähän joka asiassa."*

YLIJOEN EROTTUMINEN MUISTA NURMON KYLISTÄ

Haastateltuja pyydettiin kuvailemaan kylän henkeä ja omailemaisuuksia sellaiselle, joka ei sitä entuudestaan tunne. Tämä virike nosti keskusteluun kolme teemaa: luonnonympäristön, ylijokisen mentaliteetin sekä maantieteelliset ja sosiaaliset suhteet Peräseinäjoen suuntaan.

Luonnonympäristöstä todetaan: *"Tää on kauneimmasta päästä, mitä Nurmossa on. Ehkä tää joki ei ole yhtä leveä kuin Alapään kohdalla, mutta täällä on polveilevat maastonmuodot ja rakentaminen on tapahtunut niin, että se on hyvin sijoittunut näihin, oikein talonpaikoille, maille."*

Ylijokisuuteen mainitaan kuuluvan jonkinlainen *"vaatimaton ylpeys"* ja oma-aloitteisuus, joiden koetaan kumpuavan kylän syrjäisestä sijainnista. Ylijokisuus kuvataan muusta

Nurmossa erottuvaksi mielenlaaduksi, jonka muodostumisesta kylän syrjäisellä sijainnilla on ollut merkittävä rooli. *"Me ollaan täällä sivukyläs syrjäs, eikä meillä täällä ihmiset oo sen huonompia, mutta kyllä sieltä kirkolta katteltiin aina, että 'joo se on sieltä kaukaa, ei se oo mistään kotoosin'. Me tunnettiin kyllä omanarvontuntoa, siitä meillä ollu pulaa."* Pohjalainen "rehevyyss" ei luonnehdi ylijokisia samalla tavalla kuin muualla Nurmossa asuvia. *"Kyllä mä olen ainakin sen huomannut, että tuolta toisesta päästä Nurmoo, niin pohjalaiset on rehevämpiä kuin täällä Ylijoella. Ylijokiset, me ylijokiset, ollaan paljon vaatimattomampia ihmisiä. En tiedä, ootteko samaa mieltä. – – Että onko se sitten sitä kylähenkeä, että meillä ollaan kuitenkin vähän parempia, mutta me ei ilmaista sitä muuta kuin näin."* Ylijokisesta oma-aloitteisuudesta todetaan: *"Täällä on oma-alotteisuutta paremmin kun siellä. Siellä [muualla Nurmossa] odotetaan valamista ruokaa. Täällä tehdään itte ja autetaan toista."*

Tietty maantieteellinen ja henkinen välimatka Nurmon kirkonkylään on havaittavissa, sen sijaan yhteyttä Peräseinäjoen suuntaan pidetään tärkeänä. *"Täällä on sitten kans jo monen sukupolven ajan, ylijokisilla on avioliittojen kautta sukulaisuussuhteita Peräseinäjoella. Tällaisetkin siteet liittävät sinne. Että ehkei muissa Nurmon kylissä sillä lailla oookkaan, että pitäjänrajan yli on avioituttu."* Vaikka yhteys perinteisesti on ollut olemassa ja vaikka välimatka kilometreissä Peräseinäjoen suuntaan on lyhyt – koululta vain kymmenisen kilometriä –, koetaan kuitenkin, että yhteydenpitoa heikentää huono tieyhteys. *"Kyllä asia on sellanen, että jos täältä lähtee hyvällä kelillä käymäs kaupassa, niin tulee ajettua Seinäjoelle ja niihin kauppoihin, ja samalla matkaa, kun pääsee Seinäjoelle, niin vois käyrä Peräseinäjoella, mutta tässä on syksyysin ja keväsin sellaiset kelit, että kun maasturilla tai traktorilla määrätyn aikaa vain pääsee. Eli se on niin kuin katkaistu tästä puolen kilometrin päästä. Että ei oo tieyhteyksiä. Ja siellä olisi kaikki palvelut lähellä. Se on siis kerta kaikkiaan, että koulutaksitkin on joskus meinannut kieltäytyä, ettei ne kuljeta lapsia sinne."* Auton kuraantumista pidetään kiusallisena, ja *"rapatietä"* häpeällisenä. Sitä kommentoidaan sarkastiseen sävyyn: *"asuuko sielläkin vielä joku"*.

Maantieteellinen ja tietty kulttuurinenkin välimatka Nurmon kirkonkylään on saanut aikaan sen, että ylijokiset tottuivat ajamaan itse omia etujaan myös entisessä Nurmon kunnassa. *"Nurmoo on oikeastaan loppunut tuonne 7 kilometrin päähän. Jos on ollut jotain keräyksiä tai juttuja, niin se on tuonne 5–7 kilometrin päähän loppunut. Tämä on unohdettu tänne."*

KOTISEUDUN KUVAT

Kyläläisiä pyydettiin pohtimaan ja kertomaan, mistä he ottaisivat valokuvan ja mitä kuva esittäisi, jos heidän tulisi kuvata kotiseutua yhdellä ainoalla valokuvalla. Kylän läpi virtaava Nurmonjoki sopivasta kohdasta kuvattuna on vastaajien suosikkikohte. *"Aarre Läntinen on sanonut, että Nurmonjoki on Nurmon äiti"*, todetaan. Mieluinen jokimaisema on sellainen, jossa peltosarat avautuvat kohti jokea tai jossa pellot ja metsäsaarekkeet vaihtelevat. Pelloista tosin huomautetaan, että ne ovat *"muisto menneestä, ne oikiastaan kaikki menny jo, niitä"*

Kuva 4. Yljoen koulunmäki. Kuva Pasi Komulainen.

ei kannata enää viljellä". Toinen keskustelussa esiin nouseva kohde on koulunmäki, koska kuten eräs keskustelija tiivistää, *"tähän koulunalueeseen liittyy niin paljon muistoja, niin ottaisin jostain kuvakulmasta tästä kuvan. Olen täällä koulu- ni käynyt. Toivon, että se säilyis tämä ympäristö tällaisena. Ettei seinäjokiset, kun tarvii niihin kuparitaloohinsa rahaa, myis näitä."*

Tilaisuus jatkui kuvavirikeosiolla, jossa kyläläisille esitettiin kuvia Nurmolle tyypillisestä luonnonympäristöstä, kokoelma Nurmtoon ja nurmolaisuuteen yleisesti liitettävistä asioista, sekä kuvia Nurmon keskeisistä rakennetun ympäristön kohteista.

Luonnonympäristön nelikenttä herättää katsojissa oma-kohtaisia muistoja luontoelämyksistä ja eläinten kohtaamisesta luonnossa. Todetaan, että kaikkia maisemaelementtejä (pelto, joki, suo, metsä) löytyy Yljoellakin omasta lähiympäristöstä. Säästä ja tapahtumista muistikirjaa pitävä haastateltava kertoo tarinan metsässä kahvitaulla kohtaamastaan kuukkelista sekä kaapelin päällä tuntikausia pysytelleestä haarapääskystä. Toinen osallistuja kuvaa kävelyretkeään kylän pohjoislaidalla sijaitsevalla Haapokonnolla aamuauringon noustessa.

Nurmolaisuuteen yleisesti liitettävät kuvat virittävät keskustelua urheilusta, aivan ensimmäisenä painista. *"Nurmo vastaan muu maailma sopisi vaikka elokuvan aiheeksi"*, todetaan. Haastateltavat kertovat, että ylijokiset ovat aktiivisesti

kuuluneet urheiluseura Kouran Louheen. *"Tietysti pitää muistaa, että täällä on ollut vahva urheiluseura Kouran Louhi, ja melkein päihittänyt Jymyn, mutta se on tietysti hiljentynyt ja lopettanut. Meistä ei ihan tuu jymyläisiä, ainakaan mun ikäpolvesta. Toki lehdestä pitää aina seurata, miten jymyläiset pärjää."* Kouran Louhea pidettiin monipuolisena ja merkittävänä urheiluseurana. Muistellaan pesäpallomenestystä, pyöräilyä ja Paavo Nurmen juoksua Kouran kentällä.

Seuraavaksi esiin nousee Atria, joka antaa työtä monelle kyläläiselle. *"Atria nyt ainakin antaa työtä monille. Hyvä työnantaja, paras mahdollinen, mitä voi olla."* *"Hyvä työnantaja. Mutta kova työtahti, jottei siellä ilman raha tuu. Se on, että pitää koneen kanssa teherä kilipaa."* Samalla muistellaan Nurmon menestystä Atrian perustamisesta käydyssä kilpailussa ja kannetaan huolta yhtiön tulevaisuudesta. Toinen nimeltä mainittu yritys on naapurikylässä sijaitseva potkukelkkatehdas E.S. Lahtinen, joka on toiminut monen sukupolven ajan ja jota pidetään niin ikään hyvänä työnantajana.

Ruuhikoskigolfin kuva herättää huvittunutta keskustelua siitä, mahtaako kukaan ylijokinen harrastaa golfia. Osallistujat toteavat: *"en oo ainakaan kuullu kenenkään ylijokisen käyvän Ruuhikoskella"*, ja lisäävät, *"täälei oo rahaihmissä."* Lopuksi kuitenkin nimeltä mainiten muistetaan yksi golfinpelaaja, jolla oli siteitä Yljokeen. Samalla tunnustetaan, että Ruuhikosken golfkenttä on tehnyt nurmolaista jokimaisemaa tunnetuksi ympäri Suomea.

Toiminnallista ja henkistä ympäristöä koskevasta kuva-sarjasta käydyin keskustelun lopuksi siirrytään puhumaan kylän yhteisistä tapahtumista ja yhteishengestä. Pääsiäiskokot, eli pääsiäisvalakiat, toivat osallistujille muistoja lapsuudesta. Yljoki-seuran toiminnan kerrotaan olevan aktiivista koko vuoden, mihin kuuluu muun muassa kesällä järjestettävät onkikisat. Toiminnalliseen ympäristöön kuuluu myös kiinteästi Yljoen koulu, jonka toiminta on lakannut. *"Perinteitä olisi, lapsia ei."* Koulun lopettamista muistellaan surullisena asiana, johon

Kuva 5. Kouran Louhen logo.

palataan keskustelussa vielä uudestaan. *"Näytti kovin hyvältä jo, kun tässä oli kylällä koulu, niin silloin lapsiperheet kyseli täältäpäin ja rakensi jo, mutta tämä koulun menetys oli aika paha isku. Että se vaikuttaa aika monelle. Että täältä on aika hyvät yhteydet kaupunkiin."*

Samalla kuitenkin oltiin tyytyväisiä, että koulurakennukseen on tullut uusia asukkaita, jotka ovat hakeutuneet aktiivisesti tekemisiin kyläläisten kanssa. *"Mun mielestä oli aivan mahtavaa, kun kutsuivat koko kylän, että tervetuloa tutustumaan [koulutaloon]. Sinne sai viedä valokuvia ja kertoa menneisyydestä. Mäkin vein isoäidin ajasta valokuvia. Hienoa, että halusivat tekemisiin kylän kanssa. Kyllä ne aina niin ystävällisesti tervehtii."* Samalla uudet asukkaat ovat vireyttäneet kyläyhteisöä järjestämällä uusia tapahtumia, kuten Ylijoki-päivät, ja asuttamalla arvokasta rakennusta. *"Tää tuo uutta vireyttä tänne yhteisöön myöskin. — ja pitävät huolta tuosta arvokkaasta rakennuksesta. Sehän on koko Nurmon vanhin rakennus tää Ylijoen vanha koulu. Oliko se 1766 vuodelta. Vanha pappila siirretty tänne."*

Koulun ohella muut Nurmon rakennetun ympäristön kohteet eivät Nurmon kirkkoa ja museota lukuun ottamatta herätä keskustelua. Kirkosta todetaan, että *"pitäisi olla se alkuperäinen väri. Elikkä se oli punaanen."* Ja museo ei erään keskustelijan mukaan *"edusta Nurmon rakennustyyliä parhaimmillaan ollenkaan"*. Kuitenkin museon merkitys oman aikansa rakennustyylin edustajana tuodaan esiin. Se on *"aivan mahtava"* ja että Kirkonmäki ja museorakennus ovat yksilöllisiä rakennetun ympäristön kohteita. Sen sijaan nykyajan rakennuskanta, kuten esimerkiksi Hyllykallion Prisma ja Nurmon liikuntahalli, ovat erään keskustelijan mielestä *"tusinatavaraa"*, jota löytyy kaikkialta maailmasta.

KOTOUTUMINEN YLIJOELLE JA KOTISEUDUN MUUTTUMINEN

Seuraavaksi kyläläisten kanssa keskusteltiin siitä, miten henkilö, joka muuttaa muualta kylään, ottaa paikan kotiseudukseen ja millaiset asiat kiinnittävät häntä alueelle. Ylijoen keskustelutilaisuuteen osallistuneista yksikään ei ollut muuttanut kylään viimeisten viiden vuoden aikana, vaan he olivat asuneet kylässä pidempään, jopa suurimman osan elämästään.

Kotoutumisen ja juurtumisen nähdään riippuvan siitä, miten kukin yksilöllisten taipumustensa mukaan hakeutuu sosiaaliseseen vuorovaikutukseen. *"Voisi yleismaailmallisesti mun mielestä ajatella sitä, että miten ihminen kiinnittyy ja liittyy, niin se varmaan liittyy hyvin paljon tietysti sen luonteeseen ja harrastuksiin ja sosiaaliset hakeutuu ihmisten pariin ja hakeutuu ja ettii sieltä seudulta mihinkä menöö, niin suurin piirtein sellaisia ihmisiä, jotka ymmärtää hänen ajatusmaailmaansa ja viihtyy hänen seurassaan tai toisinpäin. Kotoutuminen tapahtuu sitä kautta. Tietysti on ihmisiä, jotka hakeutuu luontoon, ja erämaihin ja mettihiin, jotka ei oo sillä tavalla niin sosiaalisia. Se varmaan se kotoutuminen riippuu siitä, että mitä se ihminen haluaa ja mitä se hakee. Jos on sosiaalinen ihminen, niin se haluaa kanssakäymisiä sitten sen asuinympäristönsä ihmisten kanssa ja toivoo, että sitten myös sillä paikalla, johon muuttaa, ihmiset ottaisivat hänen avosylin vastaan, jolloinka olisi helppo kotoutua."*

Mahdollisuuksia sosiaaliselle vuorovaikutukselle ja kohtaamiselle voivat tarjota monenlaiset kylätapahtumat. *"Tuleva Ylijoki-päivä, niin tähän täysin on, sopii tähän kuvahan, koska tänne on tullut paljon vieraita perheitä. — Niin jotakin tälläisiä tapaamisia täytyy pitää usiemmaasti, että nämä tulleet ihmiset saatais mukaan ja viihtymään täällä. On aina*

Kuva 6. Kesällä 2012 ensimmäistä kertaa järjestetyn Ylijoki Roots'n'Blues -tapahtuman yleisöä. Kuva Ari Berghäll.

helpompaa olla, kun tutustuu muihin." Samalla myös sosiaalinen samankaltaisuus ja läheisyys, esimerkiksi ammatillinen yhteys, auttaa ihmisiin tutustumisessa ja juurtumisessa alueelle. *"Se mikä mulla vaikutti tänne kylään kotiutumiseen, niin totta kai se oli avioliitto ja perhe, mutta kyllä se ainakin meillä oli aika paljon myöskin maatalous. Ja täällä oli maatalousihmisiä, ja ne oli kaikilla aina ne samat asiat, mitkä yhdisti ja mistä puhuttiin. Ja tuntui, että se oli aika vahva se ammatti-puoli tässä."*

Seuraavassa virikkeessä tiedusteltiin viime vuosina tapahtuneita muutoksia, jotka ovat jopa hävittäneet kyläläisille tärkeitä kotiseudun piirteitä.

Esiin nostetaan koulun ohella palveluiden katoaminen, käytännössä kaupan ja pankin menettäminen. Tosin kerrotaan, että viimeisin kauppias järjesti myymäläauton kulkemaan kylään kerran viikossa. *"Silloin kun mäkin olin työelämässä, niin ei ne sopinut ne kellonajat yhtään. Mun piti tuoda Nurmoon päästä ruokani. Mutta monelle vanhukselle, nykkin mä tiedän, että ne käyvät joka kerta."* Myymäläauton lisäksi kylässä käy kirjastoauto perjantaisin. Liikkuvien palvelujen reittiaikataulut koetaan hankaliksi. *"Eihän sille mahda mitään – että se aikataulu on semmonen, että ainakin monet nuoret perheenäidit, oliko se nyt sitten perjantaina viiden maissa kulkee, puoli kuus, niin ne on silloin Prisman, ne on päässyt töistä, ja ne jonottaa viikonlopun ruokia Prisman ruokajonossa. Että muutama vanha ihminen siinä käy."* Lisäksi kylässä kulkee niin sanottu järjestöauto, jossa haastateltavien mukaan on *"aika huonosti kävijöitä, kun on pari vaan"*. Sen sijaan eräskin haastateltava toteaa naurussa suin: *"Jäätelöautolle mun täytyy mennä, kun tuloo lastenlapsia, niin ne heti kysyy, onko jäätelöä."*

Myös luonnonympäristön ja eläimistön muutos puhuttaa ylijokisia. Kerrotaan esimerkkejä avohakkuista, jotka hävittävät paitsi maisemia myös hyviä marjapaikkoja. *"Ittensäkin voi viedä johonkin tuonne sokkona jonnekin, missä on käynyt joskus muutama vuosi sitten, niin on metsät kadonnu ympäri."* *"Multa ainakin katos yks marjamäkikin tykkänensä, kun hakattiin aukoksi."* Joku arvelee, että petotilanteen vuoksi metsään ei uskalla mennäkään. Etenkin viime vuosina useat kyläläiset ovat nähneet susia ja karhuja, ei vain metsissä, vaan myös keskellä kylää. *"Minä oon nähnyt molemmat kymmenen metrin päästä. Ei oo kun kaksi viikkoa, kun susi meni. Karhu oli joskus kolme-nelijä vuotta sitten. Nousi vaan takajaloilleen ja katto mun mukaan, ja minä kattoin kanss hetken sen mukaan ja lähriin sitten pikkuhiljaa tupahan päin."* Jälkiä näkyy myös maantiellä. Muistellaan, että karhukannan kasvamisesta puhuttiin jo aikoinaan, apulannan lentolevityksien aikoihin. *"Lentokoneen kuski oli sanonu, että kyllähän Yljoen akat ei menis marjamettään, jos ne tietäis, kuinka paljon siellä on karhuja."* Suurpedot ovat alueella kuitenkin vielä suhteellisen uusi ilmiö.

Yksittäinen esimerkki merkittävän ympäristökohteen katoamisesta on Nurmonjoen töyräällä sijainnut *"Väärämänty"*, joka *"olis saanu jäädä pystyyn"*. Väärämännyn ali kuljettiin veneellä, ja sen juurella pidettiin 1800-luvun loppupuolella paljon körttiseuroja. Nurmonjoen vesirakentamisen ja ruoppaamisen yhteydessä 1960-luvun lopussa mänty kuitenkin

Kuva 7. Väärämänty. Kuva Läntinen 1994, 42.

kaadettiin, kun *"kukaan ei silloin huolehtinut siitä"*. Väärämännyn innoittamana löydetään toinenkin maisemaa hallitseva puu. *"Siitä on kyllä tännepäin pari kilometriä sellanen mänty, jota voi sanoa rahamännnyksi. Niin kuin markan setelissä. Se kyllä aivan muistuttaa sitä. Se on vielä hengissä, keskellä peltoa."* Yhdessä ihmetellään, miksi muutostöiden yhteydessä – olivatpa ne sitten joen ruoppausta tai kaavoitusta – kukaan ei kysy lainsäädännön määräämien kartoitusten ja inventointien rinnalla, mitkä ovat kotiseudun kannalta tärkeitä kohteita. Seuramännyn veroista nykypäivän kohdetta, puuta tai paikkaa, joka pitäisi ehdottomasti suojella, ei osata erikseen nimetä.

Kuva 8. Mansikkamäen paappa eli lisäksi Mansikkamäki (1828–1906) Kaisa-vaimoineen. Kuva *Perinnealbumi* 1982, 286. Alkuperäiskuva Sulho Haapasalmi.

Seuramänty johdattaa osallistujat keskustelemaan heränneisyyden merkityksestä ja Ylijoella asuneista hengenmiehistä. Väärämänty sijaitsi niin kutsutun Läntis-Mikin mailla, ja hänen kerrotaan olleen siinä määrin hengellinen mies, että maataloustyötkin tahtoivat jäädä tekemättä. Keskustellaan siitä, että esimerkiksi Kareksen heränneisyyden historiaa käsittelevissä teoksissa Nurmon eteläinen alue on erikseen mainittu ukkojen ajan kohdalla. Keskustelussa muistellaan erityisesti korpifilosofi Kohdan Heikkiä sekä Mansikkamäen paappaa. *”Tää Kohdan Heikki oli sellainen korpifilosofi, et se ajatteli mielessänsä hengellisiä asioita, mutta sillä oli hirveen huono ulosanti, niin se puhu sille Mansikkamäen paapalle, jolla taas oli hyvä ulosanti, mutta ilmeisesti ei niin syvällisiä ajatuksia, niin se lainas niitä Kohdan Heikin hyviä ajatuksia ja käytti niitä seuroissansa.”* Tämä hengenviljelyn perinne on jatkunut monissa myöhemmissä nurmolaisissa eri yhteiskuntaelämän osa-alueilla.

NYKYPÄIVÄN KOTISEUTU JA KOTISEUTUTYÖ

Kysymys kotiseudun kohteiden säilyttämisestä, ylijokisten nykypäivän kotiseudusta ja kotiseudun eteen tehtävästä työstä synnyttää pitkän hiljaisuuden. *”Tämä on niin kun toistamista, jos tähän pitää jotakin sanoa. Kotiseutu on kotiseutu joka ainoalla joka täällä nyt on.”* Sitten keskustelu käynnistyy ja kiertyy palveluiden järjestämisen ja kylän yhteishengen ympärille. Koulua, kauppaa, pankkia ja esimerkiksi Paston myllyä muistellaan siinä mielessä, että ne tarjosivat aikoinaan ihmisil-

le mahdollisuuksia kohdata ja välittää tietoa kylän asioista ja kylän perinnettä eteenpäin. *”Nämä olivat sellaisia paikkoja, joissa vielä muutama kymmenen vuotta sitten ihmiset tapas toisiansa. Nyt me ollaan jollain tavalla, vaikka onhan meillä kansalaisopisto ja maa- ja kotitalousnaiset ja seurakuntakin jotain vähän järjestää, mutta pitäisi kehittää uusia ihmishuoneverkostoja, että mitä ne olisi. Että siihen pitäisi panostaa jotenkin. Että ei me saa menneisyyttä takaisin, eikä oo tarkoituskaan, että me ruvetaan itkeen loppuikämme sitä menneisyyttä, mutta jotain uutta. Että sitä pitäisi tehdä Ylijoellakin.”*

Muutoksissa on menetetty luontevat ihmishuoneverkot. Siitä huolimatta, tai kenties juuri siksi, että käytössä on yhteydenpitoa helpottavia teknisiä apuvälineitä, kasvokkainen kohtaaminen kylän sisällä on vähentynyt. *”Niin, käydään vielä töissä Ylijoen ulkopuolella ja tullaan tänne yöksi nukkumaan, että tämä on tietynlainen asumalähiö kanssa, jos vertaa tuonne kaupunkipuolelle. Että jotain uutta pitäisi tilalle saada. Meillä on toisaalta kumminkin, että vaikka tää Ylijoen tien toinen pää pitäisi saada ehdottomasti päällystettyä, tuo kauhee viis kilometriä tuonne Peräseinäjoelle päin, niin kumminkin meillä on tiet, auto, kännykät, televisiot ja tietokoneet. Että kyllä me voidaan yhteyttä pitää uudella tavalla, mutta kumminkin tavattaisiinkin toisiamme.”* Tämä yhteisöllisyyden muutos ilmenee myös siinä, että kyläileminen on vähentynyt, minkä todetaan olevan *”joka paikassa sama juttu”*.

Samanaikaisesti yhteydenpito kylän ulkopuolelle on tullut entistäkin välttämättömämmäksi, mikä on tuonut kylän syrjäisyyden uudella tavalla ajankohtaiseksi. *”Se [kännykkä]masto*

Kuva 9. Paston mylly Jyläskoskessa. Kuva Pasi Komulainen.

puuttuu täältä, jatkuvasti katkeiloo. Ei täältä soiteta. Meilläkin on lankapuhelin, enkä ikänä laita pois niin kauan, kun joutuu jonnekin kamariin mennä puhumaan. – Sanoinkin, että ruvetkaa kyläseura jo vetämään tätä linkkiasiaa. Kouraskin on kaksi. Minkä takia siellä pitää olla, eikä meillä oo täällä yhtään? Kyllä meitä syrjitään.” Laajakaistakin toimii vain kupariverkossa.

Juuria tarvitaan. Yksi osallistuja muistelee, kuinka sota-veteraanit aikanaan puhuivat aina sodasta, mutta niihin kertomuksiin ei nuorena ymmärtänyt keskittyä. *”Nyt mää kuuntelisin ne jutut uudestaan, mutta enpä silloin. Ne meni toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos. Monet perinteiset kylän ja paikkakunnan tiedot himmenee.”* Paikkoja ja tilanteita, joissa eri-ikäiset kohtaavat on olemassa nykypäivänäkin, mutta haastateltavien mukaan ongelmana on, että nuoria ei saada mukaan esimerkiksi kyläseuran toimintaan. Erityisen tärkeäksi nuortenkin osallistuminen koetaan sen vuoksi, että juuri aktiivisen kyläseuran avulla kylä voi valvoa etujaan. *”Muutamia nuoria on, mutta tahtoo vaan jäädä vähäksi, jotka on kyläseuran toiminnassa mukana. Siihen pitäisi keksiä jotain, että ne lähtis jatkamaan sitä, mitä me on kyläseurassa aikoinaan tehty. Kyllä se olis aivan hyvää tänäkin päivänä vielä. Ja muuten me ei saada omia etuja ajettua. Sellainen voimakas kyläseura, niin sellanenhan on nyt hyvä linkki tuonne kupari-paikalle [Seinäjoelle].”*

YLIJOKISTEN MIELIPAIKAT JA KOTISEUDUN TULEVAISUUSKUVAT

Tilaisuus päättyi kahteen kirjoitustehtävään, joista ensimmäisessä tehtävänä oli kirjata ja kuvata henkilökohtaisesti merkityksellisiä kotiseudun paikkoja. Eniten mainintoja (7 mainintaa) sai oma koti tai pihapiiri. Osallistujat kuvasivat, kuinka omaan kotipiiriin liittyy vahva tunne sukupolvien ketjuun kuulumisesta ja kuinka omassa lähiympäristössä on merkkejä aiempien sukupolvien tekemästä työstä. Jäljet ovat osin myös sellaisia, että niiden tarkoitusta voi vain arvailla (maastossa näkyviä kumpareita ja rinkejä). Lisäksi oma koti ja sen pihapiiri tarjoaa mahdollisuuden rentoutumiseen ja rauhoittumiseen. *”Mikäs sen mukavampaa kuin istua löylyn jälkeen vilvoittelemassa vanhan 1800-luvulta olevan savusaunan edessä ja kuunnella kun käki kukkuu, tuomi tuoksuu, kurjet huikkii läheisellä suolla”.* Kotipiirin erityisenä paikkana mainittiin oma mökki ja sen yhteydessä oleva soraomonttu.

Luonnonympäristö mainittiin kuudessa kirjoituksessa. Jälleen maininnan sai oma metsä. Yleisemmin Nurmonjoen varsi mutta myös läheiset nevat, kuten Haapookonto (Haapokonto) Ämmälänkylän ja Ylijoen välissä sekä kylää ympäröivät metsät ja metsäsaarekkeet eri vuodenaikoina koettiin paikoiksi, joissa mieli rauhoittuu ja voimat palautuvat.

Ylijoen koulun pihapiirissä sijaitseva kerhotila sai erikseen viisi mainintaa. Kerhotila on yhteinen kokoontumispaikka, jossa on tarjolla tekemistä ystävien kanssa, kuten jumppaa tai Nurmon kappeliseurakunnan järjestämää eläkeläisten kerhotoimintaa. Kerhotila toimii kylän yhteiselämän keskuksena, koska siellä on hyvä tavata muita ihmisiä ja jutella asioista.

Kuva 10. Ylijoen kerhotila. Kuva Pasi Komulainen.

Muista rakennetun ympäristön kohteista mainittiin neljässä vastauksessa koulun ympäristö, eli niin sanottu koulunmäki, joka yleisesti vastaajien mukaan kuuluu kylän kuvaan. Kahdessa vastauksessa mainittiin kotikirkko ja yhdessä seurakunnan kesäleiripaikka. Yhdessä vastauksessa merkityksellisinä paikkoina otettiin erikseen esille kylää yhdistävät sillat kuten Pastonsilta, Rintalansilta tai Vehkaojansilta sekä yhdessä vastauksessa yleisemmin kylän talot ja tiet.

Toiminnallisen ympäristön kohteet liittyivät vastauksissa pääosin edellä mainittuun kerhotilaan, mutta lisäksi mainittiin kahdessa vastauksessa erikseen maa- ja kotitalousnaisten järjestämät tilaisuudet kerhotilassa tai kodeissa, kansalaisopiston järjestämä naisten kudontapiiri Ylijoen vanhalla kaupalla sekä yhdessä vastauksessa se, että kylällä on alettu pitää kinkereitä kodeissa.

Kuva 11. Rintalansilta. Kuva Pasi Komulainen.

Toisessa kirjoitustehtävässä kyläläisiä pyydettiin eläytymään ja kuvittelemaan kylän tulevaisuutta viisi vuotta eteenpäin oman viihtyvyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen kannalta. Valittavana oli joko myönteinen tai kielteinen tulevaisuudenkuva, johon eläytyä. Kahdeksan kymmenestä kirjoitustehtävään vastanneesta valitsi positiivisen tulevaisuudenkuvan. Näissä tulevaisuudenkuviissa myönteisen kierteen aikaansaavat kylään muuttavat uudet asukkaat ja kotiseudulle palaavat nuoret, joilla on uusia ja raikkaita ajatuksia ja jotka myös hakeutuvat yhteiseen toimintaan ja järjestävät uusia tapahtumia. Myös kyläseuraan saadaan uusia aktiivisia jäseniä ja kerhotalossa on tarjolla sopivasti ryhmiä eri-ikäisille ja koulunmäellä yhteisiä tilaisuuksia. Uusien muuttajien myötä kylän ilme muuttuu, mutta silti kotiseudun tutut elementit säilyvät: esimerkiksi uudet talot on rakennettu metsän reunoihin aiempaa rakentamistapaa kunnioittaen. Uusi sukupolvi löytää vastaajien mukaan tavat ja muodot tehdä kylästä kotoinen ja uudistaa sitä.

Uusien asukkaiden ohella toinen merkittävä myönteistä kehitystä ruokkiva asia on teiden kunnan ja liikenneyhteyksien paraneminen. Tiet ovat päällystettyjä myös Peräseinäjoen suuntaan, ja kuten eräs vastaaja visioi, kaupungin bussit liikennöivät Seinäjoki–Koura–Ylijoki–Peräseinäjoki–Seinäjoki-reitillä säännöllisin välein.

Kolmantena asiana vastauksista nousi esiin palveluiden paraneminen kylässä. Erityisesti vanhuksille suunnattuja palveluita on kehitetty, ja tarjolla on kotiapua, asiointiapua sekä kerhotoimintaa, minkä lisäksi vanhusten palvelutaksi kulkee tarvittaessa. Ympäristön osalta vastaajat toivoivat, että liikku-
mismahdollisuudet metsissä ja nevoilla sekä hiihtoladut säilyvät. Erikseen myös toivottiin maalaismaiseman ja peltomaiseman pysyvän avoimena viljelysmaisemana. Osassa vastauksia oli tuotu esiin myös oma elämäntilanne ja terveydentila. Toiveena oli, että voisi vielä viiden vuoden päästä asua kylässä ajaa autoa ja käydä kyläilemässä ystävien luona.

Kahdesta kielteisestä tulevaisuudenkuvasta toisessa nähtiin, että koska kylässä ei ole palveluja, haittaa se jokapäiväistä elämää siinä määrin, että on sieltä muutettava pois. Toisessakin palveluiden puuttuminen oli osa kurjistumiskierrettä. Lisäksi lapset ovat muuttaneet kaupunkiin ja kylään jäävä vanhenneväestö ei kykene enää itse huolehtimaan rapistuvista rakennuksista. Lisäksi pitäisi rakentaa jätevedenpuhdistamoja.

2.2 KOURALAISTEN KOTISEUDUN ULOTTUVUUDET

JUSSI VÄLIMÄKI, TIMO SUUTARI & SULEVI RIUKULEHTO

KOURAN KYLÄN JA KESKUSTELUTILAISUUDEN KUVAAUS

Kouran kylä sijaitsee Nurmon eteläosassa noin 20 kilometrin päässä Seinäjoen keskustasta. Asukkaita Kourassa on lähes 400. Kylä on erityisen tunnettu potkukelkkatehdas E. S. Lah-
tisesta ja pitkästä teollisesta historiastaan. Kouran läpi virtaa Nurmonjoen lisäksi Kuorasluoma ja kylän itäpuolella sijaitsee luonnontilainen Kivijärven alue. Koura tunnetaan myös aktiivisesta yhdistystoiminnasta. Alueella toimivat muun muassa kyläseura Koura-seura, Kouran VPK, urheiluseura Kouran Louhi, Kouran vanhustenkotiyhdistys, SPR:n Kouran osasto, Kouran metsästysseura sekä Kouran maamiesseura ja kotitalousnaiset. Yhdistykset järjestävät tapahtumia ja aktiviteetteja, ja puitteet toiminnalle ja harrastuksille tarjoavat muun muassa Kouran liikuntahalli ja sen yhteydessä olevat tilat sekä harrastetila Kouran koululla.⁸

⁸ Seinäjoen kylät 2010, 14–15.

Kuva 12. Kouran liikuntahalli. Kuva Pasi Komulainen.

Kouran kyläläisille järjestetty asukastilaisuus pidettiin 7.5.2012 Kouran liikuntahallin yhteydessä olevassa tupakeittiössä. Koura-seura tiedotti tilaisuudesta *Etelä-Pohjanmaa*-lehden yhdistyspalstalla kaksi kertaa. Paikalla oli kaikkiaan yhdeksän henkilöä, joista kolme oli naisia. Osallistujat olivat iältään 55–83 -vuotiaita.

KOURALAISTEN KOTISEUDUN ULOTTUVUUDET

Keskusteluun lähdettiin aluksi ikäjärjestyksessä. Heti ensimmäisissä puheenvuoroissa halutaan tuoda esille kotiseudun tärkeys. Kotiseutu on korvaamaton. *"Ei mikään paikka korvaa kotiseutua. Jos on vieraalla paikalla, vaikka siellä on tuttuja, niin murteet ja asiat on pikkusen erilaasia, ettei pysty keskustelemahan koska ei aivan tarkkaan tunne. Kyllä ymmärtää naapurien ja kaverien puhetta, kun niitten kanssa on yhdes eletty."* Etenkin ne, jotka ovat viettäneet koko elämänsä Kourassa ja joiden *"isätkin on täällä kauan vääntäneet"*, kokevat Kouran itselleen tärkeäksi. *"Ikäni oon asunu täällä Kourassa ja toivon mukaan en lähde kulumallakaan. Vaimokin on täällä, ei oo päässy paljon sekottumaan muualle – – Kyllä tuntuu kotooselta, ei oikein varmaan osais muualle mennäkään tällä ikää... kotiseutua vaihtaa mihinkään."*

Muualta tulleet muistuttavat, että vaikka koti on pitkään ollut Kourassa, kotiseutua on sen ulkopuolellakin. *"Meillä on paljon kaiken maailman toimintaa. Se kai täällä on parasta. – – Kyllä mä täällä viihdyn."*

Kotiseutuun liitetään muun muassa alueen murre, ympäristön rauhallisuus sekä jokivarsi, joka liittyy erityisesti lapsuuden kotiseutuun. Se ei enää ole ennallaan. Uimapaikat ja joen avoimet rannat ovat kadonneet. Kuoraslampi muuttui joen oikaisussa ja ruoppauksissa. *"Lapsuuteen tuo joki niin voimakasti liittyy ja kaikki rannat oli paljaana kilometrikaupalla. Mäkin kun koulusta pääsin – – kävin kattomassa, telkät tarkistamassa, paljonko on telkkiä, joka ikinen päivä koulun jälkeen pari kilometriä sitä jokirantaa montako telkkää siellä on – – Tänäänkin mä kävin sen joen kattomassa, mutta nyt ei voi enää mennä kuin käydä siinä rannassa vaan ja pusikkohon mennä vaan ja tulla pois. Siellä ei voi kävellä enää yhtää. Se on täynnä puskaa."*

Yhtenä Kouran parhaista puolista mainitaan toimintamahdollisuuksien runsaus: *"joka päivälle löytyy jonkinlainen kerho."* Suosittuja yhteisöllisiä aktiviteetteja ovat Kulaisen iän kerho sekä urheiluseura Louhen järjestämät yleisurheilukilpailut Kouran kentällä. *"Koura on, vois sanoo tällöinen yhdistysten luvattu maa. Yhdistyksiä on vähän kaiken näköösiä. Minoon niissä suurin piirtein ollu – – Kulaisen iän kerhoon minä en oo vielä päässy, mutta alakaa sekin olla ajankoh-taasta."*

Kylän järjestötoiminnan aktiivisuus näkyy esimerkiksi paikallisen ilmoituslehden, *Etelä-Pohjanmaan*, eli tuttavallisemmin *Eparin* järjestöjen ilmoituspalstalla. *"Kyllä siinä sel-laista ilotulitusta on täältä Kourasta ollut, että kun esimerkik-si syksyllä, kun alkaa kaikki seurat pyörimään, usein sellaista Eparin seurapalstaa saa lukea, jossa on viis Kouran eri yhdis-tyksen tilaisuutta. Kyllä minulta on moni kysynyt, että mikä ihimeen paikka se on tuo Koura, kun siellä on tuollaista tuo*

toiminta." Muiden kylien ilmoituksia ei samalla tavalla näy. Osallistujat totesivatkin, että jo pelkästään yhdistysaktiivisuu-den perusteella Kouran voisi valita jopa vuoden kyläksi.

Keskustelua heräsi myös yhteisöllisyyden katoamisesta. *"Nämä niin sanotut peruskouralaiset: kyllä ne aina johon-kin ottaa osaa, pääsiäisvalakialla käyvät. – – Niitä on joskus kyläseuran taholta yritetty vähän niinkun kammetakin mu-kaan, mutta ne ovat jo sen verran kaupunkilaisia, että ei ne enää tuu semmoiseen toimintaan."* *"Mutta viriä kylä tämä nyt on ollu. Täällon tehty, mä on itte ollu kylien Nurmon ke-hittämishankkeessa mukana silloin, kun se alakoo. – – Tämä-kin tila on yksi sellainen, koululla on tila ja naapuritontilla on VPK. Nämä on kaikki tehty niillä kylien kehittämishankkeilla."* Tuotiin esille yhteisöllisyyden masentava alennustila: kaikki is-tuvat kotona, eikä ketään saa enää liikkeelle. On kyllä pieniä *"miesten kerhoja ja akkojen kerhoja"*, jotka pitävät kylää hen-gissä. Myös koulu, esimerkiksi joulujuhla, kokoaa yhteen kaik-kia kyläläisiä – ei vain lasten vanhempia.

Kyläily on vähentynyt. Vieraita on erikseen käskettävä käymään. Yhden puhujan mukaan vielä 1970-luvulla vastaa-vanlainen asukastilaisuus olisi kerännyt paikalle jopa sata ky-läläistä vajaan kymmenen sijaan. *"Ei ollut televisioota, ei ollut tietokoneeta, ihmiset liikku ja haki sitä seuraa."* Yhteisöllisyy-den katoaminen on merkinnyt myös kylän merkityksen heik-kenemistä: kylä ei tunnu enää samalta, eikä sillä ole hänelle enää samanlaista merkitystä kuin aiemmin. Yhteisöllisyyden katoaminen ei ole kuitenkaan yksinomaan Kouran ongelma vaan yhteinen muillekin kylille. *"Tässä on nyt aktiivisin po-rukka liikkeellä, kymmenisen henkeä. Mutta kun tällainen tilaisuus järjestetään, täällä pitäis olla sata henkeä liikkeellä. Se on minua masentanu, ettei enää saa väkeä liikkeelle. Ei se oo yksin tämän paikan ongelma, sama se on Hylykalliolla ja muualla. Ei se oo pelkästään Kouran ongelma."*

KOURAN EROTTUMINEN MUISTA NURMON KYLISTÄ

Keskustelu yhteisöllisyyden katoamisesta jatkui, kun kotiseu-tua tarkasteltiin seuraavaksi kyläkokonaisuutena. Paikallaoli-joilta tiedusteltiin, miten Kouraa voidaan kuvailla ulkopuo-lisille ja millainen on kylän henki. Entä miten Koura erottuu muista Nurmon kylistä?

Parhaat muistot liittyvät erään puhujan mukaan lapsuu-teen, koska *"yhteisö oli silloin vahvempi. Eikä se mun mieles-tä kokonaan kadonnu oo vieläkään."* Tietokoneen kaltaisista uusista välineistä on kotiseututyössä apuakin. Kylällä on siir-retty digitaaliseen muotoon vanhoja lasinegatiiveja, joita nyt tunnistetaan. Kuvat ovat pääasiassa Kourasta, Alavudelta ja lähialueelta 1930-luvun lopusta 1940-luvun alkuun. *"Siinä tuloo se vanha kotiseutuaate esiin."*

Esimerkkeinä uudenaikaisista yhteisöllisyyden muodoista mainittiin kouralaislähtöisten järjestämät "serkkubileet". Sa-man joukon voimin on tehty myös kuvapankkia. Lisäksi pois-muuttaneiden joukossa on paljon sellaisia, jotka yhä osallistu-vat kylän tapahtumiin.

Kyläsuunnitelman laatiminen ja päivittäminen olivat miele-kästä tekemistä. *"Nurmon kohdalle se kylänkehittämishanke meni sen jälkeen pilalle, kun siihen seattiin politiikka. Alaku-vaiheessa oli, että kyläseurat sai nimetä ehdokkaansa. toi-*

Kuva 13. Kivijärven kosteikko. Kuva Pasi Komulainen.

minta oli uutta ja paljon tekemistä – – sitten kun tuli poliitikot siihen, niin se meni pilalle. Pikkuhiljaa muuttu.”

Alueelle on muuttanut myös uusia asukkaita, mutta heitä on vaikea saada mukaan yhdistysten toimintaan. *”Totta kai ne täällä tykkää olla, kun ovat kerran [tänne] tulleet. Siinä on jo 50 % kotona, mutta miten hoidetaan se loppu?”. Uusien asukkaiden aktivoimiseksi kaivattaisiin ideoita, rohkeampaa lähestymistä ja vastuunkantajia, vaikka epäiltiin, haluavatko uudet tulijat ensinkään osallistua. ”Ne vähän haluaakin olla sillai kaikess rauhassa, ettei kauheesti viittis heti alakuun pompotaa. että joku vie johonkin hommiin, sitä ne eniten pelekää.”*

Kuitenkin urheiluseura Louhi ja metsästysseura ovat saaneet runsaasti uusia jäseniä, ja palokuntatoimintakin on *”pyörähtänyt taas käyntiin”*. *”Täällön niin monta seuraa, kyllä ne johonkin tulee. Ei kaikki samahan. Ei sitä voi yleistää, ettei ne tuu mihinkään.”* Metsästysseuraan on halukkuutta jopa ulkopaiikkakuntalaisilla. Seudun metsästysmaat ja hyvä tiestö ovat vahvuuksia, joilla kylä voisi mainostaa itseään ja houkutella muuttajia. *”Jos mä haluaisin kehua tätä kylää niin kyllä mä toisin justin tuon esille, että täällä on hyvät metsästysalueet. Tuossa on tuo Kivijärven kosteikko – – Ne on melekein järestään mettämiehiä, jotka tänne on muuttanu.”*

Harrastuskin voi olla muuttopäätöksen ratkaiseva tekijä. *”Useen on sellasia muuttajia, joilla on koiria esimerkiksi. Joillakin on hevoosia. Niille se tämä maaseutu on paras paikka asua. Kissanhan voi pitää kaupungissakin.”* Kourassa koirille ja hevosillekin on hyvin tilaa.

Kylän erityispiirteistä puhuttaessa esille tuli vahvasti Kouran teollinen historia. Koura on ollut 1920-luvulta lähtien teollinen keskittymä, jossa oli kaksi suurta tehdasta, Kurikan saha

ja 1928 aloittanut E.S. Lahtinen. *”Täällähän oli kaksi sahaa, aikoonansa. Ja saha, Lahtis-Samppakin tänne toi – – ja saharahoilla kulki Porista asti remonttihommissa – – ja sitten teki itsellensä pajan tuonne Asemanmäelle ja rupes korjaamaan.”* *”Sahoja oli kaksikin, ja kaksi laivaa, Kuortane 1 ja 2, ajoi koko ajan puuta Englantiin. Lahtea myöten tuli puuta.”* Teollisuus veti kylään asukkaita muualta Suomesta. Se näkyy *”värikyytenä”*, jonka kyläläiset tunnistavat mieluusti omaksi erityispiirteekseen. *”Värikyyttä löytyy. – – Alapää on ihan erilainen ja Keski-Nurmo, ne on monotonisia. Tämä on hyvin tämmönen heterogeeninen.”*

Kylästä löytyi aikoinaan ainakin neljän uskontokunnan rukoushuoneet ja oli paljon puolueita edustettuina. Tämä perintö näkyy yhä: kerrotaan, että vuoden 2008 kunnallisvaaleissa ääniä sai peräti 101 eri ehdokasta. Kouran kuvataan eroavan muista Nurmon kylistä siinä, että Kourassa hyväksytään erilaisuutta ja ollaan suvaitsevaisempia kuin muualla. *”Me hyväksytään uudet ihmiset ja uudet asukkaat. Siinä me erotaan, esimerkiksi noista alapääläisistä ja muista nurmalaisista, et me tykätään ja halutaan muita ihmisiä. Nehän on henkeen ja vereen, että pitää olla 50 hehtaaria peltoa ja ettei saa mitään tapahtua siinä peltolakialla. Siinä on meillä iso ero.”*

Värikyyteen liittyy myös se, että Kourassa on aina ollut persoonia ja idearikkaita henkilöitä. *”Täällä on aina ollut persoonia. Ja monenlaista tarinaa löytyy, ja aina tarinat henkii kylän elämää. Ne pyörittää näitä juttuja silla lailla, että on monenlaista osaaajaa ollu ja sieltä lähtee sellaanen erilaisuus tai samanlaisuus, kylälle tyypillisyyys.”* Kourasta on löytynyt myös aktiivisia kyläläisiä, jotka toimivat ikään kuin moottorina toiminnalle. Kotiseuturakkaus vetää myös muualle muuttaneita

Kuva 14. Kouran höyrysaha Oy 1930-luvulla. Kuva *Perinnealbumi* 1982, 310. Alkuperäiskuva Aili Kaataja.

ta Kouran tilaisuuksiin. *"Tää Salon porukka on sellaista kulttuurivahvaa – – siinä on meillä se moottori, joka käynnistää tän serkkubileasiankin. Ei sinne tarvi kun heittää [idea], niin kyllä tapahtuu – – Ne tulee joka ainuaan kylätanssiin. Aina on siitä porukasta edustus. Tännepäin se kotiseuturakkaus kallistuu."*

Keskustelijat pohtivat silti: *"Ehkä uusia asukkaita ei ole aina huomioitu tarpeeksi. Pitäisi ehkä järjestää juuri heille suunnattuja tilaisuuksia."* Arvellaan, että uudet muuttajat olisi *"vedettävä hivuttamalla mukaan"* kylän yhteiseen toimintaan. Kyläseurassa on keskusteltu esimerkiksi koiranäyttelyn järjestämisestä, joka voisi tuoda alueelle muuttaneita ihmisiä yhteen.

Koura on kasvava kylä. Alueelle on muuttanut uusia asukkaita siinä määrin, että kaikki asumiskelpoiset talot on myyty. Uusien asukkaiden houkuttelu ja Kouraan suunnitteilla olevat uudet tontit herättivät vilkasta keskustelua. Kaavoitukseen suhtaudutaan kokonaisuudessaan myönteisesti, joskin prosessin valvominen nähdään tällä hetkellä tärkeäksi. *"Valvoa pitää. Kun kaavoituksen tekee helsinkiläinen arkkitehtitoimisto, niin maaseutu on niin niille outo käsite. Tietysti ne tekee sen ohjeen mukaan. Seinäjoen kaupunki antaa sen ohjeen. Mutta se ohje ei nyt pidäkään. Sitä pitää valvoa sitä ohjetta."*

Todetaan, että aktiivisuuden on lähdeittävä paikallisista asukkaista. *"Paikat pitää saada viihtyisiksi, leikkikentät ja pururata".* Rahaa kehittämiseen tiedetään kyllä olevan tarjolla, kunhan tekijöitä vain löytyy. *"Tekeminen on itsestä kiinni" ja "toimintaryhmältä saa rahaa"*, todetaan. Toivotaan, että hankkeisiin saataisiin *"kansainvälistä vetoa"*. Lisäksi mainostamiseen olisi panostettava, ja yhtenä ideana nousee esille uusien tonttien mainostaminen vanhan kyläkaupan ikkunassa. Aiemmin mainittu kouralaisten visioäärisyys, esimerkiksi kovasti kaivatun kyläkaupan henkiin herättämisessä nousi myös esille. *"Kaupan muoto voi muuttua, kuten maailmallakin. Se voisi olla vaikkapa elintarvikekioski."* Myös yhteydenpito ky-

län kehittämisessä Seinäjoen kaupunkiin tiedetään tärkeäksi. Kaiken kaikkiaan kylän kehittämiseen ja tulevaisuuteen suhtaudutaan hyvin valoisasti. *"Koura tulee kasvamaan; koulu pysyy ja ehkä asemakin vielä avataan ja kauppa."* *"Täällä suhtaudutaan muutoksiin avoimesti, valittajat ovat muissa kylissä."*

KOTISEUDUN KUVAT

Seuraavaksi osallistujia pyydettiin pohtimaan, mistä he ottaisivat valokuvan ja mitä kuva esittäisi, jos heidän tulisi kuvata kotiseutuaan yhdellä ainoalla valokuvalla.

Osovimman kotiseutuaiheisen kuvan valinta koetaan vaikeaksi. Jos sellaisen löytäisi, voisi sen heti laittaa Koura-seuran nettisivuille, toteavat keskustelijat. Mainintoja saavat teollista maaseutua kuvaava E.S. Lahtisen tehdas, vanha paja, koulu ja jokiranta. Jokiranta saa kannatusta erityisesti siksi, että osa keskustelijoista on asunut sen varressa koko ikänsä. Jokiranta-kuva saisi mieluummin esittää kouralaisten lapsuudenmaisemaa. Jokiranta sopisi vaikka koko Pohjanmaan kuvaksi. *"Kyllä koko Pohjanmaa perustuu jokehen ja jokivarteen, kaikki elokuvatkin on jokea ja siltaa."* *"Sillalla tanssitahan ja tapellahan."*

Joki on Kourassa myös ajankohtainen puheenaihe rannoille kohdistuneen rakennuskiellon vuoksi. Hiljattain muutuneiden käytäntöjen myötä säädetty *"paisuntavara"* on estänyt rakentamista lähelle rantaa. Osallistujat pitävät tulvimisvaaraa liioitteluna syväksi ruopatulla Nurmonjoella. *"Täällä on joki kaivettu niin syvään, se on yli kolme metriä syvällä. – – Siinä haetaan nyt vähän kaukaa vauhtia."* Ulkopuolelta tulevaa määräilyä ei helposti hyväksytty. *"Jokainen on mustasukkaan omihin paikkoihin. Se on aivan luonnollinen ilmiö. Ja siellä jos tullaan liika vauhdilla sanelemaan."* Uusien tulvasuojelumääräysten tiedetään perustuvan Vöyrinjoen tulvakokemuksiin. *"Tilanne ei ole sama täällä. Me ei saada siihen saunamökkilupia, 20 neliön saunamökkiä ei saada."*

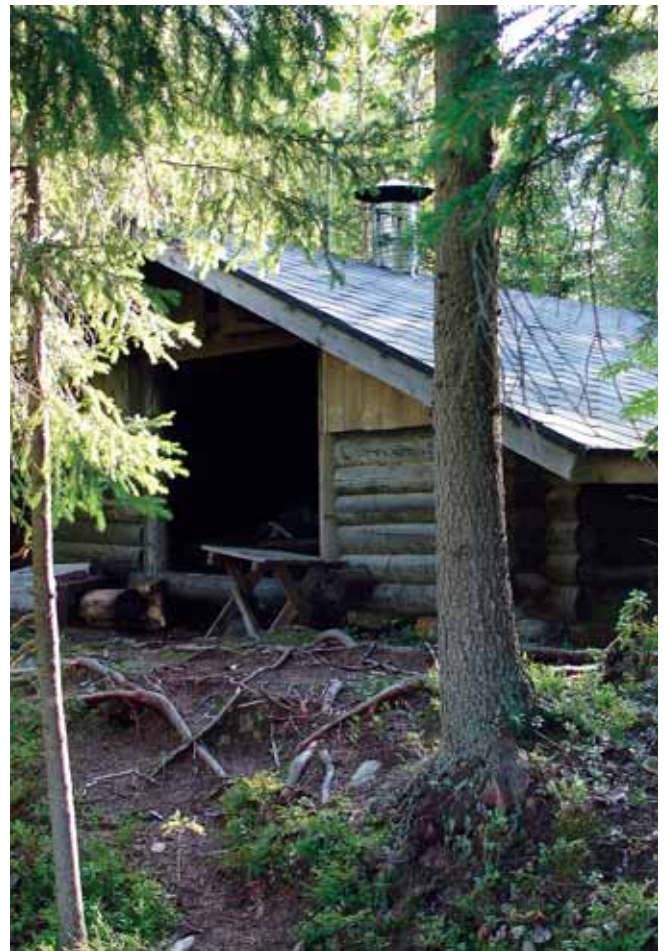
Kuva 15. Kuorasluoma. Kuva Jonna Koivunen.

Rakennuskiellot ja tonttipolitiikka puhuttavat myös kylän tulevaisuuden kannalta. Suuren työnantajan E.S. Lahtisen tehtaalta on viime vuosina jäänyt eläkkeelle suuri määrä työntekijöitä. Muuttoliike toisi uusia työntekijöitä, mutta kaavarajoitukset nähdään sille uhkana. Tätä kehitystä tuovaa luonnollista muutovirtaa ei saisi keskustelijoiden mukaan pysäyttää.

Tilaisuus jatkui kuvavirikeosiollla, jossa kyläläisille esitettiin kuvia Nurmolle tyypillisestä luonnonympäristöstä, kokoelma Nurmooon ja nurmolaisuuteen yleisesti liitettävistä asioista, sekä kuvia rakennetun ympäristön kohteista.

Luonnonympäristöstä läheisimmäksi kuvaksi ehdotetaan peltomaisemaa. Metsäkin saa kannatusta. Jokiranta on Kourassa paikallaolijoiden mukaan niin pusikkoinen, että sitä on mahdoton käyttää. Herää keskustelu jokirantojen tilasta. Peräseinäjoella syntynyt kaipaa aukeina pidettyjä rantoja ja peltoja. Jokirantojen hoitamisen tiedetään olevan maanomistajan vastuulla, mutta ongelmina ovat lakisääteiset suojavyöhykkeet ja maanviljelijöiden ajan puute. Todetaan, että rantojen nykyinen pusikkaisuus johtuu joen käyttötapojen muuttumisesta.

Nurmonjoki virtaa Kouran kohdalla tummana. Ennen vesistöjärjestelyjä Nurmonjoen ja Kuorasluoman yhtymäkohdassa sijainnut ”*mahtava uimaranta*” liittyy monilla enää lapsuuden muistoihin. Syynä ovat yläjuoksun nevat. Uimapaikkoja Kouran lähistöllä on vähänlaisesti. ”*Uimapaikka tarvittaisiin. Ennen se oli luoman kurvissa, mutta se meni ruoppauksissa pilalle.*” ”*Samoin Kuoraslampi. Pieniä kirkasvetisiä lampia on yhä.*” Ehdotuksia uimapaikaksi löytyy, mutta yksityisellä maalla tapahtuvalla virkistyskäytöllä saattaa olla myös haittapuolia.

Kuva 16. Kivijärven laavu. Kuva Timo Suutari.

Nykypäivän luontokohteista Kivijärvi nousee keskustelijoiden mieleen, mutta vasta tilaisuuden loppupuolella. Silloin se saakin osallistujien jakamattoman kannatuksen. Kivijärvelle pääsee nykyään hyvin, mutta se tunnetaan huonosti kylän ulkopuolella. Alueella sijaitsee myös laavu, ja todetaan, että Kivijärvestä voisi saada jopa matkailijoita houkuttelevan luontokohteen.

Keskustelun lopuksi huomataan, että nelikentän luontokuvat esittävät kokonaisuudessaan tyypillistä maaseutua, jota Koura ei itse asiassa edusta. Tähän liittyen todetaan, että Koura ei ole tyypillinen maaseutukylä.

Kotiseudun perinteisiin liittyvistä kuvista potkukelkkailijan kuva tunnistetaan välittömästi omimmaksi. Ja ihmekö tuo: kokoussalin kaapin päälläkin on kaksi pienoispotkukelkkaa. Kysymys *"onko teillä kaikilla potkukelkka"*, naurattaa kyläläisiä. *"Niitä on ainaki kymmenen jokahittella"*, vastataan. Tien hiekoitus rajoittaa nykyään potkukelkkailua Kourassa niin kuin muuallakin, ja toiveissa olisikin jättää toinen puoli tiestä hiekoittamattomaksi.

Muista virikekuvista painia pidetään *"kovana juttuna"*. Mainitaan, että painikämpä voisi olla yksi kylä edustavista kuvista, vaikka se ei enää olekaan käytössä. Etelä-Pohjanmaan Golfin logoa kommentoidaan toteamalla, että Ruuhikosken kentällä on mainetta maailmalla. Nurmon Jymyn logo puolestaan herättää keskustelua seuran äskettäisestä nimenvaihtokeskustelusta (*Nurmon Jymy -> Jymy, Seinäjoki*) kriittiseen sävyyn. Kouran oma urheiluseura, Kouran Louhi, koetaan kuitenkin omemmaksi kuin Jymy, jota on totuttu pitämään enemmän Nurmon Alapään seudun seurana.

Kuva 17. Jättikokoinen potkukelkka E.S. Lahtinen Oy:n pihamaalla. Kuva Pasi Komulainen.

Kuva 18. Kuitulan torppa. Kuva Pasi Komulainen.

Kuva 19. Kouran keskustaajama ja valtatie 18. Kuva Pasi Komulainen.

Atrista tunnetaan selvästi kotiseutuyhpeyttä. Erityisen ylpeitä ollaan siitä, että yritys saatiin aikanaan juuri Nurmoon ja siitä, että toimintoja on keskitetty Nurmon alueelle entisestään. Atria on merkittävä myös verotulojen kannalta. Monet kouralaisetkin kulkevat tehtaalla töissä. *"Kyllä se on tärkeä paikka."*

Pääsiäisvalkea ja syysmarkkinat ovat Koura-seuran tunnetuimmat tapahtumat. *"Valakia"* on Kourassa kylän yhteinen perinne, joka kerää paikalle myös entisiä kouralaisia. Syysmarkkinoille tullaan käymään kauempaakin. Lisäksi mainitaan monet urheiluseuran järjestämät tilaisuudet, kellonsiirtotanssit sekä itse toteutettu taiteiden yö-tyyppinen tapahtuma. Kylän monet tapahtumat tehdään *"kökkähommina"*, ja talkootyön varassa on koko kylän elinvoima. Huoli kökkäperinteen katoamisesta nousee kuitenkin esille, vaikka talkoohenkeä vielä löytyy. Kun kylässä toimii monta eri yhdistystä, vetäjiä tarvitaan paljon. Pohditaan, että ehkä olisi eduksi, jos Kouran seurat pystyisivät yhdistämään voimavaroja. Puuhamiehistä ja -naisista keskustelu kääntyy vielä uudelleen Kouran *"persooniin"*. Nimeltä mainitaan Matti Lepänhaara viihteen Suomen mestarina, ja potkukelkkatehdassuku Lahtisia luonnehditaan *"näkyjä näkeviksi keksijöiksi"* ja kylän visionääreiksi.

Kropsu-kuvan johdattamana keskustellaan lyhyesti myös ruokaperinteestä. Muista perinneruista mainitaan salla ja kaljavelli juhlaherkkuina.

Rakennettua ympäristöä esittävistä kuvista valitaan heti *"Kouran kyläkauppa"* eli Hyllykallion Prisma. Se on tärkeä palveluidensa vuoksi ja samalla paikka, jossa kouralaiset nyky-

ään tapaavat toisiaan. *"Siellä kun menee käymään, niin tulee kauppareissu ja iltalenkki samalla."*

Muista esitetyistä rakennetun ympäristön kuvista Nurmon museorakennusta pidetään yksimielisesti hieman kaukaisena. Se ei edusta samaa kotiseutua, jota Koura on. Komeita vanhoja taloja löytyisi keskustelijoiden mukaan omalta kylältä: Perälä, Lankari, Kuitula ja Salokorpi. Nurmon liikuntahallin sijasta esiin nostetaan kylän oma halli. *"Liikuntahalli saatiin onneksi tänne."* Liikuntahallin tarpeellisuus herätti aikanaan epäilyjä, mutta rakennus on osoittanut tarpeellisuutensa. Hallissa pelataan paljon esimerkiksi sählyä ja myöhemmin laajennetun tupakeittiön puolella järjestetään erilaisia tilaisuuksia. Omista rakennuksista tuodaan esiin vielä VPK:n tilat. Ilman aikaansaavaa vetäjää olisi tämäkin rakennus jäänyt saamatta.

Lisäksi virike herättää uudelleen keskustelun ajankohtaisesta tonttiasiaista sekä erittäin tarpeelliseksi koetusta valtatie 18 Koura–Veneskoski -oikaisusta. Nykyisellään tie on suuren liikennemäärän vuoksi hankala ja vaarallinen kylän kohdalla. Reunakaistojen leventäminen ei ole parantanut kylälaisten turvallisuudentunnetta: nopeudet vain ovat nousseet tieosuudella.

KOTISEUDUN MUUTTUMINEN

Kahdessa viimeisessä keskusteluvirikkeessä kylälaisten tehtävänä oli miettiä viime vuosina tapahtuneita asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet heille tärkeitä kotiseudun piirteitä sekä pohtia niitä asioita, joita kotiseudusta täytyy säilyä, jotta he kokisivat sen edelleen kotiseuduksi.

Muutoksista ensimmäisenä esiin nostetaan metsäautoteiden nimien muutokset, joista ei ole kysytty kyläläisiltä, kuten Kurjennevantien kohdalla. Tulevaisuudessa kotiseudun säilymisen kannalta tärkeimmäksi koetaan, että *"kylän talot pysyisivät asuttuina ja valot ikkunoissa"*. Työpaikat ovat kotiseudun säilymisen peruslähtökohta. *"Siitä kaikki lähtee, ja jos vielä omalta kylältä niin parempi"*.

Kotiseutunsa ulkonäköä voi parantaa pienilläkin asioilla. Hoitamattomat pihat, pellot, vanha mylly ja tyhjä kauppa näyttävät surullisilta ja rumilta. Pienten asioiden korjaaminen, esimerkiksi talkootyöllä, voisi parantaa kylän ulkonäköä huomattavasti. Eniten keskustelua herättää vanha mylly. Ensin se mainitaan kyläkuva rumentavana tekijänä, jolla arvellaan jo olevan purkulupa. Mutta keskustelu kääntyy nopeasti muisteluksi myllyn aiemmasta sijainnista, merkityksestä ja rakennuksen monista käyttötarkoituksista aikojen saatossa. Oikeastaan mylly alkaakin näyttäytyä kotiseudun tärkeänä kohteena.

Kuva 20. Kouran vanha mylly. Kuva Pasi Komulainen.

KOURALAISTEN MIELIPAIKAT JA KOTISEUDUN TULEVAISUUSKUVAT

Tilaisuus päättyi kahteen kirjoitustehtävään, joista ensimmäisessä tehtävänä oli kirjata ja kuvata yhdestä kolmeen henkilökohtaisesti merkityksellistä kotiseudun paikkaa. Ylivoimaisesti eniten mainintoja (7 mainintaa) keräsi Kouran kylän itäpuolella sijaitseva Kivijärven alue. Tämä kohde on kouralaisille merkityksellinen monikäyttöisenä luonto- ja virkistyskohteena. Siellä käydään marjassa, katselemassa lintuja, hiihdetään ja lenkkeillään. Laavulla pidetään lepotauko, syödään eväitä ja keitetään kahvit. Luonnontarkkailijoille Kivijärvi on metsäkanalintujen soidinpaikka- ja muuttolintualue, jolla voi seurata joutsenen pesintää. Se on myös hyvä karpalopaikka (kaksi mainintaa). Alueella nähdään matkailullisia mahdollisuuksia, kunhan sitä osattaisiin markkinoida. Rauhoittumiseen sopiva kohde on myös Kouran pururata. Se kuului yhden lenkkeilijän suosikkipaikkoihin.

Joki kuuluu kiistattomasti kouralaisten tärkeimpiin luontokohteisiin. Se mainittiin hieman Kivijärven kosteikkoa harvemmin. Nurmonjoki keräsi neljä mainintaa ja Kuorasluoma yhden. Joki on tärkeä, koska se tuo mieleen lapsuuden, siellä on käyty uimassa ja sen rannalla on asuttu koko elämä. *"Meillä on ollut koko ajan uimapaikka. Joella on uitu jo noin 50 vuotta."* Toiveena tosin oli, että *"joen rannat kun vielä saisi kulkukelpoisiksi"*.

Tärkein rakennetun ympäristön kohde tilaisuuteen osallistuneille kouralaisille näyttää olevan liikuntahallin yhteydessä sijaitseva tupakeittiö (4 mainintaa). Rakennus on kylän tapaamispaikka, jossa järjestetään toimintaa ja kerhoja kaikenikäisille. Nimeltä mainittiin SPR:n kultaisen iän kerho ja kotitalousnaisten kokoontumiset.

Yksittäisen suosikkimaininnan sai myös kylän halkaiseva maantie, joka ennen oli rauhallinen, mutta nyt vaarallinen. Nykyisellä valtatie 18:lla pystyi entisaikoina jopa pelaamaan jääkiekkoa.

Vapaapalokunnan mukava ilmapiiri, Lakkisussun asuntoalueen kehittäminen sekä palveluiden saaminen kyläläisten viihtyvyyden takaamiseksi saivat myös maininnat. Oma koti ja *"kotimäki"* sekä *"kotisarka"* mainittiin niin ikään tärkeimpinä kotiseudun paikkoina.

Toisessa kirjoitustehtävässä kyläläisiä pyydettiin kuvittelemaan kylän tulevaisuutta viisi vuotta eteenpäin oman viihtyvyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen kannalta. Valittavana oli joko myönteinen tai kielteinen tulevaisuudenkuva. Seitsemän yhdeksästä tilaisuuteen osallistuneesta kouralaisesta valitsi myönteisen tulevaisuudenkuvan.

Kirjoituksissa uskottiin, että Kouraan on viiden vuoden kuluessa muuttanut uusia asukkaita, jotka osallistuvat ja vilkastuttavat toimintaa kylän eri yhdistyksissä entisestään. Kourassa on tilaa asua ja liikkua luonnossa. Uskoa tuovat myös kaavoituksen kehitysnäkymät ja viemärointi. Myös ihmisten omaan tekemiseen, luomiseen ja jäsentämiskykyyn viihtyvyyden ja uusien asioiden kehittämiseksi uskottiin. Kehittää voisi esimerkiksi uuden uimapaikan. Mainintoja saivat myös avoin ja ystävällinen ilmapiiri ja toivomus ottaa osaa kylän tapahtumiin ja saada naapureita kyläilemään.

Kahdesta negatiivisesta tulevaisuudenkuvasta ensimmäisessä nähtiin uhkakuvaksi valtatie 18 ja toisessa kyläkoulun sekä kirjaston loppuminen. Valtatien nähtiin vangitsevan ihmiset koteihinsa, kun tiellä ei uskalla liikkua. Koulun ja kirjaston loppumista pidettäisiin erittäin suurena menetyksenä kylälle.

Kuva 21. Nurmon museo kesällä 2012. Kuva Pasi Komulainen.

2.3 NURMOOSEURALAISTEN KOTISEUDUN KERROKSET

JUSSI VÄLIMÄKI & SULEVI RIUKULEHTO

Nurmoo-Seura on 65-vuotias kotiseutuyhdistys, jonka tarkoituksena on kotiseudun menneisyyden vaaliminen. Seura on Etelä-Pohjanmaan kotiseutu- ja museoyhdistyksen sekä Suomen kotiseutuliiton jäsenjärjestö. Se ylläpitää Nurmon museota, tallettaa ja tuo esiin muistoja katoavasta Nurmosta julkaisemalla muun muassa *Nurmon joululehteä* ja Nurmon kotiseutuun keskittyvää aikakauskirjaa. Lisäksi seura pyörittää aktiivista historiapiiriä ja sukututkimusta. Seuraan kuuluu noin 550 jäsentä. Tällä hetkellä seuran jäsenmäärä on kasvussa.

Nurmoo-Seuralle järjestetty keskustelutilaisuus haluttiin suunnata yhdistyksen aktiivisimmille toimijoille. Seura oli kutsunut paikalle yhdistyksen hallituksen jäsenet, muut keskeiset luottamushenkilöt ja kesätyöntekijät. Tilaisuus järjestettiin Nurmon museon tiloissa 9.5.2012. Paikalla oli 11 osallistujaa, viisi naista ja kuusi miestä, iältään 18–78-vuotiaita.

NURMONJOKI MUISTOJEN TIHENTYMÄNÄ

Osallistajat johdatettiin kotiseudun aihepiiriin Nurmonjokea seurailevien ylilentokuvien avulla. Ilmakuvat herättävät ihastelua. Niitä ei ole aikaisemmin nähty. *”Komeita kuvia. Lakeus tulee esille.”* Yksi paikallaolija huomauttaa heti kuvasikermän päätyttyä, että tarkastelua olisi voinut jatkaa vielä Hipin altaalta eteenpäin. *”Niin tää oli Nurmonjokivarsiprojekti, niin sitten niinku vähän väkisin katkee tuohon pitäjänrajaan. Lapuan puolellahan jatkuu sama joki ja sama kulttuuri.”*

Nurmooseuralaisten lapsuudenmuistoissa joen käyttö oli paljon monimuotoisempaa. Jokea käytettiin kesät talvet. Lapsuudessa joella kerrotaan olleen uimapaikkoja pitkin jokivartta (Asulan kohdassa, Keskimäenrannassa, Kirkonrannassa). Toisin kuin nykyään, joella pystyi liikkumaan myös talvella. Vaikka uutta asutusta nähdään jokivarressa paljonkin, joenkäyttö tuntuu kovasti vähentyneen. *”Tämä joen käyttö on sitten muuttunut, kun lapsuuden aikanahan siellä käytiin tosi paljon uimas. Siellä oli nuorisoa joes ja määrätty uimapaikat oli, ja talvella ei ollut koskematonta hankia mihnnään: siellä lasketeltiin, mutta lasketellapa nyt, kun siellä on vesi vastas. Ja en tiedä onko nuorison kulttuurikin niin paljo muuttunu, että pitää mennä hissillä ylähä ja painovoimalla alaha.”* Alueelta pitkään poissa ollut henkilö havainnollistaa joen ja jokivarren muutosta: *”Mitä mä kaipasin, yhtenä juhannusaattona mieheni kanssa soudeltiin tuonne. 40 vuotta meikeen ollu välillä pois Nurmosta. Missäs tämä koski on? Siinä pappilan kohdalla, Yks-Korvan. Se olikin tasanen. Mutta asutusta tullu paljon. Mutta paljon vähemmällä käytöllä tämä on.”*

Kesällä joessa uitiin, talvisin hiihrettiin, lasketeltiin, luisteltiin ja pelattiin jään ollessa tarpeeksi vahvaa. *”Oon pitänyt Yljoella uimakoulua ja siellä Kourassakin ja tässä rannassa. Ei enää samalla tavalla voi mennä uimaan. Ei oo semmosia rantoja. – Talvisin olin ensimmäisellä tai toisella luokalla, niin Lempi Yli-Jaskari toi luokkansa, vipukelkkaan, jonka isä oli tehnyt. Elikkä nämä on jäänyt pois valitettavasti.”* Tuossa oli tässä kohti [museon alueella], isä teki aina laskiaseksi ison liukumäen tästä, ja se meni aina toiselle puolelle rantaa sitten. – Siinä kävi vähä muutkin, kun vaan meidän kylän väki – Että se monikäyttö on vähentyny. Mutta komeita kyliähän nämä on, ei siinä mitään.”

Joen rannalla asuminen tarjosi nuorille monenlaista tekemistä. *"Tuosta kun Latikanmäki loppuu niin – – siitä laskettiin jälle ja hiihdettiin jäätä pitkin koululle se kilometri – – ja sitten siellä en muista millä konstilla, mutta tehtiin kuitenkin sinne koulun kohtaan tavallansa se jääpallo[kenttä]. – – Jääpalloa pelattiin siellä pesäpallolla. – – Se oli sitä aikaa."*

Lapsuuden leikkien lisäksi muistellaan myös joen teollista käyttöä. Esimerkiksi Hipin kohdalla toimivat aikanaan raamisaha ja mylly. Tuon kosken kerrotaan nyt olevan sähköntuotannossa. Tästä on paikallaolijoilla toisenlaistakin käsitystä. *"Ei, siinähan menee tavattomasti vettä, yks kuutio sekunnissa pienimpänäkin aikana ja silti sitä – – Ei mun käsityksen mukaan siinä ei oo mitään, sitä valitusten pelos ei tehty. Mutta se mitä siellä on ollu 150 vuotta ja 100 vuotta sitten, silloin siellä on ollu saha ja luumylly ja jauhomylly ja kaiken näköstä teollista toimintaa tossa Hipinkoskessa, mutta nyt ollaan niin rikkaita että annetaan veden mennä ohi."*

Aikanaan tehtyjen vesistöjärjestelyjen periaatteista ollaan selvillä. *"Elikkä tämä on nyt tasattu sen takia tällä Hipin padolla, jotta se on se Hirvijärven purkutunnelin kans suurin piirtein vatupassis, jotta tämä vesipinta ei täällä sitte vaihtele sen mukaan, että tuota onko tunnelis tulos vettä vai ei, että se on hyvin pienet ne korkeusvaihtelut, että sieltä tulee aina, kun vesi putoaa, niin rumaa rantaa näkyviin."*

Epäillään, että nykyisille, vaativille uimareille joen vesi on liian sameaa. Ainakin yksi paikallaolija on sillä kannalla, että vesi näyttää nykyään puhtaammalta. *"Mä oon melko varma, että se on paljon puhtaampaa kuin ennen, koska silloinhan tuli tuolta eri maataloista, ja esimerkiksi tuolta Pappilansillan kohdalta, niin isot putket ja sieltä tuli likavedet suoraa jokeen, ja sit siinä oli sellasia leikkoja. Että mä luulen että se on paljon puhtaampaa, en tiedä sitten, en oo kuullu, mutta näyttää ainakin paljon puhtaammalta."* Veden puhtauteen liittyen kerrotaan myös kasku: *"Silloon kun tämä Paukannevan puhdistamo tehtiin, ja sen kautta tuli vesi tuosta vähästä matkaa Nurmoonjokehen. Ja Veikko asui tuossa Kiikoon sillan suuss. Kysyttiin: no voiko siellä nyt uida? Niin Veikko sano, että, 'no, ei oikein vastavirtaan, kun tuloo niin kaksoiskieppiä, niin ettei saa hengitettyä'."*

Nurmosta kotoisin oleva, mutta välillä muualla Suomessa asunut nainen antaa tunnustusta joen maisema-arvolle. *"Jos ei tuota jokea olisi, niin olis tää paljon vaatimattomamman näkönen tää maisema, että mun mielestä antaa sellasta rehevyyttä ja elävyyttä. Kun tota jokivartta on kulkenu ja soudellu joskus tuosta, niin siellä on kauniita pihvoja. Ne on hyviä asutuspaikkoja, ja monia pikku mökkejä sinne on tullut. Kesämökkejä sinne on tullu kans, että tuota, kyllä se jokilaakso, tai joen ranta on sellanen haluttu paikka – – Täällä muuten on niin vähän vettä."*

Jatkokysymys joen käyttämisestä liikkumiseen tuo keskustelijoiden mieleen ensimmäisenä vesiväylän historiallisen merkityksen asutuksen leviämisen ja kylämaisemien synnylle. Kerrotaan asutuksen tulosta jokea pitkin, taloryhmien synnystä, isonjaon ja varsinkin uudenjaon merkityksestä. *"Silloon näitä joenrantoja pemistettiin."* Pellotkin mitattiin silloin vähän *"reilumman kokoosiksi"*. Joen lukuisat kosket ovat ar-

vattavasti tehneet vesiteitse kulkemisesta *"perin hankalaa"*. Tukinuitot kuitenkin muistetaan. *"Paperipuuta justiin, – – se on sellanen uittoväylä ollut."*

Jokapäiväinen liikennekäyttö joen ylityksineen herättää paljon muistoja. *"Sitten tuli mieleen tuosta, mikä tota oikas joen yli, niin ittekin käytin sitä lapsena paljon, tuosta vanhainkodin kohdalta meni riukusilta tonne vanhalle kunnantalolle. Sitä käytettiin kun vesi oli matalalla."* Näitä siltoja eli *"sutipäitä"* kerrotaan olleen paikoin tiheässäkin, kun taloja oli joen molemmin puolin. Sutipäitä myöten päästiin *"pikkupuolelta oikealle puolelle"*.

Muistellaan, kuinka vesi oli joskus niin matalalla, että vastarannalle pääsi valituin paikoin jopa kävelemällä. *"Sitte tuosta vedestä, että tuota kuivalla aikaa, muistan vaan kerran, että tuolla Asulanrannassa, niin se oli vaan ainut kerta, joka jäi mieleen, että käveltiin yli. – – se oli harvinaista"*. Ykskorvaan tammen korjaus oli muistelijan mukaan melkein vuotuisen tapahtuma, ja silloin Soininkylän kohdasta ja Penttilänrannasta joen yli pääsi *"lyhyppulttuusilla housuilla"*.

Jännittävää tekemistä tarjosi jokavuotinen jäidenlähtö. *"Ja pojillehan se oli sellanen harrastus täällä aina tuota nuilla leipoilla kulkeminen kun jäät lähti."* *"Se oli jokakeväänen tapahtuma, että piti olla jäitä vääntämässä. Kyllä minäkin oon tosi monena keväänä ollu. Jotta kankien kaa mentihin ja yritettiin saada leipot liikkeelle."* Vaarallinenkin urheilu ei muistelijoiden mukaan aiheuttanut pahempia vahinkoja, kastumisilta ei tietenkään välttytty.

Joesta otettiin myös käyttövedet, kasteluvedet, eläinten juomavedet, ja siellä pestiin pyykit. Kokonaisia kastelujärjestelmiäkin saatettiin rakentaa. 1950-luvun pumppujärjestelmästä muistetaan yksityiskohtiakin. *"Nehän oli ne tuulimootorit, jotka pyöritti sitä pumppua, jossa oli siellä epäkesko. Tuuli pyöritti, niin siellä oli sitten se veivi, joka sitä pumppua pyöritti. Muun muassa Australiassa on tänä päivänä sellaisia tuulimootoreita aika paljo."* *"Martikkalankylässä oli yks justiin sellanen, oikein iso."*

NURMOOSEURALAISTEN KOTISEUDUN ULOTTUVUUDET

Ensimmäinen varsinainen virikekysymys ohjasi seuralaiset miettimään, mistä heidän kotiseutunsa koostuu ja mitä asioita siihen liittyy, sekä sitä, tuntevatko seuralaiset Nurmon kotiseudukseen ja onko heillä kenties muita kotiseutuja.

"Näitä kotiseutuja on ollut, mutta kyllä Nurmo on ollut aina kotiseutu", kertoo eräs monella eri lähiseudun paikkakunnalla asunut. *"Kyllä se on ollu aina. Kun on moneski paikka ja mones ollu elämänsä aikana mukana, ja kysytty mistä päin oot, niin minä sanon, että Nurmoosta, mutta minä oon asunu Kuortaneella ja asunu Alavudella ja tälläläilla. – – Meistä ei vaan koskaan tullu alavutelaisia. – – ja kyllä se niin perusnurmolaanen on kuin ikään ihminen vaan voi olla. – – [Siis] tällaanen joka tykkää olla nurmolaanen"*

Eräs paluumuuttaja liittyy ensimmäisenä kotiseutuunsa maiseman, lakeuden. Lähes kolmekymmentä vuotta meren rannalla asuneena ei hän kuitenkaan ikinä tottunut mereen. *"Joki on se niinku... Ei oo niin pelottava."* – – sitten toinen

Kuva 22.
Tuleentunutta viljaa Hipinmäellä. Kuva Timo Suutari.

Kuva 23. Nurmon museon karjalaishuone. Kuva Timo Suutari.

on tämä murre: mä kauan puhuin eri tavalla, mutta aina, kun tultiin lähelle Lapuaa tai muuta, niin rupes palaamaan nurmolaiset murren sanat mieleen, ja se on äkkiä palautunu. Sitten tuota kyllä mä arvostan tätä eteläpohjalaista, mun mielestä eteläpohjalaiset on reiluja ja suorita. Ja tuota se luonne on kuitenkin vähä erilainen... Ja sitte, en mä nyt kovin paljon laiskoja ihmisiä oo nähny, mutta mun mielestä nämä on ahkeria ja luotettavia. Mutta tämä maisema on niin kuitenkin sellanen... Se tuntuu hyvälle."

Pohjois-Suomessa asunut keskustelija kuvaa maanviljelystä ja viljelysmaiseman vuodenkiertoa kotiseutunsa tärkeänä piirteenä. *"No mäkin olin melkeen pari vuotta tuolla Kemis, mutta ei kyllä ikään tuntunu että... siellä eikä täällä jälkepäin, että mitään kotiseutua olis ollu siellä. Kyllä se täällä on. – Ja sitten kun elämäntyö on ollu täällä maataloudes, niin ne on ne vuotuuset vaihtelut niin mukavia seurata. Keväällä ensiksi kun päästähän pellot siihen malliin, että pääsöö äestämään, että mullakin on 72. vuosi menos, mitä mä äestän – ja sitte tuota kun se pelto on kylvetty, se orastuu, vilja kasvaa, tuleentuu ja korjataan, ja jälleen maa käännetähän orottamahan uuden kevään tuloa."* Myös toinen keskustelija on ihastellut peltujen kasvua. *"Se oli mahtavaa, kun oli mon-*

ta traktoria pellolla. Sitte tuli se oras, niinku sanoit, perunat kukkii, sitte tuli vihriää viljaa ja sitte tuli taas elonkorjuun aika. Se oli hienoa."

Eräs muualla asunut kertoo olleensa koko ajan tulossa takaisin Etelä-Pohjanmaalla. Lapualle, Nurmonjokivarteen muutto tuntui kotoisalta, mutta myös jotain harmillista on kotiseudulla tapahtunut. *"Yks mitä mä nyt suren kauheasti, jota Lapualla tapahtuu ja on tapahtunu, että on turha puhua mistään lakeuksista ja lakeusmaisemista. Ja sitä on Nurmooski aika paljon. Siellä on taloo tuolla, toinen täällä, ja siihen se maisema on kadonnu nyt. Ja se sallithan tehreä. Jos menee tästä Ruottin puolelle tai Saksaan, niin siellä on pellot. Vaikka Saksas asuu 80 miljoonaa ihmistä, niin siellä on komiammat pellot, kun mitä on Lapualla tai Nurmoos, että siellä ei oo minkäänköstön tönnöä siellä keskellä peltoa. Että se on häviävää tämä lakeusjuttu tällä menolla, mikä nyt on menos. Se on lopullinen asia, kun sinne talonpaikka tehdään."* Keskustelija kaipaa parempaa maisemansuunnittelua ja -hoitoa. Suomen pientilavaltaisuus ei hänen mielestään peltujen häviämistä selitä.

Karjalansiirtolaisten jälkeläinen tuo esille valkovuokon kotiseutuunsa kuuluvana asiana. *"Mä muistan, että vanhemmat piti isona asiana, että ne sai valkovuokkoja. Se on tuolla Kannaksella sydänkevällä."* Kotiseudun määrittelemistä hän pitää *"hankalampana juttuna"*. *"Se voi olla siis hyvinkin, aina siinä tahtoo rajata pois jotain, jotain se oli hyvin kun sä sanoit, että kaikki voi oikeastaan olla, niin viime kesänä oli Seinäjoella Metsäpirtti-juhla. Ja jotain konkretiaa siitä maisemasta tuli, kun siellä oli pieniä pulloja, joissa oli myynnissä Taipaleenjoen hiekkaa. Se on Metsäpirtissä. Se kotiseutu voi tulla tätäkin. Sanotaan, että on sellanen mielentilakin ole-massa, mutta jotain konkreettista."* Johonkin konkreettiseen tarttuu myös toinen paikallaolija mainitessaan, että *"tuli vaan mieleen, että kyllä meilläkin on ollu aina [muualla asuessa] jotain Nurmosta, jopa tästä talosta, aivan pientä esinettä joka muistuttaa ja aina joku on esillä"*.

Keskustelu jatkuu vielä koskien karjalaisuuden, erityisesti metsäpirttiläisyyden näkymistä nykypäivän Nurmossa. Jälkiä näkyy muun muassa sukunimissä. Lylyyn asettuneissa karjalaisissa kerrotaan olleen monia seudun kehitykseen vaikuttaneita henkilöitä. Nimeltä mainitaan Aapro Hatakka, jonka rooliin palataan myöhemmin vielä uudestaan. Museon karjalaishuone mainitaan osoituksena kiinnostuksesta karjalaisen asiaan. Huonetta ovat monet hämmästelleet. Metsäpirtti-juhlaan osallistui myös sellaisia nurmolaisia, jotka eivät itse ole karjalaista sukujuurta.

Sulautumista valtaväestöön kerrotaan tapahtuneen: murre tulee esille enää vain kahden karjalaisen tapaamisessa. Pitkän muistelun jälkeen mieleen tulee kuitenkin yksi puheeseen liittyvä ero: karjalaistaustaisissa perheissä tehdään vasta, muut nurmolaiset käyttävät vihtaa. *"Konkretia näkyy enää karjalanpiirakoissa"* ja muussa ruokakulttuurissa, esimerkiksi mainitaan happamaton, pehmeä leipä, sienestäminen, kalan ja hunajan käyttö. Kalan kerrotaan olevan kuitenkin ongelma *"näin kuivalla seudulla"*. Kerrotaan, että Metsäpirtti-seuran toimintakin on vähenemässä, kun syntyperäiset metsäpirttiläiset ovat poistuneet. Joka tapauksessa karjalan muistelu menee yli sukupolvien ja muistelijat voivat olla myös nurmolaisyyntyisiä.

Kotiseutua kuvaavana asiana eräs keskustelija mainitsee sen, että talkoohenki on melko hyvin säilynyt alueella ja että ihmiset ovat varsin avuliaita, kun vain rohkaistuu pyytämään apua. *"Mun mielestä täällä aika kivasti saa apua kuitenkin. Jos itse on niinku rohkea menemään ja pyytää apua ja näin, annetaan apua. Ja ennen se oli hyvin tärkeä ympäri Suomea talkootyöt ja muut. Mutta moon ainaki huomannu nyt, kun monta asiaa pitäny kysyä, niin heti kun on rohjennu kysymään niin saa apua kyllä, että se liittyy siihen luonteenpiirteeseen kyllä."*

Seuraavaksi tehtävänä oli miettiä, miten Nurmoa voisi kuvailla sellaiselle, joka sitä ei entuudestaan tunne. Entä mitä kuuluu nurmooseuralaisten mukaan Nurmon henkeen ja nurmolaisuuteen?

Ensireaktiona kerrotaan, kuinka nurmolaisten tapoilla vähän *"komiaa ja olevinansa"* on herättänyt ärsytystä savolaisessa. *"Monestihan se on vaikutelma on sellainen, varsinkin savolainen kun kattoo, että ei se nyt ehkä aivan voimakkaasti ole, mutta se puhetapa on ehkä sellainen ja vähä ollaan niinku komeeta ja ruokaa pitää riittää ja kaikkea muuta, että pärjätään hyvin. Mutta se olemus ehkä on sellanen. Ehkä me ollaan vähän komialuontoisia."* Nurmolaisten kertovat kantavansa vieläkin *"häjyjen taakkaa"*. Vaikka synkimpinä puukkojunkkarialueina pidetään usein Härmää ja Kauhavaa, samankaltaisia tekoja tehtiin pahimpina aikoina Nurmossa aivan samassa suhteessa. *"Sitä ei enää ole, vaikka tuota ulkopuoliset pitää helposti eteläpohjalaisia, härmäläisiä, lapualaisia, nurmolaisia, sellaisina, kuin häjyt on ennen ollu."*

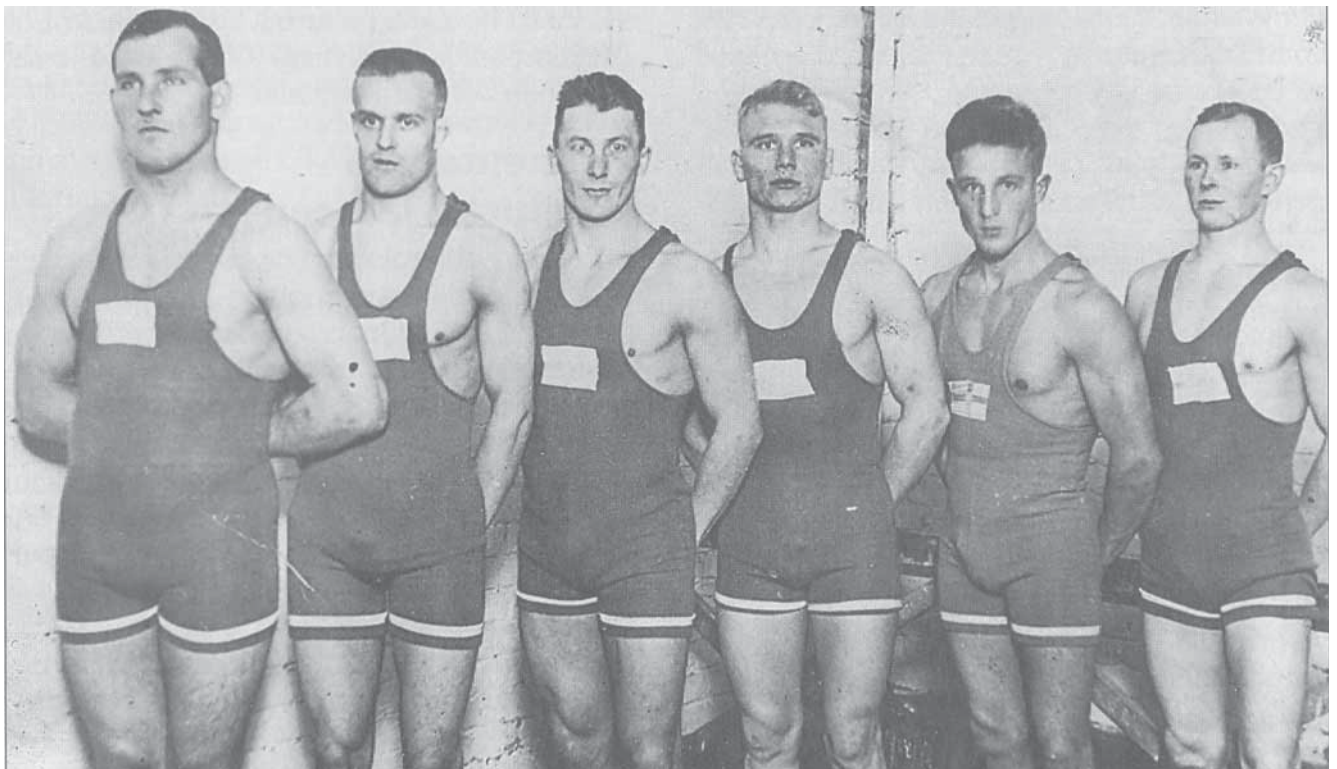
Yhtenä piirteenä nostetaan esiin isänmaallisuus. *"Täältä hän se lähti vapaussotakin matkaan."* Rautatieläisten talolla Seinäjoella pidetty kokous ja venäläisten riisuminen aseista

luetellaan siihen liittyvinä tapahtumina. Vuoteen 1918 viittaa myös Loimaan seudulla töissä ollut puhuja. *"Kyllä se oli valtava se ero tähän Nurmoon, että täällä on kaikki tasa-arvosia, mutta siellä oli vanha tilalliset. Siellä oli siirtolaiset, ja sitten oli ne entiset torpparit. – Sillon oli aikaa kulunu 50 vuotta, niin se vielä näky koko ajan siellä, kun tota, sanotaan vapaus-sodaksi, niin ne sanovat sisällissodaksi siellä."*

Tasa-arvoisuus hyväksytään mieluusti nurmolaisuuden yhdeksi piirteeksi. Siitä nähdään merkkejä myös hengellisissä liikkeissä. *"Mä asuin viimeks pikkupaikkakunnalla, niin siellä jaoteltiin hyvin tarkkaan, kuka on evankelisia ja kuka on helluntailaisia ja kuka on... Niin tämä tasa-arvo on mun mielestä näkyne aika hyvin [Nurmossa], että täällä ei katto, kuka menee tuohon ja tuohon tilaisuuteen ja näin. Ja sitte kyllä voimakkaasti mun mielestä tuo herännäisyys. Mä en oo kulkenu herännäisten seuroissa enkä muissa, mutta niin oon seurannu näitä kirkollisia toimituksia ja kuullu, niin kyllä se hengellisyys on täällä ainaki alkuperäisissä nurmolaisissa. Että nythän on tullu niin paljo muualta päin, mutta siinä näkyy mun mielestä, että ei heti lytätä, ainakaan näin julkisesti."*

Nurmon urheilu ja nimenomaan paini tulee myös helposti puheeksi ulkopaikkakuntalaisten kanssa. Nurmolaisten menestystä olympiatasolla pidetään poikkeuksellisenä: kymmenen olympiamitalia, joista peräti viisi on kultaista. Eräs paikalla ollut puhuja näkee painimenestyksessä *"maakunnan hengen"*.

Paikalla on kaksi nuorempaa nurmolaista, jotka ovat tähän asti pysytelleet sivummalla keskustelusta. Kysyttäessä, millaisia mielikuvia ulkopaikkakuntalaisilla mahtaa olla Nurmosta ja nurmolaisista, nostavat nämä nuoret naiset esille muun muassa Duudsonit ja pesäpallon. Nurmon tunteminen ei toisen mukaan ole välttämättä itsestäänselvyys: *"Jos sanoo,*

Kuva 24. Painin olympiamitalisteja kuvattuna 1930-luvulla. Vasemmalta Kyösti Luukko, Hermann Pihlajamäki, Kustaa Pihlajamäki, Aarne Reini, Lauri Koskela ja Aatos Yli-Jaskari. Kuva Latikka 1994, 74. Ks. myös Kujala 2011, 59.

että on niinku Nurmosta, niin ne kysyy, että mihnä Nurmo on. Sitten kun sanoo, että se on siinä Seinäjoella, niin sitten ne on, että ahaa, joo, siinähan se onkin.”

Miten nurmolaisnuoret sitten itse kuvailevat kotiseutuaan ulkopuoliselle? Ainakin omatoiminen asennoituminen tekemiseen ja omiin mahdollisuuksiin on herättänyt huomiota. *”Mulla on yks lappeenrantalainen koulukaveri, ja mä esittelin sille tätä Seinäjokea ja Nurmoo ja tuli puheeksi, että oli teko-Jouppilanvuori ja tekojärvi, niin se rupes nauramaan että ’kaikkiko te teettä, mitä teiltä puuttuu?’ Tuli vaan mieleen, että ehkä täällä on sellanen asenne, että tehdään sitte, jos jotakin puuttuu. Että ei sillä lailla ajatella, että täällä ei voi olla. Tehään se mitä tarvitaan.”*

KOTISEUDUN KUVAT

Nurmoo-Seuran tilaisuudessa olleita jäseniä pyydettiin pohtimaan, mistä he ottaisivat valokuvan, jos heidän tulisi esittää kotiseutuaan yhdellä valokuvalla, ja mitä se kuva esittäisi? Ensimmäinen ehdotus liittyy perinteiseen maalaismaisemaan: *”Niitä on tietysti monta mahdollisuutta, mutta kun luonto on lähellä, niin kyllä se komia viljapelto oli. Sopii silmälle.”* Toisen haluaisi kuvaan toiminnallista, lapsille ja nuorille tärkeää ympäristöä, jota löytyisi esimerkiksi Hyllykalliolta. *”Nykyisin hyllykalliolaisena ja lasten ja nuorten kanssa elämäni tekemisissä olleena tuli mieleen: Tänään olin lenkkipolulla. Siinä on koulu, siinä on seurakuntakeskus, pallokenttä: tämä on mun mielestä nuorten. Mä ottaisin sieltä sen. Siinä on monta eri asiaa. Mun mielestä täällä on valtavasti tarjontaa lapsille ja nuorille. Täällä on valtavasti lapsiperheitä. Että on harrastuksia. Siellä on pesäpallokentät, ja siellä on lenkkipolut, ja siellä on uutta asutusta, ja siellä on palveluita, ja siellä on koulut ja päiväkodit ja kaikki, ja seurakunta toimii aktiivisesti. Joka*

uuteen asutusalueeseen laitetaan seurakunnan nuorille joku kerhotila tai muu. Mun mielestä siinä on aika kattava alue.”

Samalla linjalla jatkaa myös seuraava puhuja: *”Minä ottaisin kuvan tuolta liikuntahallilta, kun siellä on pari-kolme-sataa lentopalloilijaa tai sitten Hyllykallion kentältä, kun siellä kolme-neljä-sataa pesäpalloilijaa, nuota lapsia.”* Puhujan mukaan liikunta kasvattaa toisten huomioonottamiseen: *”On iso asia, että täällä on tuollasta tuo elämä, jotta siellä niinku mitatahan aina sitä kaveria tuolla lailla ja särmät hi-oontuu tuolla lailla ja itsekkyydet katoaa ja porukasta häipyy sellaaaset, joilla olkapäät on liian terävät.”*

Toinen paikalla olevista nuorista ottaisi kuvan Nurmon kirkonmäeltä. *”Se on jotenkin, että vaikka kaikki muu muuttuu, niin se pysyy”,* nuori kuvailee. Myös vanhemmat seuralaiset näyttävät olevan samaa mieltä. Kirkonmäestä löydetään historiallista syvyyttä ja symboliikkaa. Kirkon läheiset maisemat, joki ja Loukon kartano, nostetaan myös esille mahdollisina kuvan osina. Myös tilaisuuden alussa esitetyt ilmakuvat saavat kannatusta oman kotiseudun kuviksi.

Seuraavaksi katsotaan luonnonmaisemista koostuvaa nelikenttää. Tehtävänä on kertoa, mitä kuvat tuovat mieleen, millaisia ajatuksia ne herättävät sekä miettiä, onko joku kuvista erityisen läheinen. Vaikka paikallaolijoille kerrotaan, että kuvauskohteita ei ole tarkoitus tunnistaa, paikkojen nimeäminen alkaa välittömästi. *”Paukanevalta kaks kuvaa, viljelysmaisema ja lintutorni. – – Eihän tuo muuten vaan oo Ryssyn kohdalta tuo kuva?”* Kuva, joka esittää peltoa latoineen tuomitaan vanhentuneeksi: *”tuo viljelysmaisema on tosi vanha kuva. Siinä on jo haalistunutkin nuo värikuvan värit. Ja jos nyt mennään ottamaan, niin onko yhtään latoa?”*

Yhdessä kuvassa näkyvien lintutornin ja pitkospuiden kommentoidaan taas olevan hyviä esimerkkejä yrityksestä

Kuva 25. Hyllykallion kenttä. Kuva Wikipedia.

Kuva 26. Nurmon kirkonseutua. Kuva Arto Halttunen.

"säilyttää aitoa luontoa". Paukanevan pitkospuita pidetään hyvänä paikkana tavata tuttuja. "Siellä on aina joku liikenteessä! Pitkospuita kiertävät poikki. Ja melkeen enemmän tulee vastaanulijoita, kuin tuossa iltasella käy kirkkolenkillä. Se on tosi suosittu." Pitkospuilla kerrotaan myös olevan historiallinen ulottuvuutensa. Eräs paikalla olija tietää, että Seinäjoen

joistakin taloista aikoinaan on kuljettu nevan läpi pitkospuita pitkin Nurmon kirkolle, kun ei haluttu liittyä Wasastjernan seurakuntaan eikä tulla haudatuksi Törnävälle.

Myös omakohtaisia kokemuksia tuodaan esille. Pientä poikaa ongella esittävä kuva tuo eräälle mieleen ensimmäisen onkireissun. Metsäkuva taas on mieluisin, suorastaan *"paras"*

Kuva 27. Nurmonjoki Ykskorvaasen sillalta nähtynä. Kuva Matti Mäki.

*paikka”, eräälle alun perin Pohjois-Suomesta kotoisin olevalle nurmolaiselle. Paitsi metsäisempi synnyinseutu, myös yli 30 vuotta jatkunut suunnistusharrastus vaikuttaa. Naiselle met-
sää esittävä kuva onkin ”helppokulkuista maastoa”.*

Luonnonmaisemien jälkeen siirrytään seuraavaan kuva-
kokoelmaan, johon on kerätty Nurmoo perinteisesti liitettävi-
en asioiden kuvia ja symboleita. *”Kuka ei tunne tuota kuvaa”,*
kysytään, kun kuvat paljastuvat. *”Kropsu”,* on ensimmäinen
vastaus. *”Kaks olympiakultaa, hopiamitali, yhreksän Euroo-
pan mestaruutta ja kaksikätkähreksän Suomen mestaruut-
ta”,* luettelee eräs paikallaolija painijalegenda Kustaa Pihlaja-
mäen saavutuksia. *”Sanotaan, että kaikista kuvista tulee mul-
la ainakin Nurmo mieleen, vaikka ne näkis yksitellen”,* yleisön
joukosta todetaan.

Kuva 28. Gustav Sandelin (1924–2012). Kuva Helsingin Sanomat.

Atriasta nostetaan esille nykyisen tehdasalueen synty, ja erityi-
sesti vuorineuvos Gustav Sandelinin panosta kiitellään. Mieti-
tään myös, kenen maita nykyisen tehtaan maat aikoinaan oli-
vat. Yksi kuvista esittää potkukelkkailijoita, ja osallistujat ker-
toivat omistavansa potkukelkat. *”Siinä on kaks nurmoolaasta
brändiä vieretysten: Lahtisen kelkat ja Atria.”* Sellainen pitää
olla, vaikka tiet ovatkin pääasiassa hiekoitettuja. Joku on suun-
nitellut, että ei koskaan hanki rollaattoria, vaan *”Lahtisen rul-
lapotkurin”*. Vähemmän enää potkutellaan, mutta kyllä se oli
*kakarana sellanen kulkuvälines talavella maantiellä, kun siel-
lä oli vierootettuja. Sukset oli se toinen kulkuneuvo, jolla pääsi
umpihanges.”* Lapsuudenmuistoihin kuuluu myös lakanapur-
jeiden kanssa tehty hankikelkkailu. Muistoja potkukelkkailusta
on myös nuorilla: *”Mä muistan ala-asteajoilta sen, että lähti
potkukelkalla linkkypysäkillle, kun oli sellanen vajaan kilsan
matka, mistä linja-auto otti kyytiin. Aamulla ilosesti potkutte-
li potkukelkalla, sitten kun tuli koulusta, niin joku oli vetänyt
hiekat tielle. Sitten olikin kotimatka vähä tiukempi.”*

Pääsiäiskokkoa, tai valkiaa, kuten halutaan korostaa,
muistellaan yhteiseksi projektiksi, joka kokosi kyläläiset ensin
rakentamaan ja lopuksi polttamaan. Kokon jälkeen puheeksi
tulee toinen pääsiäisperinne eli trullittaminen, joka tapahtuu
Etelä-Pohjanmaalla muusta maasta poiketen pääsiäislaun-
tina. Karjalaisjuurinen nurmolainen huomauttaa perinteiden

sekoittumisesta: *”Joo siinä on tullu tällänen sekasotku tästä
asiasta, että siellä Kannaksella oli palmusunnuntaina se vir-
pominen. Se oli aivan toista tyyliä. Eikä sinä oo tätä noitaku-
viota ollenkaan. Että tällanen sotku tullut, että ainakin mitä
meidän oven takana on ollu, niin ne on ruvennu virpomaan.”*
Muita paikallaolijoita on enemmän häirinnyt se, että trullit
ovat vain virpomatta pyytäneet palkkaa. Juhannuskokkokaan
ei ole Nurmossa täysin tuntematon, mutta osallistujat arvioi-
vat, että *”pääsiäisvalkia voittaa sen suurin piirtein 60–1”*.

Urheiluseura Jymyn uusi logo herättää myös keskustelua.
”Mihinkä me ollaan menossa?” *”Ei pitäisi perinteitä muut-
taa”,* kommentoidaan. Maksullisuuden tulo harrastuksiin har-
mittaa; sen pelätään vähentävän nuorten liikuntaharrastusta.
*”Jymyn paini on Jymyn vielä. Mutta jos tästä nyt riipaistaan
pesäpallo pois niin, sittenhän on näitä uusia salibandyä ja
lentopalloa ja näin. Mutta kuinka valtaisia määriä se liikut-
taa nuoria ja lapsia liikuttaa tuo sama Jymy. Se on todella
aivan ainutkertaista. Rohkenen sanua, se on Suomen suurin
nuorison pesäpalloseuraja lentopallossa sama.”*

Kysyttäessä löytyykö Nurmossa muun maan kulttuurista
poikkeavia tapoja, esiin nostetaan kirkossa käyntiin liittyvä eri-
tyinen perinne. *”Mä sanoosin, että yks asia on se, kun men-
nään tonne kirkkohon, niin kattoo, että onko tuo [mies] pe-
rusnurmolaasia, kun se on akkain puolella kirkos. Mennään
pääovesta, on vasemmalla puolen. Niin se on perinne, joka to-
della täällä on jäänyt [käyttöön].”* Miesten ja naisten puolten
erottelu kirkonmenoissa oli vielä 1950-luvulla elävä käytäntö ja
ainakin joillekin nurmolaisille se kuuluu tähänkin päivään. Osa
paikallaolijoista vastustaa tällaista perinnettä tasa-arvosystiä.
Karjalaisille käytäntö oli myös vieras. Puhuja jatkaa: *”valitet-
tavasti se on – vähä, sanotahan että täs nyt vedetään vaan
tätä vanhaa kaavaa. Ei oo niin nokon nuukaa.”*

Ruuhikosken golfkenttä tunnustetaan samaan joukkoon
kuuluvaksi muiden nurmolaisuutta esittävien kuvien kanssa,
tosin *”myöhäissyntyisenä”*. Golfkenttää pidetään eräänlai-
sena imagotekijänä. *”En oo golfin pelaaja, mutta joskus oon
kokeillu, mutta sen vaikutelman mä oon saanu, että kyllä
Nurmo tunnetaan tästä Ruuhikosken golfkentästä. Että eikö
se oo Suomen parhaita, siis tällä hetkellä.”* Kentällä tiede-
tään olevan kansainvälistäkin arvoa tunnetun suunnittelijan
ja kansainvälisten kisojen ansiosta. Toisaalta *”asioilla on aina
puolia”,* kuten yksi paikallaolija ilmaisee, ja päästää pinnan
alla piilleen harmistuksen irti: kentän alle jäi *”yksi Nurmon
parhaista paikoista jokirannasta”*. Luonnonkauniilla pai-
kalla käytiin esimerkiksi uimassa, piknikillä ja Ruuhikosken
juhannusvalvojaissa. *”Kuuskytluvulta muistan niin, se oli
lehtimetsätyyppinen se alue. Siellä oli kieloja, ja siellä oli met-
sätähtiä. Siellä kävi meidän kyläläiset ainakin uimassa aina.
Se oli niinkun uimapaikka. Ja mentiin piknikille, niinkun ny-
kyään sanotaan.”* *”Todella luonnonkaunis paikka että niitä
ei löydy joka puolelta.”* *”Vesiensäännöstely vei ensin sitä, ja
lopun vei tää golfi.”*

Heti kuvavirikkeen alussa mainittu perinneruoka kropsu,
otetaan nyt uudelleen puheeksi. Tämä yleisemmin pannukak-
kuna tunnettu ruoka on keskustelijoiden mukaan säilyttänyt
asemansa nurmolaiskeittiöissä. Muista alueen ruuista maini-
taan hautajaisissa ja kinkereillä perinteisesti tarjolla ollut salla

Kuva 29.
Ruuhiikoski. Kuva Pasi Komulainen.

Kuva 30. Kropsun teko-ohje Nurmon museolta. Kuva Timo Suutari.

sekä klimppivelli. "Sitä vanhan ajan sallaa ei saa enää mistään. — Siinä oli silliä ja lihaa mukana. Nyt on pelekkaa kasvista. Se ei oo mitään tämä." "Sehän olis se klimppivelli, joka nimettiin Nurmon pitäjänruuaksi."

Ruokakeskustelu siirtyy kouluruokaan. Toinen paikalla olevista nuorista kertoo: "Sellanen meillä Nurmos on mikä nyt sitten, kun Seinäjokeen liityttiin, niin Nurmos on aina syöty pinaattilättyjen kanssa niin raparperihilloa ja sitte Seinäjoella on jauhelihakastiketta, niin ei sitä voi hyväksyä." Vanhemmat paikalla olijat eivät muista raparperihilloa, mutta hetken miettimisen jälkeen tutummalta kuulostaa karviaishillo – se sopii myös nuorille. Kouluruoka ja sen muutos herättää enemmän keskustelua. Vanhemmat osallistujat ovat kiinnostuneita kuulemaan, vieläkö koulussa tarjotaan verilettuja. Ennen veriruokia oli enemmänkin: verilättyjä, veripaluttua tai verikropsua. "80-luvun alussa niitä syötiin puolukkahillon kanssa, mutta ne on vissiin häipynyt 90-luvulla." Muistellaan, kuinka sotien jälkeen nurmolaiset oppivat syömään sieniä. Ainakin pitäjän alapäähän tämän perinteen toivat karjalaiset. "Ne poimi niitä sieniä, ja voi sanoa, että suorastaan ainakin siellä päässä pitäjää opettivat nämä sieniruokien teot, kastikkeet ja sellaiset, kun ne näyttivät, että herrajee ne on tosiaan ruokaa eikä mitään madonlakkia."

Jäljellä on vielä joukko rakennetun ympäristön kuvia. Esille tulevassa nelikentässä on ilmakuva Hyllykallion Prisman alueelta sekä kuvat Nurmon museosta, kirkosta ja liikuntahallista. Kuva, jossa näkyy Prisman alueen liikennejärjestelyjä, aiheuttaa nurinaa. "Valitettavasti tämän päivän leheres oli vielä surkiee kuva", kommentoidaan viitaten päivän lehdessä ollee-

seen luonnokseen Seinäjoen itäisestä ohikulkutiestä. Kirkko sen sijaan miellyttää, ja se herättääkin monia ajatuksia. "Tuo on kyllä se sellanen maamerkki, on mukava kattoa kun nuori ihminen otti tuon esille", sanoo yksi paikallaolija Nurmon kirkonmäkeä tarkoittaen. Samalla hän pahoittelee Loukon kartanon torniosan katoamista samasta maisemasta. Toinen kertoo, kuinka Nurmossa osataan pitää hautausmaa kauniina ja hyvässä kunnossa vaikkapa naapuriseurakunta Kuortaneeseen verrattuna. Kirkkorakennuksen korkeutta verrataan Nurmonjoen pudotukseen.

Kuvista löytyy myös nurmooseuralaisten arkipäivään hyvin olennaisesti kuuluva paikka. "Kyllä tää vasen kuluma on ollut nyt viisi vuotta sellaanen arkipäivä, että voi sanoa", todetaan Nurmon museota tarkoittaen. Kerrotaan ajatuksesta laajentaa toimintoja liikuntamuseolla. Museo ja erityisesti sen aktiiviset ylläpitäjät keräävät kiitosta. "Harva vapaaehtoisuudella toimiva museo on näin ympärivuotises käytös, ja se on niinku toimiva museo tämä." Museolla on toimintaa, järjestetään esimerkiksi historiapiirejä, savitöiden tekoa sekä koululaisvierailuja. "Opettajat tai muut haluaa tutustuttaa lapset tänne, ja sitten kun lapset on käynyt, niin tullaan perheen kanssa ja muuten. Että se ei oo niinku sellanen kylmä museorakennus." Lisäksi muistetaan mainita, että museorakennus on peräisin 1700-luvulta ja vielä alkuperäisellä paikalla. Hienona pidetään myös museon tontin rajautumista Nurmonjokeen ja mahdollisuutta päästä soutelemaan suoraan rannasta.

Kuva 31. Loukon kartanon torniosa. Edessä kartanon isäntä patruuna Alexander Wasastjerna (1859–1943). Kuva Läntinen 1994, 66.

Keskustelijoilta tiedustellaan, missä nurmolaiset tapaavat toisiaan. ”*Prismassa*”, kommentoidaan ensin naurun säestämänä. Tuttuja tulee vastaan myös lenkkipolulla sekä kirkonmäellä. ”*Kyllä tietysti tuo kirkonmäki on sellaanen, että yhdistää vanhaa ja uutta – – hautausmaa.*” Kylässä käyminen ei keskustelijoiden mukaan ole enää samanlaista kuin ennen. ”*Ei enää niin kuin ennen... Melkeen saa kukkapuskan kanssa mennä.*” Muistellaan vanhoja kyläilytapoja, kuinka ennen miehet pelailivat pöydän ääressä shakkia tai tulitikkuaskin heitteilyä tai polttelivat takanreunalla tupakkaa.

Lähes kokonaan hävinnyttä kokoontumispaikkaa edustavat nuorisoseurat, eräs paikalla olija kertoo. ”*Entisaikojen systeemistä tietysti puuttuu, nuorisoseurat täältä on hävinny tuolta Alapäästä, sitte tämä Ylipään nuorisoseura ja Kouran nuorisoseura, jotka on kaikki mun aikana ollu. Että kaikis on hypelty ja painittu ja mitä muuta tuota niin. Täältä on nyt kaikki pois, ja tämä nuorisoseuraharrastus, ei se nyt aivan kuollut ole, mutta melekeen.*”

Yksi osallistuja haluaa mainita seurakuntakodin Hyllykamarin tapaamispaikkana. Sinne on helppo mennä ”*olemaan vaan*”. ”*Siellä mä oon tutustunut paikallisiin ihmisiin, jopa nuoriinkin ja tälläsen oman ikäluokan ihmisiin – – mutta siellä ei tarte Raamattu kädes, sanotaanko näin, vaan siellä voi todella tutustua. Voi puhua mistä vaan. – – se on mulle paluumuuttajana äärimmäisen tärkeä.*”

KOTOUTUMINEN NURMOON JA KOTISEUDUN MUUTOS

Seuraavana virikkeenä paikallaolijoita pyydettiin miettimään, miten uudet alueelle tulijat ottavat Nurmon kotiseudukseen, mitkä asiat tekevät muuttajalle Nurmossa kotiseudun ja kiinnostävät hänet alueelle. Entä miten Nurmossa saisi entistäkin kotoisemman?

Sopeutuminen voi olla hyvin paljon omasta aktiivisuudesta kiinni. Työnsä puolesta aikoinaan Nurmon kylien kouluja kiertänyt kertoo sopeutuneensa hyvin nurmolaisen joukkoon. ”*Mä en lähtisi täältä, mä oon sanonut, että muuta kuin niin sanotusti jalat edellä. Helsingin seutu ei kiinnosta ei pätkäkään, eikä mikään muukaan. Mä oon niin nurmolaiseksi tullu, vaikka mä oon alkuperäinen jurvalainen ja tuolla maailmallakin kiertänyt – – Ihmisiä opin tuntemaan niin valtavasti, ja mä ainakin totesin, että mut hyväksyttiin tähän yhteiskuntaan aika hyvin.*”

Eräs ”kantanurmolaisten” pitää edellistä puhujaa hyvänä esimerkkinä siitä, kuinka Nurmoon sopeudutaan. ”*Se on näin, että kun täällä ottaa osaa, kun tänne tulee virkamies ja rupiaa uudistamaan kaikenlaista koululaitosta ja tuolla lailla, niin kyllä kelkka pökkää hietahan, jos ei tuota oo siinä yhteiskunnas muuten mukana niin kuin tämä – –. Sisälle pääsee, jos on mukana, mutta jos kulkoo kodon ja työmaan väliä, niin sitte kyllä tuntuu itensä vieraaks helposti.*”

Kuva 32. Hyllykamari. Kuva Pasi Komulainen.

Yksi paikalla olijoista nostaa esille Hylläkallion alueella tapahtuneen negatiivisen kehityksen. *"Silloin Hylläkallio-seura oli vahva ja voimakas, ja se yhdisti koko silloisen kylän. Siellä oli tuollaan 2 000–2 500 asukasta 70-luvun puolivälissä, 70-luvun lopus. Mutta nykyään kyllä se tuntuu ainakin siltä, ainakin näiden opettajien [kohdalla]. Ne on irti siitä yhteisöstä aikalailla, asuvat pääasiassa jossakin muualla, eikä ne osallistu siihen kylän toimintaan ja meininkiin, samoin ihmisetkin. – Se Hylläkallio-seura se ei toimi enää ollenkaan. – Ei sellasta oo enää kuin ennen, että siellä oli tapahtumia, sanotaan että monia tapahtumia aina vuodessa, toistakymmentä tällaista yleistapahtumaa. – Se kai rupes häviämään tuossa 80–90 luvun taitteessa, ja nykyään ei kai enää oo paljo mitään. Ja sama se tuntuu olevan täs keskustan alueella, että me vanhat ollaan tekemisissä, aika vähän nuoria."* Aktiivisuutta koetaan vielä löytyvän kuitenkin Mannerheimin lastensuojeluliiton piiristä.

Todetaan, että ainakin paikalla olevat Nurmoon muualta muuttaneet ovat kiinnittyneet seudulle hyvin. Sama havainto pätee myös puolisoihin, joita ei nyt ole paikalla. *"Kyllä se nyt ainakin yhtä nurmolaanen on kun minä",* kerrotaan.

Hylläkallion hiipuneesta yhdistystoiminnasta päästään sujuvasti siirtymään muihin muuttuneisiin tai hävinneisiin kotiseudun piirteisiin. Ensimmäisenä nostetaan esille vanhojen, *"iän kaiken käytössä olleiden"* nimien muuttaminen. *"Esimerkiksi tämä Kertunlaakson asutusalue: sehän ei oo mikään laakso. Sehän on mäki, ja siinä on myöskin vedenjakaja. Toiselta reunalta tuloo vesi Nurmonjokehen ja toiselta Seinäjokeen. Ja niin kauan kuin minä muistan, se on ollut Kii-mämäki."* Muita toteutettuja nimenvaihdoksia ovat esimerkiksi Murhakorven ja Murhakallion vaihdos Karhuvuoreksi sekä Alapääntien vaihtuminen Nurmonjoentieksi, Havilantie Her-

Kuva 33. Karhuvuoren rakentuvaa asuinalueetta kesällä 2012. Kuva Pasi Komulainen.

manninpoluksi *"ja Kustaankuja oli tuossa ihan tuos kivenheiton päässä. Niin aivan käsittämätöntä, sekin piti vaihtaa!"*

Keskustelijoilta löytyy kyllä ymmärrystä muutoksille, sikäli kun kyse on kahdesta samankaltaisesta paikannimestä kunnan alueella. Mutta monet muutoksista tuntuvat johtuvan jostakin muusta. *"Mutta mä ymmärrän kyllä tämän kiistan. Olin edellisellä paikkakunnalla teknisen lautakunnan jäsenenä. Joka kylällä sitten, kun tuli nämä kyltit, niin kyllä siellä oli tunnepitosisia keskusteluja! – Se oli justiin, niin kun täälläkin. Oikein naurattaa."*

Murhakalliolla häiritseväksi koetaan myös se, että puolukkametsät jäävät vähitellen kasvavan asutusalueen alle. Yksi Nurmoa viime vuosina muuttaneista asioista on voimakas

Kuva 34. Nurmon Lylyn maamiesseuran aktiiveja. Vasemmalta Aapro Hatakka, Martti Sutelainen ja Pekka Paussu. Kuva Pertti Hatakan kokoelmat.

rakentaminen, joka ulottuu myös haja-asutusalueille. Asias-
sa nähdään kaksi puolta: *"Toisaalta se on hienoa, että tulee asukkaita, mutta toisaalta mua surettaa se, että se maise-
ma, mitä mä muistan lapsuudesta häviää koko ajan."* Tällaisia muutoksessa olevia maisemia nähdään esimerkiksi Mäen-
kylässä sekä Länsitien varrella. *"Joskus 80–90 luvuilla se oli suuri tapaus, jos sinne joku yks kaks rakensi, mutta nykyään sinne tulee niin paljon muualta päin."* Muutkin tuntuvat ole-
van huolissaan kehityksestä. *"Mun käsityksen mukaan pitäis näitä peltoja säästää ja rakentaa sellaaasille maille, jotka on
niin kun tuoton kannalta vähempiarvoisia, kun me jokahinen täällä varmasti tierämme, että ruoka tuloo pelloolta!"* Jolla-
kin on päässyt arkkitehti aivan oikeuksiinsa, ja on rakennettu aivan muusta asutuksesta jyrkästi poikkeavia, erikoisia ta-
loja."

Eräs paikallaolija näkee syyn tähän hajanaiseen raken-
tamiseen olevan kaavoituksessa. Tarvittaisiin osaavampaa kaavoitusta. Esimerkkinä hyvästä asuinaluerakentamisesta
hän näkee Hyllykallion. *"Tuosta Hyllykalliosta, että kun sitä lähdettiin rakentamaan, niin se lähti toisella lailla. Että siel-
lä oli tarkka kaava ja suunnitelma. Se kerralla rakennettiin valmiiksi. Mutta nyt se on päässyt hajoamaan: näyttää Nur-
mos samalta, ja Lapua on varmaan kaikista pahin. Siellä oli isoimmat peltoaukiat, mutta ei niitä varmaan enää ole."*

Haja-asutuksen lisääntymiseen yksi paikalla olijoista liit-
tää myös erityisesti maatalouden tuotantolaitosten hajuhai-
toista tehtävien valitusten kasvun. *"Tämähän on juuri sitä, että tänne haja-asutusalueelle on muodostunut taloja ja torp-
pia ja sitten on tullut näitä kaikenlaisia [asukkaita], että ei tänne sellasta voi tehdä, eikä sellaaasia voi tehdä, kun täällä on meidän talo. Jumalan tähden, mihinkä täällä voi enää teh-
dä, kun ei enää oo niitä sellaaasia paikkoja? – Tämähän on ruokamaakunta, joka pitää olla ja pitää elää täs maakunnas
niin eihän, niinku sanotaan täs Nurmoon kokooses palas voi teherä mitään tuotantolaitoksia."* Tähän keskustelijat liittävät
myös karjatalouden katoamiseen liittyvät maisemamuutokset: laitumet, maitolavat, lehmät. *"Se on jotenkin surullista",* tode-
taan.

Keskustelu kääntyy vielä karjalaisten sopeutumiseen Nur-
moon. Esille nostetaan Nurmoon asettuneiden karjalaisten eräänlainen voimahahmo, Aapro Hatakka. *"Aapro tasas näitä [karjalaisia] ja piti väkensä ojennuksessa, se oli sellanen Lylyn patriarkka kyllä".* Karjalaisten kotiutumisesta kertoo muun
muassa se, että karjalaisten ja kantanurmolaisten välisiä avio-
liittoja on solmittu *"tosi paljon"*. Sen sijaan kahden karjalaisen välisiä liittoja ei juuri kerrottu olleen.

Viimeisessä keskustelua ohjaavassa virikkeessä kysyttiin,
mitä elementtejä kotiseudusta täytyy säilyä, jotta se koetaan edelleen kotiseudeksi. Lisäksi tiedusteltiin, miten voi parhai-
ten toimia kotiseutunsa hyväksi ja mitä kotiseututyö ja -henki paikallaolijoille merkitsevät.

Toiminnallisuuden säilyminen näyttää olevan osallistu-
jille tärkeää. Talkoohengen ja yhdistysten säilyminen koetaan tärkeäksi. Todetaan, että esimerkiksi kansainväliset järjestöt
ovat liikaa keskittyneet Seinäjoelle. *"Monet ammatti-ihmiset menee sitten niihin seinäjokisiin [järjestöihin]."* Mietitään,

onko Nurmossa enää omia leijonia tai rotareita. Urheiluseura
ja kirkollinen työ luetaan myös tässä yhteydessä. Tärkeää on
myös kotiseututoiminta retkineen ja säännöllisine kokoontu-
misineen. Järjestöjen jäseniltoja voi käyttää esimerkiksi koti-
seutuasioiden esittelyyn. Vaikeaksi tosin koetaan uusien asuk-
kaiden saaminen mukaan toimintaan.

Toiminnallisen ympäristön lisäksi myös muuta säilytet-
tävää löydetään. *"Kyllä tämä kotoonon puhetyyli, kyllä sitä on mukava kuunnella. Nuoriso tahtoo oppia puhumaan kir-
jakieltä, ja se ei tunnu aivan niin kotoosalta."* Lisäksi pitäisi säilyä ainakin postiosoite Nurmo. Kun puhutaan kotiseudun
avainpaikoista, todetaan: *"Me ollaan tällä hetkellä yhdessä niistä"*, millä tarkoitetaan Nurmon museota. Myös Ritarin ko-
timuseo tulee keskustelijoiden mieleen.

Lopuksi otetaan vielä kantaa siihen, miten voisi parhaiten
toimia kotiseutunsa hyväksi. *"Kyllä sitä nykyään pitää uusia ratkaisuja keksiä kokoontumispaikoiksi, kun ennen vanhaan oli
esimerkiksi kyläkoulut mihnä kokoonnuttiin. Ja ne oli mun mielestä aika tärkeitä paikkoja, nyt ei oo kun maksullisia ko-
koontumispaikkoja."* Tähän asiaan vaikutti jonkun mielestä myös työväenopiston muuttaminen kansalaisopistoksi. Muis-
tellaan myös toimintaa maamiesseurassa.

NURMOOSEURALAISTEN MIELIPAIKAT JA TULEVAISUUDENKUVAT

Keskustelun päätyttyä siirryttiin kirjoitustehtäviin. Ensin pai-
kallaolijat saivat kirjata heille tärkeitä ja merkityksellisiä koti-
seudun paikkoja. Nurmooseuralaisten kotiseudun kiintopis-
teitä näyttävät olevan ainakin Nurmon kirkko ympäristöineen sekä Nurmon museo. Kirkko mainittiin kahdeksassa ja museo
seitsemässä vastauksessa kymmenestä.

Kirkko ympäristöineen koetaan tärkeäksi ennen kaik-
kea siihen liittyvän jatkuvuuden ja ylisukupolvisuuden takia. Paikassa, *"jossa edelliset sukupolvet lepäävät"*, muistellaan
"ennen meitä eläneitä nurmoolaisia". Kirkon myös koetaan kertovan *"olemuksellaan alueen tärkeistä arvoista, jotka ovat
kestäneet läpi vuosisatojen"*. Kirkko hautausmaineen on ta-
pahtumien paikka, siellä *"tavataan sukulaisia ilon ja surun merkeissä"* sekä harrastetaan esimerkiksi kuorolaulua ja su-
kututkimusta. Lisäksi kehutaan kirkonmältä avautuvia mai-
semia ja paikkaa ylipäänsä: *"Mikään muu paikka ei ole niin rauhallinen ja kiehtova yhtä aikaan."* Myöhemmin muualla
asuneellekin se on *"vieläkin se ainoa oikea kirkko. – Lapse-
na ei tajunnut sen ainutlaatuisuutta kirkkojen joukossa."*

Nurmon museon alue on nurmooseuralaisille tärkeä yhti-
seisen kotiseutuharrastuksen vuoksi. Siellä tavataan tuttuja ja
muuta nurmolaisia; se on myös hyvä paikka harrastaa ja oppia kotiseutunsa historiaa. Museota ja toimintaa sen ympärillä sa-
notaankin yhdessä vastauksessa tavaksi *"kasvattaa nykyisiä uusia nurmolaisia"*. Näin nämä *"vedenkuljettaneet"* oppivat
nurmolaisiksi ja *"hyväksyvät mitä on tehty ja miksi on näin ennen tehty"*. Joillekin museon rakennukset ja tavarat ovat
"konkreettisia linkkejä" paitsi historiaan myös *"omankin su-
vun menneisyyteen"*. Yhdelle vastaajista paikka on jopa syn-
nyinkoti ja lapsuuden kasvu- ja leikkiympäristö, jossa on opittu

tekemään asioita yhdessä ja antamaan naapuriapua. Esimerkkinä hän mainitsee perunannostokökökät.

Kirkon ja museon lisäksi monessa vastauksessa mainittiin urheilu- ja muuhun harrastustoimintaan liittyvää ympäristöä. Eräs urheilukentät ja -hallit merkitykselliseksi paikoiksi valinnut kirjoittaa: *"Edelleenkin olen kiinnostunut Nurmon Jymyn toiminnasta. Nykyään penkkiurheilijana. Vanhojen ja uusien tuttavuuksien takia."* Nurmon Jymyä keuhutetaan yhdessä kirjoituksessa seuraavasti: *"Lasten kasvattaja ja nuorten erinomainen kouluttaja ja suomalaisen yhteiskuntaan KUNNON KANSALAISIA valmistava järjestö."* Urheilu- ja harrastuspaikkoja mainitaan esimerkiksi painikämpä "Jymylä", Hyllykallio laskettelupaikkana, Haali tanssipaikkana ja urheilukenttänä sekä Penttilän ja Honkalan rannat lapsuuden uimapaikkoina. Myös nuorisoseurat *"huvittelu- ja opintopaikkana"* mainitaan. Yksi tällainen ehkä enemmän nykyajan harrastuspaikka on yhdessä vastauksessa mainittu seurakunnan Hyllykamari, johon perusteluina uudet ystävät, toisten auttaminen, intohimo käsitöihin sekä kivat keskustelukumppanit. Varsinaisten paikkojen lisäksi kirjoituksissa nostettiin esille muuta sosiaaliseen ympäristöön liittyvää kuten mahdollisuus osallistua halutessaan yhteistoimintaan sekä ihmisten ystävällinen suhtautuminen paluumuuttajiin.

Luonnonympäristön kohteita mainittiin muutamassa kirjoituksessa. Yhdessä mainitaan Martikkalanjärvi, joka *"tietävästi ei ole rakentamalla tehty kokonaisuus, siksi harvinaisuus alueellaan. (Kyrönjoen vesistöä)".* Kotavuorta ja Kulunuorta luonnehditaan yhdessä vastauksessa seuraavasti: *"Kodin lähellä olevat metsän ympäröivät pikkuvuoret, joissa voi marjastaa, sienestää tai muuten ulkoilla. Luonto hiljaisuus on läsnä ja lähellä."* Myös Ruuhikoski, joka *"oli ennen Nurmon kaunein paikka"*, mainitaan. Vastaajan jatkaa sen olevan *"yhä upea paikka golffaajille"*. Itse Nurmonjoki ei sekään jää mainitsematta. Yksi vastaajista kirjoittaa: *"Nurmonjoen ranta, Keski-Nurmon kohdalla, oma kotimaa, jossa elämä on parasta, maisema kaunis, siellä mieli lepää."*

Oma koti ympäristöineen kerää eri muodoissaan viisi mainintaa. Koti yhdistetään kerran kotipihaan, kerran kotikylään ja kerran kotipeltoihin. Eräs vastaaja liittää kotikyläänsä seuraavan tarinan: *"Rakensin mieheni kanssa oman talon suvun maille omaan kotikylään ja olen siis 5:ttä sukupolvea tässä kylässä, jossa asuvat vielä myös vanhempani ja isovanhempani. Asun siis keskellä lapsuusmaisemaani. Kaikki on tuttua ja kotoista; tiet, talot, suvut, metsät, kivet, kalliot, puut jne."* Saman vastaajan toinen merkityksellinen paikka löytyy suvun omilta pelloilta Jokinevan peltolakeudelta. *"Suvun juuret ovat vahvasti kiinni maanviljelyksessä ja vieläkin isäni viljelee veljiensä kanssa suvun maita. Oman suvun pelloilla kulkien tuntuu olevansa kotonaan."*

Toisessa kirjoitustehtävässä nurmooseuralaiset saivat valita viiden vuoden päähän sijoittuvan myönteisen tai kielteisen tulevaisuudenkuvan välillä ja kirjoittaa aiheesta. Positiivisessa vaihtoehdossa vastaaja kokee tuntevansa yhteenkuuluvuutta ja viihtyvänsä alueella muutoksista huolimatta kun taas negatiivisessa tämä viihtyvyys ja yhteenkuuluminen ovat hävinneet muutosten myötä. Tehtävään vastanneesta yhdeksästä kir-

joittajasta neljä valitsi myönteisen ja kaksi kielteisen tulevaisuudenkuvan. Kolme vastaajaa jätti mainitsematta, kumpaan tulevaisuudenkuvaan eläytyivät tai sisällyttivät molempia elementtejä vastaukseensa.

Myönteisistä tulevaisuudenkuvista välittyi toisaalta usko siihen, että alueella tullaan viihtymään jatkossakin, mutta toisaalta yksi illan puheenaiheista, samana päivänä maakuntaehdossa ollut Seinäjoen itäisen ohikulkutien suunnitelma, nousi esille tulevaisuutta varjostavana tekijänä. *"Täytyy vain hyväksyä ohitustie liittymineen! Valitettavasti! Silti Nurmoo on Nurmoo ja pysyy Nurmoona!"* Toinen toteaa samaan tyyliin seuraavasti: *"Kotipaikallani tulen aina viihtymään. Itäinen ohikulkutie tekee kaikkine kiertoliittymineen ja kiemuroineen parantumattoman haavan nykykulttuuriin."* Myös tulevan *"risteysalueen tuntumassa"* asuva uskoo muutoksesta huolimatta viihtyvänsä talossaan *"Nurmonjoen rannalla"*. *"Tutut tulevat päivittäin vastaan. Jos voimia riittää, harrastuksetkaan eivät kovin muutu. Henkilösuhteet ovat tärkeämpiä kuin maisemanmuutokset. Erityisesti toivoisin Nurmonjoen tervehtymistä! Sotkijat olisi saatava kuriin."* Henkilösuhteiden merkitystä painottaa myös seuralainen, jonka tulevaisuudenkuvassa joku lapsista on muuttanut perheineen asumaan lähistölle. Myös rauhallisuuden ja saman *"elämänmenon"* halutaan jatkuvan. Niin ikään tiettyjen paikkojen sekä Nurmon nimen säilyminen nostetaan esille viihtyvyyden takeena. *"Yllämainitut asiat [Nurmon museo, Martikkalan järvi, Nurmon kirkonseutu] ovat paikallaan ja Nurmon nimi on säilytetty osotteissa. Keskustaajama on tiivistynyt, mutta kaavassa on otettu huomioon alueen erityispiirteet."*

Kaksi nurmooseuralaista valitsi negatiivisen tulevaisuuskuvan. Ensimmäisessä niistä on jo muutettu Seinäjoelle kerrostaloon. *"Olen kotiutunut Huhtalan kaupunginosaan. Mahdollisesti en enää liiku omalla autolla vaan olen julkisten liikenneyhteyksien varassa. En jaksa enkä pysty käymään Nurmon museolla. Nurmoo-Seuran toiminta on hiipunut. Kukaan ei jaksa tulla kökkähommihin. Mitään yleisötilaisuuksia ei enää järjestetä. Pahantekijät ovat rikkoneet ikkunoita. Laudoilla on peitetty ikkunat. Parhaat esineet on varastettu ja myyty antiikkikauppiaille."*

Toinen negatiivinen tarina kertoo kotiseudun kehityksestä seuraavasti: *"Oma kotikylä on rakentunut täyteen. Uusia asukkaita on enemmän kuin vanhoja eikä kukaan enää ole tekemisissä naapurinsa kanssa. Maanviljelys on loppunut ja kaikki käyvät muualla töissä. Kylään on tullut katuvalot, pyörätie + muut kaava-alueiden tunnusmerkit. Nurmon hautausmaan vanhat on hävitetty uusien tieltä ja hautausmaan laajennus on aivan toisaalla kuin nyk. hautausmaa. Nurmoo-Seuran toiminta on vähäistä, koska seuraan ei saada aktiivisia toimijoita vanhojen jäädessä sivummalle."*

Yksi vastaajista luettelee liudan sekä kielteisiä että myönteisiä kehityskulkuja. Negatiivista kehitystä edustavat asutuksen laajeneminen *"sivukylillekin"*, kaupunkimaisuuden lisääntyminen, ihmisten vieraantuminen toisistaan sekä kotien muuttuminen nukkumapaikoiksi. Positiivista tulevaisuudessa taas tulee olemaan asukkaiden yhteistoiminnan kehittyminen taloyhtiöissä, pienteollisuuden ja yksityisyritteliäisyyden lisääntyminen sekä nurmolaisten reilouden säilyminen.

Kuva 35. Nurmon kirkko. Kuva Pasi Komulainen.

2.4 NURMON LUKIOLAISTEN MIELIKUVIA KOTISEUDUSTA

JUSSI VÄLIMÄKI & SULEVI RIUKULEHTO

TILAISUUDEN KUVAAUS

Nurmon lukio on yksi neljästä Seinäjoen kaupungissa lukio-koulutusta antavista oppilaitoksista. Lukiossa on noin 300 opiskelijaa. Yleislukion lisäksi valittavana on matemaattis-luonnontieteellinen opintolinja, jolla luonnontieteelliset kurssit painottuvat. Lukio sijaitsee Nurmon keskustaaajamassa.

Kotiseutukeskustelu järjestettiin 16.5.2012 yhteistyössä lukion historian ja yhteiskuntaopin lehtorin kanssa. Tilaisuus sijoitettiin menossa olleen koeviikon iltapäivään. Osallistuminen oli opiskelijoille vapaaehtoista. Tilaisuuteen osallistui 14 henkilöä, joista kahdeksan oli naisia. Osallistujat olivat iältään 17–25-vuotiaita.

LUKIOLAISTEN KOTISEUDUN ULOTTUVUUKSIA

Ryhmä Nurmon lukion toisen vuoden oppilaita sai hieman vaihtelua keskiviikkoiltapäivään, kun Ruralia-instituutin kotiseuturyhmä saapui lukiolle kaksoistunnin mittaista keskustelutilaisuutta varten. Lyhyen aihepiiriin johdattamisen jälkeen keskustelu lähti liikkeelle, joskin hieman verkkaisesti. Kuva-katselmus Ylijoelta Hipin altaalle ei herättänyt nuorissa juuri keskustelua. ”*Tuttuja oli*”, kommentoitiin.

Kohtalaisen moni paikalla olevista lukiolaisista on jo muuttanut nuoren elämänsä aikana. Kysyttäessä muutama asuinpaikkaa vaihtaneista kertoo kotiseudun sijaitsevan lähinnä siellä, missä tällä hetkellä asuu. ”*No on se [kotiseutu] siellä missä asuu, tai se paikka vaihtuu mihin muuttaa.*” ”*No, mulla kanssa pääasiassa on se, missä asun, mutta myös missä ennen olin.*”

Lukiolaiset liittävät sanan kotiseutu lähinnä omaan lähiympäristöön, lapsuuden kasvuympäristöön ja tuttuihin paikkoihin. ”*Oman kodin ympäristö, tämä koko kunta-alue, mihän pyörä, koulun ympäristö*”, summaa eräs lukiolainen. ”*Se lap-*

suuden ympäristö, mihinä on kulkenu paljon pienempänä ja vaikka koulua käynny, niin kaikki ne tiet ja tunnelit esimerkiksi.”

Seuraavaksi lukiolaiset saavat tehtäväksi miettiä heille tärkeitä kotiseudun paikkoja. Koti, koulu, mummola, kauppa eli Prisma, nuoret luettelevat. Myös harrastuspaikkoja, kuten jäähalli, liikuntahalli, jalkapallokenttä Pallonurmi mainitaan. Joku kertoo Ruuhikosken golfkentän olevan tärkeä paikka, ei tosin siksi, että harrastaisi golfin pelaamista, vaan koska kenttään liittyy muisto pallojen keräämisestä ja myymisestä. ”*Pienempänä kerättiin siellä palloja ja myytiin toisille.*” Paukanevaa pidetään hyvänä ympäristönä käydä lenkillä ja rauhoittumassa. ”*Siellä on rauhallinen ja sillai erilainen se ympäristö.* – – *On se erilainen lähtee siinä lenkille, kun johonkin Tanelinrannan pururadalle ihan mettään.*”

Lapsuuden muistoihin kuuluvat myös leikkipuistot, erityisesti mainitaan Tepon puisto. Tanelinrannan alue uimarantoineen mainitaan tärkeänä paikkana, syyksi paljastuu seura: varsinkin kesäisin alue toimii nuorten kokoontumispaikkana.

Tärkeäksi paikaksi mainitaan myös alue, joka viralliselta nimeltään on nykyään Karhuvuori, mutta jonka lukiolaiset tuntevat paremmin nimellä Murhavuori. Nimen tarinaa kysyttäessä lukiolaiset tuntevat aivan yleisesti kaksi versiota. ”*No yks on, että postinkantaja on murhattu siellä, toinen ihminen.* – – *Toinen on, että karhu on syönyt sen postinkantajan.*”

Hirvijärvellä on joku käynyt kalassa, toinen mainitsee sen perheen asuntovaunupaikkana, ja siksi tuttua. Tärkeä paikka voi sijaita myös kauempana, kuten eräällä lukiolaisella Vaasan saaristossa ”*paikka johon aina perheen kanssa mentiin*”. Lapsuuden lomareissuilta tutuksi tullut alue on piirtynyt vahvasti mieleen, ja vastaaja kertoo, että ”*osaisin suunnistaa siellä nytkin*”.

Seuraavaksi lukiolaisilta kysytään, miten he kuvailisivat kotiseutuaan ulkopuoliselle, joka ei aluetta entuudestaan tunne. Ensimmäiset kommentit kuuluvat: ”*tylsä*” ja ”*rauhallista on.*”

Joki ja maalaismaisemat peltoineen kuuluvat monen kuvaukseen omasta kotiseudustaan. ”*Ehkä tulee ensimmäisenä mainittua se, että asun joenvarressa ja on niin kuin maaseu-*

Kuva 36. Nurmon lukio. Kuva Pasi Komulainen.

tua". Joki on herättänyt ulkopaikkakuntalaisissa epämiellyttäviä mielikuvia. "Ensimmäinen reaktio monilla on semmonen, että eikö se oo kauheen likanen, ei siellä pysty uimaan. Mutta meillä sattuu olemaan molemmin puolin semmoset padot tai kosket, niin se puhdistaa ihan hyvin. Ei oo ongelmia. Se on kyllä tosiaan aika monella täällä." Lukiolaiset kuitenkin kertovat käyvänsä joella uimassa, tosin vähemmän kuin lapsuudessa. Joillekin joki sijaitsee aivan takapihalla, joten uimaan on helppo lähteä. Joen merkitys oli kuitenkin suurempi lapsena. Siinä uitiin ja ongittiin. *"Nykyään joki vain on siinä."*

Maaseutumaisuus ei aina osu Nurmossa kohdalleen. *"Jos jollekin kertoo, että asuu Nurmossa, niin ensimmäisenä kaikki ajattelee, että sillain maalla, farmari on ja kanoja ja lehmiiä on, mutta kuitenkin viisi kilometriä lähimmälle pellolle, tai ei nyt niin paljon, kaksi kilometriä."* Vain yksi paikalla olevista lukiolaisista on kotoisin maatilalta.

Nurmolaisista merkkihenkilöistä yksi painia itsekin harrastava lukiolainen kertoo joskus mainitsevansa painijat Juha Ahokkaan ja Rami Hietaniemen. *"Saattaa olla, että heitä ei tiedetä, mutta joskus nimet ovat olleet tuttuja"*, todetaan.

KOTISEUDUN KUVAT

Jos lukiolaiset saisivat esittää kotiseutuaan yhdellä kuvalla, kuvassa voisi olla esimerkiksi *"asuinaluetta ja sit siitä reunasta alkaa peltoa"*. Tällaisen kuvan voisi ottaa esimerkiksi Tepon alueelta, jossa ehdottaja itsekin on asunut. Ehdotetaan myös kuvaa Nurmon kirkolta, missä näkyisi kirkon lisäksi myös jokea ja peltoa. Kaikkien kuvaan maalaismaisema ei kuuluisi. *"Mä ottasin ilmakuvan Prisman yläpuolelta. Niin ettei näkys mitään peltoja."*

Yksi lukiolainen haluaisi kuvan olevan ilmakuva oman talon yläpuolelta, *"niin että siinä näkyisivät mulle tärkeät asiat, pihapiiri ja se joki siinä takana"*. Myös vanhaa Knuuttilan kyläkoulua ehdotetaan, ja ehdottaja on itsekin käynyt sitä. Kotiseutua kuvaavan valokuvan ei tarvitse rajoittua vain entisen Nurmon rajojen sisäpuolelle. Näin ajattelee lukiolainen, joka ehdottaa kuvauspaikaksi Jouppilanvuoren huippua. *"Jouppi-lanvuoren päältä näkyis koko lakeus, näkyis kaikki."*

Kuva 37. Tepon asuinaluetta. Kuva Pasi Komulainen.

Seuraavaksi lukiolaisille esitetään nelikenttä luonnonmaiseista. Tehtävänä on pohtia, mitä kuvat tuovat mieleen ja mitkä niistä ovat itselle mieluisimpia.

Kaikki maisemat saavat mainintoja. Eniten kannatusta saa metsä, joka tuo lukiolaisille mieleen lapsuuden leikit ja seikkailut. Maisema, jossa poika onkii laiturin päässä, tuo mieleen lapsuuden omat onkireissut. Suomalaisena taas muistuttaa yhtä lukiolaista koulun retkistä Paukanevalle. Peltomaisema koetaan kotoisaksi, peltoa on aina löytynyt kodin läheltä, jotkut ovat aina asuneet pellon reunalla. Kaikki kuvat näyttävät kuuluvan lukiolaisten käsitykseen kotiseudustaan.

Perinteisesti nurmolaisuuteen liitettävistä asioista kootusta kuvakollaasista lukiolaiset tarttuvat ensiksi urheiluseura Jymyn logoon. Itse Jymyssä lentopalloa harrastava tyttö kertoo seuran olevan lähellä sydäntä, olleensa aina "jymyläinen". Jymy on lukiolaisten mukaan ensimmäinen vaihtoehto seuraa valittaessa. Sitä luonnehditaan kotiseuraksi, mutta jos tietystä lajissa ei joukkuetta löydy, on mentävä seinäjokisiin seuroihin harrastamaan. Myös menestystä haettaessa on usein siirryttävä Seinäjoen puolelle. *"Jymy-kuvasta tulee mieleen, että sinne on pienenä menty vaan pelailemaan huvikseen, kun on kaverit siellä. Sitten jos haluaa menestyä, pitää vaihtaa Seinäjoelle. – Nehän pesäpallossa vaan pärjää."* Kysymykseen

Kuva 38. Knuuttilan entinen koulu, nykyinen Knuuttilan päiväkoti. Kuva Pasi Komulainen.

voivatko Seinäjoen seurat tuntua omilta, lukiolaiset vastaavat myöntävästi. Jymy on kuitenkin se kotiseudun seura, ja myös niille, jotka eivät itse seurassa harrasta, voi Jymyn menestys olla ”mieltä sykehdyttävä asia”.

Pääsiäiskokolla osa on käynyt pienestä pitäen, osa ei. Pääsiäisenä kokko on koko kylän yhteinen asia, toisin kuin juhanuksena, jolloin – jos kokkoa ylipäänsä edes on – saatetaan ”polttaa vain joitakin risuja perheen kesken”. ”Pääsiäiskokko on kylällä, ja ne on suurempia, ja siellä käy koko kylän väki.” Kukaan osallistujista ei käytä keskustelussa kokosta perinteistä pohjalaisnimitystä ”valakia”.

Lukiolaiset eivät kommentoi kuvia enempää. Kysyttäessä keskellä kuvakollaasia oleva kropsu tunnistetaan nimellä ”pannari”. ”Niitä tulee joskus kotona tehtyä, mutta en mä sitä välttämättä kotiseutuun liittäisi”, kommentoidaan. Kotoisen ruoan kerrotaan olevan ”mummon tekemää ruokaa”. Ruokakeskustelu johtaa lopulta jo aiemmissakin tilaisuuksissa sivuttuun keskusteluun pinaattilätyistä ja niiden lisukkeista. ”Se on Seinäjoella erilainen, kun Nurmossa on aina pinaattilätyjä ja makeeta hilloa ja sit Seinäjoella on pinaattilätyjä ja jauhelihaa ollu aina.” ”Se on kyllä oikeesti, ettei varmaan moni nurmolainen syö pinaattilätyjä jauhelihakastikkeen kanssa.” Vaihdoista luonnehditaan shokiksi. Lukiolaiset vastustivat muutosta ja ovatkin saaneet pitää hillonsa pinaattilätyjen päällä, kuntaliitoksesta huolimatta.

Kuva 39. Pinaattilätyt ja karviaishillo. Kuva Sakari Hatakka.

Lukiolaisia yritetään vielä keskusteluttaa kysymällä, voiko Nurmossa tulla kouluun traktorilla. Ensimmäinen vastaus on nopea ”voi”. Tämä joissain Etelä-Pohjanmaan kouluissa hyvin suosittu tapa ei ainakaan Nurmossa näytä olevan kovin yleistä, jos ei täysin harvinaistakaan. Traktorilla kouluun tuleva ei ilmeisesti saa osakseen kovin paljon vinoilua. ”Sitten kun tultiin mopopautolla kouluun, niin enemmän naurettiin.”

Viimeinen kuvallinen virike sisältää rakennetun ympäristön kohteita. Nurmon kirkko tuo mieleen koulun kevätkirjot ja käynnit hautausmaalla jouluisin. Pohjalaistalo taas näyttävät kuuluvan ainakin yhden lukiolaisen arkipäivän maisemaan. ”Noita pohjalaistaloja näkee joka päivä, kun asuu tuolla vähän syrjemmällä”. Hetken mietinnän jälkeen yksi nelikentän taloista tunnistetaan Nurmon museoksi. Arkipäivän maisemaan kuuluu myös Nurmon liikuntahalli, ainakin sille lukiolaiselle, joka käy siellä lähes joka päivä. Lopuksi kysytään vielä,

mikä tärkeä rakennus kuvasta puuttuu. Vastaukseksi saadaan oma kotitalo.

KOTISEUDUN MUUTOS

Viimeiset keskusteluasiat koskevat muutosta, kotiseudusta hävinneitä asioita sekä asioita, joiden vähintään pitäisi säilyä, jotta kotiseudun tuntisi yhä omakseen. Muutamalla on omakoh- taisia kokemuksia kotiseudun muuttumisesta ja jopa menet- tämisestä. Yksi lukiolainen kertoo, kuinka uusien asukkaiden tekemien muutostöiden jälkeen entisen kotitalon näkeminen Kurikassa aiheutti ihmetystä. Toisen lapsuudenmaisema Te- possa ei ole enää ennallaan alueelle nousseiden uusien talojen vuoksi. Taloja on rakennettu ”vähän liikaa”, hän toteaa.

Kuntaliitoksesta Seinäjokeen lukiolaiset kertovat seura- vasti: ”Ehkä se kuntaliitos, että vaikka niinkuun liityttiin Sei- näjokeen ja ollaan tavallaan Seinäjokea, niin en mä kenellek- kään ulkopuoliselle sano, että mä asun Seinäjoella, vaan että mä asun Nurmossa.” ”Mä taas nykyään sanon, että asun Sei- näjoella, vaikka ennen että asun Nurmossa. – – Kun ei kukaan tiedä missä Nurmo on.”

Kuntaliitos ei näytä muuttaneen lukiolaisten kotiseutua. Kun kaupunkiin mennään, mennään Seinäjoelle. Kaupungil- la on aikaisemminkin tarkoitettu nimenomaan Seinäjokea, ja siellä on käyty ennenkin. Joidenkin teiden nimien muutos on toki huomattu. ”Kuntaliitoksen myötä mun kotitie muuttui Alapääntiestä Nurmonjoentien. – – Mä tykkäsin enemmän siitä vanhasta. – – Mutta ei sillä loppujen lopuksi kauheasti väliä ole.”

Asioista, joiden ainakin pitäisi säilyä osana kotiseutua, lukiolaiset nostavat esiin maaseutumaiseman ja liikuntahallin säilymisen. ”Ainakin silleen jos ajattelee, että toi Isokosken tien varsi, jossa on myöskin Ruuhikoski ja nää, että jos niil- le kaikille pelloille rakennettais taloja, niin ei se olisi enää se sama kotiseutu. – – Kyllä ne niinku kuuluu siihen ne pellotkin, vaikka siihen on toki tullut paljon taloja lisää, niin kyllä se sil- ti säilyy se mikä on ollut ennenkin.” ”Jos tota Keski-Nurmon aluetta miettii, niin liikuntahalli on kyllä sellane. – – Sellaset isot silmiin erottuvat, että ei se nyt sillai, jos joku talo pure- taan tosta matkan varrelta, ei siihen kiinnitä huomiota, mutta sitte, jos liikuntahalli häviää, niin sen kyllä huomaa.”

MERKITYKSELLISET PAIKAT

Lopuksi lukiolaisten tehtävänä oli miettiä heille merkityksel- lisiä paikkoja sekä pohtia Nurmoa tulevaisuuden kotiseutuna joko positiivisesta tai negatiivisesta näkökulmasta. Tärkeitä paikkoja oli mietitty jo aikaisemmin keskusteltaessa, ja osa paperilla saaduista vastauksista onkin suurin piirtein samoja kuin keskustelussa.

Merkityksellisimmät paikat näyttävät vastausten perus- teella olevan oma koti sekä koulu, jotka oli mainittu kuudes- sa vastauksessa. Kotoa löytyvät tärkeimmät ihmiset, siellä on tuttu ja turvallinen olo eli ”tuttu pihapiiri ja tutut naapurit”. Koti tarjoaa yksityisyyttä ja ”siellä saa olla rauhassa”. ”Kotona joka päivä juttelen äitin ja sisarusten kanssa, mikä on tär- keää minulle. Omassa kodissa voi olla oma itsensä ja miten

Kuva 40. Nurmon liikuntahalli. Kuva Pasi Komulainen.

haluaa.” Kotona ovat ”arkirutiini”, se on paikka, ”jonne voi aina mennä”. Kodissa tärkeää voi olla myös sen lähiympäristö ja maisemat. ”Oma kotitalo, takana metsää, edessä aukeaa laajat pellot, näkee kauas. – – Kotia ei voita mikään”. ”Oma koti: Joki melkein takapihalla. Pihasauna, iso piha ja peltoja vieressä. Myös metsää lähettyvillä jonkun verran. Naapurissa sukulaisia.”

Myös entinen, jo taakse jäänyt kotitalo voi olla tärkeä. *”Entinen koti, jossa asuin 13 vuotta. 3-kerroksinen iso kivitilo ja 4 kertaa isompi tontti siinä ympärillä, siellä tuli vietettyä niin paljon aikaa että se on jäänyt tärkeäksi mieleen. Kaikki lapsuuden muistot on sieltä.”*

Lukiolaiset kertovat koulun olevan tärkeä osa elämää ja arkea. Eräs vastaaja luonnehtii koulua näin: *”Koulu. Koska siellä näkee kavereita ja joutuu viettämään joka päivä 8 tuntia. Käydään ruokalassa syömässä ja keskustellaan ystävien kera. Lisäksi käymme lähikaupassa aikaa tappamassa.”* Lukiolaiset ymmärtävät, että koulun merkitys ei rajoitu vain tähän päivään; se vaikuttaa koko loppuelämään. *”Koulussa tapahtuu koulutusta, sivistämistä, kasvua ja kehitystä”.* *”Koulu on minulle tärkeä koska se vie pitkän osan elämää, ja sillä on suuri vaikutus loppuelämälle.”*

Kuva 41. Tanelinlampi. Kuva Pasi Komulainen.

Koulussa vietetään samassa ympäristössä parhaillaan jopa kaksitoista vuotta, joten siihen muodostuu erityinen suhde. Eräs vastaaja mainitseekin tärkeäksi paikaksi nimenomaan *"Nurmon koulurakennukset"*, joita hän luonnehtii seuraavasti: *"Matalat tasakattoiset rakennukset, joista ulos näkyy punaiset tiilet koulun edessä ja takana on urheilukenttä."* Knuuttilan koulua kuvataan seuraavasti: *"Vanhanaikainen koulu, jonka lähellä on peltoja, urheilukenttä ja myös metsää."*

Paljon mainintoja keräsivät myös harrastus- ja leikkipaikat. Nurmon liikuntahalli ("Liikkari") mainittiin kolme kertaa. Perusteluina oli jokaisessa vastauksessa se, että hallilla on vietetty niin paljon aikaa. Myös kavereiden tapaaminen ja *"onnistumisen tunteet"* tekevät liikuntahallista erityisen paikan. *"Pelaamisen kautta kokenut siellä onnistumisia ym. tunteita, minkä vuoksi siitä on tullut tärkeä."* *"Siellä on onnistuttu ja epäonnistuttu, voitettu ja hävitty."*

Liikuntahallin lisäksi muista urheilupaikoista tärkeiksi koettiin kertaalleen jäähalli sekä kuntosali. Kuntosalilla käymistä kuvataan näin: *"monta kertaa viikossa tulee käytyä ja siitä on muodostunut kotoisa ja mukava paikka. Sieltä lähtee hyvillä mielin aina."*

Lapsuuden leikkipaikoista mainintoja saavat Murhavuoren metsikkö, Norsuliukumäestä nimensä saanut Norsupuis-to sekä uimapaikka Leppilahden monttu. *"Erityisesti pienenä (nykyäänkin joskus) pyöräiltiin kavereiden kanssa sinne ja uimaan ja viettämään kesälomaa"*. Kaikkiin liitetään lapsuuden muistoja: pelaamista, leikkiä, uimista ja kesäloman viettoa. Murhavuoren metsikköä kuvataan esimerkiksi näin: *"Murhavuoren metsikkö (istutettua metsää, hiidenkiviä). Tapahtumapaikka monille lapsuuden leikeille, majanrakennusta, piilopaikka."*

Kaksi kertaa mainitaan Tanelinlampi Hyllykalliolla. *"Tansku"*, tämä *"kesä-ajan keskipiste"*, kuten sitä kuvataan, on paikka, jossa vietetään kesää ja tavataan vanhoja ja uusia ystäviä ja jossa on tehty *"karkkikauppaa vähillä rahoilla"*. *"Siellä tapaa ystäviä ja siellä on vietetty paljon aikaa kesäisin. Kesä on aina avattu Tanelinrannassa kavereiden kanssa jäätelöllä. Tanelinrannassa on pienempänä saatu hyviäkin ystäviä. Tanelinrannan lentopallokentälläkin on tullut vietettyä aikaa."*

Muita lukiolaisille merkityksellisiä luonnonympäristöjä ovat kaksi kertaa mainittu Paukaneva sekä Hirvijärven tekoallas. Edellisessä on *"suota ja metsää"*. Sitä kuvataan paitsi hyväksi paikaksi harrastaa juoksua, myös hyväksi paikaksi rentoutua, rauhoittua ja *"nollata ajatukset"*. Jälkimmäisellä taas on käyty kalassa ja vietetty aikaa perheen kanssa. Kuuden kilometrin matkaa kotoa Hirvijärvelle lukiolainen pitää lyhyenä, *"joten siellä on helppo käydä"*.

Nurmon kirkko mainitaan kerran. Sen luonnehditaan edustavan pysyvyyttä ja muuttumattomuutta sekä luovan turvallisuutta. *"Kaunis vanha rakennus, josta tulee mieleen paljon muistoja lapsuudesta, erityisesti koulun kevätkirko."*

Ruuhikosken golfkenttä mainitaan myös kerran, mutta ei golfin harrastamisen vuoksi. *"Itse en golffaa mutta asun melko lähellä ja kuljen ohi melkein päivittäin. Tästä johtuen tuntuisi pahalta jos se yhtäkkiä siitä hävitettäisiin. Se kuuluu siihen ja sitä kautta kotiseutuuni"*.

Tärkeän paikan ei välttämättä tarvitse sijaita lähellä kotia. Merkityksellinen kotiseutuside voi syntyä esimerkiksi vapaa-ajan vietossa. Tällaisina paikkoina mainitaan Vaasan saaristo sekä Helsinki–Vantaan lentokenttä. Edellisen merkitystä luonnehditaan seuraavasti: *"Vaasan saaristo, jossa on kierrelly paljon perheen kanssa pienestä pitäen. Yksi saari on erityisen tuttu ja turvallinen paikka. Muistot tekee tärkeäksi. Tärkeä myös siksi että siellä osaa rauhoittua."* Lentokentän merkityksen taustalla taas kerrotaan olevan sen erityinen tunnelma. *"Monet kerrat tullut oltua Helsinki–Vantaan lentokentällä ja kuvailenkin sitä aina kotoisaksi paikaksi. Siellä ollaan hyvillä mielin ja hieman jännittyneen oloisena ja iloisena kun pääsee jonnekin ulkomaille. Se fiilis on mukava kun siellä on!"*

LUKIOLAISTEN TULEVAISUUDENKUVAT

Myönteiset ja kielteiset näkymät kotiseudun muutoksesta menevät suurin piirtein tasan: neljä vastausta kuvaa myönteistä tulevaisuutta, viisi kielteistä. Yksi vastaajaa antaa molemmat tulevaisuudenkuvat.

Kaikissa neljässä lukiolaisten kirjoittamassa myönteisessä tulevaisuudenkuvassa korostuu usko Nurmon kasvuun. Nurmon muuttumista kaupunkimaisemmaksi ja sen myönteistä vaikutusta viihtyvyyteen painottaa esimerkiksi seuraava kirjoittaja. *"Palasin takaisin Nurmoon ja moni asia on muuttunut. Nurmon asukasluku on kasvanut ja sen mukana myös asutusalue on levinnyt. Kertunlaakson alue on levinnyt leviämistään. Metsää on raivattu teiden tieltä pois ja uusia taloja on syntynyt hirveästi. Nurmosta on tullut enemmän kaupunkimainen, juuri sellainen jossa olen lapsena asunut, (Turku). Se tekee Nurmosta viihtyisän".* Kaupunkimaisuutta sekä kasvun myötä parantuvia toimintamahdollisuuksia hahmotellaan myös toisessa kirjoituksessa. *"Tänne Nurmooseen tai SEINÄ-JOELLE on tullut paljon lisää asuntoja ja suuria asuinalueita. Keskusta on myös laajentunut sillä kauppvoja ja kerrostaloja on tullut lisää. Jäähalli on uusittu valtavaksi jääurheilukeskukseksi ja bussit kulkee jopa ilta 9:ään asti! Nurmon itse keskusta on myös muuttunut. On tullut lisää kauppvoja ja enemmän 'kaupunki'maisempi. Tänne on myös ilmestynyt Ikea, Ideapark ja yksi muu suuri kauppakeskus. Nyt voisin viihtyäkin Seinäjoella loppuelämäni."*

Myös ihmisten ja vapaa-ajan aktiviteettien arvellaan muuttuvan. *"Ihmistä on tullut suvaitsevaisempia ja hekin tajuavat että Nurmo ei välttämättä ole paras mahdollinen paikka asua. Lisää asuinalueita on rakennettu ja vapaa-ajan aktiviteetteihin on panostettu. Nuoria ihmisiä on muuttanut alueelle lisää joten alueella tapahtuu jotain useammin. Nurmoon on rakennettu omia urheilu halleja."*

Kasvuun luottaa myös neljäs myönteisen tulevaisuudenkuvan kirjoittanut lukiolainen, mutta silti vanhaa säilyttäen. *"Tanelinrannan asutusalueet ovat laajentuneet vanhan kotien päästä eteenpäin mutta vanha talokanta on silti ennallaan. Tanelin tupa on vieläkin toiminnassa ja Tanelinlammen aluetta on kehitetty. Murhavuoren metsikköä on vielä."*

Jos myönteisissä tulevaisuudenkuvin nousee vahvasti esille usko Nurmon kasvuun ja kehitykseen, niin samalla ta-

voin se on myös kielteisten tulevaisuudenkuvien pääpiirre. Yksi lukiolainen kuvailee näin: *"Maatilat ja pellot ovat hävinneet, metsää on hakattu ja tilalle ovat tulleet suuret asutuskukset, isot tierakennelmat ja monet suuret kaupungit ja kauppakeskukset. Paikka ei olisi enää yhtä rauhallinen ja maanläheinen kuin vielä nykyään. En voisi sanoa että se olisi enää kotiseutuani."*

Samasta muutoksesta kertovat myös kaksi muuta lukio-laista. *"Kauppoja ja parkkipaikkoja on laajennettu, talojen määrä lisääntynyt ja niiden väliset etäisyydet pienentynyt, vanhoja taloja purettu ja rakennettu uusia tilalle, puistojen tilalle rakennettu jotain."* *"Kotini rauhallinen ympäristö ei ole enää rauhallinen vaan peltoja ja metsää on hävitetty asuin-alueiden ja kasvavan kaupungin tieltä. Maaseutu olisi muuttunut kiireiseksi kaupungiksi, kauppoineen ja ruuhkaisine liikenteineen. En haluaisi asua kaupungissa, minulle riittää että pääsen käymään siellä aina kun haluan. Tällöin menen Seinäjoen keskusta."*

Yhdessä vastauksessa tuodaan esille paikkoja, jotka eivät saisi hävitä. *"Joki olisi hävinnyt niin en tunnista tätä enää ja en viihtyisi täällä. Ja tietenkin, ja oma koti olisi häipynyt en viihtyisi enää. Liikuntahalli olisi lähtenyt pois. Asutusta olisi tullut lisää kotisi lähetyville. Pellot olisi muutettu asuinpaikoiksi."* Oman kotitalon siirtyminen muiden omistukseen voi myös muuttaa kotiseudun toisenlaiseksi. *"Vanhempani eivät asu enää Nurmossa. Kotitalo on myyty vieraalle eikä sinne voi mennä noin vain. Muutan kerrostalo- tai rivitaloasuntoon lähemmäksi keskustaa. Nurmo ei näytä enää kodilta, koska näkökulma on eri."*

Yksi vastaaja kirjoittaa molemmat tulevaisuudenkuvat. Myönteistä on vastaajalle se, että hän kokee viihtyvänsä Nurmossa *"koska perhekin asuu vielä täällä"*. Hän ei usko, että ympäristö olisi muuttumassa tunnistamattomaksi tulevaisuudessa, *"eli kyllä täällä myöhemminkin viihtyisi"*, lukiolainen jatkaa. Tulevaisuus näyttäisi kielteiseltä, *"jos tuleva 'remontti' joka tehdään 67-tielle muuttaa maisemaa merkittävästi, ja uudet kauppakeskukset tuntuu vievän koko maiseman, sitten en ehkä viihtyisi niin hyvin"*.

2.5 KOTISEUTU KIIKUN KYLÄN ASUKKAIDEN KOKEMANA

TIMO SUUTARI & SULEVI RIUKULEHTO

KIIKUN KYLÄN JA TILAISUUDEN KUVAUS

Kiikku sijaitsee Seinäjoki–Vaasa -valtatie kupeessa vajaan kymmenen kilometrin päässä Seinäjoen ydinkeskustasta. Kylä sijaitsee kohdassa, jossa Nurmonjoki ja Kyrönjoki ovat lähimpänä toisiaan. Kylän maisemaa leimaa aluetta halkova Seinäjoen suuosan oikaisu-uoma Kyrönjokeen.

Kylän erityispiirteensä on sen syntyhistoria. Alue on kuulunut Loukon kartanoon, josta se on erotettu karjalaisen siirtoväen asuttamiseksi keväällä 1941. Kartanon entisille niitty- ja laidunmaille asettui 14 Karjalan Kannakselta Metsäpirtin kir-

konkylästä ja Hatakanmäeltä lähtenyt viljelijäperhettä. Alue sijaitsee Nurmon kirkolta länteen päin, ja karjalaisen siirtoväen asuttamiseen käytetty metsien ympäröimä lakeus rajautuu Lylyn kyläksi. Munakansaaressa asuneet ovat puolestaan nimittäneet aluetta Kiikuksi. Lyly ja Kiikku ovat kuitenkin yhdistyneet yhtenäiseksi alueeksi, jota nykyisin kutsutaan Kiikuksi.⁹

Kylää nykypäivänä luonnehtivia asioita ovat aktiivinenhevosharrastus, Lehtisalon louhoksen uimapaikka sekä lähistöllä sijaitseva Paukanevan pitkospuureitistö laavuineen ja lintutorneineen. Kylässä toimii Kiikun kyläseura, ja kaikkien alueen asukkaiden yhteisessä käytössä olevana tilana on kylätalo, jonka pihapiirissä on leikkipuisto. Kalastajien parissa alue on tunnettu Seinäjoen oikaisu-uoman padosta. Joenvarsi tarjoaa hyvät mahdollisuudet myös lenkkeilyyn ja hevos- ja koiraharrastukseen. Asukkaita Kiikussa on noin 130.¹⁰

Kiikun kotiseutuaiheinen kylätilaisuus pidettiin Kiikun kylätalossa 29.5.2012. Tilaisuuteen osallistui 13 henkilöä, kolme naista ja kymmenen miestä. Iältään osallistujat olivat 28–71-vuotiaita. Alueelle siirtolaisina tulneiden karjalaisten jälkeläisiä ei heistä ollut yksikään.

KIIKKULAISTEN KOTISEUTU

Tilaisuus aloitettiin muiden keskustelutilaisuuksien tapaan esittämällä osallistujille Nurmonjokea esittävä kuvasarja yläjuoksulta Ylijoelta jokivartta pitkin Hipin altaalle.

Heti kuvasarjan esittämisen jälkeen osallistujat toteavat, että Nurmonjoki ei ole kylälle keskeinen. Kiikusta katsoen tärkeimpiä vesistöjä ovat Kyrönjoki ja Seinäjoen suuosan oikaisu-uoma, joka halkaisee kylän. Erityisesti Kyrönjoesta kerrotaan, että *"kyllä tuo Kyrönjoki on mukava lenkkeilymaasto."*

Varsinainen keskusteluosuus aloitettiin keskustelemalla siitä, millaisia ajatuksia kotiseudun käsite kyläläisissä herättää. Osallistujia pyydettiin miettimään kotiseudun käsitettä mahdollisimman laajasti, mihin virikkeenä toimi lyhyt alustus kotiseutukäsityksen eri ulottuvuuksista.

Virike herättää kyläläiset paljastamaan, että lähes kaikki osallistujat ovat muuttaneet kylään muualta. Myöhemmin kuullaan, että tulijoita on ollut Ilmajoelta, Lapualta, Seinäjoelta, Kurikasta, Kauhavalta ja kauempaakin. Vain kaksi nuorinta on syntynyt tässä kylässä.

Kerrotaan Kiikun taustasta siirtolaiskylänä, Metsäpirtistä tulleista karjalaista ja evakkotalojen sijoittumisesta. *"Tuo Lylynkujan varsi se on varmaan ihan, ja sitten tämä maki, niin siinä on eniten – – tää on evakkojen keskus."*

Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalta kylään muuttanut pariskunta kuvasi kokemuksiaan alueesta siten, että ensimmäisen 1960-luvun lopussa kylässä vietetyn lyhyen asumisjakson jälkeen he kokivat, että *"ikinä me ei tänne tulla, täällä ei ole vettä, eikä täällä oo mitään, vaikka ei se [kotimaakuntakaan] ollut maisemilla kaunistettu. Mutta se oli kotiseutu."* Myöhemmin 1980-luvulla, kun he muuttivat takaisin kylään, juurtuminen alkoi. Kuten rouva kuvaa omaa juurtumistaan: *"se mistä mä*

⁹ Ampuja 2005, 7, 16, 21, 26.

¹⁰ Seinäjoen kylät 2010, 10–11.

Kuva 42. Kyrönjoki Seinäjoen oikaisu-uoman kohdalta. Kuva Pasi Komulainen.

en niin piitannut, mutta tää lakeus merkkää mulle tosi paljon, joka on tämän kylän ympärillä ja se on ainakin ykköskohta, minkä toivon, että säilyis, ettei ihan joka lato häipyis täältä.” Puhujalle Kiikkua ympäröivä lakeusmaisema latoineen on muodostunut kotiseudun maisemaksi. Hän on kotiutunut Kiikun kylään, vaikka *”kyllä siellä [Keski-Pohjanmaalla] jotain tietenkä on, sitä tunnetta ja sukua, mutta mä koen, että tämä on koti.”*

Samassa hengessä pariskunnan mies toteaa, että ensimmäisinä Kiikussa vietettyinä vuosi tuli toisinaan vierauden tunne, *”että mitä ihmettä varten minä oon tänne asettunut.”* Tämä vierauden tunne on kuitenkin vuosikymmenten myötä kadonnut, ja hän kokee kylän *”rehellisesti kotiseuduksi”*. Juurruttavina tekijöinä ovat ensisijaisesti olleet oma perhe ja se, että on *”sopivasti maata ja mehtää, jossa on harrastamista”*, mutta *”myös naapureilla on oma merkityksensä”*. Naapureilla tarkoitetaan nimenomaan karjalaisjuurisista asukkaista, jotka olivat tulleet pariskunnalle niin läheisiksi, että he ovat itsekin käyneet neljä kertaa rajantakaisessa Karjalassa niin sanotuilla kotiseutumatkoiilla. Heillä itsellään ei karjalaisia sukujuuria ole. *”Mehän sanottiin, että me oltiin ensimmäiset suomalaiset, jotka tuonne Lylyyn muutti”*, todetaan nauraen. *”Meitä ihan houkuteltiin sinne, kun se oli kuolemassa sukupuuttoon koko kylä.”*

Karjalaisten tavat ja heidän kokemuksensa ovat tulleet koko kylälle tärkeiksi. *”Me on tutustuttu täällä karjalaisuuteen”* ja *”ikinä mä en tietäisi karjalaisuudesta niin paljon, jos meillä ei olisi ollut naapureina evakkoja.”* Karjalaisten vaiku-

tus on ollut niin merkittävä, että rouva toteaa karjalaisuuden olevan *”hyvin iso osa mua. Oon käynyt eräänkin kerran läpi nämä jutut, mitä he on kokeneet.”*

Toisenlaisen tarinan kylään muuttamisesta ja suhteesta kotiseutuun kertoo mies, joka muutti Kiikkuun lähinnä hevos-harrastuksen takia, kun *”sai emäntä hevosille tilat tuohon”*. Vastaja on elämänsä varrella asunut useassa paikassa, Helsingissä, Ruotsissa ja nelisenkymmentä vuotta Seinäjoella. Jos kotiseutu pitäisi merkitä kartalle, se olisi Seinäjoen keskustassa. Varsinaiseksi kotiseuduksi on muodostunut paikka, jossa hän on asunut pisimpään ja josta hänellä on eniten muistikuvia. *”Kyllä mä melkeen seinäjokelainen olen.”* Muihin aiempiin asuinpaikkoihin ei samanlaista suhdetta muodostunut, koska hän on ollut poismuuttaessaan omien sanojensa mukaan niin pieni, että *”ei siitä muista mitään”*.

Kylään kuusitoistavuotiaana naapurikunnasta muuttanut puhuja kertoo, kuinka hänen vanhempansa olivat ostaneet karjalaistilan, johon perhe oli asettunut, ja kuinka hän itse on kotiutunut alueelle. *”Meikäläinen on kotiutunut – jos [naapurikunnassa] on syntynyt, niin sen kokee synnyinpaikkaan, mutta tää Seinäjoki tietysti, kun siinä oli käyty kouluja, mutta tää Nurmo ja tää Kiikku niin voi sanoa, että lähinnä on sitä omaa kotiseutua.”* Samalla hän kuvaa perheensä muuttoa 1960-luvulla karjalaisten asuttamalle alueelle. *”Silloin kun me tultiin, niin se vähän, silloin oli vielä tosi paljon sitä metsäpirttiläistä väkeä täällä, että tänne oli vähän niinkun sellainen, että tultiin vähän muiden maille, jotta niin katottihin vähän, että mitä nää on.”* Samalla todetaan, että kylässä ei enää asu

alkuperäisiä karjalaislähtöisiä asukkaita lainkaan. Viimeinen heistä kuoli korkeassa iässä talvella 2012. Vain yksi osallistuja on siirtokarjalaisten jälkeläinen, mutta hänkään ei ole Kiikun metsäpirttiläisten sukua.

Kylässä miltei syntymästään asti asunut nuori puolestaan kuvaa, kuinka *"tää on ihan mun kotikylä"*. Synnyinpaikastaan hänellä ei ole varsinaisesti muistoja, vaan *"lähinnä voi valokuvista ajatella, että voi, ton mä muistan, mutta en tiedä, muis- taako oikeesti sieltä"*. Hän on käynyt kerhot Kiikussa, saanut sieltä kaverit ja muutamia vuosia poissa asuttuaan on nyt rakentanut oman talonsa mummolan tontille. Vaikka pihapiiri ja ympäristö on vanha tuttu, puhuja toteaa, että kylä on muuttunut lapsuusajoista. *"Ihmisiä ei sillä tavalla enää tunne eikä tiedä, kun on poissakin ollut."* Puhujalle kotiseutuun kiinnittävän tekijänä on *"itelle rakas ja tärkeä"* lakeus. Myös kotiseudulle palaaminen on ollut hänelle varsin selvää. *"Jotenkin olen aina ajatellut, että olisi kamalaa, jos joku muu asuisi tuossa, että se on niin jotenkin oma paikka ja muutenkin. Jotenkin se on ollut selvää tuolla syvemmällä aina."*

Toinen kylässä syntynyt ja suurimman osan elämästään asunut nuori kertoo palanneessa kotiseudulle montakin kertaa. Välillä Rannikko-Pohjanmaalla, välillä Keski-Suomessa asuttuaan hän *"aina on kuitenkin tullut tänne takaisin pitemmäksi ja vähemmäksi aikaa, että jollakin lailla veri vetää tutuille seuduille – – kyllä siteet on kovat."* Naurun saattelemana hänelle todetaan, että *"kyllä sen näkee ulkonäöstä, että oot syntyperäisiä"*.

Etelä-Pohjanmaalla syntynyt ja pääkaupunkiseudulla viisi vuotta asunut puhuja kuvaa, kuinka palasi maakuntaan *"ilman työpaikkaa"*. Hän oli aina ajatellut, että ei jää pääkaupunkiseudulle lopullisesti. Hänelle Ilmajoki, Seinäjoki ja Kiikun kylä kuuluvat kaikki kotiseutuun, koska ne ovat lähellä toisiaan. *"Melkein periaatteessa kotiseutua kaikki tämä ja sitten, kun lapset oli pieniä ja muutin tänne Kiikkuun, niin koto oli tuossa lähellä ja silloin käytiin usein siellä, se tuntui vielä kodilta. – – Silloin oli sellainen side, mutta nyt kun siellä ei enää asu lähiomaisia, niin on tullut irtautuminen, ja tänne nyt toki on kotiuduttu sitten."*

Etelä-Suomesta kotoisin oleva puhuja tuli maakuntaan opiskelemaan, löysi vaimon Seinäjoelta ja muutti Kärkeen asumaan. Lähielämä ei kuitenkaan sopinut hänelle. Kiikusta hän löysi myytävänä olleen *"nätin mökin"*, jossa oli *"tilaa vähän ympärillä"*. Puhuja toteaa nykyisestä asuinpaikastaan: *"tuntuu kauheen ihmeelliseltä, kun kaikki puhuu lakeudesta, mutta kun on pelkkää metsää ympärillä, joka suuntaan metsää. Meillä ei tuulekaan koskaan."* Eräs keskeinen muuttopäätökseen vaikuttanut tekijä olikin paikan rauhallisuus ja suojaisuus. Ennen Kiikkuun muuttamista, hänellä ei ollut kylästä muuta tietoa, kuin että *"tästä pääsee kaupunkiin"*.

Eräällä eteläpohjalaislähtöisellä ja useammalla paikkakunnalla asuneella paikallaolijalla oli Kiikkuun muuton takana sopivan tontin löytäminen perinteiselle hirsitalolle. Puhuja kuvaa, kuinka tontti löytyi Kiikun kyläseuran yhdyshenkilön kautta ja kuinka talon rakentamisen jälkeen *"hyvin on kotiuduttu"*. Erityisinä etuina hän mainitsee sopivan etäisyyden Seinäjoen keskustaan sekä helpon työmatkan Härmänmaan suuntaan. Muut paikallaolijat kommentoivat lyhyesti asettu-

mistaan Kiikkuun todeten, että *"ei täs nyt vielä ole mihinkään tarvinnut lähtyä"* ja että *"kyllä täällä viihtyy tai että "Kiikusta on helppo on lähteä, mutta se on myös huippupaikka palata."* Myös synnyinpaikkaa (Lapuaa) pidetään edelleen kotiseudun osana. Myöhemmin tullut osallistuja kertoo olevansa Kiikkuun hyvin kotiutunut. *"En mää kyllä Kauhavalle enää palaasi takaisin. – – Tästä on silleen heleppo kulukia."* Tämän vahvistaa myös Seinäjoella syntynyt keskustelija, joka kertoo, että hänelle Kiikku ei kuulunut kotiseutuun ennen kylään avioitumista.

KIIKUN EROTTUMINEN MUISTA NURMON KYLISTÄ

Karjalaisuuden lisäksi Kiikun kylää luonnehtivana ja muista Nurmon kylistä erottavana piirteenä mainitaan määrätietoisesti *"hevooset"*. Alueella on kaksi isoa tallia. Koivusalon talli oli ensimmäinen Seinäjoen seudulle perustettu ratsutalli. Nykyään siellä on noin 50 hevosta. Lisäksi kylässä on toinenkin suuri talli, jossa on nykyään noin 30 hevosta. Pienempiä talleja on useita. *"Tässä meidänkin paikalla on 6–7 hevosta"*, yksi osallistuja kertoo. Hevosia saatataa olla jopa enemmän kuin ihmisiä. Kiikun kylä tunnetaan hevosistaan myös paikkakunnan ulkopuolella. Kylän tallit eivät pysty tarjoamaan paikkaa kaikkien kyselijöiden hevosille.

Hevosharrastuksen alkuperästä puhuttaessa viitataan 1960–1970 -lukujen taitteeseen ja todetaan, että *"kun me on tänne tultu, niin se ilmeisesti sitten, ei täällä ennen, se on ollut sellaista agraaria, että ei niitä hevosia – – ehkä on 1970-luvusta asti ollut."*

Toisena kylää luonnehtivana asiana esiin tuodaan se, että *"tämän tuntee vähän semmoiseksi, että tää on vähän erillään Nurmon kylistä, kun tää on nevan takana."* Kylää kuvataan myös siten, että se on *"vähän pistemäinen kylä ja kuitenkin aika suppee tuonne justiin Lylyn suuntaan – – ja Seinäjoki [raja] on meillä ollut tuossa muutaman sadan metrin päässä."* Kiikusta on Seinäjoen keskustaan ja Nurmon keskustaan melko lailla sama matka, ja Seinäjoki on ollut kyläläisille luonteva asiointisuunta. *"Seinäjoelle on ollut parempi tie aina."* Kysyttäessä, onko kiikkulaisuus eri asia kuin nurmolaisuus, vastataan: *"en mä tiedä, onko se nyt sillä lailla, ... mutta ei se nyt aivan sama oo kuin nurmolaisuus."*

Kylää luonnehditaan myös hajanaiseksi. Oikeastaan kylän sisältä on erotettavissa ainakin kolme erilaista aluetta. *"Lylynkuja on, se menee tuonne – – ihan eri juttunsa, sitten me aina puhutaan, että mäellä, sanotaan, että mennään mäellä käymään, niin se on tämä [kylätaltoa ympäröivä] alue. Sitten tämä, joka on Vaasantien toisella puolella, niin se on vähän niinkun outo alue."* Vaasantien länsipuolisesta alueesta todetaan, että iso tie on rajaava, eikä esimerkiksi lasten ole ollut helppoa mennä tien yli. *"Ei sinne ison tien toiselle puolelle mennä."* *"Se ei kuulu enää Kiikkuun"*, todetaan. Samalla kuitenkin huomautettiin, että *"osa risteyksen tuoltakin puolelta on ollu Nurmoa, siellä menee raja"* ja että *"osan ihmisistä tuntee, mutta ei ollenkaan kaikkia."* Alue on lähellä, mutta *"siinä menee joku raja"*.

Kylätaltoa ympäröivältä alueelta, jota nimitetään Kiikunmäeksi, etäisyys entiselle Seinäjoen ja Nurmon rajalle on ol-

Kuva 43. Koivusalon talli. Kuva Jari Koivusalon kokoelmat.

lut vain noin kilometri. Keskustelusta käy ilmi, että entinen kunnanraja ja toisaalta Kiikun kylän koettu raja eivät kulje samassa kohdassa. Seinäjoen puolelta tunnetaan osa taloista. Eräs haastateltava toteaa, että *"musta tuntuu, että mäkin tunnen Uimosen talon, kun mäki rupeaa laskemaan ja sen jälkeen alakaa olla semmosta epämääräistä"*, mihin toinen keskustelija täydentää, että *"Uimonen oli Seinäjoen puolella. Se oli Seinäjoen puolella, mutta se kuulu tähän. Se oli aina täs maamiesseuraskin. Se oli siirtolaistalo, mutta se oli kuitenkin Seinäjoen puolella."*

Seinäjoen ja Nurmon välistä rajankäyntiä ja Nurmon suuntaan huonoja kulkuyhteyksiä kuvaamaan kerrotaan pari tarinaa. *"Muistan kun tää tie oli huono Nurmoon joskus 70-luvulla, on tuo iso neva tuossa ja se tie oli huonossa kunnossa, niin täällä oli nurmolaisilla taloilla kuitenkin paljon täällä jokivarressa näitä viljelysmaita, ja ne kulkee joka kevät ja syksy tässä, niin silloin se oli huonossa kunnossa, niin yks johtava nurmolainen poliitikko, maanviljelijä, pysähtyi tässä ja kysyi — että oli justin ekan kerran Seinäjoen ja Nurmon liittymisestä, niin naapurin isäntä sanoi, että vaikka kaivaasitta heti ojan sinne väliin, me liitytään Seinäjokeen."* Vanhan tien kerrotaan olleen huono vielä 1980-luvullakin. *"Se oli niin pehmiä tie, että meillekin tuli Seinäjoelta vieraita sen kautta, niin isännällä oli komia iso amerikanrauta, niin se tie oli niin savipohjainen ja vetelä, että se oli pysäyttännyt jossain vaiheessa ja tutkinut, onko akseli poikki."* Mutta pehmeällä ja vaikeasti liikennöitävällä tiellä oli puolensa, sillä *"siinä oli hyvä ajaa hevosella."*

Läheistä yhteyttä Seinäjokeen on vahvistanut myös se, että Kiikkoon on tullut posti ja sähkö *"iät ja ajat"* Seinäjoen kautta. Nuori tilaisuuden osallistuja kuvaa omaa alueellista identiteettiään ja kuntasamastumistaan Nurmoon ja kylään siten, että *"mä olen aina kokenut olevani kyllä vahvasti nurmolainen, vaikkakin — — mun aikana on aina ollut postinumero Seinäjoki — — se on joskus ollut vähän kummallinenkin ajatus, että oonko mä nyt ja missä me asutaan ja mitä tämä tarkoittaa, mutta joka tapauksessa Seinäjoelle on ollut älyttömän helppo mennä ja jotenkin, kun siellä on asioitu."* Toinen puhuja puolestaan kuvaa Kiikkua Nurmon ja Seinäjoen välimaastossa toteamalla, että *"semmoinen sekasotku tämä on"*.

Yleisesti kuntaliitokseen suhtautumisesta todetaan, että *"perusnurmolaiset eivät ole tykänneet siitä [liitoksesta], mutta me, jotka on muuttoliike tuonu tänne, niin meistä moni on jopa kannattanut"*. Kuntaliitosta kuvataan varsin luontevana kehityksenä: *"että siinä mielessä joku yhdistyminenkin, niin tuntu tavallaan oudolta, että se oli vain normaali jatke jossain mielessä."*

Kiikkulaisille ei tuota ongelmia kuvailla kotiseutuaan ulkopuolisille: sopivia kohteita luetellaan nopeasti, osin päällekkäin. Kylä on *"maalla, mutta kuitenkin lähellä junaa, jolla pääsee kauas pois — — ei korvessa ollenkaan"*. Lakeus ja esimerkiksi mahdollisuus hiihtää talvella lakeudella mainitaan. Uimapaikaksi muutamia vuosia sitten kunnostettu ja suosittu tullut Lehtisalons louhos on myös kertomisen arvoinen asia. Louhoksen nimestä käytiin aikanaan keskustelua. Nimeksi oli ehdotettu Kiikunsaloo, mutta ajatus tyrmättiin. Myös läheinen

Paukanevan pitkospuureitti koetaan kylän osaksi, ja sitä halutaan esitellä myös kylän ulkopuolisille.

Kylän ominaispiirteitä luonnehditaan kokoavasti siten, että kylä on luonnonläheinen ja lakeus on säilynyt melko koskemattomana, joskin maanviljelyksen muutos näkyy kylässä peltojen siirtyessä suurviljelijöille. Alue houkuttelee myös uusia muuttajia, koska se sijaitsee lähellä kaupunkia, jonne on hyvät kulkuyhteydet. Kyläläiset toivovat, että uudet talot rakennettaisiin siten, että lakeusmaisema ei häviäisi ja että uusi asutus keskittyisi tien varsiin. Lisäksi tuodaan esiin, että rakennuskaavaan tullut tulva-aluemerkintä tavallaan myös suojelee kylää. *"Saamme olla rauhassa täällä pitkään."*

Viimeisenä muista Nurmon kylistä erottavana tekijänä esiin nostetaan se, että Kiikussa ei ole ollut omaa kyläkoulua eikä ennen kylätaloa muutakaan kokoontumispaikkaa. *"Täällä on aina lapsukaiset kuljetettu kouluun – Mustajärvi on kuljettanut koko ajan."* Valtaosa kyläläisistä on kuljetettu kouluihin Nurmon keskusta, mutta muisteltiin myös vanhempien kyläläisten kulkemista hiihtäen Seinäjoelle kouluun.

KOTISEUDUN KUVAT

Kyläläisiä pyydettiin pohtimaan ja kertomaan, mistä he ottaisivat valokuvan ja mitä kuva esittäisi, jos heidän tulisi kuvata kotiseutuaan yhdellä ainoalla valokuvalla.

Ensimmäisenä mainittava kuva-aihe esittäisi tärkeää lapsuudenmuistoa. Kuvassa olisi kesäinen kuva padolta päin ratsailta nähtynä. Kuvassa näkyisi oikaisu-uoma ja peltoa. Vaikka hevosta ei välttämättä kuvassa näkyisi, *"ehkä ne hevoset kuuluu siihen [kotiseudun] kuvaan"*. Myös toinen kotiseudun

kuva olisi otettu padolta. *"Mulla on ihan sama, mutta että näkyisi vielä Kyrönjoki – aina haluan käydä siinä padolla."*

Kotiseudun kuvista puhuttaessa lähellä sijaitseva pato nousikin erityisesti esiin. Sille ei osata pohtimisen jälkeenkään antaa varsinaista nimeä, mutta kyse on Kyrönjokeen yhtyvän Seinäjoen suuosan oikaisu-uoman säännöstelypadosta. Lähellä asuvat tuntevat padon, mutta myös naapurikunnasta muutanut kertoo tienneensä Kiikusta aiemmin nimenomaan vain padon. *"Monet tosiaan tietää, kun on puhunu, että missä asuu, niin lähiseudun asukkaista niin ne on tienny sen kautta, että ne on käynyt onkimassa siellä."* Patoalueelle pääsee kätevästi Vaasantieltä, minkä vuoksi padolla käy *"tosi paljon"* kalastajia ja koiranulkoiluttajia myös Seinäjoen keskustasta. Patovalli ja jokivarsi toimivat kyläläisten virkistysalueena, koska se on *"ainut missä pääsee tekemään lenkin ympäri"*.

Seuraavaksi kuva-aiheeksi keksitään oma pihapiiri. *"Meillä on kymmenkunta rakennusta siinä, se on aikamoinen."* *"Siinä näkyy mettä ja taivaanraja ja näkyy mäenyläkin ihan pikkusen. Että siinä näkyy hyvin, miten se asettautuu tämä meidän kylä."*

Kotiseudun kuvaamiseen liittyy myös kyläkirja *Lyly kei-nuu Kiikussa* (Ampuja 2005), josta keskustellaan. Puhe kirjasta nostaa esiin myös kylän nimen, josta todetaan, että nimi on *"niin erikoinen, että moni kysyy sitä toiseen kertaan"*. Nimen alkuperään ei tullut selvää vastausta. Kyseessä ei ole ainakaan kantatalon nimi, mutta Kiikun risteyksestä ja Kiikunmäestä tiedetään puhutun kauan.

Viimeiseksi kotiseudun kuvaksi ehdotetaan näkymää Nurmoon johtavalta Kiikuntieltä ja erityisesti paikallisesti tunnetulta Kiikun suoralta. Pitkän keskustelun jälkeen sen pituudek-

Kuva 44. Lehtisalon louhos. Kuva Pasi Komulainen.

Kuva 45. Patosilta. Kuva Pasi Komulainen.

si arvioidaan kuusi kilometriä, mistä suoran osuus olisi viisi ja puoli. Myöhemmin palataan vielä tien rakentamiseen. Muistellaan, kuinka tie linjattiin nuotion avulla. *"Tähän mäelle on laitettu se nuotio, ja kirkolta on katottu se linja, että se nuotio on palanut."*

Tilaisuus jatkui kuvavirikeosioilla, jossa kyläläisille esitettiin neljän kuvan sarja erilaisista luonnonympäristöistä, kuvakokoelma Nurmoon ja nurmolaisuuteen yleisesti liitettävistä asioista, sekä neljä kuvaa rakennetun ympäristön kohteista Nurmossa.

Luonnonympäristöstä läheisimmäksi kuvaksi ehdotetaan peltomaisemaa, joka on keskustelijoiden mukaan tutunoloinen. Toisaalta myös suomalaisema on läheinen, ja todetaan, että nämä kaksi *"on sellaisia, joissa on tilaa hengittää, ehkä toi vesimaisemakin, jos siinä näkyis taivasta."* Suomalaisema virittää vielä keskustelua laajasta Paukanevan suoalueesta, pitkospuureitistä ja lintutornista sekä pitkospuiden rakennusvaiheista. Myös Lehtisalonsouhoksen uimapaikka mainitaan uudelleen kuvavirikkeen yhteydessä, mutta tällä kertaa sille löydetään toinenkin nimi: *"Kiikun montuksi sen monet sanoo"*. Metssä tuntui eräälle paikallaolijalle jopa vieraalta ja ahdistavalta, kun taas toiselle oma metsä ja metsätyöt olivat erittäin tärkeä elementti. Yhteenvetona todetaan, että kaikki luontoelementit saavat keskustelijoilta kannatusta kotiseudun luontokuvaksi ja toteamuksen: *"ei siinä huonoja oo mikään."*

Nurmolaisuuteen yleisesti liitettäviä kuvia kommentoidaan maistelevasti: *"hyvin nurmolaisia asioita on kerätty"*, *"me ollaan kuitenkin vähän erilainen kylä, ollaan me pidetty ainakin kokkoa"* ja *"Ruuhikoski noista on vierain."* Ensimmäi-

Kuva 46. Kulkijoita Paukanevan pitkospuilla. Kuva Taisto Hieta-mäki.

senä varsinaisena keskusteluaiheena tilaisuuden osallistujat poimivat kuvasarjasta Atrian, josta todetaan, että *"kyllä kai se Atria on tärkein – onhan se Nurmon kannalta kuuluisa ja valtava työnantaja"*. Samalla todetaan, että muuallakin Suomessa Atria yhdistetään Nurmoon. Kylältä käydään Atrialla töissä, muutamia heistä mainitaan nimeltä, mutta samalla todetaan, että *"vaikka nurmolaisia on paljon siellä töissä, niin ei tästä kylästä, ei niin kuitenkaan monta oo"*.

Kyläläisten erityiseksi harrastukseksi mainitaan hevoset. Muu urheilu ei niinkään saa kannatusta. *"Jymykään ei ole oikein täällä saanut sijaa."* Palloiluharrastukset vievät Kiikun kyläläisiä pikemmin Seinäjoen suuntaan. Myös Ruuhikosken koettiin olevan vähän vieras, eikä sillä koettu olevan juuri merkitystä ennen tai jälkeen golfkentäksi tulon. Tosin joku muistaa, että *"ollaan käyty kerran, pari kertaa ihastelemassa sitä jokivartta ennen golf-kentän tuloo"*, ja että koululaiset ovat käyneet pyöräretkillä Ruuhikoskella, myös kentän rakentamisen jälkeen. *"Rehtori golfas sen reitin ja me tultiin perässä."* Painiharrastus ei myöskään leimaa Kiikun kylää: painikämpää ei kylässä ole ollut. Vasta pienen miettimisen jälkeen muistetaan yksi henkilö, joka oli harrastanut painia.

Kokkokuva kirvoittaa keskustelua kylän yhteisestä toiminnasta ja yhteisöllisyydestä, josta keskustelijoilla on hyvät muistot. Kerrotaan, kuinka kylällä on pidetty pääsiäiskokkoa ja kuinka siellä on ollut ohjelmaa. *"Aikanaan sitä on raken-*

nettu ja poltettu ja kokoonnuttu yhteen silloin pääsiäisenä." Nuori kylään asettunut toivoo, että *"joskus jotain yhteistä semmoista saisi tänne vielä, kun itsekin asuu täällä, tietäis ja tuntis ja tehtäis"*. Lisäksi muistutetaan, että kylän toisella laidalla Lyyssä on ollut 27 vuotta joka vuosi oma kokko. Kukaan ei tee juhannuskokkoa. *"Kauhavan kentällä taitaa olla ainoa juhannuskokko... eikä sitäkään montaa vuotta enää"*, lopuksi mainitaan.

Kylän yhteinen toiminta on keskustelijoiden mukaan hiipunut koko ajan, vaikka ensimmäisen kylätalon saaminen vuonna 1992 piristi kylätoimintaa. Nykyinen kylätalo on valmistunut 2004. Ennen oli yhteisiä tapahtumia pääsiäisenä ja järjestettiin pikkujouluja. Seurakunta on myös järjestänyt kylässä kinkereitä, niin tänäkin vuonna, mutta pitopaikan vaihtuminen oli yllättänyt jotkut paikallaolijoista. Viime vuosi kinkereitä ei enää ole kierrätetty talosta taloon, vaan *"meillä on monet vuodet pidetty tässä"*. Kun oma kylätalo saatiin, toiminta piristyi. Alkoi pyöriä myös tyttökerho, mutta sen toiminta hiipui lasten vähetessä. Muita kerhoja ei kylässä ole pidetty. Kyläprojekteja on ollut. On tehty muun muassa leikkikenttä. Yhteisistä harrastuspaikoista mainitaan vielä luistintrata ja oma pallokenttä.

Rakennetun ympäristön kuvakentästä tartutaan ensimmäiseksi liikuntahalliin, jossa on *"liikuntatunnit tullu käytyä"*. Vastaajan mielestä liikuntahalli ei kuitenkaan ole kotiseudun

Kuva 47. Hyllykallion Prisma. Kuva Pasi Komulainen.

Kuva 48.
Näkymä Kiikun suoralta Nurmon kirkon suuntaan. Kuva Pasi Komulainen.

erityinen piste ja toteaa: *"no joku ympäristö se kouluympäristökin kai on."* *"Mutta toi Prismamäki kai nyt sitten on se pikku lähikauppa, sen melkein jo voi laskea siihen [kotiseutuun], että se on tämä [Kiikunmäki] ja sitten tuo kauppa."* Muutkin paikallaolijat osallistuvat Prismaa koskevaan keskusteluun. *"Kyllä Prisma on tärkeä, ja sieltä saa bonusta"*, mikä saa aikaan naurua sekä leikkimielistä sanailua siitä, kuuluuko Prisma kotiseutuun vai ei. Kauppakeskukseen liittyvänä asiana nostetaan esille myös Vaasa–Jyväskylä-tien oikaisu. *"Kun se rakentui tuohon, niin Prismaan matka lyheni edelleen – on tuokin ihan merkittävä tuo tiepätkän rakentuminen."* Tieyhteyksistä todetaan vielä kokoavasti, että *"Meillä on niin valtavat tieyhteydet, että eihän tällaisia ole missään. Meillä on kuitenkin oma rauha, että tuosta menee tie Nurmoon ja tuosta menee isot tiet. Ja kuitenkin pystyy polkupyörälläkin lähtemään. – Aivan kuin asuisi Johnain ydinkeskustassa."*

Nurmon kirkon sanotaan olevan *"ominta meille Nurmosta – se on tuolla suoran päässä – se on täällä ominta Nurmoa meille."* *"Sinne on paljon tuttuja haudattu ja kohta mekin"*, todetaan. Kerrotaan, että pelkkä kirkon näkeminen toi vuosikausien ajan mieleen kylässä sattuneen pysäyttävän kuolemantapauksen. *"En koskaan voinu mennä sitä tietä. Meni vuosia, että joka kerta kun menin kirkkoon päin, muistin [hänet]."* Keskustelijoiden parissa saa kannatusta kotiseudun kuvaksi näkymä Kiikun suoralta Nurmon kirkkoa kohden. *"Mun mielestä se on erittäin kaunis kuva, kun mennään Kiikun suora – milloin rupeaa kirkko näkymään. Se näkyy kivasti silloin vasemmalla. Se on mun mielestä sellainen taulun aihe, että jos nyt jotain aattelis, että lähtee kylästä pois, niin mun mielestä se on tosi tärkeä."*

Oman kylän kohteista mitään yksittäistä rakennusta ei haluta nostaa muiden edelle. Tärkeäksi koetaan koko kylämiljöö, niin sanottu Kiikunmäki, *"se oma mäki"*.

MITEN KYLÄSTÄ SAADAAN ENTISTÄKIN KOTOISAMPI?

Keskustelijat kaipaavat pyöräilyreittiä oikaisu-uomalta ja paldolta Kyrönjoen varilta Kitinojalle saakka. Se lisäisi kotiseudun viihtyisyyttä. *"Jos tulisi pyöräreitti, se ei saisi missään nimesä olla, että autolla pääsisi, sellainen polkumainen, että saisi kiertää Kitinojalle asti ja ympäri, niin sanoisin, että se palvelis myös laajempaa ihmiskuntaa kuin me – koska se on maisemoitu aika pitkälle, ja se on kaunis, ja siinä näkyisi tämä lakeus ja se voisi palvella myös talvella. Eikö olisi tosi ihana? – Joku penkki siihen, että saisi istahtaa välillä."* Ajatus saa paikallaolijoilta kannatusta. Se voisi liittyä myös haaveiltuun hevosreitistöhankkeeseen. Reitistö tulisi Seinäjoelta oikaisu-uoman varilta, ja se palvelisi ratsastajia. *"Se palvelisi monia – tässä on niitä talleja, Seinäjoen Heikkilänmäen puolella, jotenkin vain pääsisi sen nevan läpi tähän, sitten tuonne Mäenkylään päin."*

Toisena viihtyisyyteen liittyvänä teemana nousee keskusteluun asuminen ja kaavoitus. *"Täältä on vaikea löytää asuinpaikkaa. Tässä on se heikkous, että tää ei ole kaavoitettua aluetta vaan haja-asutusaluetta. Täälle oo mitään kaavaa. Ja täällä on niinkun noussut vähän seinä pystyyn. Tietysti*

aina omille maille, mutta siinäkin on vähän ongelmia tulla."

Kaavan puuttumista ei pidetty yksiselitteisesti joko hyvänä tai huonona asiana, vaan *"siinä on molempia"*. *"Kun ei ole kaavaa, niin se mahdollistaa paljon useammanlaista rakentamista – jos haluaa jonkin tallin tai hevostallin, niin varmasti olis heti kapuloita rattais"*, kertoo eräs paikallaolija omista kokemuksistaan ja rajoittavista määräyksistä kaava-alueella. Kaavan saaminen kylään ei kuitenkaan ole päälimmäisenä mielessä, eikä keskustelijoiden mukaan kaavan puuttuminen ole haitannut kylään muuttamista. *"Joka vuosi on tehty taloja."* Yksi paikallaoleva maanomistaja on myynyt tontteja. Hän vahvistaa, että kiinnostuneita on. *"Kyllä ne kyselee näitä tontteja, mutta kun liityttiin Seinäjokeen, ne muuttui tiukemmiksi ne kriteerit."* Kaavoituksen lisäksi mainitaan alueelle osittain tehdyt viemäroinnit. *"Tänne on tullut osittain viemäreitä, mutta ei Lyylynperälle ole tarjottu, eikä me sitä kaivatakaan."* Asutuksen tai tiestön leviämiseen ja oman rauhan arvostamisen välisestä ristiriidasta kerrotaan lopuksi esimerkki: *"me halutaan siellä Lyyssä olla omissa rauhassa, kymmenkunta vuotta sitten tarjottiin metsäautotietä – Me isännät oltiin yksimielisesti sitä mieltä, että se toisi levottomuutta. Kaiken maailman seikkailijat ajalee sitten siellä."*

Tiestöön ja liikennöintiin liittyen kyläläisten toiveena oli kevyenliikenteen väylä Nurmon suuntaan. *"Tänne pitäisi saada tästä Kiikkutalosta tuonne Nurmoon päin kevyen liikenteen kaista ja valaistus."* Kevyen liikenteen kaistaa toivotaan erityisesti siksi, että kylässä on paljon ratsastajia, ja pimeällä heitä on vaikea havaita tiellä. Tielle on pyydetty ratsastajista varoittavaa liikennemerkkiä, mutta *"ei ikinä saatu, sekin evättiin"*. Kyse ei ole keskustelijoiden mukaan vain ratsastajien turvallisuudesta, vaan *"olisi myös parempi pyöräillä, kun ei olisi tunnetta, että on kaikkien autoilijoiden tiellä"* ja *"noi reumat ovat nyt tosi kapeita, että vaunujenkin kanssa hirvittää."* Kevyen liikenteen kaistan nähtäisiin helpottavan liikennöintiä etenkin niin sanotun Kiikunmäen alueella, mutta samalla myös haaveillaan, että *"olisi mahtava jos se saataisiin Nurmon kirkkoon asti kevyen liikenteen kaista, niin niitä olisi pyöräilijöitä, niitä on nytkin, ne kiertäisi Seinäjoen kautta tämän lenkin"*.

Liikenneturvallisuuteen liittyen mainitaan lisäksi, että kylän läpi kulkeva Kiikuntie tunnetaan *"vähän vauhtitienäkin koko seudulla – käydään moottoripyörällä ottamassa vauhtia"*. Tiellä kulkee myös työpaikkaliikennettä, sillä Atrialle ajetaan Ylistarosta ja Kyröstä Kiikun suoran kautta. *"Vaikka on uusikin tie, niin ne ajaa tästä – siellä saattaa kolomelta loppua vuoro, niin sieltä tulee isoja letkoja ja ajetaan vähän lujaakin."* Kylästä pääsee nykyisellään kevyenliikenteen väylää pitkin Seinäjoelle, mutta ei Nurmon suuntaan. *"Tuntuu toisaalta hassulta, että meillä on tie tästä Seinäjoelle, mutta ei Nurmoon, kun sen on taas kuitenkin ite mieltänyt, että kyllä mä nurmolainen oon ja siellä kouluni käynyt ja muuta."* Keskustelijat arvelevat, että kylän lapset ja nuoret eivät ole kulkeet paljoakaan pyörällä Nurmon kouluissa juuri kevyenliikenteen kaistan puuttumisen vuoksi. Mutkaisuja tai töyssyjä ei tietenkään kaivata, vaan nimenomaan kevyenliikenteen väylä. *"Kyllä se kuuluu olla Kiikun suora"*, sanotaan.

Toinen erikseen keskustelua herättänyt liikenneturvallisuusaihe on uusiutuneen Vaasantien ylitys, sillä uusi risteysalue on kyläläisten mukaan vaarallinen. *"Ei ole suojatietä eikä mitään merkkiä, se on tosi kamala"*, todetaan. *"Kiikunpolkua pääsee vähän turvallisemmin tien yltä"*, mutta tiellä on kuitenkin kova liikenne. *"Tiedätte tämän meidän seudun kasvamisen, niin vähän ennen kahdeksaa on mahdollon päästä tielle."* Vaasantien ylitys nostaa keskusteluun esimerkin kyläläisten omaloitteellisuudesta. *"Minua saa syyttää siitä, että tämän ison risteyskeskustelun yllä pääsee sinne kevyen liikenteen kaistalle. Kävin kyselemässä, kun sitä tehtiin, – kun näytti, että ne ei tee mitään ylityskohtaa. – Ne otti sen asiaksi, – se on vaarallinen silti. Pitäisi olla alitus, se olisi tosi tärkeä."* Esimerkki kuvaa hyvin keskustelijan mukaan sitä, kuinka paikallisia asukkaita on syytä kuunnella. *"Kun se on uusi risteys ja tie, vaikka niitä tosi hyvin suunnitellaan – niin tällaisiakin puutteita tulee heti. – Että jos [kyläläinen] ei olisi puhunut, niin siinä olisi ollut oja."*

KOTISEUDUN MUUTOS JA KOTISEUDUN TÄRKEIMMÄT ELEMENTIT

Kahdessa viimeisessä keskusteluvirikkeessä kyläläisten tehtävänä oli miettiä viime vuosina tapahtuneita asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet heille tärkeitä kotiseudun piirteitä sekä pohtia niitä asioita, joita kotiseudusta täytyy säilyä, että he kokisivat sen edelleen kotiseuduksi.

Keskustelijat kommentoivat, että *"ei meiltä mitään ole kadonnut periaatteessa, enemmänkin tullut lisää"*, millä viitataan esimerkiksi Lehtisalons louhoksen uimapaikan rakentamiseen. Samassa yhteydessä kerrotaan hauska tarina, kuinka Härmä-elokuvan teon yhteydessä kyläläisille paljastui, että alueella sijaitsee iso keskeltä halki oleva *Persekivi*, josta todetaan, että *"ei meidän oltu kuultu sitä. Se on karttaan merkitty. Nousi tällainen asia esille."*

Kotiseudun muutoksena tuotiin esiin katujen ja teiden nimet muuttuneet nimet, joista esimerkkinä mainittiin Lylyn kylän läpi menevä tie uudelleennimeäminen. *"Musta se tuntui ihan hassulta, kun se nimettiin uudelleen, Lylynkuja. Eikö kuja kuulu kaupunkiin?"* Keskusteltiin yleisistä teiden nimeämisperiaatteista, ja siitä, että kuja on sellainen, joka ei mene läpi vaan loppuu. *"Tuohan ei mee läpi – pitääkö mun tämän hyväksyä, mä en ole tänä päivänäkään sydämessäni hyväksynyt – mä olen aina ajatellut, että se on kaupunkimainen."* Kiikuntie vanha loppupätkä oli puolestaan vaihtunut kiikunpoluksi, josta myös keskusteltiin. Tultiin yhdessä lopputulokseen, että kyse ei niinkään ole siitä, että tien kohdalla olisi aikoinaan kulkenut polku, vaan tällä nimellä on haluttu erottaa vanha tienpätkä uudesta.

Paikalla olleet kyläläiset ovat kokonaisuudessaan tyytyväisiä kotiseutuunsa asuinympäristönä. *"Eihän ole kuulunut narinaa täällä asumisesta"*, halutaan varmistaa. Lehtisalons louhoksen uimapaikka nousee vielä keskusteluun, kun kysytään mahdollisista häiriötekijöistä alueella. Uimapaikalla käy väkeä kylän ulkopuoleltakin, mutta *"se ei meitä häiritse, vaikka siellä kävis ketä, se on vähän tuolla omissa rauhassa. – Ollaan*

vähän rinta rottingilla, että meillä on tällainen paikka." Samalla kuitenkin tuodaan esiin, että alueella on häiriöitäkin: roskiksia ja penkkejä oli kaadettu, eikä laavulla ole puita. *"Polliisia tarvittaisiin"*, todetaan.

Lisäksi louhoksella todetaan yksi viihtyisyyttä heikentävä tyylivirhe. *"Kalkkunahautomoa ei olisi hajun vuoksi saanut tällamoisten lähetyville tehdä."* Keskustelua tuotantorakennusten sijoittamisesta ja maatalouden hajuhaitoista jatketaan toteamalla, että *"toisaalta ei ollut muuta paikka siltäkään, mutta mehän ollaan kyllä täällä sillä lailla hyvin, että meillä ei ole sikaloita yhtäkään. – Ei ole hajuhaittoja niin hirveästi"*. Tästä mielipiteet hajaavat: *"suurviljelijät levittävät pelloilleen kananpaskaa ja siankusta, me meinattiin pökertyä, kun tultiin reissusta, kolme päivää haisi niin että aivan mahoton, että se on kyllä mennyt huonompaan suuntaan näitten suurviljelijöitten."* Vaikka nykymaalouden hajuhaitat tunnistettiin Kiikussakin, todettiin samalla, että *"Nurmoossa muualla on niin enempi haittaa – ja jatkuvaa hajua, että meillä ei ole näitä tuotantolaitoksia, muuta kuin näitä polleja ja tuo porkkanaviljelijä."*

Keskustelu siirretään seuraavaksi tärkeimpiin kotiseudun piirteisiin ja siihen, mitkä elementit alueella täytyy säilyttää. Ensimmäinen reaktio saadaan heti: *"kaikki tämä pitää säilyä, paitsi hajut pois."* Toiselle keskustelijalle tärkeimmät elementit ovat: *"lakeus, se vähäinen vesi ja tuo nevakin on tietysti."* Lisäksi toivotaan, ettei alueelle ei tulisi liian tiheää asutusta ja että ympäristö säilyisi kylämäisenä. Tällä tarkoitetaan sitä, että kylässä säilyisi sellainen henki, että *"voisi lapsetkin kulkea vapaasti ja on tilaa mennä toisten tonteille."* Tässä yhteydessä keskustelu palaa karjalaistaustaisiin naapureihin. *"Musta oli niin ihanaa, kun tämä [karjalainen naapuri] sanoi, että 'ei oo lapsii näkyny'. Näki, että hän kaipasi, että tulisi lapset käymään."* Karjalainen murre on kuulunut tämän kylän äänimaisemaan.

Erityisesti kaivataan *"samanlaista yhteisöllisyyttä, mitä lapsuudessa oli"*. Yhteisöllisyyden koetaan kaiken kaikkiaan vähentyneen Kiikussa. *"Onhan se, mä voin sanoa, että sitä ei ole ollenkaan."* Tämän vuoksi pidetään tärkeänä, että kylässä asuvat nuoret perheet saisivat kontaktin toisiinsa. *"Teidän pitää vaan saada joku yhteinen juttu kehitettyä"*, neuvotaan. Eräs keskustelija tuo myös esiin sen, että pitäisi tutustua edes lähinaapureihinsa. *"Sekin on jo aika paljon jos pitää lähinaapureihin yhteyttä."* Yhteisöllisyyden katoamiseen nähtiin vaikuttaneen erityisesti se, että *"kaikki on eri puolilla töissä"* ja että töiden jälkeen *"se soffa on niinkun mukava paikka"* ja *"on sitten harrastuksia muualla, lapset käy Seinäjoen suunnassa"*. *"Tuntuu, että lapsetkaan ei oo tarpeeksi yhdessä."* Yhteisöllisyyttä pohdittaessa Kiikku ei määrity perinteiseksi maalaiskyläksi. *"Tämä ei periaatteessa ole sellainen maalaiskylä oikein, kun täällä on niitä tiloja niin tosi vähän, vain hevos-tiloja, yksi porkkanatila, ja tää porukka käy muualla töissä."*

Kiikkulaisia lapsia ja nuoria yhdistänyt tekijä keksitään koulu- ja eskarikuljetuksista: *"on täällä yksi asia kuitenkin se, että kaikki lapset kuljetetaan Nurmoon samalla linja-autolla. Että se on aika iso asia – että kyllä ne tuntee toisensa."* Kiikkulaisten koulukuljetuksista saamaa kokemusta verrataan

esimerkiksi ylijokisten lasten koulumatkaan, jossa matkan varrelta nousee myös muiden kylien lapsia kouluautoon. *"Täällä on tullut vähän sellainen henki näille, kun tää on kuitenkin vähän pistemäinen, että ei tuosta matkaltakaan tuu ketään kyytiin. – – Kaikki tuntevat toisensa ja tietävät, mistä ollaan."* Lopuksi kerrotaan koulukyyteihin liittyvä tarina Mustasaaren linja-autoyhtiön omistajasta, joka oli talviliukkailla joutunut pulmatilanteeseen sivutiellä. Nykyään kyseinen yksityinen kylätie aurataan ja hiekoitetaan kaupungin toimesta, joten tällaiset liukkaat ovat taakse jäänyttä aikaa.

KIIKKULAISTEN MIELIPAIKAT JA KOTISEUDUN TULEVAISUUSKUVAT

Tilaisuus päättyi kahteen kirjoitustehtävään, joista ensimmäisessä annettiin tehtäväksi kuvata henkilökohtaisesti merkityksellisiä kotiseudun paikkoja. Vastaukset voidaan jaotella neljään teemaan. Ensimmäisenä esiin nousevat kaunis luonto sekä vuodenaikojen mukaan vaihtuvat lakeus- ja jokirantamaisemat, joissa on rauhallista ja rentouttavaa liikkuu.

Lakeusmaisema mainitaan neljässä vastauksessa. *"Lakeus, sen avaruus. Täällä ei silmä 'pökkää'."* Lakeudella hiihdetään *"päivittäin, jos on lunta"*. Maaseutumaisema on kirjattu ylös yhden kerran. Vastaajan kotiseudussa se yhdistyy läheiseen kaupunkiin, jonne on hyvät yhteydet. Jokirantamaisema mainitaan kahdesti. Se tarjoaa mahdollisuuden rauhoittua ja virkistyä, hyvät lenkkeily- ja kalastusmahdollisuudet.

Toisen mielipaikkojen kokonaisuuden muodostavat oma koti, omien toiveiden mukainen pihapiiri tai oma metsäpalsta ja pelto. Koti jossain muodossa mainitaan kaikkiaan neljässä eri vastauksessa. Kotipiha saa kaksi mainintaa. Toisessa tavoitteena on *"toiveiden pihan rakentaminen. Vanhan ajan pihapiiri, oma rauha haaveena"*. Toisessa vastauksessa näkymä kotipihalta, oman kodin ikkunasta yhdistyy lakeusmaisemaan: *"viljelyaukea vaihtuu aina erilaiseksi vuodenaikojen mukaan"*. Lisäksi vastauksissa esiintyvät muotoilut *oma metsä*, jossa voi tehdä metsätöitä, *oma pelto*, *marjapensaineen ja perunamaineen* sekä *oma, itse rakennettu talo*. Talon rakentamisen myötä vastaaja *"on kasvanut seutuun kiinni. Lapsen myötä seutu ja ympäristö tärkeitä"*. Vielä mainitaan nimeltä oma kotikuja.

Kolmantena kokonaisuutena merkitykselliseen kotiseutuun kuuluu muiden asukkaiden muodostama yhteisö ja sen ilmapiiri, jotka saavat kaksi mainintaa. Erikseen esille nostetaan kylällä aiemmin asuneet karjalaiset, jotka kertomuksillaan ja tarinoillaan ovat auttaneet kotituttamaan. *"Kyläyhteisö, lapsuuden yhteisöllisyyden tapainen yhteys kyläläisiin ja omiin naapureihin toisi turvallisuuden tunnetta"*. Sisäinen tunne kodista ja ystävistä koetaan tärkeäksi. Yhdessä vastauksessa ilmapiirin tärkeäksi tekijäksi nostetaan hevoset, jotka *"luovat minulle sisäisen tunteen kodista ja ystävistä"*.

Yksittäisinä paikkoina nimetään Lehtisalons louhos säännöllisenä uintipaikkana, vaelluspolku oikaisu-uoman ja Kyrönjoen vierellä sekä Nurmon kirkonmäki. Yksi mieleen painuneista paikoista löytyy vähän kauempaa, Ilmajoen Huissista, jossa on vastaajan isän synnyinkoti.

Yleisesti mielipaikkaa luonnehditaan *"väljäksi"* ja *"rauhalliseksi"*. *"Kuuluu linnun laulu, liikenne ei häiritse, talvella näkee tähdet"*. Kiikkulaiselle kotiseutu on *"maaseutumaisema kaupungin laidalla"*.

Toisessa kirjoitustehtävässä kyläläisiä pyydettiin eläytymään ja kuvittelemaan kylän tulevaisuutta viisi vuotta eteenpäin oman viihtyvyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen kannalta. Valittavana oli joko myönteinen tai kielteinen tulevaisuudenkuva, johon eläytyä. Yksi seitsemästä tehtävään vastanneesta oli valinnut kielteisen tulevaisuudenkuvan. Muuta vastaajat eivät ilmoittaneet, olivatko he eläytyneet selvästi jompaakumpaa tulevaisuudenkuvista. Vastauksista kuitenkin välittyi usko alueen myönteiseen kehitykseen. *"Viiden vuoden kuluttua uskoisin yhä olevan seutuun tyytyväinen. Uskoisin seudun kehittyvän hyvään suuntaan."*

Toivottiin, että *"luonnon ja rakennettu ympäristö [on yhä] vanhanlainen eli peltoa, jokiuoma, tie..."* Kylän asukasmäärän nähtiin kasvavan, mutta samalla toivottiin, että uusi naapuri ei tulisi aivan viereen tai että kylään muuttavat uudet perheet rakentaisivat kotinsa sopivan etäälle vanhoista asumuksista. Asutuksen lisääntymisen uhkakuvana nähtiin, että *"uusia ihmisiä on muuttanut tänne liikaa, yhteisöllisyyttä ei juuri koe, ei tunne puoliakaan asukkaista. Kiire on lisääntynyt kaikilla"*. Toisaalta taajamoituminen nähtiin myönteisenä kehityksenä. *"Ei häitää vaikka kylä kasvaisi, ei kasva liikaa tunnen omaksi – – olen kaupunkilähtöinen sisimmässäni"*. Alueen tulevaisuuden kehityksen kannalta oleellista olisi, että kylään muuttaisi uusia innokkaita ihmisiä, jotka osallistuvat yhteiseen toimintaan. Samalla toivotaan, että vuoropuhelu kaupungin kanssa toimii ja suunnitelmista kerrotaan reilusti etukäteen.

Vanhemman väestön toiveet liittyivät siihen, että olisi vielä terve ja voisi asua kylässä. Nuoremmat toivoivat, että oma koti ja piha ovat rakentuneet ja kylässä on lapsia, lapsilla ystäviä ja koetaan yhteenkuuluvuutta naapurien kanssa. Myös sukupolvien välistä kanssakäymistä toivottiin. *"Vanhemmat ihmiset haluavat olla tekemisissä lasten kanssa ja kertoa edelleen heille vanhoista ajoista."*

2.6 NURMOO-SEURAN HISTORIATOIMIKUNNAN JÄSENTEN KOTISEUTUMIELIKUVIA

JUSSI VÄLIMÄKI & SULEVI RIUKULEHTO

Nurmoo-Seura on 65-vuotias kotiseutuyhdistys, jonka tarkoituksena on kotiseudun menneisyyden vaaliminen. Seura on Etelä-Pohjanmaan kotiseutu- ja museoyhdistyksen sekä Suomen kotiseutuliiton jäsenjärjestö. Se ylläpitää Nurmon museota, tallettaa ja tuo esiin muistoja katoavasta Nurmosta julkaisemalla muun muassa *Nurmon joulu* -lehteä ja Nurmon kotiseutuun keskittyvää aikakauskirjaa. Lisäksi seura pyörittää aktiivista historiapiiriä ja sukututkimusta. Seuraan kuuluu noin 550 jäsentä. Tällä hetkellä seuran jäsenmäärä on kasvussa.

Nurmoo-Seuran yhdistyksen hallituksen jäsenille, luottamus- henkilöille ja kesätyöntekijöille suunnatun tilaisuuden lisäksi järjestettiin seuran historiatoimikunnalle erillinen tilaisuus. Tilaisuus järjestettiin Nurmon museon tiloissa 30.5.2012. Paikalla oli 18 henkilöä, seitsemän naista ja yksitoista miestä, iältään osallistujat olivat 48–78-vuotiaita.

NURMONJOKI MUISTOJEN TIHENTYMÄNÄ

Tilaisuus alkoi tuttuun tapaan ylilennolla Ylijoelta jokivartta pitkin Hipin altaalle. Ennen varsinaisia virikekeskusteluja historiapiiriläisiltä kysyttiin, mitä joki heille merkitsee, ja mitä ajatuksia ylilennon kuvat herättivät.

Monet paikallaolijat kertovat eläneensä koko elämänsä Nurmonjoen rannalla. Jokimaisemat toivat ensimmäisenä mieleen lapsuuden muistot. *"Siinähan se lapsuus on mennyt joo, Nurmonjoen varrella"*, koko elämänsä joen rannassa elänyt toteaa. Muistellaan vielä 1960-luvulla joella tapahtunutta tukinuittoa, talvisin joen jäällä pidettyjä hevoskilpa-ajoja, sitä kuinka pienkone Seinäjoelta tuli lennättämään nurmolaisia tammelta. Kysyttiin, kuka uskalsikaan laskea Hytynkosken veneellä.

Monen nuoruudessa Nurmonjoen käyttö oli paljon monipuolisempaa kuin nykyään: Joella kalastettiin ja uitiin. Talvisin joen jäällä leikittiin. Se oli myös liikenneväylä: siinä uitettiin tavaraa, liikuttiin hevosilla ja veneillä. Viimeinen koskenlaskijakin (Matti Kujala) tulee mieleen.

Osallistujien lapsuudessa joki erosi ratkaisevasti nykyisestä. Jokiympäristöä voimakkaasti muuttaneet vesistöjärjestelyt puhuttavat monella tavalla. Osakaskoskien myyntiä Lapuan sähköyhtiölle pidetään epäselvänä *"kenkkäämisenä"*. Haitta- korvaukset vesien vaihtelusta olivat vaatimattomia: muistellaan 12 markan kertakorvausta. Veden laatu myös huononi ja aluksi täyttökanaavan vesi oli haisevaa. Virtauman lisääminen on parantanut laatua, mutta se on edelleen huono entisiin ai-

koihin verrattuna. Esimerkiksi Hipin altailla oli ennen ympäri- vuotista toimintaa, nyt joki on *"melkein pä haitaksi"*, todetaan. Joen virkistyskäyttö on nykyään hankalaa: uimapaikkoja on enää harvassa, ja talvella joki on sula, kalastaminen on vähäistä ja moottoriveneilijät röyhkeitä. Myönteistä sanottavaa ei kuulu. *"Talvella joki on ruma."* *"Vihaksi ihan pistää."*

NURMO KOTISEUTUNA

Kysymys, tuntevatko läsnäolijat Nurmon kotiseudukseen, tuottaa pikaisen vastauksen: *"Tuohon on ainakin helppo vastata"*, kommentoidaan naurun säestämänä. Kun sukujuuret ovat 400 vuoden takana Nurmossa, *"noloa olisi jos ei tuntisi"*. Puhutaan selvästi paikallaolijoille tärkeästä asiasta.

Paikalla on nurmolaisia, jotka ovat jossain elämänsä vaiheessa asuneet myös muualla. Lapualta kotoisin oleva toteaa kiinnostuksen paikkakunnan asioihin syntyvän aina asuin- paikkaa vaihdettaessa: *"Tämä on nyt kotiseutu, ja Lapua on niinku toiseksi edelle, seuraan molempien asioita tarkasti. Se on mielenkiintoista seurata elämää Lapualla ja Nurmossa. Jonkun verran on tavoissa eroja, mutta aika paljon on samanlaistakin. – – Vaimoni usein sanoo, että Nurmossa tehdään näin. Ja niin sitten tehdään. – – Sitä oon aina ihaillu, että nurmolaiset pitää omasta pitäjästään kiinni."*

Seinäjoen puolella kolmekymmentä vuotta asunut ja Nurmooon, kotikyläänsä, palannut kertoo, ettei koskaan kotiutunut Seinäjoelle, koska se oli pelkkä *"yöpymispaikka"*. *"Kyllä se niin oli, jotta, ei siellä oltu kotona. – – Sanoon aina, että jos mä äkkiä kuolen, niin muistakaa, että mua ei Seinäjoelle haudata. Eikä oo kyllä ikävä tullu. Kyllä se on ihme paikka, niin sinne ei kotiutunu. No tietysti mä kävin koko ajan täällä."* Nurmon puolella käytiin usein auttelemassa ensin omia vanhempia, sitten omaa poikaa maatilalla töissä. *"Kyllä koto on koto, ja kylä on kylä."*

Kuva 49. Ylijokisia nuoria veneretkellä Nurmonjoella 1930-luvun alussa. Kuva *Perinnealbumi* 1982, 293. Alkuperäiskuva Maija Saranpää.

Toiselta puolelta Suomea, Pohjois-Karjalasta, Nurmoon muutanut pitää nykyistä asuinpaikkaansa riittävän pienenä kotiseuduksi. *"Mun täytyy sanoa, että mä tämän paikan koen kotiseuduksi. Mä oon sitä sitte miettiny, että mistä se johtuu, niin se johtuu mun mielestä siitä, että Nurmo on siis ollut aika pieni, ja kaikki tuntee toisensa ja ovat sukulaisia keskenään."* Paitsi pienuus, myös paikkakuntaan tutustuminen historiapiirin kautta on vaikuttanut Nurmon kokemiseen kotiseuduksi. *"Kun on näitä historianpiirejä ja näitä niin siinä sitten käy läpi tätä historiaa, niin sillä tavalla se tulee niinku tutuksi tämä, että se on mun mielestä tärkeä asia."* Maanviljelys ja pellot ovat olennainen osa kotiseutua, ja uusien liikennejärjestelyjen myötä tuleva monitasoristeys näyttäytyykin puhujalle maisemaa pilaavana asiana. *"Se on niinku sellanen, mikä mua oikeen tympäsö, tympäsö se risteyksen ajattelemisenkin"*.

Kotiseutua luonnehditaan parhaimmillaan *"lintukodoksi"*. Sama puhuja vetoaa maaseutuasumisen saamiseksi kunniaan, viitaten tutkimukseen maaseutuasumisen ekologisuudesta: *"ei tarvii kakkosasuntoa, kun jokivarressa asuu"*. Kotiseutuun liitetään myös naapurit ja heidän tarjoamansa apu: *"Jos naapuria ei olisi, niin mitä tulisi?"* Toisten asiat on tapana tuntea hyvin. Pienellä paikkakunnalla tämä tuntemus ei rajoitu vain naapureihin, vaan myös muiden asiat tunnetaan hyvin. Varsinkin entisajan paikalliset julkisuudenhenkilöt ovat olleet suosittuja juttujen ja kaskujen aiheita. Nämä tarinoiden aiheet ovat koskeneet esimerkiksi pappeja, opettajia, lääkäreitä, apteekkareja ja asemapäälliköitä. Tarinat kiertävät yhä, jotkut tosin monina eri versioina ja hieman höystettyinä.

Tärkeä on myös ihmisten tapa ilmaista asioita. *"Oma lap-suudessa opittu ensimmäinen kieli, oma murre, kyllä se luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja antaa taustaa itselle."* Nurmolaissa puheenparassa on hauskoja tapoja ilmaista asioita. Esimerkkinä kerrotaan ilmaus *"Se on Louoon touhua"*, jolla tarkoitetaan, että asia on vähän tavallista suurempi. Loukon kartano oli aikanaan Nurmon suurin talo.

Nurmoon on muuttanut viime vuosina paljon uusia asukkaita. Nurmon Jymy, Nurmo-Seura, Nurmon seurakunta, kyläseurat ja aiemmin nuorisoseurakin mainitaan tahoiksi, joiden kautta uudet asukkaat pääsevät uuteen kotiseutunsa kiinni. Esimerkkinä tällaisesta toiminnasta mainitaan lapsille suunnatut tutustumisretket Nurmon museolle.

Kylässä käyminen on vähenemään päin. *"En mene ilman asiaa naapuriin enää oikeastaan ollenkaan."* Kyläilykulttuurin huomattiin vähentyneen jo television tulon jälkeen. Nykyään muita nurmolaisia tavatakseen täytyy mennä esimerkiksi Prismaan, urheilukentälle, messuille, museolle, häihin tai hautajaisiin tai sitten Facebookiin. Perinteiset harrastuspiiritkin saavat kannatusta. Vaikka kyläily on vähentynyt, taitavat nurmolaiset yhä yhteistoiminnan.

Ennen käytiin kylässä esimerkiksi vaalien aikaan puhumassa politiikasta. Muistellaan aikaa, jolloin maatöitä tehtiin vielä hevosien eikä traktorin kanssa. Hevosella liikkueessa oli tapana vaihtaa kuulumisia ja kertoa tekemisistään. *"Naapurit ajaa niin nopiaa autolla ohitte vähä kättä nostetahan, ennen kun hevoosella meni, niin monen sadan metrin päästä vielä huurettiin: niin mä meen tänä päivänä kylvämähän sitä ja*

sitä. Mutta nyt ei tiedä yhtään mitä naapuri tekoo." Hevosilla oli kaikilla oma tyylinsä, mikä helpotti ihmisten tunnistamista kaukaakin. *"Tänä päivänä kun menee traktoria, niin ei tunne. – – Nämä kun vaihtaa traktoria jatkuvasti."*

NURMOOLAISUUS

Mitä sitten on nurmolaisuus ja millaisia ihmisiä ovat nurmolaiset? Historiapiiriläiset kuvailevat nurmolaista ihmistä yritteliääksi ja rehelliseksi. Menneinä vuosikymmeninä Nurmossa ei ollut edes tapana lukita ovia kyläilemään lähdetessä, pantiin *"korkeintaan luuta siihen oven eteen, että poissa ollaan. Ja mitään ei hävinny, koskaan."*

Kun kysytään miten historiapiiriläiset kuvailisivat nurmolaisia ulkopaikkakuntalaisille, keskustelu kääntyy sota-aikoihin, karjalaisten siirtolaisten tuloon ja venäläisiin sotavangeihin. Nurmoon pääosin Metsäpirtistä tulneiden karjalaisten kerrotaan pitäneen nurmolaisista ja saamastaan vastaanotosta. Myös nurmolaisilla maatiloilla töissä olleet sotavangit, joista joillakin paikalla olijoista on omakohtaisia muistoja, saivat hyvän kohtelun. *"Minoon ollu viemässä [vankeja] sitten vankeinvaihtojunaan joskus 44 lokakuussa. – – Koko asemanpuisto sinitti savua, kun ne pistivät tupakaksi. Ja se oli kova juttu, kun meidänkin vangitkin odotti sitä lähtöä. Minä en oo nähny aikuisten miesten niin itkevän. Kyyneleet virtas koko ajan, kun ne liikuttui siitä lähdestään. Äitini pisti isot pussit niille evästä molemmille, pari-kolme kiloo paistettua lihaa, leipää, pannukakkua, voita kilo, ja niin edelleen. Kyllä ne itki tosissaan. Kun ne tiesi, ainakin Konstantin, kun keskusteltiin, pisti etusormen näin, tähän näin ja sano Bum-Bum, että mikä on kohtalo."*

Suosittu puheenaihe löytyy nurmolaisten ja lapualaisten eroista. Esimerkkejä tästä luonne-erosta tuntuu olevan monella. *"Ei siinä suurta eroa oo, mutta jonkin verran."* Lapualaisia pidetään *"reteempinä"* ja itsestään tietoisempina. *"Oon käräjillä istunu lautamiehenä – – Jotenkin sen vaistos lapualaisen ja nurmolaisen luonteen eron. Jotenkin tuntuu, että lapualaiset oli ylypeempiä ihmisiä. Sen vaistos jotenkin."* Vastaavat puhelimeenkin pelkästään *"Haloo?"*, eräs paikallaolija kertoo. Ainakin kirkonsedulla, Tiistenjoella kerrotaan jo nimikin, toinen lisää. *"Nöyrempien"* Nurmolaisten todetaan elävän *"komia-luonteisten"*, lapualaisten ja ilmajokisten välissä. *"Yks Ylihärmästä muuttanut mies meinas sitä, että minkä takia hän muutti tänne Nurmoon, niin että täällä on niin reiluja ihmisiä."* Naurahdelun ja ohottelujen päälle todetaan: *"Täytyy uskoa sen puhetta."*

Muulla ollessaan historiapiiriläiset kertovat mielellään olevansa *"Nurmoosta, kahdella o:lla"*. Nurmolaisuuden korostaminen on tärkeä asia, jota liitos Seinäjokeen ei saa tuhota. Nurmo tunnetaan painipitäjänä, maine jonka luomiseen ovat vaikuttaneet monet paikkakunnan painikuuluisuudet, kuten *"Luukoon Köysti"*. Paikallaolijoiden kuulemia kommentteja ovat esimerkiksi: *"jaa, sä oot sieltä pitäjästä, josta tuloo niin paljon pappia ja painijoota"* sekä *"koska te hyökkäätte niinku nurmoolaaset."* *"Täällähän on Haalin kentällä pelattu sellanenkin peli, kun nurmoolaissyntyiset papit ja Nurmoon naiset"*, lisätään keskusteluun.

Suvaitsevaisuudesta ja vastaanottavuudesta kertoo se, että vaikka Nurmoon on muuttanut paljon uutta väkeä, ongelmia heihin suhtautumisessa ei kerrota olleen. Myös kunnan kehittymiseen on suhtauduttu myönteisesti. Esimerkiksi kunnan maahankintoja ei ole vastustettu, kuten jossakin muualla, lisätään. Lisää nurmolaisuuden piirteitä mainitaan: vakavahenkiyys, uskonnollisuus ja tapojen yksinkertaisuus. Kontrasti on ollut suuri esimerkiksi nurmolaisien ja karjalaisten kulttuurin kohtaamisissa. Nurmolaisissa häissä karjalaisen kommentti kuului: *"Kyllä meillä eroja näköjään on, meillä hautajaisetkin ovat haus Kempia kuin teillä häät."*

Kökkäperinteen kerrotaan toimivan nykyäänkin. Esi-merkkinä mainitaan kokemukset kyläseurasta ja Keski-Nurmon maamiesseurasta, jota on joskus sanottu Suomen toimivimmaksi seuraksi. Toimintaa on toki nykyäänkin. *"Aivan just oli kyläseuran siivouskökkä, ja urheilukenttä siivottiin Haalilla, ja viime viikolla siivottiin täällä museolla ja koko kylätalo katosta laattiaan."*

Lopuksi keskustelu kääntyy vielä Nurmolle tyypillisiin sukunimiin. Ne ovat jokivarressa sijaitsevien kantatilojen nimiä. Joen virtaussuunta on määrittänyt Etelä-Pohjanmaalle tyypillisten kaksiosaisten nimien syntyä, esimerkkinä Ala-, Rinta-, Yli-, Mäki- ja Latva-Jaskari.

NURMOA JA NURMOLAIUUUTTA MUOKANNEET TAPAHTUMAT, TOIMIJAT JA HENKILÖT

Nurmolaisuutta muokanneista menneisyyden tapahtumista ensimmäisenä nostetaan esille talvisodan Äyräpään taistelu. Taistelun aiheuttamat menetykset koskettivat ja myös yhdistivät kaikkia nurmolaisia. Tapahtuman muistoksi vietetään vieläkin muistojuhlaa kouluissa. Historiapiiriläiset ovat sitä mieltä, että tämän tapahtuman jokainen nurmolainen tietää tai hänen ainakin pitäisi tietää.

Kuva 50. Äyräpää-muistomerkki. Kuva Pasi Komulainen.

Urheilupuolelta muokkaavana voimana on toiminut vuonna 1925 perustettu Nurmon Jymy. Merkittävää on ollut esimerkiksi Jymyn pesäpallotoiminta, joukkue nousi mestaruussarjaan jo 1950-luvulla. Pesäpallo lähensi nurmolaisia, varsinkin kun joukkueet olivat ennen pitäjakohtaisia, eikä ulkopuolisia

pelaajia ollut. Pelaajat tunnettiin pitäjässä hyvin. Tällä hetkellä paikallaolijoita puhuttaa paljon urheiluseuran nimen viimeaikainen kääntäminen muotoon Jymy, Seinäjoki. *"Sen pitää olla Nurmon Jymy, Nurmo."* Merkittäväksi tapahtumaksi nurmolaisen urheilun kehittymiselle mainitaan vuonna 1924 Kustaa Pihlajamäen Pariisissa voittama olympiakulta.

Urheilijoiden ja urheiluseurojen lisäksi merkittäviä toimijoita ovat Nurmossa olleet myös nuorisoseurat, työväenyhdistykset sekä aktiivinen seurakunta. Nurmossa on järjestetty suuria valtakunnallisia herättäjäjuhlia *"ensimmäiset Korkiamäellä"*, jotka ovat tehneet Nurmoo tunnetuksi. Muutenkin seurakunnalla kerrotaan olleen paljon toimintaa sekä *"värikkäitä pappeja ja kirkkoherroja"*. Nuorisoseuroilla on aikaisemmin ollut vuosittaista näytelmätoimintaa, joka on lähentänyt nurmolaisia. Näitä näytelmiä käytiin aikaisemmin esittämässä myös Nurmon ulkopuolella. Osallistujilla on näytelmämatkoista omiakin kokemuksia.

Koko eteläpohjalaisuuteen vaikuttaneena historian vaiheena otetaan esille 1700-luvun isoviha. *"Tavoitteenahan oli Pohjanmaa hyvin leveästi ja laveasti panna aivan matalaksi ja aivan ilman asukkaita olevaksi paikaksi. Että kyllä sieltä tietyt osittain on isänmaallisuudenkin juuria lähtöisin. Ja se on täällä osittain sama asia kuin ryssäviha. Mikä ei tietyt täydellinen synonyymi voi olla. Vähän menee päällekkäin nämä asiat. Kyllä täällä paljon autioitui tiloja. Jälki oli karkea."*

Itä-Suomesta kotoisin oleva historiapiiriläinen arvelee joen muokanneen nurmolaisuutta. *"Asutus on mennyt tätä jokivarretta pitkin ja pellot siihen, niin mun mielestä näistä on tullu nurmolaisista sellasia niinku pellon kasvatteja, ettei ollelkaan niinku itäsuomalaiset on metsässä olleita."*

Keskustelua nurmolaisien väitetystä nuukuudesta käydään naureskellen. *"Eiku ne on tarkkoja"*, huomautetaan. *"Kyllä se nuukuus on sitten johnakin suvussa sellasta erikoisuutta."* Joitakin tällaisia erikoisen nuukia nurmolaisia tunnetaan, ja he ovatkin hyviä tarinoiden ja kaskujen aiheita. Niitä ei kuitenkaan oikein haluta kertoa. Esimerkiksi annetaan silti kertomukset veljeksien kahvikupeista ja kahvibrännäristä rahapiilona. *"Nuuka olla pitää, mutta ei saa olla saita."*

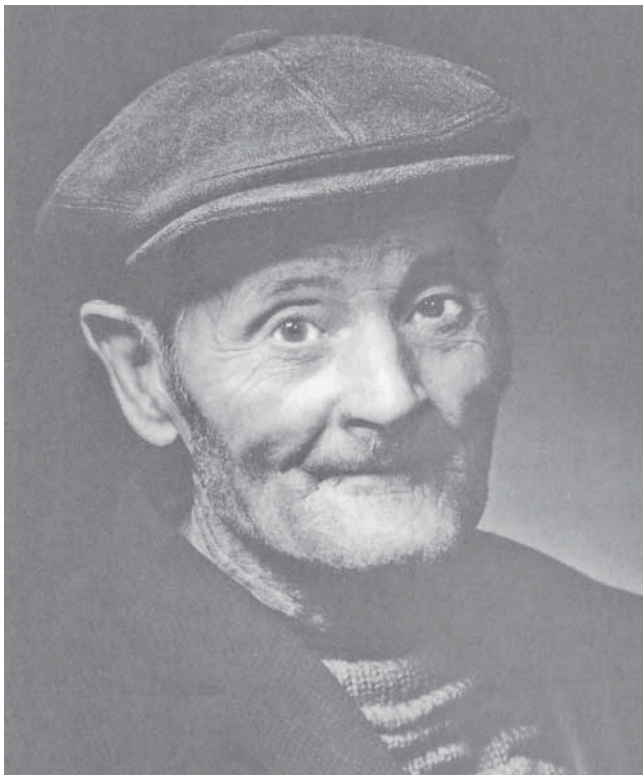
Nurmossa tiedetään lähteneen paljon vaikutusvaltaisia henkilöitä eri aloille. Maininnan saavat Aukusti Ripsaluoma, vuorineuvos Honkajuuri, professori Armas Luukko ja veljensä Yrjö, kansallisoopperan pääjohtaja, oopperalaulaja Oiva Soini ja *"Nurmon kehittäjänä"* mainittu kansanedustaja Pentti Mäki-Hakola. Entinen kunnansihteeri V.J. Talvitie oli muistelun mukaan yliveto persoona, joka tuns kaikki nurmolaiset. Samoin muistetaan pitkäaikainen kirkkoherra Elonheimo puolisoineen. Runsaslapsinen pariskunta muisti aina jokaista nurmolaisista merkkipäivinä. *"Jos oli joku juhlatapahtuma pitäjässä, että oli ylioppilaaksi pääsy, kihlaus, vihillemeno, niin sieltä löyty myös sitten Margareta ja Viljo Elonheimon nimet, että he muistaa juhlan hetkenä. Tällainen ei tänä päivänä olisi käytännön syistä mahdollista. Ja johan siihen rahaakin menisi."*

Aina ei merkkihenkilöitä tarvitse hakea kaukaa. Suorasukainen puhuja ja monien hyvien tarinoiden aihe, Verner Knuuttila, on ollut yhden osallistujan naapuri. Juttuja kuullaan

Kuva 51. V. A. Elonheimo (1903–1974). Kuva Läntinen 2008, 20.

myös eduskuntataloa rakentamassa olleesta maalaispojasta Heikki Teposta sekä Nurmon aseman viimeisestä asemapäälliköstä, Arjavallasta. ”Koppava” ja siististi koppelakkiin pukeutunut asemapäällikkö muistetaan esimerkiksi junien sotilaallisesta vastaanotosta ja matkaan lähettämisestä. Eräässä jutussa päällikköä nimitetäänkin osuvasti ”Nurmon kenraaliksi”.

Kuva 52. Erkki Ikola (1913–2009). Kuva *Historiallinen vuosikirja Nurmo* 2010, 35. Alkuperäiskuva Silja Vauhkonen, Studio Silja.

Monille nuoremmillekin nurmolaisille tuttu persoona oli Erkki Ikola. ”Ikolan Erkki minuun ainakin teki vaikutuksen, kun kaikki suhtautuivat sillä tavalla myötämielisesti.” Tämä persoonallinen kylähahmo heitti kilpaa häränpyllyä vielä vanhuksenä. Erkin tempaukset kirjoittavat historiapiiriläisiltä heti kymmenkunta tarinaa.

Osallistujat arvelevat, että kaikki mainitut persoonallisuudet ovat useimmille tai ainakin osalle nurmolaisista tuttuja. ”Mutta on hyvä muistaa, että Nurmossa on vetentuomia nykyään niin paljon, jotka ei esimerkiksi tiedä vanhaa Ylipään nuorisoseuraa missä päin Nurmoa se on. – Nurmossa on niin paljon vierasta väkeä, joka ei tällaisista jutuista tiedä yhtään mitään. Kyllä meidän piiri tuntuu nämä, ja nämä vanhat kantanurmolaiset, ne on kaikille tuttuja. Mutta se on pieni vähemmistö, tänä päivänä.”

Kysytään, löytyykö Nurmosta vielä entisen kaltaisia kaikkien tuntemia persoonallisuuksia. ”Siltä tuntuu, että vähenevän päin.” Joitain nykypäivänä toimivia henkilöitä toki löydetään. Sellaisia ovat esimerkiksi ensimmäinen ja viimeinen kunnanjohtaja Kari Maunula ja painija Juha Ahokas. Historiapiiriläiset nostavat esille myös läsnäolevan museon puuhanaisen, Aila Yli-Hakolan. ”Ilman Ailaa ei olisi tätä museota. Ei olisi tätä tilaisuuttakaan.” Ihmisten lisäksi muistetaan mainita myös Nurmoon Norppa, Suomen vanhin eläin, joka on sijoitettu luonnontieteelliseen museoon hyvälle paikalle.

KOTISEUDUN KUVAT

Seuraavaksi historiapiiriläisiltä tiedusteltiin valokuvaa, joka parhaiten kuvaisi heidän kotiseutuaan. Piiriläiset luettelevat useita maisemakuvia. Esimerkiksi Nurmon kirkosta saisi tällaisen kuvan. Tilaisuuden alussa nähdyn ”ylilennon” toiseksi viimeinen kuva Nurmon kirkonseudusta saa kannatusta. Kohteita ilmakuvia saataisiin myös golfkentän seudusta. Yleistä hyväksyntää herättää myös maisema, joka aukeaa laskettaessa Hipinmäkeä kohti Nurmon kirkkoa. ”On siinä aika komia maisema. – On siinä peltoa ja se joki. Se on niinku padolta tännepäin, se on niinku järvi. Mun lapsenlapsi sanoo, että onko tämä Nurmoon meri. Mä sanon, että joo.”

Nurmoa hyvin edustavasta kuvasta näyttää usein löytyvän ainakin kirkko ja joki. ”Kirkko ja joki, siinä ne melekeen on.” Joesta puhuttaessa keskustelu palaa uudelleen koskiin, veden vähyyteen ja juoksutuksiin. Mainintoja Nurmoa esittäväksi kuvaksi saavat myös Valkiavuoren ja Knuuttilan kansakoulu, Paukaneva ja kotiseutumuseon pihapiiri sekä myös oma pihapiiri.

Nurmo-aiheisen valokuvapohdinnan jälkeen siirrytään valmiisiin kuvavirkkeisiin. Osallistujille esitetään nelikenttä luonnonympäristöä esittävistä kuvista. Ensimmäisenä läheisimmäksi kommentoidaan ”peltomaisemaa, mihnä on vanhoja latoja. Sitä on aikoinaan kattellu koko lapsuuden, niin se on yks ainaki mun mielestä”. Muut ovat samaa mieltä. Keskustelun jälkeen kaikki nelikentän maisemat (pelto, metsä, vesistö, suo) todetaan Nurmoon ja omaan kotiseutuun liittyviksi. ”Kotona on, justiin mettää on ja nevaa on ja peltoja on ja jokikin. Että kaikkia on.” ”Metsä on kuin kirkko kun siellä kävelee.”

Lisäksi arvellaan, että uudelta nurmolaiselta kysyttäessä läheisimmäksi koettaisiin Paukaneva.

Nurmoon ja nurmolaisuuteen liitettäviä toimintoja esittävät kuvat tunnistetaan nopeasti. Ensimmäisenä kommentoidaan pitkään Ruuhikosken golfkenttää: ”Kyllä tuo pieni ihme oli, että Ruuhikosken golfkenttä tuli siihen. Siinä oli sentäs aika monta, jolta piti maita ostaa, mutta jotenki se vaan satumalta meni, että melkein kaikki sitte myi, että se toteutu.” Golfkenttä ei saa jakamatonta kannatusta. ”Yhrestä asiasta tunnen tyytyväisyyttä, jotta tämä golfkenttä, joka nyt kaiken hyvän tuoja on Nurmoohin, jotta se jäi niin kauas, jotta mun ei tarte sitä kattella. Jotenki luonnotontahan se on.” ”Meiläkin on nyt vähän kaksteräinen miekka, kun vaimo lähti sinne pelaamaan naisten kisoohin tällä viikolla. Minä sitten vähän vinoolen.” Lähellä kenttää asuva kertoo, kuinka golfin peluu herättäisi alueen vanhoissa isännissä kauhistusta. ”Se tuloo mieleen, kun kaksi sukupolvia sitten sen aikaiset isännät, kun siinä on 50–100 autoa arkipäivänä, niin ne kauhistuis sellasta, että eikö mitään muuta työtä ole kuin pallon perään hukkia [naurua].”

Pääsiäisvalakia ohitetaan melko nopeasti. Yksi paikallaolija muistelee Hyllykalliolla pidettyjä kokontekotalkoita, joissa lehden kuulutuksesta huolimatta paikalle saapui 3 000 asukkaan kylässä vain ”kaksi eläkeukkoa”. Vaikka kökkä ei väkeä kerännyt, illalla vilskettä riitti.

Kuten monissa muissakin tilaisuuksissa, Atria kerää jälleen kiitosta. ”Kyllä toi Atria, – – kyllä nurmolaiset mun mielestä Atrian on ottanu omaksi ja hyväksyny aina, ettei kellää oo pahaa sanottavaa. – – se sopii hyvin tämän päivän Nurmooseen.” ”Ja onhan se suuri työnantaja. Onko siellä 1800 henkiä.” Lisäksi kiitellään vuorineuvos Kustaa (Gustav) Sandelinin panosta Atrian saamisessa Nurmoon. Laitokselle olisi ollut muitakin paikkoja, mutta ”Ilimajokiin ei hyväksynyt sitä, kun vedenkulutus olis ollu niin suuri. Sillä se Nurmo sai.”

Keskustelua kotiseudun ruuista viritetään Kropsu-kuvan pohjalta. ”Tuo on Nurmoon perinneruoka”, osataan heti kertoa. ”Nurmoosta kotoosin ja ropsua eväänä!”, huudahdetaan. Kun kysytään muita perinneruokia, valtaosin miesten äänillä käyty keskustelu halutaan siirtää naisten vastuulle: ”Nyt naisväki!” Kropsun lisäksi muiksi perinneruuiksi löydetään kaljavelli, piimävelli ja höystöperunat, mutta niiden todetaan olevan perinneruokia myös muualla Etelä-Pohjanmaalla. Kouluruuasta muistuu nopeasti mieleen rokka. ”Se oli hyvää!”

Lahtisen potkukelkkatehdas mainitaan maailman suurimmaksi. Historiapiiriläiset tuntevat tehtaan innovatiiviset potkukelkkojen sovellukset ja antavat niille arvoa. ”Se on kyllä maanlaajuudesta tuo, kyllä se ny on potkukelkkatehdas Lahtinen ja Atria koko maassa [tunnettuja].” Yrityksen tuotekehittely tunnetaan vakuuttavasti: potkukelkan irtopyörät, potkupyörä, lyhennetty city-potkuri, hankijalakset ja rollaattori. Kun kysytään, onko kaikilla potkukelkat ja pitääkö olla, vastaavat historiapiiriläiset yhteen ääneen myöntävästi. Joku on päässyt kouluaikoina itse tekemään potkukelkan Lahtisen tehtaalla pidetyillä metallityön tunneilla. ”Jokainen teki potkukelekan itelleen.”

Körttiläisyys nousee keskusteluun, kun kuvassa näkyvä painijalegenda Kustaa Pihlajamäki muistetaan hartaaksi heränneeksi. Körttiläisyys tunnistetaan yhä kotiseudun osaksi. ”Saanoosin notta tuosta Veneskoskelta ylöspäin Koura–Viitalankylään on niinku vähä enempi [körttiläistä], mutta kyllä niitä on Keski-Nurmos ja Alapääs sitte, notta tasaasesti kyllä, että jossakin talossa on körttiläisyyttä ja jossakin ei oo körttiläisyyttä.” Aikaisemmin körttiläisten ja muiden eli ”suruttomien” välillä oli ainakin jonkinlainen kilpailuasetelma. ”On täällä ollu kissanhännän vetua körttiläisten ja suruttomien kesken, esimerkiksi papin vaalit, lukkarin vaalit. Aina melekein suruttomat voittanu, niitä oli enemmistö.” Kerrotaan, että äänestäjiä haettiin jopa kuorma-autoilla Yljoelta asti.

Nykypäivänä jako körttiläisiin ja suruttomiin ei juuri näy. Myös heränneiden ja evankelisten raja on löyhtynyt kun ”on maallistuttu”. ”Seuroja pidetään vieläkin seurakuntatalossa, Herättäjä-yhdistys -henkiset pitää, ja pitää evankeliset taas toisia seuroja, mutta niissäkin kyllä käy molempia.” ”Täällä esimerkiksi aina on juhannusaatonaattona körttiseurat. Ollu jo pitkän aikaa. Kaikkihan siinä on, ei niitä jaotella enää.” Perinteinen kolmihaarainen, kaulukseton körttitakki on kadonnut katukuvasta. ”Niiltäkin, jotka sitä vois vielä kantaa. Olisko se liiaksi muita ärsyttävä sitten?” Keskustelua käydään jonkin aikaa siitä, ketkä ja missä viimeisinä käyttivät körttipukua.

Viimeisenä kuvakollaasina historiapiiriläisille esitetään rakennetun ympäristön kohteita. Kuvassa ovat Prisma liiken-

Kuva 53. Körttipukuinen hahmo Nurmon museossa. Kuva Timo Suutari.

Kuva 54. Nurmon asema 1920-luvun lopulla. Kuva Läntinen 1994, 394.

nejärjestelyineen, kirkko, museo ja liikuntahalli. *"Kyllähän arkipäivää on tietysti nämä liikennejärjestelyt, ja tietysti nämä kirkko ja museo tietysti vanhemmalla ihmisellä, ja miksei tämä liikuntahallikin."* Kun kysytään, puuttuuko kuvasta mitään, ehdotetaan maalaistaloja peltoineen ja karjoineen sekä koulukeskusta. Kuvissa nähdään *"uusi ja vanha maailma rinnakkain"*. *"Kyllä toi niinku vanhassa lepää mieli paremmin, toi uusi rakennustyyli on tollasta, hajottavaa."*

Liikuntahallin merkitystä nuorisolle kehutaan. Myös Nurmon Jymy kasvattajatyö saa tunnustusta. Lentopallosta ja pesäpallosta Nurmossa tulee yhä paljon joukkueita. Keskustelu levii myös yhteyksiin Hyvinkäälle ja muille pesäpallopaikkakunnille.

Uusia suunnitteilla olevia liikennejärjestelyitä ei oteta kovin hyvillä mielin vastaan. *"Se [monitasoristeys] vähän hirvittää – ja kun se tulee vielä kolmeen kerrokseen, niin sitten se onkin, tämä onkin pientä, Prisman risteys."* Oman mielipiteen esille saaminen tuntuu vaikealta. *"Mitä herrat saa päähänsä, sen ne tekö, vaikka me kuinka vastustetaan. Ne ei tajuu, lupaaavat, mutta eivät tajuu."* Liito-oravien huomioon ottaminen kirjoittaa sarkastisenkin kommentin: *"eikö teherä niille oikeen kävelysilta?"*

KOTISEUDUN MUUTOS

Seuraavaksi historiapiiriläisille annettiin tehtäväksi miettiä asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet heille tärkeitä kotiseudun piirteitä. Ensimmäisenä esille nostetaan teiden nimistön muuttuminen, esimerkkeinä Keskustien menettäminen Peräseinäjoelle ja Alapääntien muuttaminen Nurmonjo-

entieksi. *"Ylistaros on sama tie, niin piti toisen väistyä. – – nurmolaaset hävis siinä."* Historiaa kunnioittavat nimet saavat piiriläisiltä tunnustusta.

Nurmonjoen perkaukset nostetaan vielä kerran tuomiolle. Niissä hävisi monta hyvää paikkaa. *"Lähellä Ylijokea oli sellainen kuin Seuramänty, joka oli arvokas, mutta ei sitä sitten [säätetty], kun joki perattiin. – – Ei siitä oo kun kuva enää, joillakin."* Paikalla oli pidetty sukupolvien ajan körttiseuroja. Maallikkosaarnaaja Lantis-Mikon nimen mainitseminen herättää muisteluksia paitsi Mikosta, myös hänen veisaajavai-mostaan ja muista sukulaisista. Lisäksi perkauksissa menetetttiin kaikki kosket. Kun joki ei enää jäädy talvella, sitä ei voi käyttää luisteluun eikä hiihtämiseen.

Aivan turhana pidetään sekä Nurmon että Kouran asemarakennuksien hävittämistä. Niille olisi keksitty monenlaisia käyttöä. *"Kouran asemakin oli hyvää punahonkaa. – – Se hajotettiin. Se maksoi siitä 50 markkaa, se mies, joka sen vei."* Aikaisemmin nurmolaisilla kerrotaan olleen varaa leveillä kahdella asemallaan peräseinäjokisille ja jalasjärvisille, joilla asemaa ei ollut ollenkaan. Muualla (Ähtäri, Inha, Alavus) asemarakennukset on säilytetty. *"Oli kiirus hävittää tuo Nurmon asema. Se oli suuri vahinko."*

Aseman lisäksi koko vanhan keskustan purkamista pidetään harmillisena virheenä. *Historiallisessa vuosikirjassa* julkaisusta, noin 50 vuotta vanhasta ilmakuvasta erottuvat nykyisen kirjaston paikalla ollut osuuskauppa ja Nurmoo-talon paikalla kestäkievarinakin toiminut Sivosen talo. Samaan kokonaisuuteen kuuluivat asemarakennus ja koulunmäen vanha puinen koulurakennus sekä painikämpä. *"Kyllä se oli sellainen harmoninen kokonaisuus. Tyyllillisesti paljon yhtenäisempi kuin*

nämä nykyiset ratkaisut." Lisätään myös, että purkamatta olisi myös saanut jättää edes yhden myllyn jokivarrelta. Kaikkea ei piiriläisten mielestä kuitenkaan tarvitse säilyttää.

Kotiseudun muuttumisena muisteltiin myös sitä, kuinka ennen Hyllykallion kentän rakentamista pesäpallo-ottelut järjestettiin Haalin kentällä. *"Siellä saatto olla yli 3 000 henkeäkin kentän reunuolla, kun Ilimajoen kisailijat oli siellä pelaamas. Siellä oli tunnelmaa. – Oli suuri vahinko ja moni nurmoolainen jätti [pelin seuraamisen], että ei oo Hyllykalliolla käynykään, kun ottelut siirrettiin sinne."* Haalin kenttä ja ympäristö sellaisena, kuin se nyt on, pitäisi paikallaolijoiden mielestä säilyttää.

Myös nykyistä maalaismaisemaa pidetään uhattuna. Peltoja ei saisi *"mättää täyteen"* taloja, ja jokirantojen maalaistalot tulisi säilyttää, ja edustava kivinavettakin mainitaan tärkeäksi paikaksi. Ajatukset kaavoituksen merkityksestä hajoavat. Joku epäilee, että tulevaisuudessa kaupunkikeskusten ulkopuolelle rakentamista tullaan rajoittamaan voimakkaasti. Toinen pitää rakentamisen keskittämistä valituille alueille myönteisenä asiana. *"Kyllä sen vois ainaki kaavottaa, että niitä asutuksia olis johonakin sellasis ryhymis, jottei koko Nurmoonjokimaisemaa pilattaasi."*

Keskustelun edetessä huomataan myöhemmin, että rakennusten lisäksi myös pelloilla laiduntava karja uhkaa kokonaan kadota. Kysellään, onko lehmäiä Nurmossa enää missään, kun *"50 vuotta sitten oli joka taloos."* Maidontuotanto ei kuitenkaan ole vähentynyt. Lehmäiä on nykyään harvemmillä, mutta heillä sitäkin enemmän. *"Ennen oli 73 numeroa maidtopystöjä Veneskoskelta tähän meijeriin. Nyt siellä on kolme–neljä koko välillä."*

Säilyttämisen arvoisiksi mainitaan myös kaikki kyläkoulut. *"Ne kuuluu nurmolaisuuteen"*. Nurmolaisuuteen haluttaisiin sisällyttää myös kyläkaupat. Tästä sukeutuukin vilkas keskustelu. *"Lähikauppa on 20 kilometrin pääs oleva Prisma, jottet hiivanpalaa lähe ihan ykskaks hakemaan."* Nurmossa ei ole enää yhtään kyläkauppaa, ennen oli useita joka kylässä. Yksi piiriläinen muistuttaa kyläkauppojen liiketoiminnallisista realiteeteista: *"Jos te kerran viikos sielä jonku hiivanpätjän haetta, niin ei se pyöri sillä se kauppa. Sen pitää muistaa, että sitte kun lähretään Prismaan. Se on aivan hyvä, että meette Prismaan, niinku mä oon tavannu sanoa. – Sellanen kauppa, johna joku silloin tällöin käy aamupäivällä kelloa kysymäs ja iltapäivällä on vähän hiljaasempaa, niin ei sitä kukaan pyöritä."*

Yksittäisistä rakennuksista mainitaan vielä Kouran Lottatalo ja Yljoen koulu, joka on juuri saamassa uudet asukkaat sekä Kustaa Pihlajamäen kotipaikka. Muista historiallisista kohteista huolenpitoa kaipaa Minimanin kaupan lähellä, *"olemattomassa paikassa"* sijaitseva Seinäjoen ja Nurmon vanha rajakivi. *"Eikö siihen pitäisi panna joku opaste?"*

HISTORIAPIIRILÄISTEN MIELIPAIKAT JA TULEVAISUUDENKUVAT

Historiapiiriläisten ehdoton suosikkipaikka näyttää olevan joki ympäristöineen. Peräti kahdessatoista seitsemästätoista vastauksesta mainitaan jotain jokeen liittyvää. Itse Nurmonjoki mainitaan viisi kertaa. Merkityksellisiä paikkoja löydetään Nurmonjoen alkuhaaroilta Lehmijoelta ja Ahvenjoelta saakka. Erikseen mainitaan myös Autionkoski, Huuonkoski ja niin sanottu Tunnelitien "poistoaukko" Nurmonjokeen. Tärkeänä pidetään joen maisema-arvoa, joka mainitaan kahdesti. Toivottiin esteetöntä näkymää joelle, ranta-asutuksen rajoittamista ja jokimaiseman siistimistä risukosta. Harmitellaan myös joelle tehtyä muutosta: *"Joki on minulle merkityksellinen. On todella vahinko että se muutettiin sellaiseksi kun se tällä hetkellä on. Surullista."* Jokea ja jokimaisemaa pidetään ainutlaatuisena, niin kesällä kuin talvella.

Joki on olennainen osa maalaisympäristöä. Siihen viitattavia mainintoja ovat maalaismaisema, vanhat maalaistalot peltoineen sekä peltolakeudet ja jokineva. Maiseman säilyttäminen maalaistaloineen ja peltolakeuksineen koetaan tärkeäksi. Eräässä vastauksessa mielipaikaksi mainitaan *"Kyronjokilakia (Alajoki)"*. Vastauksessa tarkennetaan suhteen syntymistä kyseiseen paikkaan seuraavasti: *"Olen viettänyt kymmeniä öitä ja satoja päiviä töis. Maisema, hajut, kydön haju."*

Perinteisen maalaismaiseman lisäksi mielipaikoiksi ilmoitettiin myös muuta luonnonympäristöä kuten Paukaneva kaksi kertaa. *"Paukaneva ja sen luonto, siellä ihminen rauhoittuu"* Mainittiin myös Martikkalanjärvi ja sitä ympäröivä järvineva. Siellä on *"mukava retkeilykohde ja marjamaita"*.

Oma koti, kotimäki, -piha ja -seutu mainittiin jossain muodossa yhteensä viidessä vastauksessa. Kerran merkitykselliseksi paikoiksi nostettiin sekä synnyinkotiseutu että nykyinen asuinpaikka. Tärkeää omassa kotipihiapiirissä voi olla esimerkiksi näkymä joelle, missä *"silma lepää"*, tai vaikka kotipihan ulkorakennuksen yksityiskohta, *"puorin,... ovi ja lukko + avain"*. Kotopaikkana mainittiin yhdessä vastauksessa myös vanha Martikkalan seutu rakennuksineen. Kotipihan ylisukupolvisuus tulee kouriintuntuvasti ilmi yhdessä tarinassa: *"Isoisäni kaivoi kotini mäkeen kaksi kuoppaa koska elettiin vuotata 1918, näihin hän piilotti viljaa ja lihaa koska oli pula-aika. Olisi pitänyt luovuttaa määrätty määrä valtiolle. Hän keksi tämän salaiset paikat, että oma perhe saisi kyllä särvintä. Nämä kuopat ovat vieläkin jollain lailla näkyvillä."*

Rakennetun ympäristön kohteista eniten mainintoja sai Nurmon kirkko. Se mainitaan kolme kertaa, kirkonseutu aittoineen sekä Kirkonmäki ja hautausmaa kerran. Toinen kannatusta saanut rakennettu ympäristö on Haalin alue, joka mainitaan eri muodoissa neljästi. Haalin kenttä, lava ja kylätalo ovat muistojen tyysija, tanssi- ja pelipaikka. Maininnan saavat myös kentällä käytyjen otteluiden suuret väkimäärät. Ympäristö on säilynyt, joskin muuttuneena, kuten mainitaan. Mutta Haali on myös elävä toimintaympäristö: *"Nykyäänkin kyläseuralla jo alkavia perinteitä mm. pikkujouluvaellus ja mm. kinkerit."*

Nurmon keskusta, tarkemmin sanottuna vanha, jo osin kadonnut keskusta, löytyy kolmesta vastauksesta. Tähän vanhaan kokonaisuuteen luetellaan kuuluvaksi *”asema, osuuskauppa, kansakoulu, alakoulu (lukkaritalo), apteekki ym.”* Toisessa vastauksessa vaaditaan, että *”Keskustien varressa olevat sodan jälkeen rakennetut talot [on] säilytettävä”*. Yhdessä vastauksessa tärkeänä kohteena viitataan entiseen asemanseutuun ilmeisesti samaa kokonaisuutta tarkoittaen.

Vanhan keskustan kokonaisuuteen kuuluvan kirkonkylän vanhan koulun lisäksi muut kyläkoulut mainitaan kaksi kertaa ja ”hyvät koulut” kerran. Eri vastauksessa huomiota saa vielä *”lapsuuden koulunkäyntipaikka ja kasvuympäristö”*, Valkia-vuoren kansakoulu.

Merkitykselliseksi paikoiksi koettiin myös useita toiminnallisen ympäristön kohteita. Mainituiksi tulivat Nurmon liikuntahalli, Hyllykallion kenttä, hiihtoalueet, kuntoradat ja hyvät ladut, Tanelinlampi ja kuntorata, kaksi seurakuntataloa sekä Nurmon museo. Lisäksi yksittäiset maininnat saavat *”perinteinen viljelytapa ja säästetyt metsät”*, Kuusenlahden alue, Onnela sekä Ruuhikosken kalliolla sijainnut seurojen pitopaikka. Lisäksi historiapiiriläisten ylöskirjaamisissa kotiseudun tärkeissä paikoissa yksittäisen maininnan saavat Paston mylly ja *”Lapuan puoleinen mutkainen Keski-Nurmon tie”*.

Vanhalla rajalla, Minimanin paikoitusalueen vieressä sijaitseva Seinäjoen ja Nurmon välinen rajakivi on ainoa esiin otettu muistomerkityyppinen kohde. Se ansaitsisi yhden vastaajan mielestä erityishuomiota: *”pitäisi huomioida jotenkin, kettingit ympärille, vieressä oleva koivu kaataa tai jotakin sellaista.”*

Historiapiiriläisten käsitykset kotiseutunsa tulevaisuudesta viiden vuoden aikajänteellä jakaantuvat lähes tasan. Vastauksista seitsemän on pääosin myönteistä ja kuusi pääosin kielteistä. Nurmossa todetaan viihtyvän nykytilanteessakin, kun kylällä on sukulaisia ja tuttuja. *”Kyläyhteisö jatkaa suurin piirtein entistä eloaan. Lähinaapurit ovat entiset, oma jälkipolvi asuu lähellä”*, todetaan yhdessä kirjoituksessa. Viihtyvyyteen koetaan vaikuttavan myös hyvät tiet ja kadut sekä yhteydet asioitaessa kaupoissa ja lääkärissä.

Myös tulevaisuudessa tapahtuva muutos nähdään myönteisenä. *”Hyllykallion asutusalue edelleen laajentunut. Pohjaan tullut lähelle uusiakin kauppia. Tarpeelliset liikennejärjestelyt ohikulkuteineen saatu valmiiksi. Pesäpallokenttä uuden seuran Jymyjuksien käytössä. Väki lisääntyy, kehitys jatkuu kuten pitääkin”*, visioidaan yhdessä vastauksessa. Nurmon asema osana Seinäjokea kerää sekä myönteisen että kielteisen kommentin. Edellisessä nähdään Nurmo yhä oma-aleimaiseksi osaksi Seinäjokea, jossa asuu monenlaisia ihmisryhmiä, uusia ja vanhoja. Jälkimmäisessä taas pelätään Nurmon muuttumista Seinäjoen lähialueeksi, josta nurmolaisuus on yhä enemmän häviämässä.

Muita tulevaisuutta synkistäviä näkymiä tuovat mainitut uudet liikennejärjestelyt, jotka mainitaan kolmessa vastauksessa. Yksi vastaaja kuvaa tilannetta näin: *”En enää koe viihtyvääni Nurmossa, jos kaikki se liikenne ja liikenneläiset toteutetaan. Maalaismaisema, rauhallinen ympäristö katoaa. Pitää kai muuttaa Lapualle.”* Epäilyksiä herättää ennen

muuta suuret risteysjärjestelyt. *”Se valtava liikenneympyrä liikuntahallin läheisyyteen on jätettävä rakentamatta.”* Moitteita saavat myös sähkölinjat, muuntajat ja kaksoisraide tunneleineen. Myös oma ikääntyminen ja jaksaminen esimerkiksi omakotitalon pidossa koetaan haastavaksi, eräällä vastaajalla onkin mielessä muutto lähemmäksi muualle jo muuttaneita lapsia ja lapsenlapsia. Viisi vuotta voi myös tuntua pitkältä ajalta. *”En voi ajatella niin pitkälle eteenpäin”*, eräs vastaaja toteaa.

Kuva 55. Rajakivi. Kuva Pasi Komulainen.

2.7 ALAPÄÄN ALUEEN ASUKKAIDEN NÄKEMYKSIÄ KOTISEUDUSTAAN

TIMO SUUTARI & SULEVI RIUKULEHTO

Alapään alue sijaitsee Nurmonjoen molemmin puolin, ja se koostuu useasta kylästä. Asukkaita alueella on runsaat 600. Leimallista alueelle on joen molemmin puolin kulkeva maise-matie ja itäpuolella kulkeva Pohjanmaan rata. Alueeseen kuu-luvat joen Länsitien puolella Loukon asuntoalue, Jaskarinkylä, Mäenkylä, Mannilankylä, Manunkylä ja Martikkalankylä sekä Nurmonjoentien puolella osa Tepon asuntoaluetta, Pihlajan-mäki, Latikanmäki, Hemminginmäki, Hipinmäki ja osa Kos-kelan kylästä.¹¹

Alueella toimii useita yhdistyksiä. Kyläyhdistys Alapää-seura järjestää alueella toimintaa, ja suurin tapahtuma on vuosittain järjestettävä pikkujouluvaellus, joka kokoaa Haalin alueelle satoja kävijöitä. Haalin alueella sijaitsevat yhteisessä kokoontumis- ja harrastuskäytössä oleva Haali-talo ja tanssila-va. Alapään alueella harrastusmahdollisuuksia tarjoavat muun muassa urheilu- ja leikkikenttä, pururata ja hiihtolatu sekä yk-sityisten omistamat tallit ja maneesit. Merkittyjä luontopolkuja laavuineen on molemmin puolin jokea. Kesäuimaapaikkana on Leppilahden hiekkamonttu.¹²

Keskustelutilaisuus järjestettiin yhteistyössä Alapää-seuran kanssa Haali-talolla 5.6.2012. Kyläseura kutsui alueen asukkaita tilaisuuteen jakamalla kutsut jokaiseen talouteen.

Paikalle saapui 22 henkilöä, joista 12 naista ja 10 miestä. Läl-tään osallistujat olivat 30–78 -vuotiaita.

NURMOJOEN MERKITYS ALUEEN ASUKKAILLE

Tilaisuus aloitettiin näyttämällä kuvasarja Nurmonjoen ylä-juoksulta alajuoksulle, Ylijoelta Hipin altaalle. Keskusteluai-heena oli pohtia joen merkitystä oman kotiseutukuvan osana.

Eräs keskustelija tunnistaa välittömästi ilmakuviasta oman asuinpaikkansa kuvaten sukupolvien ketjua, joka oli paikalla asunut: *"Kotiseutu, jota on itte kattellu, isä on kattellu, ja paa-pa on kattellu. Toivottavasti omatkin kersat pystyis katteleen, mutta eihän sitä tietysti voi niiden puolesta päättää. – – Pa-luumuuttajallekin aika rakas maisema."* Pohjalaista arvomaailmaakin pidetään tärkeänä. *"Mut sai palaamaan varmaan se, kun tuli ensimmäinen lapsi. Niin kun oli vaihtoehto siihen, niin halusin tulla Pohjanmaalle kasvattamaan kersoja näihin arvoihin, jotka on tärkeitä"*. Asuinpaikan ratkaisi toisaalta isän kehoitus: *"siinä on se pelto, eikä hän siihen rakenna, että ra-kentakaa te"*, toisaalta se, että *"paapalla oli se mylly ja saha, ja kohiseva koskion siinä. Sitä on tosi kiva kuunnella ja sen veden varassa olla."*

Asuminen maaseutumaisella alueella jokivarressa, mut-ta kuitenkin lähellä työpaikkoja ja palveluita tarjoaa sopivan yhdistelmän elämänmenoa ja kaivattua omaa rauhaa. *"Vaik-ka haluaakin niitä palveluita, että ne on kohtuullisen lähellä, niin sitten haluaa sitä rauhaakin. – – Kun [töissä] on aika*

¹¹ Seinäjoen kylät 2010, 6.

¹² emt.

Kuva 56. Hipin allas. Kuva Aarno Isomäki.

Kuva 57. Nurmonjoki talvella. Kuva Jaakko Olavi Antila.

hektistä se meno, niin kun tuolla kättelee ympärilleen, niin sieltä ei esimerkiksi ikinä ne voikukat lopu. Sen hyväksymisen ja sulattaminen on oikein hermolepoa.” Samalla alueen rauhallisuudesta halutaan kuitenkin pitää kiinni. ”Naapurit on tosi tervetulleita, jos siihen haluaa joku lähettyville rakentaa. Ainut vaan on, mitä ei siihen haluaisi, on vesiskoottereita, kovaaänisiä moottoriveneitä. – Sitä luonnonrauhaa haluaa ympärilleen.”

Kauempana jokivarresta asuva keskustelija toteaa, että hänelle joki merkitsee lähinnä nuoruuden muistoja. *”Tänä päivänä joki ei merkitse meille kauempana asuville yhtään mitään. Ennen nuorempana kersana käytiin – uimassa ja mentiin suksilla tuosta puolestavälistä kouluun jäätä pitkin, mutta ei meillä ole tänä päivänä, jotka ollaan kauempana, mitään tekemistä joen kanssa.”* Kaikki eivät jaa tätä näkemystä. Joki voi olla tärkeä, vaikka ei sen varressa asuttaisikaan. *”Pitää käydä ongella aina lastenlasten kanssa, ja tulee kaloja joka kerta”.* Nimeltä mainitaan Simpuransillan päässä ollut onkipaikka.

Joen merkitys on muuttunut jokirakentamisen ja virtaaman säännöstelyn myötä. Aikaisemmin joki on toiminut liikumis- ja kuljetusväylänä ympäri vuoden. Muistellaan, kuinka joen yli on kuljettu talvella tai kuinka sen yli oli rakennettu ponttonisilta ja lapset viettäneet aikaansa istumalla jokivarressa. Nykyisellään joen käyttö rajoittuu lähinnä kesäiseen virkistyskäyttöön. *”Ennen joki on ollut väylä, jolla on liikuttu. Nyt kun on tullut altaat, – meillä virtaa siinä vesi talvellakin, ei voida enää sillä tavalla hyötykäyttää liikuntapaikkana, mitä*

se on ollut aikaisemmin. – Virkistyskäyttö on nyt varmaan sillä tavalla, että on kanootteja ja veneitä ja tuollaisia, niin he hyötyvät. Joen talviaikainen käyttö on käytännössä loppunut kokonaan. ”Ne jotka on tottuneet talvella liikkumaan, niin ne kaipaa tai sitten se sukupolvi on jo häipynyt.” Talvella joki ei jäädy, joten siellä ei voi luistella eikä avannonkaan tekeminen onnistu, vaikka *”mieli tekis, mutta ei tohori”.* Talvinen joki tarjoaa silti myös luontoelämyksiä. *”Mun mielestä se on ihanaa se aavemainen pulppuaminen talvella.”*

Kesäajan virkistyskäyttö rajautuu vain tiettyihin kohtiin joessa ja vaihtelee veden pinnankorkeuden mukaan. *”Kyllähän se on virkistyskäyttöön soveltuva, mitä ilmakuvasta ja omasta pihastakin katsoo. Voisi sanoa, että uintimahdollisuudet on vaihtelevat. Ilmeisesti sitten sähkönkäyttö sääntelee sen niin rajusti. Meilläkin rantaviiva katuua toista metriä aina viikonlopuksi ja nousee taas sitten. – Mutta ihan mukava sitä kattella on.”* Joki onkin lähinnä maisemaelementti. *”tykkään, että on tuo joki, vaikka – ei ui, mutta ylipäätään se liikkuva vesi ja kun on linnut ja kaikki. Kyllä se on kaunis, tärkeä paikka”.* Joki on osa laajempaa laaksomaista maisemakokonaisuutta. *”Joen molemmin puolin on valtakunnallinen maisematie, pyöräilyreitti. Se on kartoissakin merkitty. Että turhaan ei oo tällä sellainen hieno nimi kuin Nurmonjokilaakso.”*

Jokilaaksomaisema ei vastaa yleistä mielikuvaa pohjalaismaiseman karuudesta. *”Kun tuollaista maisemaa kättelee, niin ei voi jotenkin ymmärtää, että joku ajattelee, että Pohjanmaa, karut olosuhteet et cetera. Kyllähän tuollainen joki-*

laaksomaisema on kaunis. Ja pellot. Vaikkei niitä itte osais-kaan ees viljellä, niin minusta ne on tosi kauniita kattella sitä vuodenaikojen vaihtelua, mitä näkyy hoidetuissa pelloissa. Ja muuttolintuja ja kaikkea tällaista.” Alueen maisemat arvioidaan Nurmon parhaimmiksi: *”Hipinmäki, täällä etuoikealla, niin siinä oli kyllä ihan oikeasti Nurmon upeimmat maisemat.”* Pellot nostetaan maisematekijänä aivan joen rinnalle. Niiden merkitystä verrataan siihen, mitä tunturit ovat Lapille. *”Kyllähän se latomeri ja pelto on kaikkein rakkain maisema. – Näköö kauas, ja taivas on korkialla.”*

Nuori, muualta kotoisin oleva, hiljattain alueelle muuttanut toteaa: *”nyt vasta tajusin ensinnäkin asuvani Nurmonjo- kilaaksossa. Meidän talosta ei joki näy, olen tiennyt, että joki siinä lähellä menee, mutta joen olemassaolo ei meillä joka päivä näy. Ne muutamat sillat, mitä siinä joen yli menee, on tosi ihania, mutta niitä on hirmu harvakseltaan. Että se on sellainen asia, mitä miettii, että miten voisi muutkin ihmiset päästä nauttimaan niistä maisemista. – – että se joki heräisi eri lailla eloon, myös niille, jotka ei ihan siinä varressa asu.”*

KOTISEUDUN ULOTTUVUDET

Osallistujia pyydettiin miettimään kotiseudun käsitettä mahdollisimman laajasti, mihin virikkeenä toimi lyhyt alustus kotiseutukäsityksen eri ulottuvuuksista. Alustus kuvasi, kuinka aiemmin oli luonnollista ajatella, että ihmisellä on vain yksi kotiseutu. Tällä kannalla ovat edelleen ihmiset, jotka ovat asuneet samalla paikkakunnalla koko ikänsä. Nykyään yhä useammat ovat kuitenkin sitä mieltä, että ihmisellä voi olla monta kotiseutua peräkkäin tai samanaikaisesti. Jälkimmäinen ajattelutapa korostaa sitä, että kotiseutu muuttuu ja kehittyy koko ajan.

Ensimmäinen kotiseutukäsitystään kuvaava keskustelija tarttuu ajatukseen kotiseudun muuttumisesta: *”kyllä ehotto- masti se [kotiseutu] on ainakin itellä muuttunut, että lapsena oli eri – – kun äiti ja isä rakensi oman kotitalon. – – No sit- ten siinä välissä ei oo oikeastaan ollut kotiseutua ennen kuin sitten, kun tuo tupa ostettiin. Sillai nuorempana, kun vähän meni pitkin poikin, niin ei oikein, mutta sitten kun asettuu.”* Hänen kotiseutunsa määrittäyty vahvasti kodin mukaan.

Toinen osallistuja määrittää kotiseutunsa oman kodin lähiympäristöksi: *”Oon kotoisin sellaisesta aika pienestä paikkakunnasta, että mun se kotiseutukäsitys on paljon sup- peampi. Kun täällä on pitkät välimatkat, niin mielletään se kotiseutu jotenkin valtavan laajaksi. Että mä lähtisin omaa kotiseutuani kartoittamaan ihan siltä perusteelta, että mitä on ihan kävelymatkan päässä meiltä. – – että vaikka täällä Haalinmäelläkin on asioita, niin en mä niin kun jotenkin ole ajattelutkaan, että tämä olisi sitä mun tai meidän lähikotiseu- tua, että jotenkin se pitäisi olla niin lähellä siinä arjessa, että olis jotain ihan kävelymatkan päässä olevaa – – lähellä sitä omaa kotia.”*

Toisenlainen tapa hahmottaa kotiseutu on laajemman asuinalueen, kotikunnan tai seudun mukaan. *”Mä olen itse asunut Ylistarossa ja sitten Seinäjoella – – ja täällä Nurmos- sa, niin mä koen melkein koko Seinäjoen kotiseuduksi. Että voi sanoa, että ei ole Seinäjoelta mihinkään päässyt, kun on*

asunut nykyisessä Seinäjoessa koko ikänsä.” Käänteinen koti- seudun hahmottamistapa on toisella osallistujalla, joka havah- tuu pitkän keskustelun kuluessa huomaamaan: *”vaikka mä olen Seinäjoen puolella töissä, mä en ollenkaan ajattele, että se on mun kotiseutu. Tää Nurmo on.”*

Kotiseutua voidaan myös tarkastella kasvavana ja kehitty- vänä asuinalueena, johon halutaan samastua. Muutoskin kuu- luu kotiseutuun. *”Ainakin tähän kotiseutuun liitän ja toivon to- della, että tämä alue kehittyy. Että ei jäädä siihen bunkkeriin. – – että annetaan tämän alueen kehittyä. Ja ELY-keskukselle terveisiä, että tällä alueella haluaa yksittäiset henkilöt myydä tontteja, niin niille pitää antaa oikeus ja mahdollisuus raken- ta. Meillä on hyvä asuntoalue Latikassa, ja sitten joen toi- sella puolella Mäenkylän asuntoalue. Niille pitää antaa mah- dollisuus, erityisesti Mäenkylän alueelle lähteä, eikä nipottaa kaiken maailman asemakaavoja sinne. Ja jos se halutaan se asemakaava, niin se pitää tehdä sinne mahdollisimman näp- pärästi.”* Puhuja toivoo, että alue kehittyy ja kasvaa, koska *”tää on upeinta aluetta Nurmosta, mitä on”. Edellytyksinä alueen kasvulle hän näkee, että saadaan ”tiestö kuntoon, kevyen lii- kenteen väylät kuntoon ja mahdollisuus, että tänne voidaan rakentaa muuallekin kuin näille asemakaavoitetuille alueille. – – Muuten ei kylä kasva ja kehity.”*

Keskustelijat palaavat oma-aloitteisesti kysymykseen myö- hemmin. Esiin nousee alueen kehittämiseen liittyvä kysymys: miksi Latikan alueelle ei ole tullut uusia asukkaita, vaikka tont- teja on myynnissä? *”Eikö kaupunki tarjoakaan niitä myyntiin – – kaupunki sanoo, että kaikki tontit on vain jossain Kar- hunvuoressa, eli Murhavuoressa ja jossain Kärjen perukoilla. Ei minkäänmoista mainintaa, mäkin olen odottanut, että ei tuota Latikan aluetta yhtään kertaa oo sanottu.”* Keskustelus- sa ilmenee, että tontteja on esitelty rakennusmessuilla, ne ovat mukana alan sivustoilla, ja kymmenen on varattukin. Tontteja kysellään muualtakin, mutta viemäriverkon puuttuminen hil- litsee asutusta. *”Esimerkiksi Mäenkylään olisi jatkuvasti tu- lijoita, tontinkyselijöitä, mutta siellä ei ole maan myyjiä. Se vanha Korkiamäen alue, joka nyt on oikein kaavoituksen alla, niin sekin varmaan siirtyy, kun ei viemärisysteemi lähtenyt- kään matkaan ylihinnittelun takia. Meidät meinattiin pistää maksamaan peräseinäjokisten harvaan asutun viemäroinnin kuluja.”* *”Totuus on näin”,* sivusta lisätään. Viemärointikysy- mys kirvoittaa kommentoimaan: *”siirretään mäenkyläläisten rahaa tukemaan Peräseinäjoen viemärejä. Ei oo oikein hyvin pullat uunis Seinäjoen johros.”*

Keskustelun kolmanneksi juonteeksi kiertyvät yhteisölli- syyteen ja paikallisyhteisöjen sulkeutuneisuuteen ja avoimuus- teen liittyvät tunteet ja kokemukset. Ne herättävät vilkasta keskustelua. Muualta alueelle muuttanut vertasi lapsuuden kotiseutuaan Alapään alueeseen. *”Lapsuuden kotiseutuun liittyy aivan erilaiset ajatukset. Tosiaan lämpöiset ajatukset – – tänne kun tultiin miehen kotiseudulle takaisin, niin se oli mun mielestä muualta tulevana aika vaikeeta. Ja varsinkin kun kävi vielä päivätoissa muualla, ei siinä maaseudulla, niin itse koin, että ei ollut mitään asiaa mennä sinne kylän naisten joukkoon. Se on se puute ollut ainakin ennen.”* Toinen haas- tateltava kuvaa: *”kun tulin tänne – – niin mä ainakin menin*

kaiken maailman kudontapiireihin. – – Niin kyllä mut ainakin hyväksyttiin heti joka paikkaan, ainakin mä tunsin niin.

Aiheeseen palataan myöhemmin kyläilyn näkökulmasta. *”Mulle ainakin neuvottiin nuorena, että täällä ei sitten ole tapana mennä, ellei kutsuta. Se on niin vanha perinne.”* Monien kokemus on, että *”tenavana menttiin kutsumattakin”,* mutta nykyään tarvitaan erityinen syy, eli *”jos on rippijuhlia ja tälläksiä”.* Kerrotaan kyläläisestä, joka oikein odotti naapurin lapsen rippijuhlia, että saisi synn tulla käymään. Kaikki eivät jaa tätä käsitystä. *”Kyllä meillä ainakin käylähtää yks ja toinen, ilman kutsumatta. Mää oon oikeen tyytyväinen.”* Joka tapauksessa yleinen yhteisöllisyyden muutos tunnustetaan. *”Me käymme kodin ulkopuolella töissä. Se kulttuuri on muuttunut. Ennen oltiin kotona, ja käytiin tiiviisti [piireissä ja kylässä]. Nyt on kaikilla viis virkaa ja näläkä kuudes. Ei ehdi enää.”* Kyläilyn vähenemiseen vaikuttavat myös kylän ulkopuolella olevat harrastukset. *”Nää lasten harrastukset vie, moni haluaisi tulla, mutta justin se ajan riittävyys.”*

Keskustelun kuluessa yksi osallistuja kiinnittää huomiota siihen, että virikkeessä kotiseutu liitetään kylään. Hän tarkentaa, että Alapään alue muodostuu useista kylistä. Tämäkin vaikuttaa yhteisöllisyyden kokemukseen. *”On Martikkalankylä, Haalinmäki, Latikanmäki, Hemminginmäki, Manunkylä, Mäenkylä, Jaskarinkylä. Mä ainakin itte miellän sillä lailla, että se on se kyläalue – – Meillä on tiiviitä ne kylät. Että se ei ole niin laajalla alueella, mutta se on nimenomaan se kyläyhteisö, se on tosi vahva ja kiinteä ja tiivis. Ja se on ehkä vahvimmin sitä kotiseutua, mulle ainakin päässä ajatusmaailmana. En tiedä miten muut kokee, mut kyllä mä luulen, että haalinmäkisille Haalinmäki on se kyläyhteisö.”* Erillisistä kylistä ja kyläyhteisöistä muodostuvan alueen yhdistäviä tekijöitä ovat

Alapää-seura ja sen järjestämät tapahtumat. *”Ainut on ehkä, että sellaisia uusia ihmisiä tällä alueella, niitä harvoin näkee missään, ei oo sellaisia tilaisuuksia. Täällä kyläseurassa kylä näkee porukkaa.”* Alueen asukkaiden tapaamispaikkoina mainittiin Prismen kassajono, Haali-talo ja esimerkiksi siellä pidettävä jumppa.

Kyläseura nähdään hyvänä kanavana yhdistää eri-ikäisiä alueen asukkaita, mutta Alapään alueellakin kaivataan nuoria mukaan toimintaan. Uusia tulokkaita alueelle kiinnittäväksi toiminnaksi ehdotetaan leikkikenttätoimintaa: *”kyllähän tuollainen leikkikenttätoiminta voisi olla uusille perheille, jos on pieniä lapsiakin, siinä monet voisi tavata.”* Todetaan, että Haalilla on leikkikenttä, mutta ei esimerkiksi Martikkalan kylällä. Leikkikenttätoiminnasta versoi keskustelu Seinäjoen kaupungin toiminnasta. *”Silloin kun Seinäjokeen liityttiin, niin ne meinas täältä [leikkikentän] lopettaa ja kerättiin nimilistaa silloinkin. Että tämä on yksi suosituimpia Nurmossa, että tätä ei varmasti saa lopettaa.”* Uusien toimelaitten nuorten mukaan saamiseen palataan keskustelussa monta kertaa. Kaivataan vastuunottajia. *”Kyllähän kyläseurat olis se paras kanava yhdistää vakiä. – – Mutta siihen tarvittais niin hyviä veturia.”*

Neljäs keskusteluteema keskittyi Haalin alueeseen ja kotiseudun äänimaisemaan. Seinäjoelta vanhempien kanssa Nurmooon muuttanut kertoo lyhyesti tärkeistä lapsuuden paikoista Seinäjoella, ja keskittyy sitten kuvailemaan Haalin aluetta ja sen äänimaiseman muutosta: *”tämä Haali on tullut tunnetuksi meikäläiselle 60-luvulla, kun tämä on ollut hyvä tanssipaiikka, ainut hyvä. – – 80-luvun puolivälin paikkeilla tuli rakennettua tähän. Mä olen tykännyt kovasti tästä alueesta, täällä on kivoja ihmisiä, ja ollaan viihdytty. Se, että musiikki*

Kuva 58. Haalin kylätalo ja leikkikenttä. Kuva Pasi Komulainen.

on nyt toisenlaista, kun se oli silloin 60–70-luvuilla. Siinä oli silloin melodiasa ja säveltä. — Kun tuossa lähellä asuu, niin joku tuollainen yksitoikkoinen jumputus joskus häiritsee täältä. — Että vois ajatella, että olis joku määrätty desibeliraja.” Kertoja viittaa aikoihin, jolloin lavalla soitettiin tanssijoille, ei kilometrien päähän. Tähän muistutetaan, että pesäpallo-otteluista ääntä vasta lähtikin, kun väkeä oli paljon *”joka notkosta ja saarelmasta oli ihmiset täällä huutamassa.”* Kaikki eivät desibelirajoja kaipaa. *”Ainakin minä koen, että se on niin hienoa, kun täältä kuuluu tuonne meillekin kesäillalla lauantaina hieno musiikki, kun ne tanssii täällä häitänsä.”* *”Ja Provinssikin [rock-tapahtuma] kuuluu, kun tuuli on sopivasti.”*

Haalin tanssilava äänineen kuuluu varttuneempien keskustelijoiden kotiseutuun. *”Kyllä se kotiseutu vaan liittyy keskeisesti tähän Haalin alueeseen. Ja muistaa tenavana, kun Haalilla oli tanssit ja avattiin luukut ja rupes musiikki kuulumaan, niin tuolla me kersat aidan takana opeteltiin tanssimaan.”* Haalin tanssilavan kultakausi oli keskustelijoiden mukaan 1950-luvulla, jolloin *”monta linja-autoa toi väkiä”*. Maakunnan tanssipaikkojen joukossa Haalin kerrotaan olleen ainakin keskitasoa. Nykyään tansseja järjestetään vähemmän, ja niiden suosio vaihtelee. Ilmaisetkaan tanssit eivät välttämättä kokoa kuin kymmenkunta pyörähtelijää. Kylätoimijoilta *”pyydetään hirveesti, että pitääkää tansseja, mutta ei ne yleensä vedä väkeä.”* Mutta *”eläkeläiset kun pitää päivätansseja, niin kyllä on pilvin pimein väkeä täällä”*.

Myös kosken kohina kuuluu kotiseudun äänimaisemaan kosken vieressä syntyneelle. *”Mä olen kuullut sitä kosken kohinaa siinä. Sitten asuttiin [muualla Suomessa], missä koski meni vieressä, niin se on ollut sellainen ääni. Että toivottavasti ei niin suuria ääniä tule siihen viereen, että se kosken kohina lakkaa kuulumasta.”*

”Tuohon ääniin on vielä pakko sanoa, että aina se kevään eka kuovi. Kyllä sitä odottaa. Siitä se lähtee. Harrikka ja eka kuovi.” *”Kyllä mä sitä kuovia odotan enemmän, että sitten kun se kevät tulee, niin alkaa kova moottoripyöräralli tuossa. Emmä sitä niin mielelläni kuuntele”,* toteaa toinen keskustelija.

Äänimaisemaan liittyvät moottoripyörät ohjaavat keskustelun liikenneturvallisuuteen. Harrikat jakavat mielipiteitä, ja keskustelu kiihtyy. Se, mikä on yhden mielestä *”ihanaa”* ja *”upian näköstä”,* on toisesta *”aivan hirvittävää”*. *”Kun se maisemareitti on tuossa molemmin puolin, niin kyllä mua ainakin, kun kymmenen prätäkää menee oikein lujaa tuossa tiellä, niin hirvittää.”* Liikenteen ongelmat ovat alueella yleisiä, mutta etenkin joen länsipuolella käytettävät ajonopeudet herättävät keskustelua. *”Tämä puoli [Nurmonjoentie] on se maisemareitti ja toinen puoli [Länsitie] on se pikataival sitten. Siinä on meidän kohdas sellaanen kunnon suora, että siinä sitten saadaan kyllä kaikki irti, mitä koneesta lähtee.”* Molemmat tiet koetaan vaarallisiksi ja teiden reunakaistat kapeiksi. *”Siellä ei ole tilaa. Joutuu neuvomaan lastaan väärin, että älä aja valkoisen viivan takana, kun tipahtaa ojaan.”* Kuten keskustelijat tiivistävät asian: *”eli summa summarum, se kevyen liikenteen väylä molemmin puolin ennen kuin sattuu jotakin.”*

Tieliikenteen turvattomuus merkitään yleisesti kotiseudun miinuspuolelle, ja aiheeseen palataan keskustelussa vielä uudelleen. *”Että en mä edelleenkaan koe kovin turvalliseksi oloani, kun tuolla tiellä liikkuu. — Sellaista pientä turvattomuutta just tämän liikenteen suhteen olen kokenut, että tietysti se on tän maaseudun elinehto. — Tiedän että se kuuluu tähän, mutta miten voisi huomioida sen, että koneet on niin paljon suurempia kuin ennen? Ja tiet tuppaa olemaan yhtä leviä kuin silloin, koska lie tehty? Että vähän sellaista nykyaikaa, päivitystä tänne kauniiseen kotilaakson maisemaan, että saisi siitä kaiken sen irti.”* Kaikkia vaivaa se, että nopeusrajoituksia ei noudateta. Kyläläiset ovat olleet yhteydessä liikennevirastoon nopeusrajoitusten madaltamiseksi. *”Tiehallinto on vastannut pariinkin kertaan, kun sinne on kirjeitä lähetelty ja pyydetty vähän alhaisempaa nopeusrajoitusta, niin vastaavat sieltä, että jokaisen autoilijan täytyy tuntea vastuunsa.”* *”Autoilijat mieluummin väistelee kuoppia kuin esimerkiksi ihmistä, joka kulkoo koiran kanssa tai lasta, joka pyöräilöö siinä”,* todetaan.

ALAPÄÄN ALUEEN ERITYISLAATU

Keskustelijoita pyydettiin seuraavaksi kuvaamaan kotiseutuun ulkopuolisille. Vinkiksi mainittiin mahdollisuus tarkastella omaa kylää suhteessa muuhun Nurmoon.

Alapään aluetta lähdetään määrittämään maamerkkien avulla. *”Kyllä mä aina ensimmäisenä kysyn, tietääkö Haalin. — Jos ei tätä tiedä, niin sitten on vähän vaikeampi selittää.”* Toinen puhuja kertoo, että *”semmoiselta, joka ei yhtään tiedä, niin kysyn tiedätkö sen kantatien, mikä menee Lapualle päin. Tiedäksä sen Atrian, ja siitä vähän eteenpäin, niin siinä lukee että Hippi. Käänny siitä. Sitten tulet siihen, missä on ennen ollut mylly ja saha. Nyt siinä on pato.”* Maamerkkinä mainittiin myös Nurmon kirkko.

Seuraavaksi huomio kohdistetaan henkiseen ilmapiiriin. Vaikka asunnot ovat kaukana toisistaan, kyläläiset kuitenkin kokevat toisensa naapureiksi. *”Tää on sellainen alue, että kaikki asuu aika kaukana toisistaan, että se naapurikäsite on hyvin erilainen kuin monessa muussa paikassa, että naapuriin voi hyvinkin olla se puoli kilometriä ja silti koetaan, että ollaan naapureita.”*

Hyvä ja ystävällinen ovat määreitä, joita omaan kylään mieluummin liitetään. *”Meidän kylällä on sellainen henki, että voi pyytää apua ja varmaan pyydetäänkin, kun tulee tilanteita, että on jotain, mistä ei itse selviä. Että onko se sitä vanhan ajan kökkähenkeä vai mitä se sitten on modernissa muodossa. Että vähän erillään, mutta silti tiedetään, että ihmiset on siinä olemassa, vaikka harvoin, ei juuri käytännössä koskaan kyläillä tai edes soitella, mutta ihmiset on siinä olemassa sillä lailla huomaamatta tavallaan siinä arjessa. Että hyvä kylähenki mun mielestä.”*

Esimerkkinä Martikkalankylästä kerrotaan, että kirkkoherrakin oli joskus ihmetellyt kyläläisten mutkattomia välejä. Aiemmin kylällä oli tapana kutsua naapurit käymään kerran vuodessa, vaikka taloja oli 20–30. *”Lapsena olen tuon koke-*

Kuva 59. Latomaisema Martikkalankylästä vuodelta 2004. Kuva Jaakko Olavi Antila.

nut, että kyläiltiin, ja mentiin osittain niinkin, että mentiin vaan, eikä tarvinnut odottaa kutsua. — — Mutta kun päivisin kaikki on töissä ja sitten iltaisin kuskataan tenavia harrastuksiin — — Vaikka harvakseltaan nähdään, niin silti on hyvä tunnelma.” Alue on melko hajanainen rakenteeltaan. ”Martikkalankylää ei voi mitenkään tiiviiksi kyläyhteisöksi sanoa, kun 300 metriä on tönöstä tönöön. Tai ainakin meiltä on joka paikkaan pitkä. — — Elikkä henkisesti tiivis kylä, kaikki tuntuu.” ”Mutta kulttuuri on muuttunut, koska ihmiset käy kodin ulkopuolella töissä, ja se muuttaa tätä pelin henkeä, se vaan on näin.”

Todetaan, että kyläseurakaan ei pyörisi, jos kylän henki olisi huono. ”Kyllä täällä on vielä kökkähenki, ei oo kuin pari viikkoa, kun tämä ympäristö siivottiin kökällä. Ja kuinka monta kymmentä meitä oli täällä?” Maaseutu- ja kotitalousnaiset ovat aktiivisia, mutta ”maamiesseuran toiminta on lähinnä koneiden lainaamista”. Naiset kertovat, että miehillä on ”ainakin yksi saunailta syksyllä”, ja osa miehistä on hirviporukassa.

Miesten kylätoiminannan pohdiskelu siirtää keskustelun pikkujouluvaellukseen, joka on Alapään alueelle aivan erityinen tapahtuma. ”Miehet ovat siinä pikkujouluvaelluksessa suurella joukolla mukana, nuoria ja vanhoja.” Välillä nauretaan tutkijoille, jotka eivät ole kuulleet tapahtumasta. Vaellus alkoi kyläseuran toiminnan virkistymisen aikoihin, kun kylätalo oli uusi. Tapahtuma järjestetään ensimmäisen adventin jälkeisenä maanantaina, ja se kerää vuosittain paikalle väkeä

satamäärin. ”Yksi syksy oli oikein musta ja pimiä ja surkia ja rapaanan.” Silloin keksittiin virkistykseksi tällainen tapahtuma.

Aluksi kyseessä oli pienimuotoinen tapahtuma, jossa lapset saivat kulkea pimeässä taskulamppujen kanssa. Nykyään vaellus on vajaan kilometrin pituinen reitti, jonka varrella on rasteja. ”Siellä on pisteitä parikymmentä ainakin. On erilaisia tonttuja, kaikenmaailman kotatonttuja, mäkitonttuja, hoitontonttu ja tallitonttu ja navettatonttu ja kaiken maailman nuotitonttu. Mitä meillä siellä kaikkea onkaan, ja muskarit ja siten tuloo posti ja sitten tuloo pukin muori ja pukki. Ja sitten tullaan tuosta sellaisesta tähtiportista. Meillä on monta sataa heijastinta siellä puskipissa. Kun ne pimiässä valottelee siellä, ne on niinkun tähtiä. Ja kun ne tuloo tuohon kuusen alle, siinä on seimi ja Joosef ja Maria. Sitten tulee tuohon saliin — — siellä keittiötonttu tarjoiloo kaikille joulupuuroa. — — Ja oikeita elukoota on.”

Monet paikalla olevat kyläläiset kertovat osallistuneensa tapahtumaan eri rooleissa. He myös kuvaavat kaskuin, kuinka lapset eläytyvät tapahtumaan. Pikkujouluvaellus on nykyään kylän päätapahtuma, vaikka ”oli meillä pääsiäisvalakiakin, mutta nykyään kelit niin litkuusia ja sohjoosia, ettei tänne voi tulla autolla eikä oo paikkaa, mihin tehdä kokkoa.” Pikkujouluvaellusta on järjestetty yli kymmenen vuotta. Se kerää paikalle noin 700–800 ihmistä, ja kävijöitä myös kylä ulkopuolelta. Tulijoiden autojono on yltänyt kirkolle saakka. ”Eikä tartte mainostaa”, todetaan.

Kuva 60. Pikkujouluvaellus. Kuva Alapää-seura.

KOTISEUDUN KUVAT

Kyläläisiä pyydettiin valitsemaan kotiseutua esittävä valokuva. Mistä he ottaisivat kuvan ja mitä se esittäisi, jos mahdollisuus annettaisiin vain yhteen otokseen. Yleisö vastaa heti: *"no siitä joesta ilman muuta."* Kysyttäessä tarkempaa kohtaa toinen keskustelija tarkentaa: *"Martikkalan sillalta Hipinmäkeä kohti joesta laajakuva"* tai sama maisema toisesta suunnasta tallennettuna. Alun ilmakuvasarjassa Hipin patoa esittänyt valokuva muistetaan myös mainita: *"kyllä se ilmakeima oli aika hyvä."*

Toisena kuva-aiheena mainitaan Nurmon kirkko. *"Mä ottaasin Nurmon kirkolta tänne Haalille päin"* tai *"kirkonseutu mieluummin lentokuvana ja Jaskarin kylään päin"*. Kolmas kotiseudun kuva esittäisi pikkujouluvaellusta. *"Tulkaa kuvaamaan se meidän pikkujouluvaellus ilmasta käsin. – – Viime jouluna oli Nurmon kirkolle asti jono."* Yksi keskustelija nostaa kotiseutunsa tärkeäksi kuvaksi omassa kodissaan olevan vanhan hääkuvan, jossa isovanhemmat ovat körttipuvuissaan.

Tilaisuus jatkui kuvavirikeosiollla, jossa kyläläisille esitettiin neljän kuvan sarja luonnonympäristöistä, kuvakokoelma Nurmoon ja nurmolaisuuteen yleisesti liitettävistä kulttuurisista asioista, sekä neljä kuvaa rakennetun ympäristön kohteista.

Paikallaolijat tunnistavat heti maisemakuvasarjan peltonäkymän. *"Tuomiston latoja. – – Kyllä. Varmasti tunnetaan."* Muut kuva-aiheet herättävät tiputellen kommentteja. *"Ei tuo paha oo tuo pitkospuutkaan."* *"Viljapello se on se paras syksyllä, tai miksei kesälläkin."* *"Metsä on siitä hyvä, että siellä on marjoja ja sienijä ja siellä on rauha."* Kaikki maisemaelementit, pelto, metsä, suo ja vesi, liitetään vahvasti nurmolaisuuteen ja todetaan, että *"varmaan riippuu siitä, missä on syntynyt, että mikä se mieluinen kuva on"*. Kuvakenttään kaivataan maatalon pihapiiriä.

Nurmoon ja nurmolaisuuteen liitettäviä henkilöitä, yrityksiä ja Nurmolle tyypillisenä pidettyä kulttuuria esittävä kuvasarja kirvoittaa ensimmäisenä vastauksena jyrkän kommentin: *"asun tuossa Kustaa Pihlajamäen koron plassilla."* Joku hakee kuvista pesäpalloa. *"Onhan siinä Jymy"*, yleisöstä huikataan, mutta sitten löytyy täydennettävää: *"Uimamonttu puuttuval"*. Niitä on kuulemma *"joka paikassa"*. Keskustellaan siitä, mikä on lähin uimamonttu, ja mainitaan muun muassa Kiikussa sijaitseva Lehtisalons louhos.

Keskeisiä historiallisia tapahtumia tai henkilöitä tiedusteltaessa ensimmäisenä esiin nostetaan painijat. *"Ainahan paini ja pesäpallo on ollu sellasia, mitä Nurmosta on tullut mieleen."*

Kova paini ja pesäpallo. Painiin liittyen muisteltiin erikoista tilannetta: *"Eikö se joskus ole ollut niin, että onko ne ollut olympiakisat vai mitkä, niin on ollut suurin piirtein Nurmo vastaan muu maailma se painimatsi siellä? Että niin kovettuja painijoita täältä on lähtenyt."* Elossa olevista merkkihenkilöistä mainittiin erikseen Kari Maunula, *"paras ja ainut kunnanjohtaja"*.

Pesäpallosta keskustelu laajenee Haalin urheilukenttään ja alueen eri toimintoihin. *"Tämä paikka, Haali, tunnetaan kyllä pesäpallosta. – – Ja tunnelma oli silloin! Vimpelissä on tänä päivänä samanlainen tunnelma."* Nykytilassa kentällä ei ole arvoistaan käyttöä. *"Kenttä peruskorjattiin vaikka kuinka syvältä, mutta sitten kaikki toiminnot loppui."* Koululaisten lisäksi käyttäjiä ei juuri ole. Nykyisiin liikuntaharrastuksiin ei tarvita kenttää, mutta *"no onhan meillä nyt zumba ja kahva-kuula täällä, paitsi että se ei ole tuolla kentällä"*. Muusta urheilutoiminnasta mainitaan vain lyhyesti golfkenttä. *"Kyllä tuo golfikin, kyllä se aika korkeassa kategoriassa kulkee näistä golfkentistä."*

Ravirata muistuu Haalin toiminnaksi vasta hieman myöhemmin. Kenttää koskeva keskustelu käynnistyy uudestaan, ja mieliin palautuu myös monia uusia muistoja. Näytetään Haalitalon seinässä olevaa kuvaa raviradasta. Nykyään alueella olevan pururadan kerrotaan kiertävän suurin piirtein entisen raviradan paikalla. *"Se Haalikin on alun perin hevoshäytelyjä varten, että ei sitä oo tanssipaikaksi tehty."* Hevoshäytelyjen lisäksi paikan menneisyydestä muistetaan moottoripyöräkilpailut, hevosten vetokilpailut ja kasakkojen asuinpaikka. Vaikka ravirataa ei Haalissa enää ole, hevosharrastus on Nurmossa yhä erittäin suosittua. *"Hevoosia meillä on senkin edestä. Tal-
lia ja maneesia on joka lähtöön."*

Kuva 61. Kari Maunula. Kuva Seinäjoen kaupunki.

Kuvakentässä näkyvä Atrian logo synnyttää monisyisen keskustelun Atrian merkityksestä Nurmolle. Suhtautuminen on sekä ylopeää että epävarmaa. *"Atria on Nurmon pelastaja."* *"Ja Atriahan on [tunnettu] maailmanlaajuisesti ja euroopanlaajuisesti, no ehkä maailma on liika laaja, ehkä euroopanlaajuisesti."* Ulkopaikkakuntalaisen kerrotaan epäilleen, että *"joo, mutta kyllä se teille maksaa, että kattokaa vaan..."* Atrian omistuspohja ja pääkonttorin sijaintipaikka synnyttävät vuoropuhelun:

"Se on nyt tuolla Seinäjoella keskuspaikka."

"Mutta se on nyt valitettavasti täällä Seinäjoella, ei tuolla Seinäjoella."

"Eikun tuolla Seinäjoella, nurmolaisten pitää sanoa aina, että tuolla Seinäjoella."

Atriaa kuvataan yritykseksi, joka *"ei mee ikänä konkurssiin. – – Siellä on maakunta takana Atrialla. Sen ei käy kuinkaan."* Joku muistuttaa: *"ei virheinvestointeja kannata kovin paljoa tehdä, ainakaan Venäjälle."* Epäilyjä herättäviä vertailukohtia löydetään osuuskunta Hankkijan viimeisistä ja Nokian nykyisistä käänteistä. *"On ihan turha sanoa Atriasta, että se on varma työpaikka, se on aivan yhtä epävarma kuin Nokia."*

Atriasta keskustelu siirtyy suurten elintarvikeyritysten omistuspohjiin ja markkinaosuuksiin yleisemmällä tasolla. Keskustellaan Valiosta ja Arla Ingmanista. Todetaan, että maataloustuotannon rakenteet ovat muuttuneet nopeasti. Tilaisuudessa on paikalla koko Alapään alueen *"ainoa maidontuottaja"*, vaikka *"joka taloos oli ennes vanhaan lehmia"*. Laskeskellaan, että koko Nurmossa maitotiloja *"taitaa olla 15–20 välillä"*. Ne ovat keskittyneet Ylijoelle, missä pellot soveltuvat parhaiten rehuntuotantoon, todetaan.

Lopuksi kuvasarjasta nostetaan esiin potkukelkkailua esittävä kuva. *"Hyvä mainos Lahtisen potkukelkkatehtaalte, Pohjoismaiden suurin potkukelkkavalmistaja"*. Kysymyksen, onko teillä potkukelkat, saadaan varmoja vastauksia naurun säestyksellä. *"On, joka taloos."* *"Kolome vai nelijä."* *"On yksi nelipyöräänkin."* *"On potkupyörätkin, Ja mulla potkulautakin."* Yhdellä paikallaolijalla tosin *"ei oo, vielä"* ja yksi lupaa hankkia *"sitten, kun sieltä tulee moottoroitu, niin sitten."* Rolaattoritkin tiedetään Eslan tuotteiksi. Potkukelkka nähdään myös turvallisuustekijänä. *"Tuo kelekka on aika kätevä kevättälvella, kun on hanki, niin ei tarvi mennä sinne tielle, kun menee naapuriin. On turvallista tenavien mennä."* Tosin hiekoitus on kelkkailun kannalta ongelmana.

Rakennetun ympäristön kohteina haastateltaville esitettiin virikkeinä Nurmon kirkon, Nurmon museon, Kivisaaren liikekeskuksen sekä Nurmon liikuntahallin kuvat. Kirkkoa kaivattiin jo luontokohteita esittäneiden kuvien aikana. Nyt kuva herättää tyytyväisyyttä ja kommentin: *"se on nätti kirkko."* Kuortaneella lapsuutensa viettänyt keskustelija paljastaa, että *"rakkain on se Kuortaneen kirkko, mutta täytyy sanoa, että tuo Nurmon kirkko on kyllä hyvä kakkonen"*. Selityskin keksitään: *"sama rakentaja."* Hautausmaa-alueesta otetaan yksityiskohtana esiin silmiin katsova enkelipatsas, jota keskustelija kertoo kuvanneensa. Kirkko on paitsi kaunis, myös tuttu ja turvallinen. *"Mieluummin menen aina siihen suvun van-*

Kuva 62. Enkelipatsas Nurmon hautausmaalla. Kuva Suvi Lakso.

halle penkille istumaan". Kirkko on osa jokapäiväistä arkea ja kylälaisten maisemaa, koska "kirkon sivuutte mennään aina Prismahan kauppaan".

Nurmon museo tunnustetaan kuvasta, mutta siitä ei synny keskustelua. Todetaan vain, että *"museo on ja pysyy"*. Kuvan arvellaan esittävän Nurmon kappeliseurakunnan leirikeskus Lankaria. Kantatie, risteys ja Kivisaaren liikekeskus eivät tahdo hahmottua ilmakuvaista. *"Nuas mä en kyllä näe mitään. Hyvä on tuolla tiellä ajaa. Mutta ei tuokaan oo mikään kaunis, tuo alimmaanen [Nurmon liikuntahalli]."* Kuvat herättävät paljon kuiskintaa, mutta vain vähän mielipiteitä. Joku keksii lähestyä rakennuksia niiden käyttäjämääristä. *"Liikuntahalli taitaa olla suurimmas käytös"*.

Lasten harrastuksista ensimmäisenä esiin heitetään kannettava tietokone. *"Se on tuo, mikä on tuoss pöydällä auki. Sillä voi huurella kaveriille"*. Virtuaalisten paikkojen ohella *"se on Nurmon Jymy ja lentopallo, ja tuolla ala-asteen salissa harjoittelevat"*. Lapsia kuljetetaan *"ympäri Nurmon kouluja"* sekä Seinäjoelle erilaisiin harrastuksiin, muun muassa taidekouluun ja punttisalille. Haalilla pidetään tyttökerhoa, mutta pojille ei omaa kerhoa enää ole. Seurakunnan päiväkerhot niin ikään mainitaan.

Kuvavirikeosion lopuksi Nurmolle erityisenä kohteena mainitaan traktorimuseo, jossa on Suomen suurin kokoelma, 151 traktoria. Museon kerrotaan olevan yllättävän huonosti paikallisten tiedossa, *"kun mennään Nurmon niin sanottuun keskusta"*. Monet kävijät ovat joutuneet kysymään tietä mo-

Kuva 63. Traktorimuseo. Kuva Pasi Komulainen.

neltakin vastaantulijalta. Kuten eräskin haastateltava toteaa: *"televisiosta olen saanut eniten tietoa tästä traktorimuseoiminnasta."* Keskustellaan tievarteen laitettavista mainoksista, niiden paikoista ja kustannuksista. Sitten keskustelu siirtyy myös muihin tienvarren merkkeihin. Ihmetellään, kun tielaitos ei ole antanut pystyttää omatoimisesti Varo Lapsia -kylttejä. Ratkaisukin on keksitty. *"No meillä on siinä heinäseiväs ja heijastimia ja lapsille heijastinliivit."*

KOTIUTUMINEN NURMOON

Kotiutumista ja kotiseututyötä koskevat virikekysymykset tuovat ensimmäisenä esiin havainnon kylien roolin muuttumisesta. Kyläseuran pari vuotta sitten tekemässä kyselyssä kävi ilmi, että *"ne, jotka tänne alueelle on uutena tulleet, niin ne ei tavallansa osaa nimetä enää sitä kylää, missä ne asuu. Ne voi sanoa, että asuvat Nurmonjoen varressa tai Alapääntiellä, – nykyinen Nurmonjoentie. Ne eivät välttämättä koe sitä aluetta samalla lailla kuin ne, jotka ovat kauemmin täällä asuneet. Että eivät koe ehkä asuvansa samalla alueella, kuin nämä vanhemmat ihmiset. Eivät ainakaan osaa nimetä sitä samalla tavalla."*

Keskustelua käydään siitä, millä tavalla uudet alueelle muuttajat saataisiin mukaan kylän toimintaan: onko kyse uusien tulijoiden rohkaistumisesta oma-aloitteisesti mukaan vai pitäisikö jonkun kyläläisen auttaa mukaan pääsemisessä. Kylätoiminnassa aktiivinen rouva kehottaa emeritan roolissa nuoria alueelle muuttaneita hakeutumaan yhteen ja ottamaan itse omannäköisensä rooli. *"Meillä oli se kulttuuri, että tavattiin ja nähtiin toisiaan. – Ei siellä tarvitse olla niin, että pöytä notkuu, niin kun meillä oli. Ottakaa te semmoinen vettä-leipää -tyyli. – alkää jääkö odottamaan, että joku kutsuu."* Tämä neuvo saa vahvistusta myös miehiltä: *"Kun rohkiasti vaan menee ja rupiaa toimittelemaan, niin ei sua pois potkasta. Mutta on täällä sen verran jäyhiä pohjalaasia kaikki, ettei ne nyt sentään imaase sua joukkohonsa, et tuus nyt vähän tänne."* *"Kun kyläseura laittaa yleisen kutsun, niin jokainen on terve tullut. En lähtisi jokaista ihmistä kutsumaan erikseen."* Moni epäilee, että oma-aloitteisuudellakin on joku raja. Eihän uusi tulija edes tiedä, keneltä toiminnasta voi kysyä. *"Se on sen vanhan väen tehtävä, että tuu säkin tänne meidän joukkoon, niin sitten sinne uskaltaisi paremmin mennä. – Kyllä se on kyläyhteisön sisältä tultava se kutsu, harva menee sinne itseään kauppaamaan."* Vieraaseen joukkoon on vaikea tulla. Yleisen kutsun lisäksi uudet asukkaat tarvitsevat henkilökohtaisempaa yhteydenottoa. *"Sitä voisi tehdä, että vähän kysyä, että ootko tulossa."* Kyse on henkilöiden luonteesta, mikä tapa sopii kenellekin. *"Pohjalaiset on kahta lajia. Ite oon tällanen vähän sosiaalisempi, mutta mun mies edustaa sitä 'mikä ristus on, ku ei aharista' -tyyppiä. Eihän sellaiset mee heleposti puhumaan."*

Esimerkkinä kerrotaan lisäksi, kuinka maa- ja kotitalousnaisiin yritettiin saada nuoria, *"laitettiin kutsut postilaatikoihin, ei yksikään ainua nuori tullut"*. Nuorten pitää löytää *"omia juttuja"*, joiden ympärille kokoontua, ja vanhat voivat *"taaksepoistua"*.

Yksittäisenä kotiseudun viihtyisyyttä lisäävänä tekijänä mainitaan puusto. *"Kaipaisin, pellon keskellä kun asun, niin vähän istutuksia, mutta ymmärrän kyllä sitäkin, että se ainutkin pihlaja voi olla lasin edessä."*

Kunnallisista palveluista ja kaupan palveluista mainittiin kirjasto, *"meidän oma pikku Siwa ja R-kioski, niin onhan se mukava siinä."* Eräs keskustelija tosin myöntää, ettei tiennyt Nurmon keskustaajaman sijaintia ennen kuin muutti alueelle. *"Pakko mun on tunnustaa, tosin nolaan itteni, ennen kun muutettiin tuohon, niin mä luulin, että Nurmon keskustakin on aivan muualla."* Alueella kulkee myös kirjastoauto, kauppa-auto sekä jäätelöauto. *"Kaikkia on"*, todetaan. Mutta kirjastoauto kulkee työssäkäyvän näkökulmasta huonoon aikaan. Terveyspalveluiden toivotaan pysyvän Nurmon keskustassa. Lisäksi nähdään, että *"kaupunki voisi tuoda niitä palveluja, voisi käyttää esimerkiksi kylätaloja hyväksi, verenpainemittauksia ja tällaisia"*. Yleisemmin keskustellaan moittivaan sävyyn terveyspalveluista ja niiden tulevaisuudesta Seinäjoen kaupungissa ja muualla Suomessa. Aiheeseen palataan seuraavan virikkeen kohdalla vielä uudestaan. Keskustelijat kaipaavat lisää aloitteellisuutta ja ripeyttä viranomaisilta. *"Ennen sai lääkärin vaikka yöllä kotona käymään Nurmosta."* *"Nyt se on vähän niinkun Metallican lippua pyydystäisi."* Muualta alueelle muuttanut toteaa kuntaliitoksen vaikutuksesta, että *"mulla ei uusnurmolaisena ole sellaista henkistä, minkä ymmärrän, mikä on monella, mutta terveyspalvelut, sen olen huomannut, että se on mennyt alaspäin kuin lehmän häntä."*

Tulevat liikennejärjestelyt ja niiden myötä syntyvät uudet palvelut mietityttävät. *"Siitä risteysalueesta, kun ei vielä tiedä, että mitä kaikkea siihen tulisi, mutta toisaalta periaatteessa ihan hyvä juttu, että palveluja tulisi lähemmäksi. Varmaan sitä kautta lapsiperheet, ne kattoo sillä silmällä."* Eräs keskustelija pukee tämän muotoon: *"sitä säpinää tavallaan kaipaa."*

Kotoisuuden lisäämiseen tarvitaan parannusta liikenneturvallisuuteen. *"Kyllä niitä lapsiperheitä, joita tänne tulee, hirvittää tuo tie, ihan varmasti."* *"Monet on sanonu, että ne ei halua rakentaa ihan sen liikenteen takia, mä olen kuullut ainakin kymmenen ihmisen sanovan niin."*

KOTISEUDUN MUUTOS

Kysyttäessä viime vuosina tapahtuneista muutoksista, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet kyläläisille tärkeitä kotiseudun piirteitä esiin nousee heti kuntaliitos ja sen myötä tienvarsii ilmestyneet uudet nimikyltit. *"Kuntaliitos kun tuli niin nopeesti, niin ei kerinnyt silmää räppäämään, kun nimikyltit oli muuttunut. – Että ei voi sanoa, etteikö kaupunki toimisi ripeästi."*

Alapääntien nimen muuttuminen kaiheartaa keskustelijoita aivan erityisesti. *"Maunulan Kari sanoi meille [nimenmuuttumista kyseenalaistaneelle kyläläiselle], että te kaikki muut halusitte, että tää tie muuttuu, paitsi te."* Syntyy yleistä hälinää ja epäuskoista kommentointia: *"Ei varmahan..."* *"Ei oo kysytty keltään"*. *"On siinä nimiä kerätty."* *"Ei oo meitä ainakaan koskaan ahdistanut, nimi Alapääntie"*, *"Oli komeeta sanua, että oon Nurmooon Alapäästä."* Osa keskustelijoista muistaa,

että Ylistarossa on samanniminen kylä. *"Ylistarossa on, siellä on oikean Alapään nuorisoseura."*

Kuntaliitoksiin ja nimistöön liittyvää keskustelua jatketaan kaupunginosien ja seurojen nimiä ruotimalla. *"Mä en ymmärrä sitä juttua, kun lehdistö kirjoittaa, että Seinäjoen Nurmossa, Seinäjoen Ylistaron Hööpakan kylässä, Seinäjoen Veneskoskella. Mihin ihmeeseen kaikki Nurmoo on kadonnut? Seinäjoen! Voi törkiää! Se kyllä nostattaa aika lailla karvat pystyyn."*

Urheiluseura Nurmon Jymyn nimenmuutos tulee mieleen seuraavana. *"Eihän Jymy ole mitään Seinäjoen omistamaa."* Huomautetaan, että *"Jymy on sen itte päättänyt."* *"Olen pettynyt"*, kuuluu yleisöstä. Paikkojen nimeämiseen kuntamuu- toksissa sopisi yhden keskustelijan mukaan yleisesti seuraava periaate: *"jos joku on kotoisin vaikka Sammatista, niin vaikka sitä kuntaa ei ole enää olemassa, niin se on se paikan nimi."* Vanhojen paikannimien käyttäminen on siis edelleen mahdol- lista ja jopa suotavaa.

Mahdollisena tulevana kotiseudun muutoksena nostetaan keskusteluun itäinen ohikulkutie ja risteysjärjestelyt. *"Että mikä muuttaa kotiseudun piirteitä, mutta mä näen, että muuttaa myönteisesti, niin itäinen ohikulkutie ja ABC ja Kes- ko ja siihen liittyvät tiejärjestelyt. Ja jos me se saadaan jos- sain vaiheessa oikeasti aikaiseksi tälle alueelle, niin tää alue räjähdysmäisesti lähtee kasvamaan. Minä näen sen vahvuute- na, mutta tiedän, että monet on toista mieltä."* Erimielisiä ilmoittautuukin saman tien. *"Se on aivan hirveän ruma, se on hirveän ruma. Kauniit maisemat menee pilalle."* *"Kolmi- kerroksinen jos tulee, niin pitää kiertää kilometri, että pääsee ABC:lle"*, todetaan.

Alueen tulevaisuuden kannalta avainasemassa on maa- seutumaisuuden ja rauhallisuuden sekä toisaalta aktiivisuuden ja kaupunkimaisten palveluiden yhdistäminen. Tähän tee- maan palataan luontevasti myös seuraavan virikkeen kohdalla, kun kysytään, minkä pitää säilyä kotiseudullasi. Joku keskus- telija korostaa asumisväljyyttä ja toivoo, että maaseudun rauha ja maaseutumaisuus säilyisivät tulevaisuudessakin, *"että tästä ei tule taajama. – Jos tänne rupeaa tulemaan kerrostalo- ja, niin ei tämä enää ole [ennallaan]."* *"Toisaalta pitää nämä asukkaatkin säilyä, jos on laudat joka talon lasissa, ei sekään sitten enää."* Asian molemmat puolet tiivistyvät puheenvuo- rossa: *"Varmaan tässä on semmoinen kaksi juttua, toisaalta me halutaan palveluita, ja toisaalta me halutaan olla maa- seudulla. Me halutaan sitä rauhaa. Nämä molemmat asiat pitäisi olla tasapainossa jatkossakin. Siksihän me halutaan asua täällä."* *"Siihen on tottunutkin siihen, että sitä tilaa on. Kun menee kavereiden luo kylään, kekkä asuu taajamissa, niin kattoo, että apua, nuo naapurithan on tossa hyvä ettei syliis aivan."*

Rauhallisuuteen kuuluu myös turvallisuus, jota valotetaan kertomuksella helsinkiläisvieraasta, joka hämmästeli sitä, että Nurmon keskustajaamassa voi yhä jättää auton ovet auki. *"Toi- nen on nää päihtee, – ettei se pääsisi meitä yllättämään niin sanotusti takaapäin tämä kulttuurien vaihto ja muutos, mitä tässä tapahtuu. Että syörään mumman lääkkeit, vaiki- kei olla mistään kipiätäkään."* Luottamusta kuvataan toisella-

kin esimerkillä: *"että on vielä sellainen maaseutukylä – Plus että jos lähtee johonkin ja meilläkin jättää alaoven auki, ja sil- lai, jos ollaa reissus, niin voi naapurit hoitaa kissat ja kesällä kanat. Ja voi [naapurille] sanoa, että jos tulee muuttoauto pi- haan, niin me ei olla muuttamassa mihinkään".* Turvallisuus- desta ja luottamuksesta tiedetään toisenlaisiakin esimerkkejä: *"Eipä siitä kauaa ole, kun rajan toisella puolella [Lapuaalla] vietiin kahdestakymmenestä rakenteella olevasta omakoti- talosta työkalut. Ei oo kun kaks–kolme viikkoa aikaa."* *"Ja vietiin siitä [henkilön nimi] moottorivene, kesäilta viime kesä- nä"*, tiedetään myös kertoa.

NYKYPÄIVÄN KOTISEUTU JA KOTISEUTUTYÖ

Nykypäivän kotiseututyöstä kysyttäessä ensimmäinen vas- tauspuheenvuoro muistuttaa hyvän tahdon merkityksestä. *"Pitää laittaa hyvä kiertämään, ihan oikeasti uskon siihen."* Kotiseudun hyväksi voi toimia keskustelijoiden mukaan par- haiten lähtemällä mukaan alueella olevaan toimintaan, on se sitten talkoita, liikuntaa tai vaikkapa vuosikokous. *"Sinne vaan sekaan joukkoon, siellä sitä oppii tuntemaan alueen ihmiset."* Toinen merkittävä asia on olemassa olevien palveluiden käyttö. *"Että ihmiset käyttäisivät niitä paikallisia palveluja, mitä on."*

"Tää [alue] on malliesimerkki kotiseututyöstä, eli meil- lähän on Leader-hankkeet, me lähdettiin heti ensimmäisenä täällä Nurmossa näitä tekemään koko Nurmon alueella. Ja siinä oli talkooporukka, siihen lähti väki mukaan, ja jos vähä- kin jotain oli niin sankoin joukoin. Se oli sitä kotiseututyötä." *"Ja kerropa, mitä sillä aikaansaatiin, katuvalot ja se uima- paikka."* *"Jos ajattelee koko Nurmoa, monta vanhaa miljoo- naa markkaa ihan tehtiin tällä talkootyöllä ja TE-keskuksen rahoilla ja kunta laittoi siihen muutaman latingin sinne se- kaan – Esimerkiksi tämä rakennus, ikänä koskaan, milloin- kaan ei kunta olisi tätä pystynyt rakentamaan."*

Hanketoimintatyyppisen kotiseututyön nykytilaa kysyt- täessä vastataan: *"Meillä oli niin helkutin paljon [hankkeita], että kaikki ajoi itensä tilttiin."* Hankkeiden vetämisen työlä- ys varsinaisen päivätyön ohessa tuodaan esiin. *"Työläsiltä se hankkeiden vetäminen ei ole kovin mukavaa, että vapaaeh- toistytöitä tehdä kaiket illat."*

Yleisöstä esitetään kysymys, olisiko vinkkiä rahoituskana- vasta, josta kannattaisi anoa ja annetaan myös vastaus: *"rahaa on tarjolla vaikka kuinka valtavasti, kun vaan olis tekijöitä, siitä ei ole kyse."* *"Niitä on vaikka kuinka paljon, kun joku vaan hakis."* *"Rahaa on aivan mielettömästi, että aivan paha olla noiss Leaderin tiedostustilasuoksissa, kun joka puolelta tulis rahaa, mutta ei oo enää sellaaasia, eli minä edelleen vetoan nuoriin. Me tehtiin aikanaan, painettiin niska limassa. Tämä on esimerkki, on leikkipuisto, luontoreitit ja uimapaidat. Niitä tehtiin kylätaloja, niitä tehtiin joka puolelle. Mutta ihmiset teki itsensä loppuun."*

Keskustelu osallistumisesta vapaaehtoistyöhön saa erään paikallaolijan pohtimaan vapaaehtoistyön luonteen muuttu- mista. *"Se vapaaehtoistyön luonne on varmaan vaan muuttu- nut. Nykyään ihmiset hakee sellaista ehkä yhtä konkreettista iltaa, jossa voi olla apuna. Että ihmiset ei lähe enää sellaseen*

Kuva 64. Jokinäkömä kohti Hipin patoa. Kuva Jaakko Olavi Antila.

vuosikausia kestävään. – – Että onhan se haaste nykyään, ei pelkästään näissä kylätoimikunnissa, vaan kaikessa vapaaehtoistyössä. Että ei ihmiset enää halua sitoutua niin pitkäaikaisiin ehkä vähän sellaisiin, voi kuulostaa liian työläältä. – – Jotakin konkreettisia vähän pienempiä, niin sitten niihin voisi herkemmin lähteä.” Samalla todetaan, että varsinainen kehittämishanketyö ei käytännössä onnistu vähäisemmällä sitoutumisella. *”Se on justiin niin, että jos noihin hankkeisiin lähtee, niin jos se on niin, että mä meen, jos mä ehdin, niin se hanke ei toteudu. Että jos sä lähdet, niin sä sitoudut siihen sataprosenttisesti.”*

Paikallishistoriaa haluttaisiin käyttää enemmän uusien tulijoiden juurruttamiseen. Se kiinnittäisi asukkaat omaan asuinalueeseen ja innostaisi samalla kotiseututyöhön. Tietenkin asia pitäisi toteuttaa kiinnostavalla tavalla. *”Tämä historia liittyy kotiseutuun. Kun tänne Nurmoon tulee muualta ihmisiä, niin ne ei tiedä Nurmon historiasta mitään, teoista tai tapahtumista, mitä täällä kylillä on tapahtunut. Niin joku tällainen pitäisi löytyä, mistä niitä saisi. – – Luulisi, että aika monia ihmisiä, niistä jotka ei koskaan täällä käykään, kiinnostaisi se kylä ja seutu ja koko Nurmonkin historia.”* Pelkkää historiankirjoitusta ei pidetä riittävänä. Kiinnostavia asioita löytyy niinkin läheltä *”kuin mitä silmillään näkee”*. Keinoksi tuoda oman kylän ja lähialueen historiaa ihmisille tietoon ehdotetaan kyläseuran sivuja, kuvapankkia, kyläwikipediaa ja historiapii-

riä. ”Ainakin kyläseuran sivuilla kannattaisi olla hyviä kuvia tämänkin kyläseuran syntyajoista lähtien.” Muistetaan myös Nurmoo-seuran tarjoamat mahdollisuudet. *”Kyllä tuolla museolla ne historian piirit pyörii, sinne on kutsut aina. Siellä on mielenkiintoisia asioita.”*

Uutena välineenä hankkia tietoa alueen historiasta mainitaan Wikipedia. *”Joillain kylillä on hyviä sivuja. Se on siitä hyvä, että sieltä saa äkkiä sen tiedon, jos etti jotain tiettyä tietoa, niin se löytyy sieltä. Vaikkapa Kouran Louhesta on katta-va, hyvä sivu. – – Se voisi olla sellainen kanava, että nuorem-mallekin väelle saisi tietoa kylän historiasta ja nykypäivästä.”* Samalla tiedustellaan, onko Alapään alueen nykyisten tai entisten asukkaiden keskuudessa syntynyt alueeseen liittyviä sosiaalisen median ryhmiä, mutta selvää vastausta ei osata antaa. Seudun historiaa on koottu myös kyläkirjaan ja kyläseuran 30-vuotishistoriikkiin.

Eräs puhuja muistelee lapsuuden pyhäkouluja yhtenä yhdessäolon mahdollisuutena, joka voisi vetää lapsia näyttöpäätteen äärestä välillä pois. Hän mainitsee Saariset, jotka pitivät poikakerhoa. *”Tällääset aktiviteetit olisi hyviä järjestää, kun sitä peräänkuulutetaan lasten ja nuorten yhdessäoloa, mä olen niistä itte saanut nauttia lapsuudessa.” – – ”Kyllä niitä voisi olla ennen kuin tuloo kielletyksi se Suvivirren laulaminen kokonaan, sellastakin aktiviteettia voisi näissä kylissä olla.”* Neuvotaan, että *”Kinkerit täällä on joka vuosi, että tul-*

kaa vaan miehet kinkeriin”, mihin eräs paikalla ollut mies totesi, että ”joutuu pian tunnustamaan syntinsä”. Yksi paikallaolija pohtii, olisiko mahdollista elvyttää Martikkalan kesäpyhäkoulu, jonka hän muistaa omasta lapsuudestaan: ”niin se kanssakäyminen toisten talojen kanssa keskittyi paljon kesäpyhäkouluun, mikä hienosti siihen aikaan pyöri. – – Siinä sekä lapset että lasten vanhemmat näki viikoittain luontevasti sitä kautta. – – Nyt varmaan rupiais taas taas alkaa olemaan senikäistä väkeä Martikkalankylällä, että voisi sitä kesäpyhäkoulua.”

MIELIPAIKAT JA KOTISEUDUN TULEVAISUUSKUVAT

Tilaisuus päättyi kahteen kirjoitustehtävään, joista ensimmäisessä tehtävänä oli kirjata ja kuvata henkilökohtaisesti merkityksellisiä kotiseudun paikkoja. Yksitoista kahdeksastatoista kysymykseen vastanneista henkilöstä oli nostanut oman kodin, kodin pihapiirin tai siitä avautuvan maiseman merkityksellisimmäksi kotiseudun paikaksi. Oma koti mainittiin kolme kertaa, kahdesti se mainittiin talonnimellä. Oma koti ja pellot mainittiin kolme kertaa, kotipiha kanoineen kerran, koti Nurmonjoen rannalla kerran (lutit ja puorit vielä erityisesti huomioituina), lapsuudenkoti kerran ja tie kotoa maailmalle kerran. *”Tie kotoa ’maailmalle’ on kovassa käytössä mutta vaarallinenkin. Samaa tietä pitkin on menty maailman ääriin ja takaisin. Toivoisin myös lasteni kulkevan tietä turvallisesti.”* Yhdessä vastauksessa käsiteltiin myös omaa metsää.

Osalle vastaajista kyseessä on nykyinen koti ja sen pihapiiri sellaisena kuin se on tänä päivänä, kun taas osalle kyse oli lapsuudenkodista tai aikaisemmasta asuinpaikasta ja sen

pihapiiristä. *”Vanha kotipaikkani, lapsuuden kotini Latikamäellä. Vanhat ulkorakennukset, navetan ja saunan. Kaunis kotipiha, jossa ruskeat kanat tepastelisivat. Se rauha ja linnunlaulut. Kaikki ihanat kivet, sammaleiset metsät. Oli lapsille virikkeitä ja turvallista leikkiä.”*, yksi vastaaja kuvaa lapsuudenkotiaan. Toisessa vastauksessa merkityksellisenä paikkana mainitaan *”mieheni kotitalo jossa myöskin vanhin lapsemme on syntynyt. Talo on tänä päivänä asumaton. Komea kaksikerroksinen talo, jossa on 4 isoa tupaa ja 12 muuta huonetta.”*

Kodin piiri laajenee vastaajilla joki- ja peltomaisemaan. *”Oman kodin pihasta näköala joelle päin yli peltolakeuden, jossa silmä lepää.”* Oman kodin ympäristöön kuuluu hiljaa virtaava Nurmonjoki ja toisella puolella avautuva peltomaisema ja *”siellä kuuluva kuovin suruisa laulu”*. Maisemaan liittyvät luontomuistikuvat ja -kokemukset, erityisesti alueelle tyypillinen linnusto, ovat oleellinen osa kotiseutukokemusta. Linnut mainitaan kolmessa vastauksessa. Varsinkin kuovin huuto tuntuu olevan Alapään asukkaille kotoisa ääni. Muitakin lintuja luetellaan (töyhtöhyppä, joutsen).

Oma koti ja pellot sen ympärillä liittävät vastaajat myös perheen ja suvun historiaan. Kuten eräs vastaaja kuvaa mieli-paikkaansa: *”Nurmonjoki peltomaisemineen, koska oma koti, joka on myös lapsuudenkoti, sijaitsee siellä. Hyvä ja turvallinen paikka elää ja asua ja kasvattaa myös omia lapsia. Oma rantasauna kodin lähellä joen rannassa on tärkeämpi kuin moni uskookaan.”*

Joki- ja peltomaisemat ovat toinen vastauksissa hahmotettu kokonaisuus, tosin ne usein yhdistyvät myös omaan kotipiiriin. Nurmonjoki saa kaikkiaan kuusi mainintaa, yhdessä vastauksessa siihen liitetään pelto, toisessa pelto ja sauna ja

Kuva 65. Kuovi. Kuva Jari Peltomäki.

Kuva 66. Atria ja Isovuoren alue. Kuva Arto Halttunen.

äskisessä lainauksessa koti ja rantasauna. Kaikkiaan sauna mainittiin kolmessa eri vastauksessa. Yhden kerran pellot mainittiin muodossa latomaisema. *"Latomaisema, joka tosin on jo ränsistymään päin, on minulle hyvin tärkeä kotini lähellä."*

Seitsemän vastaajaa mainitsi Haalin alueen kotiseutunsa mielipaikkana. Alue mielletään sekä laajemmin asuinalueena että kylätalon ja urheilukentän ympäristönä. Monipuolisesta alueesta nostettiin eri vastuksissa esiin eri kärkiä: Haalin alue kokonaisuudessaan mainittiin kolme kertaa, Haalinmäki ja asuntoalue kerran, Haalin kenttä kahdesti, kylätalo kahdesta ja lava kerran. Haalia luonnehditaan toiminnalliseksi paikaksi, jossa *"tapahtuu monenlaista kivaa"* ja virkistävää toimintaa. Haali on myös muistojen tihentymä. *"Ihanaa kuunneltavaa kesäiltana, kun Haalin lavalta alkoi kuulua haitarin soittoa. Urheilukenttä luku sinänsä, sitä jännitystä ja huutoa ja kannustusta, kun Jymy pelasi pesäpalloa."* Haalin alue on historiallinen paikka, *"joka luo kyläseuran puitteissa uutta historiaa"*.

Kuusi vastaajaa nosti kotiseutunsa mielipaikaksi Nurmon kirkon (kaksi mainintaa) ja sen ympärillä olevan hautausmaan (kolme). Yksi mainitsi kirkon seudun ja nosti erikseen esille hautausmaalla sijaitsevan enkelipatsaan. Itse kirkko, kirkonmäki ja hautausmaa ovat tärkeitä rauhoittumispaikkoja, joissa voi kokea olevansa osa sukupolvien ketjua. *"Kaunis ristikirkko, jossa isäni ja hänenkin vanhempansa ovat ahkerasti käyneet. Vetovoima on mennä istumaan jumalanpalveluksessa suvun vanhalle penkkirivipaikalle."* Yhdelle vastaajalle kirkko on *"ehkä kotiakin tärkeämpi"*. Hautausmaalla käydään kävelemässä joka kesä. Eräs vastaaja kuvaa, kuinka *"Nurmon kirkko ja ympärillä oleva hautausmaa ovat aina olleet minulle tär-*

keitä paikkoja. Jo lapsena menin yksinkin kirkkoon kävellen (n. 2km) tai pyörällä. Aina en tunnistanut edes pappiakaan, oliko Maunula vai Elonheimo." Kirkonmäkeä ympäröivää miljöötä arvostetaan, koska se on *"säilynyt maaseutumaisena ja rauhallisena, kun monessa paikassa kirkko on joutunut tasakattoisten betonibunkkereiden ympäröimäksi. Jokivarren läheisyys on myös tärkeää."*

Kuusi vastaajaa kuvasi mielipaikkoinaan luonnonympäristön kohteita. Kerrottiin, että luontoalueet on tehty helppokulkuisiksi, ja ne soveltuvat hyvin metsästys- ja virkistyskäyttöön. Yhdessä mainittiin yksinkertaisesti *"luontoalueet, metsä ja suo"*. Isovuoren metsäalue korotettiin tarkemmin esille kolmessa eri vastauksessa. Neljännessä mainittiin vielä Isometsän laavu. Kyseessä on metsäalue, joka sijaitsee Atrian tuotantolaitoksen takana ja *"jossa on retkeilty monet kerrat"*. *"Sinne johdtaa pitkospuut, ja perillä on laavu. Talvella voin mennä potkukelkalla, kun en enää juurikaan hiihdä."* Yhdellä vastaajalla on alueella omaakin metsää, joulukuusi haetaan sieltä joka vuosi. Isovuoren metsä tarjoaa rauhallisuutta, mutta Atria koetaan alueen pienenä miinuksena. Nurmonjokikin mainittiin luontokohteena kahdessa vastauksessa, lähinnä kalastusharrastukseen liittyen. *"Nurmonjokea voisi kehittää esim. kalastusmahdollisuuksia lisäämällä ja kalaistutuksin. Likavesien virtaamat jokeen tulisi tyrehdyttää ja veden laatua parantaa, että kalat joessa menestyisivät. Lähinnä taimen ja kirjolohi."*

Rakennetun ympäristön kohteista huomiota saavat kirkon lisäksi erityisesti sillat. Martikkalan silta on *"kaunis lenkin varrella oleva silta joka ainut yhteys lähellä olevaan jokeen. Ihana maisema ja vuodenaikojen vaihtelu. Rakennettu ympäristö ja luonto sulassa sovussa."* Simpuran silta mainitaan

kahdessa vastauksessa onkipaikkana. Toisenlainen vesistö-
kentämisen kohde on Hipinkosken pato ja allas, joilla on yh-
delle vastaajalle henkilökohtainen erityismerkitys. *"Paikalla
on aiemmin ollut paappani pitämä mylly ja saha. Lähettyvil-
lä on Hipinmäki ja Hemminginmäki, josta suku on lähtöisin.
Paluumuutto kannatti."*

Nurmon vanha keskusta on kahden vastaajan mielipaika.
Niiden lisäksi yksi osallistuja mainitsee alueen palvelut
vastauksessaan. Nurmon keskustaajamassa peruspalvelut kuten
koulut, terveyskeskus, kauppa ja kioski sekä kirjasto ovat
lähellä. Aluetta luonnehditaan ilmaisulla: *"pienen kylän
mukava ostosparatiisi"*, jossa *"sielu lepää ostoksia tehdessä
(vrt. Prisma)"*.

Muita mainintoja saaneita rakennetun ympäristön kohteita
ovat museoalue sekä Alapään koulu ja koko Hemminginmäki
(kaksi mainintaa), jotka ovat erään kirjoittajan lapsuuden keskeisintä
sielunmaisemaa. *"Rakensimme uuden talommekin
niin, että ikkunasta näkyy hyvin joelle ja Hemminginmäellä
— Kerran Helsingissä asuessani näin taidekaupassa taulun,
johon ihastuin. Syytä miettiessäni huomasin, että taulu muistuttaa
näkyä jokirannastamme Hemminginmäelle. Ostin
taulun heti, ja sen katseleminen tyydytti kotiseutukaipuuta
Etelä-Suomessa asuessa."*

Neljä vastaajaa nostaa esiin sukuun ja kylään liittyvän
yhteisöllisyyden. Perhe on yhden vastaajan lyhyt ja ytimekäs
valinta kotiseudun tärkeimmäksi kohteeksi. Perheen ja suvun
historia otetaan esille kahdessa vastauksessa. Niin ikään kahdessa
mainitaan oman kylän asukkaat ja talot. *"Oman kylä
asukkaat, eli kylän talot ovat tärkeitä: ne tekevät juuri sen
kotiseudun. Vaikka asukkaita ei usein tavata, yhteisöllisyys
on kuitenkin vahva."* Vaikka uusiin asukkaisiin suhtaudutaan
myönteisesti, toivotaan, ettei alueelle rakennettaisi talo taloon
kiinni -periaatteella ja että uusi asutus rajautuisi olemassa ole-
viin tiheisiin asutusalueisiin.

Toisessa kirjoitustehtävässä kyläläisiä pyydettiin kuvittelemaan
kylän tulevaisuutta viisi vuotta eteenpäin oman viihtyvyyden ja
yhteenkuuluvuuden tunteen kannalta. Valittavana oli joko myönteinen
tai kielteinen tulevaisuudenkuva, johon eläytyä. Viidestätoista
kirjoittaneesta kaksitoista valitsi positiivisen kuvan, kaksi negatiivisen
ja yksi sisällytti tulevaisuudenkuviinsa molemmat ulottuvuudet.

Kielteisissä tulevaisuudenkuviissa esitettiin, kuinka alue on
muuttunut siten, että maaseutumaisuus ja tunnelma kylässä
ovat hävinneet ja yhteisöllisyys kadonnut. Erityisesti lähiöksi
muuttuminen koettiin uhkana maaseutumaisuudelle. *"Latikan
alue rakennettu ja vaarana muuttuminen Kasperin tapaiseksi
rauhattomaksi lähiöksi."* Harrastusmahdollisuudet ovat siirtyneet
Seinäjoen ja Hyllykallion alueelle ja *"ABC:llä notkuu nuoria
vailla tekemistä"*. Liikenne Länsitien varressa on lisääntynyt
entisestään eikä tieturvallisuuden parantamiseksi ole tehty
tarvittavia toimenpiteitä. Uusia lähipalveluita ei ole syntynyt ja
"lähin kauppa on edelleen Prisma eikä koulukyyditys kulje".
Toinen kirjoittaja toteaa, että *"luultavasti olen muuttanut
lasten perässä muille maille koska kukaan kolmesta lapsestamme
ei asu täällä ja en ole syntyperäinen nurmolainen"*.

Yhdessätoista myönteisessä tulevaisuudenkuvassa esitetään,
kuinka alueen asutus on lisääntynyt, mutta sen ei koeta hävittävän
maaseutumaisuutta eikä kylän yhteisöllisyyttä vaan pikemminkin
päinvastoin. Aluetta kehitetään maltillisesti ja maaseutumaisuus
säilyy. *"Asutusta on alueelle tullut sopivassa määrin lisää,
ei enää lisää ihan naapuriin."* Esimerkiksi kaa-
voitettu Latikan alue on rakennettu, ja alueelle on muuttanut
uusia lapsiperheitä. Visioidaan, että kaikkiaan alueelle on tullut
40 taloutta lisää. *"On tilavat tontit ja ihmiset ovat elämän-
myönteisiä."* Kaiken kaikkiaan todetaan: *"Nurmon pohjoinen
alue kasvaa ja kehittyy, on vetovoimainen ja voi hyvin."*

Uudet asukkaat myös pitävät yllä kylä- ja kotiseutuhenkkeä.
Kuvataan, kuinka yhteenkuuluvuuden tunne on vahva ja kuinka
myös kyläseuran toimintaan on saatu mukaan uusia ihmisiä.
Lisäksi lapsiperheiden yhteiset tekemiset, kuten leikkikenttätoiminta
ja pyhäkoulu, ovat lisääntyneet. *"Lapset leikkivät ja kyläilevät
keskenään ja näin aikuisetkin ovat luontevasti tutustuneet
toisiinsa."* *"Haalilla järjestetään lasten urheilukisoja sekä
aikuisille leikkimielisiä kilpailuja."* Alueelle on myös tullut
uudenlaisia keskustelupiirejä ja nuorille on saatu turvallisia
kokoontumispaikkoja. *"Nuoret ovat fiksua ja meillä on hyvä
yhteisymmärrys"*, kirjoituksessa todetaan eri sukupolvien
välisestä yhteydestä. *"Kovasti ovat ystävällisesti ottaneet
huomioon tällaisen vanhan asukkaan. Apua saan, mikäli
tarvitsen. Hyvin menee meidän kylällä."*

Yhdeksässä vastauksessa kiinnitettiin huomiota siihen,
että alueen tiestö parantunut. Tie on levennetty, nopeusrajoitusta
on pudotettu ja alueella on kattavat kevyen liikenteen väylät.
Liikenneturvallisuus on lisääntynyt huomattavasti sekä Länsitielle
että Nurmonjoentielle saatujen pyöriteiden myötä. *"Silloin tie
yhdistää, kuten omassa lapsuudessani, eikä erota, kuten tällä
hetkellä"*, todetaan. Naapurista toiseen pääsee liikkumaan
kätevästi ja turvallisesti pyöriteitä pitkin. *"Vihdoinkin on
saatu kunnon tie kevyenliikenteenväylälineen. Me vanhatkin
voimme vielä kulkea polkupyörällä ja näin voimme pitää yllä
kuntoamme."* Tämän mainitaan olevan kaikkein keskeisin saavutus,
joka parantaa viihtyvyyttä kylässä. Myös joukkoliikenne on
virkistynyt. Tieliikenteen lisäksi yksi vastaaja mainitsi hyvät
tietoliikenneyhteydet, jotka *"sallivat myös tehokkaan etätyö-
kentelyn niin halutessa"*.

Parantuneet palvelut seuraavat uusien tulijoiden mukana.
Keskustaajaman (Itäinen ohikulkutie—ABC—Kesko) rakentamisen
myötä palvelut ovat merkittävästi lisääntyneet. Martinkalansillan
lähistöllä on pieni kauppa ja posti. Terveyspalvelut ovat ainakin
pysyneet Nurmon keskustassa tai jopa lisääntyneet ja parantuneet.
Lapsille on toimiva koulukuljetus koko ala-asteen ajan, mikäli
pyörätiet eivät ole toteutuneet. *"Alueella on maaseudun hoidettu
rauha, mutta myös palvelut"*, vastaaja tiivistää.

Kaksi vastaajaa nosti erikseen joen virkistyskäytön, joka on
"entistä vilkkaampaa kiitos tasaisen korkealla pysyvän vedenpinnan".
Pellot ja puutarhat sekä joenranta-alueet ovat hoidetut ja *"jokiveden
puhtaudesta huolehditaan eikä alueelle ole tullut lisää
suurnavettoja"*. Lisäksi jokialue on rauhoitettu vesimoottoriurheilusta
ja -käytöstä.

2.8 KESÄNURMOLAISTEN KOTISEUTU TIMO SUUTARI & SULEVI RIUKULEHTO

TILAISUUDEN KUVAUS

Yhdessä Nurmoo-seuran kanssa järjestettiin erityisesti nurmolaisille kesäasukkaille suunnattu keskustelutilaisuus, joka pidettiin Nurmon museon yläkerrassa Nurmoo-päivän yhteydessä 19.7.2012. Tilaisuudesta tiedotettiin Nurmo-päivän ilmoituksen osana Nurmoo-Seuran kotisivuilla sekä seuran Facebook-ryhmän kautta. Tietoa levitettiin myös Kouran entisten nuorten Facebook-sivuilla. Lisäksi tilaisuuteen kutsuttiin muutamia kesänurmolaisia henkilökohtaisesti puhelimitse ja sähköpostilla.

Nurmo ei ole ollut perinteinen mökkikunta. Tyypillisesti kesäasukkaalla on henkilökohtainen side Nurmoon. Kesäasukkaat ovat joko syntyneet Nurmossa tai heillä on siellä lähisukulaisia. Kesäasukastilaisuudessa paikalla oli viisi henkilöä, kaksi naista ja kolme miestä. Osallistujat olivat iältään 32–70 -vuotiaita. He viettivät eripituisia jaksoja vuodesta Nurmossa joko vapaa-ajan tai työn merkeissä.

KESÄNURMOLAISTEN KOTISEUDUN ERI ULOTTUVUUDET

Tilaisuus aloitettiin Nurmonjokivarren ylilennosta kootulla kuvasarjalla. Keskustelu lähti liikkeelle Nurmonjoen merkityksestä vapaa-ajan viettämisessä ja asutuksen leviämässä. Aivan aluksi keskustelijat toivat esiin lapsuudenaikaiset uimapaikat Ruuhikoskella sekä Kouran luomassa lähellä Nummelanlampen. Uimapaikkoja ja uintiretkiä muisteltiin, mutta samalla todettiin, että vuosikymmenten takaisia uimapaikkoja ei enää käytetä ja että Nurmoon on syntynyt tilalle uusia, varsin suosituksi tulleita uimapaikkoja, kuten Veneskosken louhoksen uimaranta ja Tanelinlampi.

Kesäisistä uintimuistoista edettiin kotiseudun muihin ulottuvuuksiin, joihin osallistujia johdattiin lyhyellä kotiseutukäsityksen alustuksella. Seuraavaksi pohdittiin, mistä asioista vastaajien henkilökohtainen kotiseutu koostuu, ja miten he mieltävät Nurmon kotiseutunaan viettänytään jopa vuosikymmeniä muilla paikkakunnilla. Vastauksissa korostui kotiseudun kerroksellisuus: usealle eri aluetasolle ja moniin kulttuurisiin tekijöihin samastutaan samanaikaisesti. Samastumista koetaan kotikylään, kotimaakuntaan ja nykyiseen asuinpaikkaan. Nurmon lisäksi kotiseudun aluemääreiksi mainittiin Ylijoen suunta ja Kouran–Ämmälänkylän suunta. Koura mainittiin erityisesti kesänviettopaikkana.

Kotiseututunteen kannalta keskeisiä tekijöitä ovat erityisesti eteläpohjalainen murre ja tieto omista eteläpohjalaisista juurista. *”Se laajempi kotiseutukäsitys, niin ainakin mulle on tämä murrealue, mikä on tämän Härmän–Lapuan tämän seudun murrealue, niin kyllä siinä on hyvin vahvasti juuret on. — Kun on tuolla yli 30 vuotta etelässä elänyt, niin kylähän se sitten tämä eteläpohjalaisuus on semmoinen — se on se laajempi viitekehys, joka aina kulkee mukana. Puheesta*

lähtien, että vaikka kuinka yrittää, niin aina se jostain pulpahtaa esiin.”

Kotiseututunne voi liittyä myös paikkoihin, joissa henkilö ei itse ole asunut, mutta jotka ovat merkityksellisiä yksilölle. Esimerkiksi sukututkimuksen ja omien juurien löytämisen kautta voi kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta tällaisiin paikkoihin. *”Isä aikoinaan tutki niitä hommia ja löysi nämä juuret [1500-luvulta Lapuan Tiistenjoella] sinne. Justiin eilen siellä ajelin, niin kyllä siinä jotain vähän läikähtää. — Että jokin kinnäköinen merkitys, kun sen tietää.”* Esimerkiksi muutto opiskelujen tai työn perässä pois kotipaikkakunnalta aktivoi kotiseudun kaipausta. *”Siitähän tämä alko [kotiseututunteesta] — Se sattui oikeastaan siihen, kun itse oli juuri siirtynyt työelämään, niin tuli kaipuu kotiseutuun.”*

NURMOLAISUUDEN OLEMUS KESÄNURMOLAISTEN SILMIN

Pohdittaessa Nurmoa kotiseutuna ensimmäisenä keskusteluun nousi, että kaikki ihmiset mieltävät Nurmon omalla tavallaan. Maantieteellisenä alueena Nurmon kunta on ollut jokea mukaileva ja pitkänomainen, ehkä siksi *”Nurmonkin sisällä on erinäköistä nurmolaisuutta”*.

Kouralaisuus erotettiin muusta nurmolaisuudesta erityisen selvästi. *”Kouralaisuus on aika vahva tunnetila, kouralaisen keskuudessa ja näin. — Totta kai se on ollu samaa kuntaa Nurmon kanssa. Kyllä mä olen aistivinani kouralaisista sen oman kouralaisuuden. — Kyllä ne kouralaiset on ensisijaisesti vahvasti kouralaisia”*. Kouran ja kouralaisuuden oma-leimaisuuden nähtiin johtuvan alueen teollisesta perinteestä ja siitä, että aluetta ei ole leimannut samalla tavalla maanviljelys ja isot kantatilat kuin Nurmonjoen alajuoksua. Saha ja rautatie ovat luoneet Kouran. *”Siinähan se koko Koura on oikeastaan syntynyt rautatien varteen syntyneen sahan ympärille, joka on 1900-luvun alussa sieltä lähtenyt. Sitten siellä koko kylä kävi töissä, ja miehet kävi kesäansiossa. Sitten siihen syntyi niitä mökkejä, ja asemanvarteen syntyi Lakkisussunmäki. Siinä on jotain kouralaisuuden kovaa ydintä, mitä on olla kouralainen.”* Kouraa pidettiin varsin omaehtoisena alueena, jopa siinä määrin, että *”siinä on vähän ristiriitaakin ollut, selvästi Nurmon keskustan ja täällä kirkolla vaikuttavien vahvojen persoonien ja kouralaisen kanssa”*.

Nurmolaisuus jäsenyi käydyssä keskustelussa ikään kuin kahteen erilliseen tai jopa kolmeen toisistaan kulttuurisesti ja sosiaalisesti eroavaan nurmolaisuuteen: Nurmon kirkonkylän alueeseen, Kouraan sekä vielä erikseen Ylijoen ja Ämmälänkylän alueeseen. *”Mutta menisin Kourasta Ylijoelle, niin mulle on sellainen käsitys syntynyt, että tää keskusta oli vaurainta seutua, täällä oli, mentiin Kouraan, mutta kun mennään siitä vielä Ylijoelle päin, niin siellä oli, en mä nyt sanoisi vähemmän vaurasta, mutta karumpaa seutua. Siellähän on valtaavan kivistä maastoa. — Voisi varmaan puhua kolmenlaisesta nurmolaisuudesta kyllä.”*

Myös nuoret tunnistavat Nurmon sisäisen erilaisuuden: vasta yläaste toi eri kylien ikäluokat yhteen. *”15 vuotta sitten, kun olin yläasteella ja sieltä Kourasta peräkylyltä tulivat tän-*

ne keskustaan yläasteelle ja lukioon, niin kyllä siinä selkeesti oli kaksi eri Nurmoa. – – Kyllä se mun mielestä edelleen näkyy. – – mutta toisaalta myös se, että mulla itellä kirkonkyläläisenä on se tunne, että se on jotenkin, että siellä on jotenkin oma kyläyhteisönsä. Ja sieltä tuli ne, näin nuoren näkökulmasta, sieltä tuli ne omat jengit. – – siellä Kourassa, siellä on oma urheiluseuransakin Kouran Louhi.”

Vaikka ei ole olemassa yhtä yhteistä ja jaettua nurmolaisuutta, nurmolaisista on olemassa alueen ulkopuolisilla vahvoja mielikuvia ja käsityksiä, joita voi pitää jopa stereotyyppisinä. Näitä ovat esimerkiksi Nurmoon liitettävät paini ja pesäpallo, körttiläisyys sekä eteläpohjalainen kansanluonne. Keskustelijoiden Nurmo on moni-ilmeisempi. *”Kun otetaan Nurmo laajemmin, niin silloinhan se enemmän leimautuu tähän keskustajaman hommaan.”* Vaasassa oli paljon nurmolaisia, ja heitä pidetään arvossa. *”Puolet Vaasan poliiseista oli nurmolaisia, loput oli Ylistarosta.”* Erityisenä nurmolaisena ominaisuutena pidetään reiluutta. *”Muualla päin se nurmolaisuus on positiivinen asia. Ne on niinkun reilumpaa porukkaa, kun pohjalaiset keskimäärin.”*

Nurmolaisuutta on rakennettu muista pohjalaisista erotuvana me–muut -asetelmana. Erityisesti naapurikunnat Lapua, Ylistaro ja Seinäjoki sekä niiden asukkaat kuvataan toisenlaisina, mikä on aiheuttanut alueiden välillä ”kissanhännänvetoa”. Keskustelijat muistelivat jopa eri naapurikunnista kotoisin olevien keskinäisiä kylätappeluja, jotka vieläkin kirjoittivat huumorin sävyttämiä kommentteja: *”Lapualaaset on vähän sellaista kränkkää. Ne on vähän sellaista. Niille pitää antaa turpaan.”* Yhden keskustelijan mieleen on painunut koulukasvion keräämiseen liittynyt kokemus: Vaasalainen opettaja ei tiennyt, missä on Nurmonjoki. Opettajan oikaisu johti jälki-istuntoon.

”Oikean” nurmolaisuuden määrittely-yritys kuvaa hyvin sitä, kuinka kuntien väliset rajat ovat huokoisia. *”Entinen Nurmon kunta, ne jotka muuttaa tuonne Hyllykalliolle, niin eihän ne oikeestaan, ne on jo niin pitkälti jo Seinäjoessa kiinni. Siinä ei sellaista identiteettirajaa ole. Aikoinaan velipoika kun asui Nurmon puolella Hyllykalliolla, niin sillä oli kaksi kilometriä Seinäjoen torille. Sanoin, että et sä mikään nurmolainen oo, sä oot seinäjokinen. Se on niin keinotekoinen tuo rajapinta.”* Nurmolaisuuden ja seinäjokelaisuuden välillä on ikään kuin olemassa identiteettiraja, mutta se ei ole kiinnittynyt kunnanrajaan. Kahden erilaisen nurmolaisuuden asetelma tulee lisäksi ilmi muistossa, jonka mukaan Kourassa on aikoinaan esiintynyt ajatuksia Seinäjokeen liittymisestä. *”Mun eno aikoinaan, joka on Ämmälänkylästä, kun tehtiin ensimmäinen kuntaliitos, kun Ämmälänkylä liitettiin Seinäjokeen, niin hän sanoi, että ’olis kysytty kouralaisiltakin, kyllä mekin olis liittytty’. Siinä on jotain viestiä. Se oli tietysti hänen mielipiteensä, mutta ei pelkästään hänen.”*

Keskustelijat huomasivat jopa itsekin vahvistavansa nurmolaisista muodostunutta mielikuvaa joko tietoisesti tai tiedostamattaan. *”Kyllähän nämä on tyypillisiä, kyllähän mäkin oon huomannut viime aikoina, kun mä olen jossain tuolla, niin mä sanon, että mä olen Nurmoosta ja kahdella oolla vähintään.”* Nurmolaisuus on eräänlainen imago- ja identiteettiresurssi,

jonka koetaan olevan hyödyksi. *”Tästä nurmolaisuudesta on ollut mulle hyötyä tosi paljon [elokuvantekemisessä]. Nurmo kahella oolla, se on niinkun synonyymi mun elokuville, toistaseksi. – – Ja toisaalta niin kumminkin esimerkiksi tuolla Helsingissäkin niin Etelä-Pohjanmaalta on todella paljon ihmisiä siellä, ja niillä on tää käsitys Nurmosta, että nurmolaiset on reiluja pohjalaisia. Niin kyllä siitä on ollut tosi paljon hyötyä. Siinä on niinkun sellainen ekstraluotto tavallaan.”*

Nurmolaisen kulttuuriperintö koetaan niin vahvaksi, että se heijastuu ihmisestä, muuttipa hän sitten mihin tahansa. *”Mulla on sellainen käsitys, että nurmolaisuuteen ja yleensä eteläpohjalaisuuteen liittyy vahva itsetunto. Ja jos nyt sitten nurmolaisittain siinä on sellainen vivahde, että se on niin vahva, ettei tarvitse edes trossata.”*

NURMOLAISUUTTA MUOKANNEET TAPAHTUMAT JA HENKILÖT

Ensimmäisenä nurmolaisuutta muokanneena tapahtumana keskustelijat nostivat esiin talvisodan Äyräpään taistelun, jossa Nurmon eskadroona koki raskaat miestappiot. Todettiin, että tapahtumaa muistetaan Nurmosta ja tieto siitä on siirtynyt nuoremmillekin sukupolville. *”Veteraanit tavallaan vanheni siinä samaan aikaan, kun me kasvettiin. Me tiedettiin se, ja se muistomerkkikin tuli 90-luvun puolivälissä. Ja sitten on aina sitä 5.3. muistettu täällä, ja on tilaisuuksia kirkossa. Mun sukupolvi [1980-luvulta] sen vielä tietää. En tiedä, kuinka nykyään kouluissa.”*

Toisena nostettiin esiin nurmolaiset urheilusaavutukset ja kuuluisat urheilijat, erityisesti painin ja pesäpallon saroilla. Samalla todettiin, että tunnetuista urheilijoista on tullut nur-

Kuva 67. Armas Luukko (1908–1993). Kuva Luukko 2008, 430.

Kuva 68. "Etelä-Pohjanmaalta". Vihtori Ylisen maalaama opetustaulu vuodelta 1915.

molaisia kulttuurivaikuttajia ja yhteiskunnalliseen toimintaan aktiivisesti osallistuvia. Heistä esimerkkinä mainitaan Kustaa Rasku, *"Suomen paras lukkari, vasuri"*, joka sittemmin toimi opettajana Nurmossa. Kustaa Raskun kohdalla tuli esiin perinteinen opettajien rooli kotiseututietoisuuden vahvistajana, kun eräs keskustelija totesi, että *"ainakin meidän luokka on saanut sieltä sen nurmolaisen kasvatuksen"*. Myös Tauno Jaskari mainitaan.

Valtakunnan vaikuttajiksi keskustelijat luettelevat monia hengenviljelijöitä akateemisesta maailmasta, mutta kirkonmiehiä ei mainita. *"Ostin professori Armas Luukon kirjan täältä museolta pari viikkoa sitten. Eikö hän ole ollut aikamoinen vaikuttaja? Hän toki teki työtään muualla."* *"Professoreita löytyy aika monta, Viitamäki psykologian professori ja mitä nuo Läntisenkin pojat on sieltä, mutta niiden päävaikutus on Nurmon ulkopuolella."* *"Kouran päästä on Heikki Siltala, opettaja, ja poikansa Juha Siltala. Heikki oli aika keskeinen henkilö ympäristössään."*

Kansanmiehistä mieleen tulevat viitalankyläisen Kangas-Keisalan paukahrukset, jotka elävät sanontoina. Esimerkiksi näin: *"minä sitten manaan, mitä meillä manataan"*, kun renki oli kironnut.

KOTISEUDUN KUVAT

Tilaisuuteen osallistuneita pyydettiin pohtimaan, mistä he ottaisivat valokuvan ja mitä kuva esittäisi, jos heidän tulisi kuvata kotiseutuaan yhdellä ainoalla valokuvalla. Kaikki ottaisivat maisemakuvan. Lakeusmaisema on vahvin ehdokas kotiseudun kuvaksi. Tosin maisemakuva ei olisi leimallisesti Nurmossa, vaan esimerkiksi Seinäjoelta *"Murren lakialta"* tulvien aikaan tai Härmänmaasta. *"Minä ottaisin Seinäjoen paisunnilta, ja siinä pitäisi olla paljon latoja. Murren lakialta. Mulla on sellainen kuva, mä on saanu sen lahjaksi, se on Härmästä, Benjam Pöntisen ottama, siinä oli vielä jonkin verran latoja."*

"Se on yksi sellainen, johon peilautuu tämä laajempi konteksti." Paisuntoja lähdettiin katsomaan aina keväisin.

Toisena kuvauskohteena mainitaan Ruuhikosken alue ja vaihteleva jokimaisema. *"Se on niin paljon muuttunut, no ei se nyt paljon oo muuttunut, golfkenttä on rakennettu, mutta siellä on ne upeat rantatyöräät ja se koski ja ne polut. Se on vaikee, se pitäisi ottaa jonkinlaisena panoraamana, mutta siellä on hyvin vaihtelevaa se maasto sillä kohtaa."*

Keskustelutilaisuuden ensimmäisenä kuvana näytetty Vihtori Ylisen tekemä kansakoulun opetustaulu vuodelta 1915 on yhden keskustelijan kotiseudun kuva. *"Mä olen aina itte sitä ihmetellyt positiivisessa mielessä, että se kuva, mikä oli ekana, se Nurmon kirkko ja lakeus, niin sen kuvan nimi on Etelä-Pohjanmaa, ja kuitenkin ne lakeudet on tuolla Alajoella ja Härmänmaassa, ne oikeat lakeudet. Kuitenkin Nurmo edustaa eteläpohjalaista lakeutta. Samantyyppistä kuvaa haen. Henkilökohtaisesti kotiseudun kuva on eteläpohjalainen lakeus, jota ei varsinaisesti tässä ole."* Jos yksi nimenomainen paikka pitäisi valita, keskustelijan kotiseudun kuva olisi Alajoen Laivapäänmutka Ilmajoella.

Tilaisuus jatkui kuvavirikeosiolla, jossa osallistujille esitettiin kuvia Nurmolle tyypillisistä luonnonympäristöistä, kokoelma Nurmooon ja nurmolaisuuteen yleisesti liitettävistä asioista, sekä kuvia Nurmon keskeisistä rakennetun ympäristön kohteista. Jo luonnonympäristön kohdalla ehdotettiin pohjalais-taloa lisättäväksi kuviin. *"Yhden mä tuohon lisäisin, ja se olisi tällainen komia kaksfooninkinen pohjalainen tuparati joen-työrällä, jota Nurmostonkin vielä muutama löytyy."* Luonnonympäristön kohteet eivät juuri herätä keskustelua. Yksi osallistuja kommentoi tehneensä Paukanevalla aikoinaan heinätöitä. Myöhemmin keskustelun kuluessa luonnonkuviin lisättäväksi ehdotetaan kivikkoista Ylijokea, jotta sekin tulisi edustetuksi. *"Se on todella niin paljon erilaista, kun tää muu Nurmo. Siellä kun lyö rautakangenkin maahan, ei siellä taho reikää saada, ja kiveä on isompaa ja pienempää. Mistä lie sinne ilmestynyt."*

Nurmoon liitettävistä asioista ja henkilöistä ensimmäisenä tunnustetaan painija Kustaa Pihlajamäki. Heti tämän jälkeen huomio kiinnittyy perinneruokakuvaan. *"Nurmoosta kotoosin ja ropsua evähänä."* Kuulemme, että muualle muuttaneet ovat vieneet mukanaan pannukakun teon: *"Nytkin taisi tulla kropsua mukaan"*. Lisäksi mainitaan salla, perunakropsu ja kaljavelli, jota syödään Nurmossa käydessä ja johon tarvitaan ehdottomasti Perämäen kotijuustoa.

Paikallisen ruokakulttuurin vaaliminen ja kotiseututunne eivät kuitenkaan yllä Atriaa saakka. *"Enemmän Itikkaan kylä liittyisi kuin Atriaan. Itikka se oli, Itikan mäkikin oli, taitaa olla vieläkin."* Vanha mainoslausekin muistetaan: *"Syö Itikaan makkaraa, pysyt kunnossa."* *"Mitä ite makkaraan tulee, otan jotain muuta makkaraa. Varsinais-Suomessa on erittäin hyviä pieniä teurastamoita, tai siis tällaisia makkaratehtaita. Siellä tulee hyviä makkaroita. Tää on liian tehdas."* Henkisen ympäristön kuvakentässä Atrian todetaan olevan *"aika tomonen vieras jollain tavalla"*. Se ollaan valmiita pudottamaan ensimmäisenä pois kotiseudun kuvista. *"Vaikka se Nurmossa on, mutta eteläpohjalainen se ehdottomasti on, mutta ei oikein nurmolainen."*

Vastaajien mukaan virikkeeseen on koottu edustava otos nurmolaisuuteen liitettäviä asioita. *"Kyllä ne on kaikki, pääsiäisvalakiatkin vielä ja Eslan kelkat"*. Turussa tosin ei kelkkaa tarvitse. Pääsiäiskokkoja oli keskustelijoiden mielestä ennen kymmenittäin, mutta että nyt niitä ei enää kaikki kyläseuratkaan polta. Tosin Yljoella vapaa-ajan asunnon omistava pariskunta kertoi olevansa paikalla myös pääsiäisen aikaan, kun koulun kentällä poltetaan kokkoa.

Ruuhikosken golfkenttä virittää keskustelua Ruuhikosken alueesta ja muuttuneesta jokivarresta. Vaikka maisema on muuttunut viime vuosikymmenten aikana ja vaikka vesimäärä on joessa vähentynyt, keskustelijat tunnistavat kuitenkin tuttuja paikkoja maastossa. *"Kun on se ravintola, niin siellä tulee se silta vastaan. Oikealla puolella on se paikka, missä uitiin, siellä on tällainen pyörre. Siellä aina katsottiin, että pääseekö ne isot pojat sinne pyörteen pohjalle. Siellä on sellainen, kirnuksi sanottiin."* Erityisesti muistellaan alueella järjestettyjä juhannusjuhlaa ja *"kunnan kauneinta paikkaa"*. *"Siellä oli juhannuksena aina juhannusjuhlat. Siellä oli pieni tanssilava ja siellä vietettiin juhannusjuhlia. Oli kokot ja lapset sai punaista limunaattia ja possuja. Ei se niin hirvittävästi oo, no onhan se tietysti, mutta kyllä ne muistaa ne paikat."*

Ruuhikosken palataan myöhemmin toistuvasti uudestaan. Keskustelijat haluaisivat tietää enemmänkin paikan menneisyydestä. Mistä nimi on tullut ja millainen Ruuhikoski on mahtanutkaan olla, ennen kuin sitä alettiin rakentaa? *"Mikä se on ollut silloin, kun se on ollu rakentamaton? Mä oon ollu vaan rakennetun Ruuhikosken aikaan. – Siinä oli silta yli siitä ruuhien päältä. Siitä se on nimensä saanut."* Paikan aiemmasta erityisyydestä on kuullut myös nuorempi polvi. *"Tanssilava oli toisella puolella jokea – Sanottiin myös sitä, että rippikuvat käytiin ottamassa siellä reiän 18 jossain yläpuolella, jossa on korkeampi kohta. Kunnan kaunein paikka."*

Joen yläjuoksulla keskustelijoiden muistot yltävät lähelle Kalajärveä. *"Kuuluuks tää Jylhäntie [mukaan], kun mennään ja lähetään Paston suuntaan ja sinne? Siellä tulee Jylhäntie. Siellä tulee pari upeeta kohtaa. – Mä kävin vanhimman po-*

Kuva 69. Näkymä Ruuhikosken sillalta. Kuva Pasi Komulainen.

jan kanssa siellä pyöräilemässä, ja on todella paljon nyt vettä, ja se koski kuohuu, ja siinä on vanha tämmönen pärehöylä ollut siinä kosken partaalla, jossa mäkin oon ollut pikkupoihana, kun on höylätty siellä. – Nää on semmosia upeita paikkoja, mitä tuolla latvoilla näkee.”

Vielä erikseen kuvavirikkeistä nostettiin esiin Nurmon Jymy ja sen nimenmuutos. *”Yhtä asiaa mä moitin, kun tuon Jymyn nimi on pilattu, se ei oo mikään Jymy Seinäjoki, se on Nurmon Jymy. Muuttakaa heti!”* Nimenmuutos ärsyttää ”vanhaa pesäpalloilijaa”, vaikka itse ei ole kertomansa mukaan koskaan Jymyssä pelannut.

Rakennettua ympäristöä kuvaavista kohteista todetaan Kivisaaren alueen liikekeskuksen ja risteysjärjestelyjä esittävän kuvan olevan vaikea paikallistaa. Samannäköistä voisi olla monessakin paikassa. Kuitenkin Kivisaaren alue ja Prisman liikekeskus ovat kirkonmäen ohella paikkoja, joissa Nurmossa oltaessa käydään ja tavataan tuttuja ja sukulaisia. Prismaa jopa kutsutaan ”lähikaupaksi”, kun kyliltä ovat kaupat hävinneet. Ylijoen suunnalta on vähän pitkä Prismaan asti, lyhyempi Peräseinäjoelle, todetaan.

KOTISEUTUSIDOKSEN SYNTYMINEN JA KOTISEUDUN MUUTTUMINEN

Vastaajien siteitä Nurmoon pitää yllä sukuyhteys ja oma ”paikka”, jota vuosien varrella on rakennettu mieleiseksi. Eräs vastaaja kuvaakin, että se *”Nurmo on tuolla sisällä”* ja että *”Sitä nyt sitten jäi, kun siellä sattui olemaan sellainen paikka. Ja kun sitä rupeaa sitten möyrimään sitä paikkaa ja olemaan, ja*

se tulee yhä rakkaammaksi ja mielenkiintoisemmaksi, ja kai se on niin, että kun kaupungista lähtee ja haluaa pois monetkin, jos löytää paikan, niin se tulee automaattisesti, pikku hiljaa eri asioiden kautta omaksi ja kiinnittää ihmisen sinne. Jos asukkaat ja kanssaihmiset ottaa siellä mukavasti vastaan, niin mikäs siinä.” Naapuriapu on Nurmossa hyvä; korvausta ei saa edes tarjota.

Arvellaan, että Hyllykalliolla uudet asukkaat tuskin kiinnittyvät juuri Nurmoon. Tarvitaan joku erityinen kiinnekohta. Muualle Nurmoon muuttavien kohdalla tilanne on toinen.

Vastaajat tunnistavat lukuisia asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet heille tärkeitä kotiseudun piirteitä. Ensimmäisenä keskusteluun nousi sekä tiennimistö että jo edellä todettu urheiluseura Nurmon Jymyn nimen muuttuminen. *”Miksi Alapääntie muutettiin Nurmonjoentiekseksi? Sehän on kylä tuolla meillä”*, lisäksi todetaan.

Toisena aiheena otetaan esiin lähikauppojen katoaminen. Muistellaan, kuinka *”meilläkin oli pieni lähikauppa muutama sadan metrin päässä”*. Kauppoja saattoi olla kolmekin lähikkäin, kun asukkaitakin oli enemmän, ja he käyttivät lähipalvelujaan. *”Siinä [Kourassa] oli osuuskauppa, ja sitten oli Hautalan kauppa ja yhdessä välissä oli vielä asemanmäellä. Kato, väkilukukin oli 2,5-kertainen, ja autoja oli vissiin muutama.”* Kaupat ovat myös osa maisemaa. Pysäyttävänä esimerkkinä mainitaan Veneskosken kaupan nopea hävittäminen. *”Kauan kesti, kaksi–kolme vuotta kaipasi sitä silmissään, sitä kuvaa, kun tuli Veneskoskelle, niin se kauppa pitää olla siinä melkein puolessavälin tietä.”*

Kuva 70. Veneskosken kauppa. Kuva Jouko Ojamäki.

Kauppakeskustelu herättää yhdessä paikallaolijassa lapsuudenmuiston, johon liittyy myös makuelämys: *"Siitä Yljoen koulun ohi kun mentiin Pastoon päin, siellä oli kauppa, Paston risteyksessä, siellä oli yksi ja vähän ennen sitä oli yksi, mistä isoäiti tapas hakee mulle Koskenlaskija-juustoa, jos ei sitä ollut. Pojan piti saada sitä."*

Myönteisenä muutoksena nähdään uuden asutuksen tulo kyliin, erityisesti Kouraan. Tämän on erityisesti Seinäjoen kaupungin ansiota. *"Positiivista, mitä mä nyt koen, on Kouran kannalta, että siellä on kehitystä ensimmäisen kerran. Seinäjoen kaupunki osti yhden tilan ja kaavoittaa sitä. Se on positiivista kehitystä. Ja olen tulkitsevinani vähän laajempaakin sellaista näkemystä, että Seinäjoki on monien kuntaliitosten kautta lähtenyt siihen, että se kehittää näitä kyliään, joita sillä on pikkuista vaille monta. Ja tiivistää sitä hommaa. – – Tämän haluan mainita positiivisena kokemuksena."* Kaavoituksella kaupunki haluaa hillitä *"villiä haja-asutusta"*. Kuitenkin epäilyttää, ovatko uudet tontit houkuttelevia ja riittääkö tuloja kyliin. *"Kouraakin kaavoitetaan aika mittavasti lisää asuinpaikkoja. Ollaan vain arveltu, että mahtaako ne käydä kaupaksi. Yleensä se asumistarve on ollut, että on saatu halpa tai ilmainen tontti sukulaisilta, mutta sitten kun alkaa tulla tonttimaksut, liittymismaksut, viemäröintimaksut ja kaikki – – niin mä vähän veikkaan, että myyntiaika on vähän pitkähkö. Kouraan muuttaa ne, joilla on jotain sielunvammaa kouralaisuutta entuudestaan. – – Tuontia ei täällä pysy."*

Ruuhikosken golfkenttä nousi vieläkin esiin esimerkkinä kotiseudun muutoksesta, johon oli aikanaan reagoitu vahvasti, koska kyseessä nähtiin olevan *"pienen piirin"* harrastus ja se, että alueen kaunein paikka menetetään sekä alue muuttuu suljetuksi vain tietyille harrastajaryhmälle. *"Se rupee jo nyt laantumaa, mutta se oli silloin kun mä olin neljännellä luokalla koulussa, silloin se on tullut. Se oli vähän, sitä pidettiin vähän sellaisena herrojen konhotuksena. Ja sitten kun siinä oli vielä tämä toinen juttu, että koko kylän kaunein paikka menetettiin siinä. Ja silleen jopa vähän, että tietyille harrastajapiirille, että voiko sinne mennä. Mutta nythän se on, 2000-luvulla siellä voi jo vapaammin kulkeakin."*

Jokiluonnon osalta veden säännöstely ja veden vähäisyys jokiuomassa tuodaan keskustelun kuluessa esille monta kertaa esiin suurena muutoksena. *"Tuo joen, siitä kalat hävisivät, kyllä se pilattiin se joki. Sitä on rakennettu ja muutettu niin."* *"Mä kaipaankin kyllä sitä [jokiluontoa]. Kun tää vesi varastettiin altaisiin. Jokiuoman surkastumista, sen vanhan jokiuoman surkastumista lähtien sieltä jostakin Ala-Holman kohdasta alaspäin, siitä Viitalankylän kautta. Se on kyllä tavallaan sääli, kun muistaa sen, miten sellainen vuolas kapea kohta kasvaa pajupuskaa. Juoksutus, virtaama ei kerta kaikkiaan riitä."*

Asetelma käännetään toisinpäin ja tiedustellaan, mikä ei saisi kadota kotiseudusta. Keskustelu siirtyy pienen tauon jälkeen viljelymaisemaan. *"Yks semmonen, joka tulee väistämättä mieleen on, kun muistaa niitä 50 vuotta vanhoja näkymiä. Kun ne on kasvanu täyteen, avoimuus on häipynyt, kaikki on yhtä puskaa. Se on semmoinen kehitys, että toivoisi, että sitä ei enää menisi eteenpäin. Mitkä siinä sitten keinot on,*

se on ihan luonnollista, kun ei ole lampaita ei ole lehmiiä jne. niin kyllä se toivottomalta vaikuttaa. Mutta jotenkin rupiaa aharistamahan!" Maisema muuttuu yllättävän nopeasti. Kerrotaan, kuinka vanhasta lammashaasta ei saakaan enää saunavihtaa vaan se kasvaa jo tukkipuuta.

Toisena kokonaisuutena esiin otetaan vanhat rakennukset. *"Tuossa kun tehtiin tuota yleiskaavaa, niin siellähän kirjattiin näitä vanhoja rakennuksia, mä koen sen positiivisena. Vaikka siitä meillekin on tulossa niin sanottu riesa, toki me itekin on pidetty sitä vanhaa, toistasataa vuotta vanhaa miljöötä ja pihapiiriä ja rakennuksia. – – se on positiivista, jos pystyttäis säilyttämään näitä rakennuksia, se ei oo yksinkertaista kun osa on jo aika... jotka niinkun leimaa sitä seutua, on seudulle tyypillistä. Ei oo mitään rakennustaiteellisia monumentteja, ne on tarpeeseen tehtyjä."*

Kysymys kotiseututyöstä ei herätä juurikaan keskustelua. Vastaajat eivät miellä itseään mitenkään erityisen kotiseutuhenkiseksi, vaan esimerkiksi vanhojen rakennusten vaaliminen on heidän mukaansa *"omista mieliteoista lähtöisin, ei siinä niin suurta uljautta välttämättä ole, on haluttu vain pitää paikat kunnossa."* Samalla kuitenkin mielessä on se, miten tulevaisuudessa nuoret rakentavat siteensä Nurmoon ja syntykö heille vastaavanlainen side paikkaan.

KESÄNURMOLAISTEN MIELIPAIKAT JA KOTISEUDUN TULEVAISUUSKUVAT

Kesänurmolaisten mielipaikat liittyivät sekä lapsuuden kotiseutuun että nykyiseen asuinpaikkaan. Nurmassa mielipaikkoja ovat esimerkiksi oma kesäpaikka ja mahdollisuus tutustua pyöräillen seutuihin, joissa lapsena ja nuorena on leikitty, kuten esimerkiksi Ruuhikosken alueeseen. Mielipaikka voi liittyä myös työntekoon, kuten vastaajan kuvaama sukulaisten suosta raivaama peltoaukea Ämmälänkylässä, joka kuuluu lapsuuden ja nuoruuden peltotyömuistoihin. Muut mielipaikat liittyvät niin Vaasan merelliseen kaupunkiympäristöön hiekkarantoihin ja venesatamaineen, eteläpohjalaiseen lakeusmaisemaan *"Murron lakialla"* tai Ilmajoen Alajoen *"Laivanpäänmukkas"*. Lisäksi mainittiin mielipaikkana Nurmon kirkonmäki ja satoja vuosia vanha teiden risteyskohta, johon jokaisella nurmolaisella on jokin suhde.

Kaikki kolme tehtävään vastannutta kirjoittivat myönteisen virikkeen ohjaaman tulevaisuuskuvan. Näissä tulevaisuuskuissa esimerkiksi Yljoelle ja Kouraan on muuttanut uutta väkeä, sekä kesäasukkaita että vakituksia asukkaita, mikä piristää kylien elämää ja lisää viihtyisyyttä. Kouran kohdalla kuvattiin, kuinka alueen kehitys on kääntynyt myönteiseen suuntaan. Alueelle rakennetaan uusia taloja ja lasten määrä kasvaa, koulu säilyy ja kylään saadaan aikaan osin yhteisvoimin palvelukeskus, jossa on kauppa ja muitakin toimintoja. Nurmolaisuus on säilynyt, vaikka Nurmonjoen rannat on kaavoitettu omakotialueeksi ja maisema muuttunut.

2.9 KOLIININ ALUEEN ASUKKAIDEN KOTISEUTUKÄSITYKSIÄ TIMO SUUTARI, SULEVI RIUKULEHTO & JUSSI VÄLIMÄKI

Koliinin alue sijaitsee Nurmon entisen kuntakeskuksen läheisyydessä, ja siihen lasketaan kuuluvaksi myös Solanon asuinalue. Alueella on lähes 700 asukasta. Koliinissa toimii kyläseura, jonka käytössä on alun perin omakotitaloksi rakennettu kylätoiminnan keskus, Koliinitalo. Kylätalon läheisyydessä on urheilukenttä, minkä lisäksi kyläläisten yhteisin ponnistuksin alueelle on rakennettu valaistu pururata.¹³

Keskustelutilaisuus pidettiin Koliinitalossa 30.8.2012. Tilaisuudesta oli ilmoitettu Koliinitalon ilmoitustaululla, ja seuran puheenjohtaja oli lisäksi tiedottanut suoraan yhdistyksen aktiiveille. Tilaisuuteen osallistui kuusi henkilöä, viisi naista ja yksi mies. Osallistujat olivat iältään 4–65-vuotiaita.

NURMONJOEN MERKITYS ALUEEN ASUKKAILLE

Tilaisuus aloitettiin näyttämällä kuvasarja Nurmonjoen yläjuoksulta alajuoksulle, Ylijoelta Hipin altaalle. Lintuperspektiivistä kuvattu Nurmo näyttää koliinilaisista vieraalta: tutut kiintopisteet eivät helposti hahmotu. Keskustelu käynnistyy varsin verkkaisesti. *"Kyllä näkyy niin muka metsää paljon, vaikka sitten kun ajattelee tuota aluetta, niin se on taloja täynnä"*, kommentoidaan Kivisaaren alueen yläpuolelta Hyllykallion ja Tanelinrannan suuntaan otettua kuvaa.

¹³ Seinäjoen kylät 2010, 12–13.

Ilmakuvat seurailevat jokea, mutta joki ei välttämättä ole alueen nykyisille asukkaille kovin läheinen. *"Jännä, että se [joki] niin kuin näkyy tossa, vaikka mä en ikinä ajattele että se on tossa – se on huomaamaton"*. Toinen osallistuja, Lapualla töissä käyvä, kertoo puolestaan, kuinka joki näkyy aina työmatkoilla joenvarrtta pitkin ajellessa.

Joen ympäristön todetaan olevan maaseutuvaltainen, ja sen toivotaan myös säilyvän sellaisena. *"Tässä kun tuonne Alapäähän mennään, niin siellä on tosi ihania ne, ja se on aika korkeeta, kun on niitä patoja tehty, niin se on tosi näyttävän näköistä – ja tosiaan rakennetaan. No, kaikkea pitää tietysti kunnioittaa niin maatalouspuolta kun muutakin, mutta kyllä siinä varmaan on jokilaakson, että ei liian tiheesti panna taloa pystyyn, kun sitä ruvetaan rakentamaan ja tehdään asuntoalueita, että jää sitä tilaa siihen."*

Joki ei kulje Koliinin alueen lähellä, minkä vuoksi paikallaisilta tiedusteltiin, ajattelevatko he lainkaan jokea. Ensimmäinen vastaaja toteaa, että *"mä tykkään vedestä – veten solina on tosi ihana, mä olen kova ajattelemaan tosiaan"*. Vaikka joki nykyisin tuntuu olevan miltei huomaamaton, vanhempien paikallaolijoiden lapsuudessa se oli yksi vapaa-ajan kiintopisteistä – ainakin kesäisin. *"Mehän pyörittiin silloin 50 vuotta sitten, niin jokirannassa aikaa vietettiin. Kymmeneltä hypättiin pyörän päälle tästä Koliinista ja poljettiin, ja illalla tultiin takaisin. Sen jokirannan ympärillä ja Pappilanrannat ja nämä, niin siellähän sitä aikaa tapettiin."* Tämä herätti erikäisissä keskustelijoissa omia uimamuistoja muun muassa siitä, kuinka lehmätkin vilvoittelivat samassa rannassa. *"Mä kävin pienenä yhdes paikas navetas – niin mä muistan, että lehmät oli laitumella. Kävin talon isännän ja emännän kans-*

Kuva 71. Yksi nurmolaisten suosimista uimapaikoista, Veneskosken louhos. Kuva Timo Suutari.

sa, ne vei mua siihen jokirantaan uimaan, niin ne lehmät oli siellä yhtä aikaa uimassa.”

Joki houkutteli lapsia jännittäviin paikkoihin ja seikkailuihin. *”Joo ja vanhan pappilan kohdalla oli tammi [pato] – se viehätti, että siellä ongittiin ja kalastettiin ja rapuja pyydettiin. – Siinä me pyörittiin kaikki päivät ja isoolla porukalla.”* Kerrotaan muistelo ajalta, jolloin Hipin patoa rakennettiin. *”Ja silloin huvitti, kun ruvettiin tätä Hipin patoa rakentamaan, kun siitäkin valitettiin, että se tehdään. Ja pojat kävi kalas, kun se valmistuu ja pojat joutuu tuolta peltoja pitkin menemään kalaan, niin isäntä juoksi näitten pikkupoikien peräs siellä, että kun hänen peltojensa päällä... Siitä tuli hyvä semmonen paikka.”* Uiminen houkutteli ennen liikkeelle *”kaikki kylän kersat”,* mutta *”nykyäänhän ei tenavat enää tiedä täl-lasesta, eikä ne jokia edes varmaan huomaakaan”.* Muistutettiin kuitenkin, että nuoret eivät ole kokonaan unohtaneet jokea, vaan *”kyllä nuo nuoret pojat ainakin käy kalassa”.*

Nykyisiä uimapaikkoja mietittäessä joki ei tule ensimmäisenä mieleen. *”Tanelinranta, Kiikun monttu, Veneskosken monttu”,* luetellaan nykyisiä uimapaikkoja, joista lähin on Tanelinlampi. Lisäksi mainitaan, että *”tenavat kävi siinä Louvoo montulla”* ja *”siellä Lapualla, siinä Lapuan rajalla”.* Erityisesti nostetaan esiin niin sanottu Kiikun monttu (Lehtisalon louhos): *”mä tykkään käydä lastenlasten kanssa siellä Kiikun [montulla], kun se on taas vähän pienempi ja on hallinnassa mulla paremmin.”* Myös Ruuhikosken golfkentän luota joenvarresta muistellaan löytyvän uimaranta. *”Ruuhikoskella ennen käytiin”* – *”Siinä on nytkin joku, laitettu hyvä paikka.”*

KOLIINILAISTEN KOTISEUDUN ULOTTUUVUUDET

Seuraavaksi paikallaolijat johdatettiin lyhyen alustuksen kautta pohtimaan kotiseudun kokonaisuutta ja erilaisia ulottuvuuksia, joita he kotiseutuunsa liittävät. Korostettiin, että tarkoituksena on saada paikallaolijat miettimään mahdollisimman monipuolisesti ja avoimesti kotiseutuaan. Kyläläisiltä tiedusteltiin asioita, joita he liittävät kotiseutuunsa ja sitä, tuntevatko he Koliinin kotiseudukseen.

Ensimmäisessä puheenvuorossa pohdittiin lapsuuden kotiseudun suhdetta muihin paikkoihin. *”Mä olen kakstoista vuotta asunut tuolla Oulu–Rovaniemi-seudulla, tässä välissä. Mä olen täältä Nurmosta kotoisin. En mä osaa mieltää niitä mitenkään mun kotiseuduksi. Vaikka siellä on tapahtunut paljon tärkeitä asioita, ja ne on ollu tärkeitä paikkoja silloin, mutta kyllä mä Nurmon ajattelen, että se on se mun kotiseutu. Mä en tiedä, että onko sitten jotenkin tosi vanhanaikainen ajatus tapa mulla, mutta ’tunnetko Koliinin kotiseuduksesi’, niin no joo, oon mä nyt tässä asunut jo... Kauanko mä olen asunut? Kymmenen vuotta, mutta ei tää vielääkään... mulle on vieläkin kaikista... no joo, kotiseutu, mä olen tuolta Mäenkylästä lähtenyt, niin se on mulle se kaikista tärkein paikka. Jos pitäisi sanoa se tärkein paikka, niin se on se siellä.”* Puhuja jatkaa pohdintaansa yksittäisen asuinalueen ja koko Nurmon alueen välisestä suhteesta. *”En mä voi sanoa, että mä tunnen Koliinin, mutta mä tunnen sitten vaikka Nurmon [kotiseudukseni]. Että jos pitäisi yksi noin pieni alue, silloin se menisi just sinne kauemmas [Mäenkylään].”*

Toinen keskustelija arvelee yleisesti, että kotiseudun kaipuu on ihmiselle myötäsyttyinen tarve. *”Se on kai tässä ihmisten geenissä mukana, että lohetkin nousoo aina siihen samaan jokeen, että se vietti on – Se on pakko olla siellä, sitä ei tiedetä, mutta näin vain on.”* Samainen puhuja kuvaa, kuinka Koliinin nimi on alkanut kuvata heidän taloaan ja kuinka häntä itseäänkin saatetaan kutsua Koliiniksi. *”Sekin on jännää, kun me puhutaan meidän talosta, niin aina puhutaan Koliinista. Mulla on kuusi sisarta ja näitä, niin aina Koliinista puhutaan. Että mun etunimellä tai sukunimellä ei ikänä, että joo täällä Koliinis ollahan.”* vaikka Koliinin nimi riittää tunnistamaan tietyssä piirissä puhujan, ei nimi kuitenkaan ole laajasti tiedossa. *”Ja kun Seinäjoelle menee puhumaan Koliinista, niin ne ei edes tiedä, että täällästä paikkaa on olemassa. Se on niin pieni pläntti täs.”*

Kolmas paikallaolija kertoo muuttaneensa muualta maakunnasta jo 50 vuotta sitten ja asuneensa Koliinissa 27 vuotta. *”Kyllä sielläkin [synnyinseudulla] on tietysti just niitä rakaita paikkoja, ja käyn usein siellä.”* Hänelle nykyinen asuinpaikka on myös kotiseutua. Koliini on tärkeä paikka, *”siellä on kasvanut lapset, niin nyt me asutaan tuossa kilometrin päässä mun miehen kotona. – Kun me on menty naimisiin, niin me on asuttu siellä kahdeksan vuotta, ja mä sanoin, että tänne mä en palaa, niin nyt mä asun ja sanon usein suluissa, että ’mummola’. Vaikka mä olen kohta asunut siellä 15 vuotta. Että se on aika jännä tilanne, että se 27 vuotta, mitä mä asuin tässä Koliinissa, niin mulla on edelleen kanssa Koliini.”* Puhuja kertoo asuvansa nykyisin Solanon asuinalueella, joka laskeaan kuuluvaksi Koliiniin, mutta joka kuitenkin hauskan esimerkin kautta paljastuu Koliinista erotettavaksi alueeksi, kun lastenlapset sanovat tien toiselta puolen Koliinista tulevansa Solanoon mummolaan. *”Me asutaan tien toisella puolen, ollaan samalla asuinalueella, on 50 metriä matkaa, niin joo, me ollaan siellä Solanossa tien toisella puolella mummolassa.”*

Neljäs paikallaolija kertoo, kuinka hän on muuttanut kolmevuotiaana alueelle. Välillä hän asui Hyllykalliolla ja naapurikunnassa Lapualla, jonne ei kuitenkaan kotiutunut, vaikka siellä syntyi ensimmäinen lapsikin. Paluu Koliiniin tapahtui, kun *”ruvettiin kättelemään omakotitaloa, enkä olisi ikinä ajatellut, äiti rupesi sanomaan, että tulkaa tänne. Pudistin päästäni, että en ikinä, en tule. Vanha talo ja, mutta niinpä vain on 16 vuotta mennyt tuossa nyt sitten.”* Puhuja tunnistaa sen muutoksen, joka asuinalueella on tapahtunut väen vaihduttua ja samalla pohtii omaa kiinnittymistään alueen yhdistystoimintaan. *”Emmä tiedä, menee jotenkin tuossa työn ja perheen kaikessa tiimellyksessä. Enemminkin voisi olla... Mä olen ollut tuossa seuratoiminnassa aika tiivistä, mutta nyt mä olen päättänyt tähän Koliini-seuraan pikku hiljaa tulla.”*

Viides haastateltava toteaa, että hänen kotiseutunsa on muualla. *”Mutta kyllä mä pualustan Nurmoa ja Koliinia paljon. Vasta kun 12 vuotta täällä asunut. Kyllä se on koti siellä, missä on perhe. En lähtisi pois.”*

Kysytään, tuntevatko kyläläiset alueen rajat tarkkaan muihinkin ilmansuuntiin, koska raja Solanon asuinalueeseen tuntui ainakin olevan selkeä. Kysymys synnyttää pitkän keskustelun. Esimerkiksi kauppakeskus Prisman aluetta ei lueta kuulu-

vaksi Koliinin–Solanon alueeseen, ”*päätie sen varmaan jakaa sitten, että se on Kivisaari*”. Minimania ympäröivä alue kuitenkin kuuluu keskustelijoiden mukaan Solanoon. Tosin tästäkin ollaan hieman erimielisiä: ”*en mä laske, mutta kai se nyt on.*” Keskustaajaman suuntaan raja on paikallaolijoiden mukaan ”*vähän hämärä*”. Pohditaan, kuuluvatko uudet rivitalot Koliiniin, ja todetaan, että ”*se varmaan loppuu siihen vanhaan Rengastiehen, joka on nytten Rinkitie, siihen loppuu Koliini*”.

Koliinin alue on syntynyt 1950–1960-luvuilla. Paikallaolija kertoo, että hänen perheensä on muuttanut alueelle 1956 ja että heidän talonsa oli kolmas alueella. Nimenä Koliini on alun perin tullut kertoman mukaan postitoimipaikasta. Yksi paikallaolija kertoo vanhempiensa olleen mukana miettimässä nimeä paikalle. ”*Vanhemmat oli mukana tekemässä tätä Koliini-sanaa siinä kokouksessa, kun postilta tuli päätös, että joku nimi pitää olla sillä. Siinä oli sitten yks mumma asui tuoss yhdess mökiss, joka oli Koliini sukunimeltänsä, niin siitä sitten otettiin, kun ne oli pohtinu sitä 3–4 perhettä, jotka oli pohtinu sitä postin määräystä, että joku pitää olla.*”

Koulua alueella ei ole ollut, mutta Koliinista on käyty ja käydään edelleen Nurmon keskustaajamassa koulussa, jonne on matkaa noin kaksi kilometriä. Myös muut palvelut ovat aina olleet ja ovat edelleen lähellä. ”*Tässä oli kauppoja niin paljon, tässä oli kyläkauppa, ja Sokos oli tuossa, että niitä pikku kauppoja oli lähellä, ja postit oli lähellä, ja puhelinkopit oli lähellä. Se oli aivan tuossa meidän vieressä*”.

KOLIININ ERITYISLAATU

Seuraavaksi koliinilaisilta kysytään, miten he kuvailisivat kotikyläänsä ulkopuolisille ja mitä asioita erityisesti kuuluu ”kylän henkeen”. ”*Tää on paras*”, kuuluu ensimmäinen kommentti naurun säestämänä.

Koliinin alueen todetaan uudistuneen paljon, ”*täällä on tosi paljon nuorta porukkaa*”. Kylätoiminnan tosin todetaan olleen ennen aktiivisempaa. ”*Jos mennään 15–20 vuotta taaksepäin niin täähän on ollut tosi tiivis tämä kylä, tai tässä on ollut tosi paljon toimintaa, ja nyt sitä on vähän yritetty herätellä henkiin. Vähän on käynnistysvaikeuksia, mutta into on kova. Ei varmaan väki niin paljon vielä tunne, että tää on vielä, että saadaan väki heräteltyä.*”

Muistellaan, kuinka ennen kahden television kylässä yhdistävänä tekijänä oli poikien ja tyttöjen omat televisionkatseluillat. ”*Ennen vanhaanhan oli hienoo, että kun oli kaks televisiota. Kurosella oli toinen, ja siellä likoolla oli oma ilta, ja pojilla oli oma ilta, että se oli sellainen, että se yhdisti porukkaa.*”

Enää ei käydä kylässä samalla lailla kuten ennen. Kylän yhteinen pääsiäiskokko tavattiin tehdä ”*tuohon viidakkohon*”. Siihen ”*tyhjättiin aina niitä kylän sotkuja*”. Kokkoakaan ei enää polteta, ”*kun liittyttiin EU:hun*”, heittää joku vitsinä. Oikeasti perinteen kerrotaan ainakin toistaiseksi loppuneen siihen, kun tuuli kuljetti liikaa savua läheisiin taloihin. ”*Tuli sitten palokunta ja poliisikkin, ja se loppu siihen sitten. Se oli viimeinen kokon teko.*” ”*Ei saa enää lupia.*” Lähialueella kokkoja toki poltetaan pääsiäisenä.

Kuva 72. Koliinin kenttä. Kuva Pasi Komulainen.

Yhden suosituksen tapahtumamuodon ovat ennen muodostaneet kylän omat urheilukilpailut, joita omalla Koliinin kentällä on pidetty. *"Pidettiin urheilukisoja, meillä oli niin vanhoille kuin nuorille. Hevosenenkää heitettiin ja putattiin vähän."* Vanhoja hiihtokilpailuja on ikuistettu myös Koliinitalon keittiön seinälle. *"Hiihtokisoja on nyt taas. Nyt on ollut kolmena vuotena hiihtokisat."* Viime vuosina kilpailuja on jälleen herätelty henkiin esimerkiksi lasten omilla urheilukilpailuilla. Kentällä myös pelataan lentopalloa, ja talvella siinä on luistinrata. *"Että siinä on kyllä toimintaa hyvin — lentopalloilijat varmaan ahkerimpia on", "ja kyllä siinä on luisteloitakin ollut",* muistetaan lisää.

Tiedusteltaessa kuinka paljon Koliinissa on asukkaita, vastausta haetaan miettimällä, kuinka paljon mainoksia on eri tempauksissa jaettu kylän postilaatikoihin. Saadaan parin sadan talouden haarukka: *"Olisko talouksia 200, tai aika lähellä 400... 300 sanotaan."* Keskustelu kiertyy takaisin kylän rajoihin ja siihen, jaetaanko mainokset entisen Rengastien toiselle puolelle.

Koliini tunnetaan muutamasta maamerkistä. *"Aika moni tietää, kun sanoo, että tuutte Prismasta alaspäin, ja siinä on pieni urheilukenttä tossa. Niin Koliinitalo on siinä vastapäätä. Tää Koliinitalo on kuitenkin Seinäjoella aika monelle tuttu."* *"Tai kun sanoo, että Prisman ja Nurmon keskustan välissä. Sitten ne hoksaa, että jaa siinä, [sähkö]linjojen alla."*

KOTISEUDUN KUVAT

Kuvallisiin virikkeisiin koliinilaisia johdatettiin antamalla tehtäväksi miettiä, mistä he ottaisivat omaa kotiseutua edustavan valokuvan. Ensimmäisenä nostetaan esille Nurmon kirkko. *"Mä ottaisin varmaan, siis voi että, oikein hävettää sanoa, varmaan Nurmon kirkko."* *"Mulla tuli myös sama mieleen",* todetaan. *"Se on niin hieno ja kaunis, hienolla paikalla",* lisätään.

Yksi paikallaolija ihmettelee esimerkkinä sitä, miksi Kuopiosta näytetään uutiskuvissa aina sama kaupungintalo. *"Vaikka mikä asia käsitellään uutisissa, niin aina näytetään sitä oranssista kaupungintaloa, samaa talua. Että mitään muuta ei porukka tiedä Kuopiosta kuin sen torin ja punaasen talon."* Esimerkin herättämänä kysytään paikallaolijoilta, mikä olisi vastaavanlainen kuva Nurmossa. Pienen empimisen jälkeen todetaan, että kyllähän se Nurmon kirkko olisi, mutta myös muita kohteita nostetaan esille. *"Kyllä Nurmo-talokin on mun mielestä hieno ja ne painijapatsaat siinä, se on hirveen hyvä. Siinä tulisi jo taas tämä koulukokonaisuus. Vähän näkyisi takaa."* Monet nimekkäät painijat elävät vielä. Mainitaan Tauno Jaskari, Salomäet ja Ilmari Maunula. Aivan tilaisuuden lopussa yksi osallistuja ottaa vielä esille Painijapatsaan läheisyydestä hävinneen talon. Mäellä, patsaan takana oli aiemmin Terijoelta tuotu vanha talo. *"Se oli mun mielestä tosi ihana paikka, hieno talo sekin."* Myös Nurmon museota ehdotetaan kuvauskohdeksi.

Nurmon kunnan vaakuna herätti keskustelua. Yksi paikallaolija kertoo, että moni on kysynyt häneltä, miksi Nurmon vaakunassa on alasin. *"En minä tiedä, ei meillä oo mitään*

Kuva 73. Valtakunnallinen painijapatsas. Kuva Pasi Komulainen.

tekemistä raudan kanssa." *"Paitsi peltruja, niitä on tehty",* toinen lisää. Alueen teollisesta perinteestä ja vaakunan alasinaiheesta todetaan vielä, että *"yksi pieni paja oli silloin siinä keskustassa Mannilan paja oli. että mä en oikein ymmärrä, että mistä se voi tulla. — Että se ei mee ymmärryksen. Että kuka sen on ollut suunnittelemassa tai päättämässä, että ei ole mun korviin tullut."* Kolmas keskustelija kertoo saaneensa pohjalaisia perinnesukia esittävän vihon, jossa *"oli Nurmosukat, niin niissä oli justin tämä alasin"*.

Vaakunakeskusteluun palataan hetken kuluttua uudestaan. Esiin otetaan Tanelinrannan kiertoliittymän keskelle liikenteenjakajaksi sijoitettu suurikokoinen alasinveistos. *"Ensimmäisenä kun liityttiin Seinäjokeen, niin pohdittiin, että poistetaanko se vaakuna nyt sieltä liikenneympyrästä, mutta kyllä se nyt sitten saa siellä kuulemma olla."* Keskustelijoilla ei ole ikävä vanhaa vaakunaa, vaikka alasinelle löydetäänkin vertauskuvallinen merkitys. *"En tiedä, onko se nyt sitten sitä itsepäisyyttä. Pohjalaaset on vähän sellaista, että alasinella pitää hakata... ennenkö menee perille."* Lopuksi kunnan symbolista todetaan, että *"eipä tuo vaakuna paljoa normaalissa elämässä [vaikuta]. En mä ainakaan ole miettinyt."*

Valokuvauskohteena mainitaan myös joki. *"Kyllä tuosta joestakin voisi hyvästä kohtaa ottaa kuvan."* *"Justiin kun tulee tuolta Lapualta päin tänne, niin siinä on kyllä tosi kaunis. Se on niin leveä."* Lisäksi tuodaan esiin Atria, Sandelinin nimikin mainitaan, ja hyvät painijat. Niistä Nurmo tunnetaan. *"Tässä tuli pari kuukautta sitten rariosta, kun tuli se Kiveen hakattu. Siinä näitä vanhoja urheilijoita, ja justiin tästä Viitalasta tuli*

ohjelma ja Jaskarin Taunoa oli haastateltu – – että siinä oli mullekin – – uutta asiaa... Että se paini on ollut sellaanen.”

Seuraavaksi paikallaolijoille näytetään luonnonympäristöä esittävien valokuvien nelikenttä, jota pyydetään kommentoimaan. Metsää esittävästä kuvasta todetaan, että *”tuo met-täkuva ainakin siinä, että Suomi on täynnä mettää, niin se aiheuta mun mielestä minkään näköistä ajatusta”*. Suokuva ja peltomaisema sitä vastoin herättävät vastakaikua.

”Meillähän jäikin tärkeä paikka sanomatta!”, huomaute-taan, kun katse osuu Paukanevan kuvaan. *”Mulla tämä [Pau-kaneva] tulee nykypäivässä, että on tuolla nyt jonkin verran käyty pitkospuilla. Ja kun taas mieltii sinne Mäen kylän ai-koihin, niin silloin sai kattella tuollaista [osoittaa peltomaise-maa].”* Vesiaihe puolestaan tuo mieleen mökillä vietetyn ajan, kun ihaillaan ilta-aurinkoa laiturilla. Paikalla olevan lapsen mielestä vesi on mökillä kylmää.

Eräs paikallaolija kertoo vesiaiheen innoittamana, miten Savossa vieraillessa ihmeteltiin pohjalaisten intoa käydä ui-massa. *”Ne ihmetteli, että kun me ollahan niin kovia uima-han. – – Aina me oltiin siellä järvessä. – – Ei sitä oo pohdit-tu, että meillä ei oo sitä vettä, että se veti sitten kumminkin puoleensa.”* Muistellaan myös sitä, kuinka ennen Seinäjoen uimahallin rakentamista käytiin Ilmajoen uimahallissa, koska talvella piti päästä uimaan.

Yhdessä kuvassa näkyvä Paukaneva sijaitsee lähellä Koliinia. Paukaneva pitkospuineen kuuluu koliinilaisten kotiseutuun ja Koliinin–Solanon alueeseen, *”kun se on niin lähellä”*. *”Se läh-tee heti tuosta pääsee, radan yli kyllä pitää mennä”*, todetaan. *”Paljon tästä käydään siellä.”* *”Juntuja tehdään sinne, kun me liikutaan. Siellä on lintutorni.”* *”Se oli vanha muuntamo, ja sii-hen vaan tehtiin.”* Paukaneva on koliinilaisille *”sellainen ihana paikka, ja siellä pääsee jopa vaunuillakin menemään pätkän. Siellä on hyvin tehty Seinäjoen puolelta leveeksi, että pääsee pyörätuolillakin.”*

Koliinin alueella on myös talkoilla rakennettu ja kunnos-sapidetty pururata. *”Onhan meillä pururatakin, sekin on ite kökällä tehty. Täällä oli ahkeria koliinilaisia aikoinaan. Ihan tehtiin ite, kun ei saatu kunnalta. – – Semmosta kökkähenkeä täällä oli ehkä tosi paljon, että tehtiin isolla porukalla ja yh-dessä töitä. Ja nyt purutetaan. Nyt on sitä tehty.”*

Pururatakeskustelu johdattaa pohtimaan entisen Nur-mon kunnan ja nyt Seinäjoen kaupungin roolia. *”Kunta on tosi vähän, että tässä on ite kökitty ja laitettu tuo”*. *”Tuntuu, että ei ne vieläkään, että nytkin ne olettaa, että lähinnä ite hoidetaan tuo.”* Yksityiskohtana kerrotaan, että *”oli siellä kaksi raivaa-jaa”*. *”Ne oli monta päivää, melkein laittaa koliinilaiset kiitok-sen lehteen”*.

Kuva 74. Kuortaneentien kiertoliittymä. Kuva Pasi Komulainen.

Kuva 75. Talvinäkymä Paukanevalta. Kuva Taisto Hietämäki.

Keskustelu jatkuu viemäri- ja vesirakentamisen esimerkeillä. *"Niin kato, siirtymäaika meni umpeen, niin heti rupeevat siistimään tätä. Mä kaksi vuotta takkusin yhdestä vesiputkesta. – Mä halusin kunnon viemäroinnin – kun seinäjokiset ei halunnu, kun nää on näitä nurmolaasten töppäyksiä, ja kun niitä on niin paljon. Nurmolaaset sano, että asia hoituu heti ja se tehrähän, mutta mitään piirtämättä ja suunnittelematta. Se tehrähän heti, eikä pohrita, että onko se hyvä. Mutta nyt kun kaupunkilaaset tuli siihen, nyt kaikki tehdään suunnitelmallisesti – niin se kestää."* Todetaan kuitenkin, että *"ehkä parempi niin, eikä kuitenkin"*. Kerrotaan myös, kun Koliiniin vedettiin vesijohtoa ja kuinka vesi tuli porakaivosta Hylläkal-liolta. *"Puuputkea löyty sieltä ja rautalangalla sidottu. totta maar ne ratkes, kun tuli paineella. Hyvä ettei joka talon pi-hasta vesi pulppus" kukaan ei tiennyt, ja kaikilta kyseltiin. – Kyllä se on parempi, että ne on kirjois ja kansis ja tehdään hyvin."*

Kuvakokonaisuudesta huomataan puuttuvan ostoskeskus, josta todetaan, että *"kun viihteestä puhutaan, niin aina ostari-ista. Se on niinkun ensimmäinen ja urheiluhalli tuloo toise-na. Että siellä vietetään aikaa."*

Perinteisistä nurmolaisuuteen liitettävistä asioista koostuvasta kuvakollaasista ensimmäisenä tartutaan Nurmon Jymyyn. *"Lasten puitteista tuo Jymy, – se on aika merkit-tävä asia, justinsa harrastusten puitteista. Ja se on tosin iso*

semmonen, minkä yhdistää kotiseutuun. Se on nimenomaan Jymy". "Tapahtuu mitä tapahtuu, mutta Jymy on Jymy", kerrotaan pesäpalloporukkojen sanovan.

Seurojen yhdistymispuheita pidetään *"karvoja nostattava"* aiheena. Varsinkin *"nämä vanhemmat, että heitä niin ottaa päähän, kun joku kirjoittaa pesäpallosta, että Jymy Seinäjoki. Meillä nousee aivan kauhea meteli. – Niille se on tärkeää."* Nuoremmille Jymy on tärkeä, koska lapset ovat mukana seuratoiminnassa. Muissa lajeissa voidaan kuulua Seinäjoen urheiluseuroihin. *"Riippuu lajeista, mutta [Jymylle kuuluvat] justiin tällaiset, mitä perinteisesti täällä on pesäpallo, lentopallo, salibandykin."*

Kuntaliitoksen jälkeen jo tapahtunut yleisurheiluseurojen yhdistyminen nähdään keskustelussa jonkinlaisena ennakkotapauksena. *"Siinä jo varmaan yksi kipukynnys ylitettiin, kun Nurmon Urheilijat yhdistyi Seinäjoen urheilijoiden kanssa. Se oli kanssa semmoinen, varmaan tuntui, että vähän identiteetti menetettiin, kun siihen tuli Seinäjoen Seudun Urheilijat."* Epäilläään, että urheilu saattaa aiheuttaa vielä monia erimielisyyksiä Seinäjoen kanssa. *"Mä huomasin, että – salivuorojen kanssa, kun Seinäjokiset halus tulla Nurmon puolelle, mutta nurmolaiset ei olisi saanu mennä Seinäjoen puolelle. Ja sitä vääntöä ja törmäyskurssia on otettu."*

Nurmo on pesäpallo- ja painipitäjä. Kuvaavana esimerkkinä kerrotaan, miten jalkapallojoukkue ja -kenttä toteutettiin.

"Hannu Haapasalmi rakenti tänne jalkapallojoukkueen ja kentän – omillansa, kun ei saanut [kunnalta], kun kunta vaan harrasti pesäpalloa ja oli pesäpallomiehiä, niin jalkapalloilijoiden piti kaikki tehdä itse. Ei tullu avustuksia tai mitään, jalkapallomaalit ne saivat kunnalta lahjoituksena." Samasta perheestä muistetaan myös kova pesäpalloilijaveljensä Markku Haapasalmi. *"Ja painistahan Nurmo tunnetaan", vielä muistetaan lisätä.*

Yksittäisinä kommentteina todetaan, että Atria on todella tärkeä asia. *"Suuri työllistäjä" – "Atrian tuotteita käytän työssäni".* Myös E.S. Lahtisen potkukelkkatehdas huomataan ilolla kuvasta ja todetaan, että *"maailman suurin".*

Golfin saloihin ei Koliinissa keskustelijoiden mukaan ole päästy, mutta tärkeäksi kohteeksi sekin todetaan. *"Siitä kyllä Nurmo tunnetaan, kun sanoo sanan Ruuhikoski."* Yhdellä keskustelijoista on katkera muisto golf-kentästä. *"Isän äiti on asunut Keski-Nurmossa, ja kun oltiin pieniä, niin mentiin mummin luo, ja isä vei meidät sinne kalliolle katsomaan jättiläisen jalanjalkia, kun sinne oli kallioon tehty sellaiset isot peikonjalat, tosi isot, niin ne on tämän golf-kentän tulon myötä hävinneet sieltä. – – Mä en oikein tarkkaan tiedä, isä on sen selittänyt, että siihen on maata ajettu, että ei siellä ollut enää."*

"Nurmolaisten ovat ainakin kovia leipomaan", todetaan nauraen kuvasta, joka esittää pannukakkua tai kropsua. Ainakin tämä osallistujajoukko todistaa pannukakkuperinteen yhä elävän. *"Meillä ainakin ennen lauantaina aina leivottiin, aina."* *"Kyllä, mä olen tehnyt tänään viimeksi ropsua."* Tapa oli viikottainen, tosin enää nykyään ei aivan niin säännöllisesti kropsua tehdä. *"Meillä tenavat sanoo, että muori tekee maa-*

ilman parasta pannukakkua, että äiti tekee sitten maailman parhaita lättyjä."

Myös yksi kouluruoka, pinaattilätyt, tällä kertaa jauheliha-kastikkeella, mainitaan: *"Mä en tee niin, enkä tiedä että kukaan kotona tekis niin, mutta semmonen mikä kuuluu tänne Nurmon alueelle on, että koulussa tarjotaan pinaattilättyjä ja jauhelihakastiketta. Ei oo missään muualla tullu sellaista ruokayhtälöä vastaan."* Kropsun lisäksi muita perinteisiä ruokia luetellaan ainakin klimppisoppa, piimäveli ja kaljavelli. Jonkun osallistujan mielestä ne ovat kauheita, mutta *"kun vanhainkodilla on [niitä] ruokana, niin kyllä mummat ja vaarit on ilosia".*

Rakennetun ympäristön kohteista Nurmon kirkko kiinnittää ensimmäisenä keskustelijoiden huomion. *"Rakas kotikirkko, siellä oon päässy ripille ja mennyt vihille, kaikki tapahtunut tuolla, tärkeä paikka".* Myös liikuntahalli herättää myönteisiä ajatuksia, koska siellä on monipuolista toimintaa. *"Paljon käydään, jos ei muuta niin parkkipaikalla käydään kääntymässä".* Liikuntahalliin keskittyy jo aiemmin tärkeäksi todetun Jymyn toimintaa, mutta myös paljon muuta. *"Onhan se niin lähellä että tulee harrastettua sen takia, että ei tarvitse lähteä kauaksi."*

Nurmon museosta todetaan, että *"se on mun mielestä ihana paikka".* *"Musta tuntuu että se on nyt viime vuosina, se on saanut vähän itteään mainostettua esillekin. On niitä tapahtumia, että se ei oo enää niin tuntematon paikka."* Mietitään, koska tämä näkyvyyden lisääntyminen on tapahtunut. *"Varmaan kun Aila rupes sitä vetämään, ja nythän niillä on sellainen sopimus, että kuus vuotta on vaan puheenjohtaja ja*

Kuva 76. Nurmon pallon kenttä. Kuva Pasi Komulainen.

sitten vaihdetaan. Että sitä pitäisi tulla sitä vaihtoa. – – Että eihän sitä löydy niitä ideoitakaan sieltä.”

Prismaa esittävästä kuvasta todetaan: ”se on kans varmaan sellaanen, että se kuulu paljon, Sokos-marketti oli, sen mä muistan kersana hämäästi, kun mentiin Sokos-markettiin.” Sokos-marketti ja sen kahvila-ravintola Poomi oli erään keskustelijan ensimmäinen työpaikka. Kun kysytään, onko alkuperäisestä kaupasta mitään osaa jäljellä, keskustelijat innostuvat puhumaan toistensa päälle: ”se on vain kasvanut siihen ympärille joka puolelta lisää.” Prisman kauppakeskusten kasvu jakaa mielipiteitä. ”Todella kasvanut, se oli mukava pieni, oli isokin kauppa, mutta kumminkin pieni, nyt mua aivan inhottaa mennä.” Eräs keskustelija kertoo menevänsä ”ennemmin tuonne Nurmon Siwaan”, kun taas toiselle Prisma on edelleen se kauppa, jossa mieluiten käydään. ”Mä oon sellainen Prisman kävijä. Se on ehkä siinä, että siellä on vielä niitä työntekijöitäkin, mitä oli silloin. Molemmat autotkin tankataan siinä.” Prismaan liittyen kerrotaan kolme anekdoottia. Kaupassakäynnin yhteydessä kerrotaan tuleva kävelylenkki samalla, ”ei tarvi lähtii lenkille”. Lisäksi kerrotaan, että ”sinne ei saa koskaan mennä, jos on kiire, kun siellä tulee aina tuttuja vastaan joka hyllyn takaa tulee joku ja sitten menee aikaa”.

Kerrotaan vielä esimerkki Ruotsista saapuneista sukulaista. ”Mulla oli serkut ja täti Ruottista käymässä – – täti sanoi, että hän lähtee nyt väkiä viemään Prismaan, että ihme, jos joku täällä näkee nälkää. Mä olin ihan, että mitä sä nyt meinaat? Se vaan, että hän vie niitä kattomaan ruuan määrää. – – Ei heillä oo tällaista kaupassa kuin täällä, se tuore vihannesten ja niitten määrä. Ei heillä oo tuollaista.” Keskustelijat tuumivat, että Ruotsissa on ennemminkin pikkukauppoja kuin suuria hypermarketteja.

Tutuja tavataan kauppakeskuksen lisäksi esimerkiksi lenkillä. ”Se voi joskus pitkittyä se lenkki. – – Tulee kaupasta joku polkupyörällä ja jos ei oo hetkeen nähty, pysähtyy ja ’no tieräksä siitä tai tästä jotain.’” Kyläilemisen vähentymisen arvellaan johtuvan muun muassa siitä, että ihmiset ovat vuorotyössä, mutta ”käydään me kylässäkin. Mä käyn kylässä, nää nuoret ei ehkä niin. – – Ja meille saa tulla koska vaan, ja aina kahvit saa, ja tarjotaan mitä on”. Kyläkutsuun vastataan nauraen: ”teillä on iltaisin niin pimiää”, millä viitataan valaismattomiin katuihin. ”Ajatelkaa, me ollaan näin sivistyksen paikassa, niin meillä ei ole katuvaloja tuolla Solanossa, meiltä puuttuu! Muutaman katuvalon pitäisi saada.” Katuvalokeskustelu jatkuu viistolla huumorilla sävytettynä. ”Meillä katelaaan syksyllä tähtiä ja revontulia – – tulkaa meille maalle.” ”Ja viime yönäkin oli niin komia kuutamoa.”

Muita kohtaamispaikkoja ovat Koliini-seuran kokous keran kuukaudessa ja Koliininpuisto. ”[Koliinin]puistossa, kun tässä on perhepäivähoitaja, niin siellä saa ainakin puheseuraa, kun menee tiettyyn aikaan – – pääsee ajan tasalle, mitä kylässä tapahtuu.” Puhelinkin mainitaan tärkeänä seuranpitovälineenä.

Lopuksi tiedustellaan, puuttuuko nelikentästä jotain, jonka keskustelijat nostaisivat kotiseutunsa rakennetun ympäristön avainkohteeksi. Ensimmäisenä todetaan, että ”Atria, se pitäisi olla. Melkein laittaisin sen ennemmin tuohon kuin

Prisman.” Kuvan vaihtaminen saa kannatusta. ”Onhan se nyt merkittävämpi...” ”Ja sitten Haalin kenttä, – – siellähän on päivätaanssit tulos”, todetaan nauraen.

KOTOUTUMINEN KOLIINIIN JA KOTISEUDUN MUUTTUMINEN

Keskustelijoita pyydettiin pohtimaan, mitkä asiat kiinnittivät uusia tulijoita Koliiniin–Solanon alueelle. Ensimmäisenä esimerkkinä kerrotaan tapaus hiihtokilpailuista. ”Musta oli niin ihana, kun meillä oli viime vuonna hiihtokisat tenaville, niin tuolta lampsi joku pitkä mies ja oli sukset olkapäillä ja vaimo ja pikkulapsi kärryissä, niin ihmettelin, että mitä tuo mies tulee. ’Joo terve’, että hän on tänne muuttanut, ’että eikö täällä ookaan aikuisten sarjaa?’ – – Ja niin se hiihti aikuisten sarjassa pururadan ympäri ja sai siitä pokaalinkin. Musta oli tosi kivaa, ja niin kun se sanoi ittekin se pariskunta, että he on tällaista vähän kaivannut.”

Todetaan, että kylän yhteiseen toimintaan osallistumisen ja kiinnittymisen ”pitää lähteä niistä ihmisistä itsestään”. Muistellaan, miten aikoinaan oli tapana mennä tervehtimään uutta tulijaa. Nyt Koliini-seuran toiminnassa mukanaolevat toteavat, että ”no kyllä omalla tiellä tulee käytyä ja toivotettua tervetulleeksi, mutta en mä nyt ihan kauemmaksi oo lähtenyt”. Kerrotaan, että nykyisin näkee uusia muuttajia lähinnä leikkikentällä. ”Lapsiperheet ajautuu kyllä tuohon leikkikentälle. Siinä on väkiä kyllä – ja nuorisoa illalla.” Toinen yhteinen kokoontumispaikka on niin sanottu kota tai laavu, makkarapaistopaikka. ”Me on koiraporukalla päätetty valloittaa sitä vähän. Siinä on tehty semmoiset ihanat penkit. – – Keinujahan siinä oli ja jalkapallomaalit.”

Miten alueesta sitten saataisiin entistäkin kotoisampi ja viihtyisämpi? Vastaukset huokuvat yleistä tyytyväisyyttä. ”Tarviiko tähän mitään lisää? Tää on tällainen hieno, rauhallinen paikka. Tästä on kumminkin lyhyt tuonne. – – On koululle lyhyt, harrastuksiin lyhyt ja kaupungille lyhyt.”

Erityisesti säilyttävänä kohteena mainitaan Koliinitalo. ”Joo, tää on tärkeä asia”, todetaan yhteen ääneen. Talon tulevaisuus on ollut vuosien varrella useaan otteeseen vaakalaudalla ja ”viime vuonna oli kauhea ottelu Karin [apulaiskaupunginjohtaja Kari Maunulan] kanssa. – – Sanoin, että jos meet sen tekeen, että myyt pois... – – Perustelut oli, että tää on niin kallis pitää, kun täällä on lämpökustannukset niin kalliita.”

Koliinitalossa toimii kyläseuran lisäksi muun muassa seurakunta, joka järjestää kerhotoimintaa. ”Seurakunnan tyttö- ja poikakerhot on edelleen, mutta ei oo [päivä]kerhoikäisiä, viime vuonna oli eka vuosi – – ei ollut päiväkerhoa – – iltatoimintaa on.” Kerhotoiminnan hiipumisen syynä arveltiin, että ”se on varmaan tämä ikäluokka just että ei oo [lapsia] hirveesti. Ja vuorotyöt rajoittaa kerhoon tuomista.” Kerrotaan myös, että vuonna 1996 talossa toimi esikoulukin ja että vuonna 1998 Koliinista lähti ennätysuuri ikäluokka ensimmäiselle luokalle.

Eräänlaisena kotiutumisen mittarina pidetään sitä, kuinka hyvin tuntee alueen ihmisiä. ”Se on muuten yksi semmoinen, että silloin tietää kuuluu johonkin, kun tietää paljon väkiä nimeltä. Että vaikka tämä on iso alue, niin tietää nimet. – –

Vaikka mä en ole syntyjäni tästä, niin nyt mulla alkaa pikkuhiljaa tulla [nimet tutuiksi].” Joku toinen arvelee olevansa vieläkin ”vähän hukassa”. Toisaalta puhuja kuvaa, kuinka hänellä on säilynyt synnyinkodin ihmiset ja paikat muistissa ja kuinka synnyinkylässä ”löytyis taloja, mihinkä voisi kävellä sisälle”.

Kotiseudun muutoksena nostetaan esiin kuntaliitos Seinäjokeen. *”Meiltäkin sitä kysyttiin ja vastustettiin ja siitä huolimatta [liityttiin].”* *”Meistä tuli aina vain enempi nurmolaisia, vaikka en oo täältä edes lähtöisin”,* yksi paikallaolija toteaa ja jatkaa, että *”meidän lapsetkin oli niin nurmolaisia”.* Entinen kunnanvaltuutettu näkee asian toisin. *”Olin valtuustossa ja äänestin, että voidaan liittyä. Mä oon Seinäjoelle tullut 1963, ja jo silloin oon nähnyt, että Seinäjoki ja Nurmo olis pitänyt olla yhtä, koska nää on niin lähekkäin tässä, että koko ajan kilpaillaan toinen toisensa kanssa, että mitä nyt ja mitä nyt. – Rakennetaanko teillä vai rakennetaanko meillä, ja sellaista kitkaa koko ajan. Ja 74 vuosikohan se oli, kun oli tämä yksi kysely kanssa, ja silloinkin nurmoolaaset oli, että he ei lähde. Ja nyt kun tämä kysely tuli taas, niin mä sanoin, että ei kysytäkään mitään, mä olin silloin hallituksessa, sanoin, että päätetään. Valtuusto päättää. Miksi me kysytään nyt kaikilta. Ei oo mitään mieltä, kun me tiedetään, mikä siellä on pohjana. En mä usko, että kukaan olisi halunnut verojen nousevan hirveesti. Nää on niin yhdessä tässä ja lähellä.”*

”Jotkut yhdistää, että nythän te olette kaupunkilaisia, – – silti me ei olla kaupunkilaisia, me ollaan maalla”, toteaa liitosta vastustanut keskustelijaj. *”Ei tarvitsekaan olla, mä olen sanonut, että mä olen sieltä Seinäjoen pohjoispuolelta”,* muistuttaa liitoksen kannattaja.

Yksi paikallaolija kiteyttää kuntaliitoksista ja kuntarajoista käytyä keskustelua yleisesti: *”Onhan se sillä tavalla hullua, että vanhat ihmiset kinasteloo näistä. – – Kun nuoriso nytten, me puhuttiin Vaasan läänin alueesta taikka lääneistä, niin nyt munkin tenavat puhuu maailmanlaajuisesti, että ne käy Lontoossa ja Espanjassa, että ne menee kylähän toisen työ sinne, että käydään nyt Espanjassa kaverin työnä. Niin se muuttaa tätä asiaa, ja minäkin oon ihan niitten kannalla, että näkökantaa pitää laajentaa. – – Että rajat pitää jotakin... Mä en ymmärrä niitä rajoja, en oo ikänä ymmärtänyt niitä rajoja.”*

Kysyttäessä liitosta vastustaneiden nykytunnelmia, todetaan, että *”joku asia on hyvin, mutta joku huonosti”.* Esimerkkinä on kunnan nurmikonleikkuu. *”Meilläkin on kunnan puolta, kun ei ole itte ruvettu leikkaamaan. – – Mies laittoi sitten sähköpostia, että seuraavan kerran voitte tulla viikatteen kanssa. – – Se on ainakin huonontunut.”* Samansuuntaisia kokemuksia on saatu esimerkiksi katuvalojen korjaamisesta. *”Kestää moni asia.”* Toinen keskustelijaj näkee, että *”sitä tarkemmin varmaan nyt seurataan. – – Varmaan jokainen [seuraa], joka oli sillä kannalla, että ei missään nimessä [liitytään Seinäjokeen].”* Hän ei ole huomannut juurikaan muutosta kuntaliitoksen jälkeen. *”Mä sanon, että meillä ei oo yhtään huonontunut tai parantunut, ehkä parantunut. Teitä, ennen mun piti aina soittaa pojille kunnantoimistolle. – – Ne piti aina pyytää, [enää] ei oo kertaakaan tarvinnut pyytää. Samaten aurattu aina on aamulla.”* Tähän vitsaillaan, että *”ne*

tietää, että sä asut siellä”. Käynnistyy keskustelu siitä, auraltaanko valtuutettujen tiet muita nopeammin.

Osallistujat palavat vielä uudestaan siihen, miten kuntaliitos on vaikuttanut kotiseudun kokemiseen. *”No se oli jonkinlainen, että tuntui, että itteltä viedään pala identiteettiä kun yhdistyttiin, niin se varmaan taas hakee eri kautta sitä. Haluaa sitä omaa kotiseuturakkauttaan vahvistaa. Ehkä kun miettii niitä lasten urheiluseuroja, niin ne on nyt sitten se tärkeä, minkä puolesta haluaa, että ne on ja pysyy.”* *”Ja Koliini-seura”,* lisätään. *”Ja Koliinitalo”,* vielä muistutetaan.

Seuraavaksi tiedustellaan, mitä kotiseudulla vähintään pitää säilyä, ja miten kotiseudun hyväksi voidaan toimia. Kotiseudun ei haluta muuttuvan kaupunkimaiseksi ja toivotaan, että Koliinin alueella säilyisi *”joku semmoinen maaseutumaisuus”.* Koliinin–Solanon aluekin on keskustelijoiden mielestä maaseutua. *”Itte kuitenkin oon ajatellut, että asuu kuitenkin maaseudulla. Olisi tosi katkera paikka, jos tuohon rakennettaisiin pelto täyteen kerrostaloja. Siis se olisi varmaan semmoinen, ei se nyt varmaan tuohon väliin tuu. Jos se kaupunkimaisuus tulis, leviäisi tänne.”* Kaupunkimaisuuteen kuuluu liikennepyyrät ja liikennevalot, joista vitsaillaan, että *”silloinhan naurrettiin, että Prisma rakennettiin Nurmon puolelle, että lapualaasten ei tarte ajaa liikennevaloissa.”*

Kotiseudun hyväksi tehtävänä toimintana pidettiin kyläseuran toimintaa. Hyvänä esimerkkinä pidettiin Alapää-seuran toimeliaisuutta. *”Mä oon tavallaan melkeen kateellinen tolle Haalin–Alapään alueelle, että siellä on tosi toimiva se kyläseura. – – Kun mentiin ekan kerran sinne pikkujouluvaellukselle Haalin kentälle. – – Se on kyllä niin hieno, että olisipa joskus täs meilläkin semmonen kyläseura.”* Edellytyksenä pidetään sitä, että *”siinä pitää olla aktiivisia niin naiset kuin miehet, molempien pitää tehdä ja touhuta, ja Haali oli tietysti hyvä perusta lähteä”.* Samanlaista aktiivisuutta ja kökkähenkeä toivotaan Koliini-seuraankin. *”Että tämä talo pysyisi, – – niin pitäisi saada sellainen kökkähenki, että pitäisi ikkunat vaihtaa uudet.”* Koliinitalon kunnostuksesta onkin ollut puhetta. *”Sitä vähän tarjottiinkin kaupungille, että kökkätyönä voitais tehdä. – – Miehillä oli jo vähän suunnitelmaa siitä, – – mutta ei siihen oikein tullut vastakaikua.”*

Lopuksi muisteltiin Koliinitalon alkuvaiheita ja sitä, kuinka talo oli ollut ennen kylätaloksi muuttumistaan 1990-luvun alussa pari vuotta Lapualta tulleiden romanien hallussa. *”Siinähan tuli kauhee hätä tälle Koliinin porukalle: Voi vitsi! Nyt siellä asuu tummia! – – Sellainen kulttuurisokki. – – Ne tuli kesällä, tietysti iso perhe, paljon lapsia, niin mahdoton määrä ihmisiä. Ne parkkeeras koko tuon kentän. – – Koko tienvarsia oli aivan täynnä. Mutta eihän ne naapureille ikänä tavallaan mitään tehnyt, että tosi hyvin meni. Mutta se oli sitä, – – se oli sellainen harmi, että naapurit aina, että voi! Kyllä nuo pitäisi tuosta pois saada! Ja sitten kauhee meteli! Niin kunta päätti kerran, että ne tarjos niille Seinäjoelta taloa, että vaihdetaan. Että he tarttis nyt semmosta taloa. – – Niin tehtiin kaupat, ja tästä tuli kylätalo.”* *”Oikeastaan kiitos vähän heillekin”,* kommentoidaan. Romanien kerrotaan myös tehneen tienpäässä kauppaa, jonka rehellisyyttä epäiltiin. Kulttuurieroista ja käytöstavoista kerrotaan useita tarinoita. Toisaalta erilaisten

tapojen ja kulttuurien kohtaamisesta todetaan, että se oli ”aika jännääkin aikaa elää”.

”Tää on varmaan ollut Nurmossa tämä romanikulttuuri, kun appiukko on ollut tuolla valtuustossa, niin he teki keran kanssa juuri tällaisen tempun, että olivat ostaneet talon Lapualta. – – Kyllä tää kulttuuri on varmaan vähän ollut, ettei Nurmoohin saa tulla tuollaasta. Mutta ei mulla oo kylä pahaa sanottavaa. Ei ne koskaan tehnyt mitään.” ”Se on varmaan, kun on tällainen pieni suljettu yhteisö, kun tulee tällanen niin se järkyttää.” Sittemminkin romaneja on asunut ja asuu parasta aikaa alueella. Heidän asuintavoistaan keskustellaan myönteiseen sävyyn. Erikseen myös mainitaan lähialueen tunnettu romaniperhe.

Aivan lopuksi kysyttiin paikallaolijoiden kommentteja siihen, että aiemmissa Nurmon alueella pidetyissä keskustelutilaisuuksissa ei ollut mainittu Koliinia kertaakaan. Tämä ei yllättänyt paikallaolijoita. ”Koliini jää tähän välihin vaan, ei sitä oo varmaan sillä lailla noteerattu” tai ”siitä vaan ajetaan oh, ei oo mitään syytä ajatella sitä”, todetaan. ”Kun keskusta on niin omansa ollut Nurmossa, se on omanaan aina ollut, mutta meillä on tässä ollut lähellä aina kaupat ja nämä, niin ei oo tarvinnu sinnepäin mennä. – – Kuronen oli tuonne päin heti, oli yksityiskauppa ja osuuskauppa. Ei tarvinnut lähteä kauas, ja päiväkerhot oli.”

MIELIPAIKAT JA KOTISEUDUN TULEVAISUUSKUVAT

Tilaisuus päättyi kahteen kirjoitustehtävään, joista ensimmäisessä annettiin tehtäväksi kuvata henkilökohtaisesti merkityksellisiä kotiseudun paikkoja. Nuorin osallistuja kertoi kirjoitustehtävän aikana, että hänen mielipaikkansa on leikkikentällä. ”Luuletko, että mä meen leikkikentälle, pelkkä leikkipuisto, Koliininpuisto.”

Henkilökohtaisesti tärkeitä paikkoja ovat vastaajille Nurmon kirkko, lapsuuskoti ja nykyinen koti, ulkoilumahdollisuudet ja liikuntapaikat sekä jokimaisema. Kotikirkko on paikka, ”jossa on tapahtunut itselle tärkeitä asioita, iloa ja surua”. Lapsuuden koti, ”vanha suuri maatalo” mainitaan paikkana, johon liittyy paljon muistoja. Yksi vastaaja haluaa rakentaa omasta nykyisestä kodista lapsilleen sellaisen ympäristön, jonka he ”kokevat tärkeäksi ja rakkaaksi itselleen”. Joen rannalla ollut lapsuudenkoti on rakentanut toiselle kirjoittajalle läheisen siteen jokeen, vaikka se onkin ”paikka paikoin piilossa”. Tämän vuoksi hän nauttii ”rantatien” ajamisesta.

Lenkkimaastot ja lähistöllä olevat pitkospuut tarjoavat mahdollisuuden rentoutua ja kerätä energiaa. Yksittäisinä paikkoina mainitaan koko perheen retkipaikkana Kiikun laavu, Seinäjoen uimahalli ja Tanelinrannan uima-alue. Yhdelle vastaajalle monien urheilukenttien laidoista on tullut tärkeitä paikkoja.

Toisessa kirjoitustehtävässä koliinilaisia pyydettiin eläytymään ja kuvittelemaan kylän tulevaisuutta viisi vuotta eteenpäin oman viihtyvyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen kannalta. Valittavana oli joko myönteinen tai kielteinen tulevaisuudenkuva, johon eläytyä. Kaikki neljä kirjoittanutta olivat valinneet myönteisen tulevaisuudenkuvan. Kirjoituksissa

Koliini-seuran toiminnan nähtiin piristyneen. ”Ollaan saatu koliiniseuran toiminta vireäksi ja ahkeria ihmisiä mukaan”. Seuratoiminta tarjoaa asukkaille mielekästä tekemistä. Alueelle on muuttanut nuoria perheitä ja lapsille löytyy alueelta kave-reita. Vaikka naapurit vaihtuvatkin, Koliinin–Solanon alueella toivotaan olevan hyvä asua ja elää vastaisuudessakin. Kylän toivotaan pysyvän samankokoisena. Yksittäisenä parannusehdotuksena esitetään alueelle koiraharrastajille sopivaa paikkaa.

2.10 LAPSIPERHEIDEN KOTISEUTU

SULEVI RIUKULEHTO, APO JUMPPANEN & TIMO SUUTARI

Lapsiperheille suunnattu keskustelutilaisuus järjestettiin 2.9.2012 yhteistyössä Mannerheimin lastensuojeluliiton Nurmon paikallisyhdistyksen kanssa. Keskiviikkoaamupäivään sijoittuva viikoittainen perhekahvila tarjosi hyvät puitteet kotiseutukeskustelulle. Kokoontumispaikkana oli Hyllykallion nuorisotila. Kahvilatoiminta oli palannut kesätauolta edellisellä viikolla. Tilaisuudesta oli tiedotettu *Etelä-Pohjanmaa*-lehden yhdistyspalstalla.

Paikalla oli neljä vanhempaa ja viisi lasta. Aikuiset olivat iältään 30–34-vuotiaita ja lapset 0–5-vuotiaita. Olimme varautuneet eriyttämään vanhempien ja lasten keskustelut toisistaan. Tätä ajatellen olimme valmistelleet erityisesti lapsille suunnattuja lorumuotoisia virikkeitä sekä piirustustehtävän, jotka olisivat sopineet 4–6-vuotiaille lapsille. Keskustelujen eriyttämisestä luovuttiin, koska tilaisuuteen osallistuvat lapset olivat kovin pieniä. Sulevi Riukulehdon kirjoittamat lorut kuitenkin luettiin keskustelun lomassa, ja ne on esitetty liitteessä 3.

Tilaisuuden alussa näytetyt ilmavalokuvat herättivät kovasti kiinnostusta. Paikallaolijat tunnistivat innokkaasti tuttuja paikkoja Yljoelta, Viitalankylän–Venekosken ja Kivisaaren alueelta. Osa läsnäolijoista keskittyi odotetusti leikkimään lasten kanssa, mutta osa tuli tarkastelemaan omia kotipaikkojaan valkokankaan ääreen. Esimerkiksi entinen koulu osoitettiin kuvasta.

Ensimmäinen virike käsitteli Nurmonjoen merkitystä osallistujille. Eräs osallistuja kertoo joen merkityksen vähentyneen iän myötä. Lapsena joki oli aivan takapihalla, ja siellä käytiin paljon. Hän moittii joen nykytilaa. Veden laatuakin epäilyttää. ”Se on mennyt niin surkeeseen kuntoon, niin oikeen ei [se merkitse] tänä päivänä enää mitään. Sääliksi on vähän käynyt. Kun olin pieni, niin siinä uitiin, – – vielä 2007 kesällä, mutta sitten kun on vanhemmaksi tullut, niin ei enää saattanut uida, kun se on niin mutapohjainen. Sitä ei oikein tiedä, mitä sinne päästetään. Sanotaan, että vähän negatiivinen sävy on tänä päivänä omassa mielessä Nurmonjoesta, koska se on mennyt niin huonoon kuntoon. Mutta kyllä mä oon pienenä uinu ja kalastanut.” – – ”Lapsuusmuistot toisaalta taas on tosi positiivisia, siinä on tosiaan niin paljon pulikoitu. Siinä on sellasia koskien kiviä, millä on hypitty ja kaikkee tällaista. Sinne lapsuuteen aikalailla se [joki] enemmän sijoittuu. Tänä

Kuva 77. Veneskoski-Viitalankylä, taustalla Hirvijärven allas. Kuva Aarno Isomäki.

päivänä siitä on niin kaukana, että enää ei tunnu oikein missään.”

Kaikki paikallaolijat eivät asu Nurmossa. Muualla asuville ja Hyllykalliolla vain väliaikaisesti oleskeleville Nurmonjoella ei ymmärrettävästi ole erityistä merkitystä. Ilmajoella syntynyt ja Hyllykalliolla asunut keskustelija kertoo, että joki ei Hyllykalliolla eläville yleensäkään ole yhtä tärkeä kuin muualla Nurmossa. *”Ei Hyllykalliolla oikein tuo joki niin merkitse.”*

Harrastuskäyttö ei ole kokonaan loppunut. Kerrotaan, että ainakin alempana Hipin ja Ruhan kohdalla joessa olisi hyvinkin kalaa: *”Yks tuttava – – kehuu kalastuksellisesti hyväksi. – – Ihimisillä on se käsitys, ettei siellä oo kalaa, mutta kyllä sieltä vaan vissiin hyvinkin tuloo.”*

Tämän päivän uimapaikat löytyvät Tanelinrannasta ja Veneskosken louhoksesta. *”Siinä Veneskoskella on se, Murskak-si kutsutaan, se louhos tai se, niin siellä mä oon käynyt... sen mitä oon käynyt. Ja Tanelinranta. En tiedä, onko paikallisia oikein enää muita?”* Hirvijärveä pidetään enemmän kala- ja mökkipaikkana, mutta tekojärvisä ajelehtivat turvelautat ovat joskus aiheuttaneet osallistujille outojakin kokemuksia. *”Siellä niitä lauttoja seilaa. – – Kerran oltiin yhdellä mökillä siellä, niin se isäntä toimitti, että tuohon on yhtäkkiä tullut tuomoinen saari tuohon rantahan. Niitä mättähiä on siellä.”*

Joku paikallaolijakin on käyttänyt lastaan Hirvijärvellä kalassa, vaikka ei erityisesti kalastusta harrastaisikaan, *”että vähän edes nämä perinteet jollakin tavalla. Mun pikkusisko on kova kalassa kävijä. Minä en niinkään.”* Kertoja muistaa

myös kyläseuran lapsuudenaikaiset kalastuskisat Isokoskella ja Veneskoskella Viitalan koulun kohdalla, vaikka *”räkäkiiski”* oli-kin yleisin saalis; muita saaliskaloja joella olivat ahven, hauki ja särki. *”Ne oli jokavuotinen kohokohta, kun olin pieni. En tiedä, onko ne vielä tänä vuonna hengissä. Vieläkö ne järjestää?”*

Seuraavaksi kuulijoille esitettiin lyhyt alustus erilaisista kotiseudun mieltämisen tavoista sekä kotiseutuaiheinen loru *Missä paras paikka on?* Loru hiljensi myös lapset hetkeksi kuuntelemaan menossa olevaa keskustelua. Osallistujilta tiedusteltiin, millaisista asioista heidän oma kotiseutunsa koostuu. Missä on lorussa mainittu paras paikka? *”Muistot”* on nopea vastaus. *”Se huoleton lapsuusaika. Missä se on vietettykin kotona, mummolassa, mökillä.”*

Keskustelijat korostavat lapsuuden kokemuksia ja pientä lähikokemuspiiriä kotiseutunsa muodostumisessa. Kaikkein varhaisimmasta lapsuudesta muistoja ei kuitenkaan ole.

”Kun mä oon pieneltä kylältä kotoisin, niin kyllä se mulla aikailla rajoittuu siihen, että joo Nurmossa, mutta sitten kuitenkin sieltä Viitalankylästä. No mä oon ollu viis, kun mä oon muuttanut sinne. Sitä ennen mä oon asunu Kasperissa ensimmäiset viis vuotta, mutta mä en muista siitä käytännössä juurikaan mitään. Että mä en niinkun koe, vaikka mä oon siellä asunut ensimmäiset vuodet, että se ois millään lailla mun koti. Vaan kyllä se on sitten taas se Veneskoski, missä on oltu. Ja tietenkin toinen missä oon ollu, on Kyyjärvi, Keski-Suomessa tuossa, ja sekin oli pieni kylä. Mä varmaan liitän kotiseudun semmoiseen pieneen yhteisöön, pieneen kylään, en isoon kau-

punkkiin niinkään... Ja kyllä ne on ne lapsuusmuistot, sehän se on, vaikka nyt on palattu niin sanotusti kotiseudulle.”

”Sama tuo pikkukylä, kun oon Härmästä kotoosin, niin siellä kans kaikki on pientä. Vaan jotenkin ne pienet asiat – ei mitään suurta, ihmeellistä vaan ihan pienis ympyröis lapsuus on vietetty. Vaikka ei tämäkään mikään kovin iso paikka oo.”

Turvallisuus, esimerkiksi läheisten ihmisten ja suvun luoma turvallisuus, muodostavat kotiseutua. *”Lähinnä jotenkin aattelee, että läheiset, mummot, paapat, tädit. Kun se suku on täältä lähtöisin, kotiseudulta, se liittyy siihenkin.”* *”Musta jotenkin semmoset turvalliset asiat. Semmoset, mitä on lapsena kokenut turvallisiksi, niin ne liittyy kotiseutuun. Kotiseutuun ei mun mielestä kauheesti kuulu mitään negatiivista kaikua. Ne jotenkin kaikki pesiytyy sinne sellaisiin kivoihin asioihin. No, toiset voi tietenkin ajatella kotiseutunsa negatiivisena, mutta mulla se on positiivinen.”*

Vaikka oma kotiseutu osataan rajata jokseenkin tarkasti jopa kylän ja talon tarkkuudella, keskustelijat ovat huomanneet, että kauempaa tarkasteltuna paljon laajemmatkin alueet alkavat tuntua kotoisilta. Kotiseuduksi voidaan kokea vaikka koko Etelä-Pohjanmaa. *”Mä ajattelisin kotiseutuna jopa kokonaisuutena tätä Etelä-Pohjanmaata. – Jos meet kauemmaksi, saat sanoo, että oot Pohjanmaalta, niin se on se. Mutta paljon on ihmisiä lähtenyt opiskelun peräs ja töitten peräs, – mutta itte on jäänyt sitte tänne. Oon mä käynyt pois, mutta mä oon tullut takaasin. Niin mä oon jotenkin kyllä ainakin yllypiä siitä, että mä oon täällä takaasin. On jotenkin kotoon olo, kun saa olla täällä niinku tutuus ympyröös.”* *”Se on jännä, jos sä näät televisiossa jonkun, ja siinä tulee, että*

ihminen, jota haastatellaan, niin on Kurikasta tai jostain, niin silti aina aattelee, että se on täältä päin. Että jotenkin sillä lailla se laajenee se skaala. Tai että jos sä oot vaikka Helsingissä ja joku sanoo, että mä oon sieltä päin, niin vaikka se nyt olis Kauhajoelta, silti se on jotenkin niinkun kotiseudulta, vaikka mä en millään lailla liitä sitä [Kauhajokea] kotiseutuuni. Mutta se on aina vähän yhteenkuuluvuuden tunne, kun ollaan Etelä-Pohjanmaalta.”

Murteella on keskustelijoiden mielestä suuri yhdistävä merkitys. *”Murre on sellainen, että se jyrää. Ei tartte montaa sanaa vaihtaa tuolla maailmalla, vaikka ulkomailla, tai laivalla.”* Jonkun mielestä omakin murre kuulostaa muualla kuultuna kauhealta. *”Kuulostanko mä tuolta?”* Silti *”murrekin kuuluu kotiseutuun, ja murren sanat.”* Rovaniemellä ja Jyväskylässä opiskellessa olisi tarvittu murren sanakirjaa, kun itselle tutun sanan vivahteita olisi pitänyt kuvata yleiskielellä. *”Eihän ne tiennyt siellä jopparia ja lesta, ja mitä näitä nyt oli.”*

Ilmajoella asuvan keskustelijan kokemukset ovat samansuuntaisia. Synnyinseudulla on erityinen asema, mutta muu-kin Etelä-Pohjanmaa toimii. *”Aika lailla samaa: Kaikki tiet vie sinne, missä oot syntynyt, oikiastaan. Mä tykkään asua Ilmajoella, enkä osaa muuttaa sieltä pois, mutta sitten mä voin tulla tänne perhekahvilaan. Ystävä on täällä.”*

Huomataan, että läsnäolijat ovat kaikki lähtöisin eri paikoista. *”Tämä on varmaan vähän sulatusuuni, tämä [Hyllykallio]. Tähän tullaa tästä – varsinkin perheet tästä lähipaikkakunnilta. Toki ne on varmaan paluumuuttajia pitkälti, mutta silti ne on tullut tähän, kun tämä on niin kasvava ja aika keskeinen paikka.”*

Kuva 78. Kivisaaren ja Hyllykallion alue ilmasta nähtynä. Kuva Arto Halttunen.

KOTISEUTU ASUINPAIKKANA

Kysytään, millainen paikka Hyllykallio on asua? Yleisesti kii-
tellään hyviä palveluja: autovuokraamo, lääkärikeskus, pankit,
ostoskeskukset, joista saa mitä tahansa. Kaikki on lähellä Hyl-
lykalliolla – kuukausiakin voitaisiin elää ilman, että Seinäjoen
keskusta tarvitsisi lainkaan lähteä. *"Mihinkä tästä loppujen
lopuksi tarttis lähteä? – – Palveluiden suhteen ainakin tää
on hyvä paikka. Ja en mää nyt moiti muutenkaan. Tää on
rauhallinen ja silti keskeinen."*

Hyllykalliolla aikaisemmin viisi vuotta asunut keskustelija
kiittelee myös palvelujen helppoutta, kun ostokset voi vaivatto-
masti suorittaa lastenrattaiden kanssa. Nykyinen asuinpaikka
Ämmälänkylässä miellyttää vielä enemmän. *"Kun on asuttu
sellainen pari vuotta tuolla mettäkylässä vähän pidemmän
matkan päässä, niin emmä kyllä ehkä tulis enää tänne ta-
kaasin... tänne asuinkeskukseen. Kyllä mä oon sinne mettän
keskellekin kotiutunu."*

Kauempana asuttaessa välimatkoihin aletaan suhtautua
eri tavalla. Kaupungista maalle tuntuu olevan pitempi matka
kuin maalta kaupunkiin. Veneskoskella aiemmin asunut kes-
kustelija vertaa kokemuksiin: *"Me haettiin vaikka maito-
purkkia täältä Seinäjoelta, ja käytiin monta kertaa päivässä,
eikä se matka tuntunu miltaään ongelmalta. Nyt kun sinne
pitää lähteä, kun siellä ei asu niin, voi että kun se on kauka-
na!"* Tuttuja on vaikea saada kaava-alueen ulkopuolelle, koska
"sinne asti" matkustaminen koetaan vaikeaksi. *"Kun taas Ete-
lä-Suomessa olevat kaverit sanoo, että 15 kilometriä: eihän
se ole mikään matka. Kun siellä ne on kymmeniä kilometrejä
ne välimatkat, niin ne ei piittaa, mutta täällä se tuntuu jo tuo
10–15 on heti pitkä."*

Uudessa kotipaikassa, maalaiskylässä, Nurmo tuntuu ole-
van enemmän läsnä. Esimerkkinä keskustelija kertoo, kuinka
Nurmon vanha raja halkaisee heidän nykyisen tonttinsa siten,
että *"meidän markilla"* on pala sekä Nurmoa että Seinäjokea.
Se teki ehkä muuttopäätöksenkin psykologisesti helpommaksi.
*"Se oli aika hienoa silloin, kun sinne muutettiin ja selvitettiin
niitä asioita. Ku mies oli pitkän aikaa [sillä kannalla], että
hänhän ei Nurmosta mihkään lähäre. Niin se sai osan Nur-
moa – – ja toisaalta toi on jännä, siinä voi olla se psykolo-
ginen juttu, että voi sanoa, että muutin myös Nurmoon. Ei
tarvinnu lähteä."*

KOTISEUDUN KUVAT

Omiksi kotiseudun kuvikseen osallistujat valitsivat ensimmäi-
senä *"jonkun peltomaiseman"*, *"aakeen laakeen Alajoelta"*.
Nippa-nappa pystyssä pysyvä latokin kuvassa voisi olla. *"Se ois
varmaan jostain Nurmonjoen varrelta, siinä ois vähän jokea,
sit siinä näkyis vähän peltoa ja joku tie siinä menis. – – Voi
olla että se olis tuossa jossakin Ala-Nurmonjoen varrella."*

*"Ensimmäisenä tuloo mieleen, kun Härmässä asuu, niin
se Kurjenluhta. En tiedä, kuinka virallinen nimi se Kurjenluh-
ta on. Se Ylihärman ja Alahärman välinen suora, missä ei oo
mitään muuta kuin peltoa. – – Sitä väliä on lapsena ja nuore-
na kulukenu erestakaasin."* Todetaan, että kuvavalinnat olisi-

vat melko samansisältöisiä, vaikka keskustelijat ovat syntyisin
eri kunnista.

Luonnonmaisemien nelikenttää katseltaessa sama yksi-
mielisyyys ei kuitenkaan jatku. Yksi keskustelija valitsee joki-
maiseman: *"Tuo vesikuvahan nyt on kuin suoraa meidän jo-
enrannasta lapsuudesta. Meillä oli tuollainen harmaa laituria
ja siinä istuttiin ongella."* Toista miellyttää enemmän pelto.
*"Mä taas valittisin tuon peltomaiseman, kun ei Härmässä oi-
kein muuta oo kuin peltoa ja latoja. Se kolahtais mulle."*

Kolmas keskustelija löytää kotiseutunsa piirteitä use-
ammista kuvista, mutta eri näkymät tuntuvat liittyvän eri
elämänvaiheisiin ja -tilanteisiin. *"Veten liittäisin lähinnä
mökkihin. Mä oon lapsuuteni hypänny mökillä. Se nyt oli
toki Keski-Suomessa, mutta tuo vesi oli niinku sinne. – – Tuo
latomaisema nyt on tuttu mummulasta, ja nyt tällä hetkellä
– – kun ikkunasta kattoo. Ja sitten aikuisempana on ehkä tuo
vasen alareuna [Suo ja pitkospuut]. – – Itse asiassa ei oo kun
kuukaus takaperin, kun käytiin Kuhjonnevan laavulla ja oli
kyllä komia näkymä! Tuli siinä vaan aatelleeksi, että enem-
män pitää jalakautua ihan lähimaastoon ja lähiluontohon."*

Metsämaisema ei saa kannatusta, vaikka metsäkin alu-
eella tietysti on. *"Mä en miellä tota metsää ollenkaan paikalli-
seksi, vaikka metsää täällä tietenkin on ja mäkin sieltä metsä-
kylästä olen kotosin. Se on enemmän, kun lähdetään tuonne
Kuortaneen suuntaan, niin sitten."*

Arvellaan, että läheisiä pitkospuita ei aina muisteta. Toi-
nenkin keskustelija kertoo käyttäneensä hiljakkoin lastaan
suomaisemissa Paukanevalla. Alueelle pääsee hänen mieles-
tään parhaiten Kiikuntien varresta, *"kun se menee suoraan
sinne makkaranpaistopaikalle."* Keskustellaan muistakin
mahdollisuuksista hakeutua ulkoilureiteille ja saada opastusta.
Keskustelijat eivät etsisi opastusta netistä. Mieluummin tur-
vaututtaisiin toisen ihmisen opastukseen, esimerkiksi oman
miehen tietoihin, koska *"se osaa nuo [paikat] vaikka silimät
ummessa, mutta mää eksyn, jos mä lähären"*.

Yksi osallistuja kertoo valitsevansa perheen kanssa kulki-
essaan joskus vähän pienempiä teitä ja tekevänsä näin *"koti-
seutumatkailua"*. Hän on huomannut, että useimpien paikal-
listen kohdallakin kotiseututietämys loppuu oikeasti aika lä-
helle. *"Melekeen pitää olla anoppi mukana, jos haluaa tietää
enemmän."*

Sosiaalisten ja henkisten maisemien kuvakentästä tartu-
taan ensimmäiseksi urheiluseuran logoon. *"No Jymy tieten-
kin. Mä oon itseni tosiaan hankkinut pesäpallosukuun. – – Ja
tietenkin tuo Atria, kun se on ollut se leivänantaja monille."*
Atria kuuluukin jokaisen osallistujan kotiseutuun. *"Isäntä sin-
ne joka aamu kampee..."* *"Kyllä mäkin tuon Jymyn sanoisin.
Mies on pelannut jääkiekkoa niin kauan, ei tosin nyt enää,
mutta sillon kun on tavattu, niin muistaa, että sen paris on
pyörityt... ja Atria tietenkin."*

Atrian tuotteista kotiseudun maku tiivistyy keskustelijoi-
den mielissä lujasti perinteiseen käristemakkaraan. Kun Itikan
käristettä – siis nykyistä Atrian käristettä – on opittu syömään
lapsesta asti, sitä on aikuisenakin melkein pakko saada. *"Itikan
käriste – – on aina ollut semmonen, mistä mää olen pitänyt
kynsin hampain kiinni. Sitten kun on tuolla Keski-Suomessa-*

Kuva 79. Makkaranpaistotuokio Lehtisalon laavulla. Kuva Taisto Hietämäki.

Kuva 80. Lankarin tupa. Kuva Pasi Komulainen.

kin kuljettu, niin siellä ei oo sitä ollu. Niin se on ollut kauhee puutos! Kun on mökillekin lähretty, niin on pitänyt ottaa käristettä mukaan monta pakettia, että pärjää.... – – Kyllä se tänä päivänä näyttelöä meillä ainakin perheessä suurta osaa. Nyt jo viishenkisenä perheenä tuhostetaan se yks käristepaketti samalta istumalta. Se on kyllä vahava juttu. Jos käriste häviäis maan päältä, niin mä en varmaan tiedä, mitä mä tekisin.” Muut keskustelijat jakavat näitä tuntemuksia. ”Varmaan moni nurmolainen kokis sun kanssa suurta sympatiaa.” Varsinkin Etelä-Suomessa Atrian käristeitä on edelleen vaikea löytää. Moni on turhaan etsinyt niitä kauppansa lihastiskiltä. Käristettä pidetään toisena Atrian ruokamakkarosta, jota myös Atrian työntekijät syövät. ”Ne jotka Atrialla ite on töissä niin nehan syö korkeintaan käristettä tai Wilhelmiä, nehan ei koske Hiillockseen ja Atrilliin ja kaikkiin muihin tälläsiin. – – Että se joka siellä on töissä näin sanoo, siitä voimme tietenkin aina lukea jotain.”

Jos Atria on ehdoton ja Jymykin tärkeä kotiseutuun liittyvä asia, Ruuhikosken logo herättää tuskin minkäänlaisia tunteita. ”Se on mulle ihan sivuseikka”, eräs keskustelija toteaa. Itsekin kentän seutuvilta kotoisin oleva keskustelija arvelee, että voisi ehkä kertoa Ruuhikosken golf-kentän listan jatkona, jos pitäisi lueta Nurmossa olevia asioita. ”Jos rumasti saa sanoo, se on se viidenkymmenen kilometrin hidaste siinä matkan varrella, kun mennään läpille.” Vähämerkityksisenä kenttää pitää myös toinen keskustelija, joka toteaa, että ”Mulle tulee Ruuhikoskesta vain se mieleen, että kun siitä menöö läpille sitä tietä pitkin, niin tuloo sellainen olo, että koska tuloo se golfpallo auton lasihin.” Keskustelijat arvelevat, että golf on ehkä tälle ikäluokalle liian uusi asia ja paini ehkä liian vanha. ”Siellä on se Painija-patsas, mutta – – mää oon ehkä liian nuorta aikakautta siihenkin, että se mulle merkkais oikeen mitään.”

Potkukelkat ovat aina kuluneet keskustelijoiden käytössä, mutta ei niitä ole mielletty erityisen nurmolaisiksi. ”Meni varmaan aika kauan, ennen kun edes hoksasin, että ne tehdään täällä.” Joku kertoo, että heillä on neljä-viisikin kelkkaa. On myös isältä jäänyt perintökelkka, joka on juuri hiekkapuhallettu ja maalattu ja samalla kelkalla lapsikin potkuttelee. ”Ne on hyviä kelkkoja, Ne kestää, jos ne vaan on hyvin pidetty. Ei niissä oo mitään vikaa.”

Seuraavana virikkeenä kuullaan ruoka-aiheisia loruja. Ruot Poika nieli näkkärin ja Nälkäpoika herättävät keskustelun luonnonmarjojen käytöstä. Marjastus on noussut entistä tärkeämmäksi sivukylälle muuttamisen jälkeen. ”Joka postireisulla syödään kourallinen vadelmia ja nyt puolukoota. Lapsen, jotka ei ennestään ole puolukan päälle paljon katonutkaan, niin nyt kun ne löytää itte mättähän päältä niin: Äiti, mikä tämä on? Saako tämän syödä?” Toinen keskustelija lisää marjastukseen myös muita merkitysulottuvuuksia. ”Meillä on aina mun isä marjastanut. Äiti ei tykkää. No puskesta voi poimia. Se [isä] on pohjalainen mies, se puhu ei pukahda. Mutta isälle se on terapiaa käydä metsässä marjastamassa.”

Marjastaminen liittyy keskustelijoiden mielestä tähän kotiseutuun. Sen merkitys on korostunut omien lasten myötä. ”Kun on lapsen hankkinut, niin haluais ehkä siirtää sitä pe-

rintöä.” Kyse ei ole kotoilusta, vaan ennemmin aikuistumisesta ja perheen tarpeista. ”Nyt itteäkin alkaa kiinnostaa. Ei ole aikaisemmin kiinnostanut. – – Se tulee ihan siitä, että pitäis yrittää lasta opettaa syömään normaalia kotiruokaa ja siihen kuuluu marjat.” Marjastus ja kasvitarha ovat lapsiperheelle myös säästämisen paikkoja. ”Olen just eilisen ehtoon keitelty omenasosetta, enkä tiedä koska keitän seuraavan kerran. Tuli nimittäin jo pikkusen korvistakin omenasosetta!” Tuntuu haaskaukselta jättää omenoita hukkaan. Yksi osallistuja kertoo, kuinka hän on lapsena seurannut vierestä isoäitinsä mehujen ja soseiden keittoa. ”Mumma on hämmentänyt hellalla sosetta, ja siellä on ollut puolukat ja marjat ja systeemit tehnyt kaikki niin. – – Jotenkin siitä tulee vähän semmoinen, että nyt on mun vuoroni tehdä näitä!”

Loruvirikkeissä Missä voi kohdata kavereitansa ja Vanhat ihmiset jatketaan ruokateemaa. Isovanhempien roolikin nousee esiin. Keskustelua jatketaan edellisten sukupolvien antamista esimerkeistä ja lasten aikakäsityksistä.

Rakennetun ympäristön kuvasto ei herätä keskustelijoissa suuria tunteita. Kirkko ja hautausmaa herättävät jonkun mielessä haikeutta. Vaikka kaupassa käydään joka päivä, ja liikuntahallikin on tuttu ja vaikka joku on mennyt vihille juuri tuossa kirkossa, mikään näistä ei saa yhdenkään keskustelijan selvää kannatusta. ”Kirkko nyt jos joku pitäis valita.” Prisma tuntuu keskustelijoilta kotiseudun kohteeksi ”jotenkin kylmältä”, ”liian arkiselta” ja ”läpikäyntipaikalta”. ”Jos mun pitäis kotiseutua ajatella, mä ajattelisin sitä vanhaa Viitalan kotikoulua. Nää ei oo mulle mitään sellaisia sydämenläheisiä.”

Yksi keskustelija muistaa tutustuneensa kirkkoon aivan uudella tavalla, kun pääsi osallistumaan lapsille tarkoitettuun opastuskierrokseen. ”Sain olla mukana Nurmon kirkon esittelykierroksella, kun olin töissä tuolla ryhmiksessä. Niille pidettiin kirkkokierros. Se oli kyllä aika hieno juttu itellekin – – Jos se kiinnosti pieniä nassikoota, niin kyllä siitä sai aikuinenkin paljon.” Hän kertoo käyneensä kierroksen toisenkin kerran. Paitsi omaa kirkkoa, esiteltiin myös, miten kirkossa käyttäydään: ”pappi heitti seljällensä lattialle. Ja siellä taputettiin ja huudettiin”. Kirkon sijasta yksi osallistuja valitsi toisen kirkollisen rakennuksen. ”Mä voisin laittaa Lankarin leirikeskuden. Sen vanhan. En sitä uusittua versiota.” Se kuului kertojan omiin lapsuuden kuviin.

Mualla asuva osallistuja tuntee kuvakentästä Kivisaaren liikekeskuksen ja kirkon, mutta varsinaiseksi kotiseudun kuvaksi hän nostaisi oman kotimetsänsä. ”Prismassa tuloo käytyä harva se päivä, samoin tuo hautausmaa on tullut tutuksi. Siellä tuloo käytyä. Ja sitten tuloo Kitinojan mettä, siellä ny lähinnä lapset käy miehen kanssa. – – Viimeksi viikonloppuna olivat molemmat isänsä kanssa mettäs.” Metsäretket kuuluvat hänen perheellään lähes jokaiseen viikonloppuun. Omasa metsässä samoillaan koiran kanssa ja paistetaan makkaraa.

KOTISEUDUN MUUTOKSET

Kysytään, onko viime vuosina tapahtunut jotain, mikä on muuttanut tai jopa hävittänyt kotiseudun tärkeitä piirteitä. Kysymys kirvoittaa heti useita päällekkäisiä vastauksia: ”Kuntaliitos, kelepaisko se?” ”Kuntaliitos on vähän semmoinen mörkö.” Seinäjoki ei tunnu luontuvan oman asuinpaikan nimeksi. ”Me laitettiin, taidettiin laittaa lapsen syntymäilmoitukseenkin, että Hyllykallio tai jotain tällaista. Ei sinne mitään Seinäjokea pistetä.” Toista osallistujaa Seinäjoen nimi ei häiritse yhtä voimakkaasti. ”Mä en oo niin vastahankanen. Mä suostun päiväämään kaikki Seinäjoelle ja laittamaan asuinpaikaksi Seinäjoen, mutta kyllä se vähän kaihtaa.” Pienemmän mittakaavan äkilliset muutokset ovat hänen mielestään vaikeampia. ”Kun ajat kotiin ja se vanha tuttu metsä, minkä keskeltä kääntyy kotitie... Se on kaadettu! Niin kylläpä tuntu kaameelta. Voi hyvänen aika: meillehän näkyy melkein kotiin asti!”

Veneskosken kaupan nopea purkaminen aiheutti yhdessä keskustelijassa tyrmistyksen tunteita: ”Siitä on lapsena menty paljon ohitte, ja siellä käyty, ja se on paljon vaikuttanut juttu, ja se hävis siitä. Niin se oli kyllä oikein Hö!... Hö!” ”Ja se hävis äkkiä”, vahvistaa toinen.

Pienien paikkojen, vanhojen rakennusten ja asioiden häviämistä haluttaisiin hillitä. ”Eikö ois voitu toisenkin kerran miettiä ja tuotakin ihan historiallisista syistä säilyttää.” Toisaalta sivukylillä on nähty sellaistaakin, että vanhoja torppia ”ei raaskita myydä ja laittaa etehenpäin, – – niin menevät itte edestänsä”.

Keskustelu palaa uudestaan kuntaliitoksiin. ”Se uhakuva, että tulis se kuntaliitos. Ilmajokihan ei oo liittynyt Seinäjokeen. Eikä varmaan liitykään. Se on semmoinen, että ei.” Myös Nurmossa asuva, mutta Ilmajoella syntynyt keskustelija yhtyy ajatukseen: ”Täällä kun se on jo tapahtunut ja on nähny,

mitä se on tuonut tullessansa. Mutta aina kun tulee puheeksi Ilmajoelta – – niin ajatteloo, että ei! Toivottavasti ei!”

Keskustelijoiden kokemusten mukaan kuntaliitos on tuonut heikennyksiä terveyspalveluihin ja yksilön arvostukseen. ”Nurmo oli pienempi. Musta tuntuu, että siellä ihmisillä oli enemmän arvoa, mitä sillon nyt, kun mennään Seinäjokeen. Jotenkin tuntuu, että jäädään vähän paitsioon.” Monet asiat, jotka Nurmon aikaan olivat ilmaisia palveluja, on nyt hinnoiteltu. Esimerkkinä mainitaan päiväkerhon kausimaksu sekä kevät- ja kesäretket.

Arvellaan kuitenkin, että ihmiset tottuvat. ”Varmaan menee vielä muutama vuosi, mutta kymmenen vuoden päästä ei kukaan pidä sitä [kuntien yhdistymistä] enää minään. Kun tulee uus sukupolvi, niin ne on elänyt aina niin. Ei ne ajattele sitä enää.”

Seuraavaksi kysytään, mitä kotiseudusta pitää vähintään säilyttää. ”Lapsuudenkoti”, on nopein vastaus. Muut vanhat rakennukset ja maisematkin tarvitsevat huolenpitoa. Niitä halutaan säilyttää jo siksi, että voi siirtää historiatietoa tuleville polville. ”Vanhaa rakennuskulttuuria pitäis jättää. – – Jos aatteloo omiakin lapsia. Jos ei vaikka kymmenen vuoden päästä oo enää mitään vanhoja rakennuksia eikä juttuja, mitä näyttää.” Rakentamatonta jokirantaa ja peltomaisemia-kin tarvitaan. ”Meillä odotetaan kuin kuuta nousevaa, että tulisi ohitustie, koska se helepottaa monta arkista asiaa, mutta sitten taas tosiaan toivoo, että sitä jäiskin, ettei aivan tuhota sitä mettää ja luontoa. Tehtäis vain sen verran kun on tarve.”

Kuntaliitoksien toivotaan jättävän sijaa myös monimuotoisuudelle. ”Ettei aivan pienet kunnat ja kylät sulautuisi, vaikka tulee kuntaliitokset. Että olis jollakin lailla omaakin reviiriä ja piiriä, ettei tarvitsisi olla niin yhtenäistä kaiken kaikkiaan.” Kappeliseurakunta on tästä yksi esimerkki.

Kuva 81. Venestalo. Kuva Timo Suutari.

Joissain asioissa keskustelijat haluaisivat hieman peruuttaa. *"Jotenkin ehkä haluais, että mentäis pikkusen takaperin tässä kehityksessä. Oon ajatellu itte tuota Kouran aluetta. Siinä on kovasti tulossa uusia tontteja."* Keskustelija näkee siinä uuden mahdollisuuden kyläkouluille. *"Siellä koulu pysyy ennallansa ja vielä vaikka Venestalo otettais takaisin kouluksi. Mä haluisin, että kelattas taaksepäin, että kun koko ajan pikkukouluja lopetetahan ja niitä häviää."* Kuitenkin ongelmat kasaantuvat keskustelijoiden mielestä suurempiin kouluihin. *"Vaikka me ollaan pieni vielä Seinäjokikin kaupunkitasolla, mutta ongelmat alkaa olla jo vähän isompien kaupunkien."*

Osallistujien lapset menevät kouluun eri puolille laajaa kuntaa: Nurmon keskusta, Hyllykallioon, Kärkeen. *"Kilometrin päässä olis kyllä Ämmälänkylän koulu, mutta se ei ole sitten vuoden 79 ottanut oppilaita enää vastaan."* Toisaalta Hyllykallion jatkuva kasvu tarkoittaa sitä, että uusiakin kouluja saattaa tulla. *"Siinä vaiheessa, kun mun lapsi menee kouluun, niin hyvällä säkällä tuossa välissäkin jököttää koulu, kun tätä väkeä lisääntyy ja lisääntyy. – – Tuntuu, että kaikki, mitä rakennetaan on valmiiksi jo pieniä siinä vaiheessa, kun ne valmistuu."*

MIELIPAIKAT JA KOTISEUDUN TULEVAISUUSKUVAT

Muiden tilaisuuksien tapaan perhekahvilan tilaisuus päättyi kahteen kirjoitustehtävään, joista ensimmäisessä annettiin tehtäväksi kuvata merkityksellisiä kotiseudun paikkoja sekä vastaajan omasta että lastensa näkökulmasta. Vastauksissa mielipaikat rakentuvat kerroksittain siten, että esimerkiksi lapsuuden kotiseutu, mökki ja nykyinen asuinalue muodostavat mielipaikkojen kokonaisuuden.

Kaikki neljä vastaajaa mainitsivat nykyisen kotinsa ja elinympäristönsä henkilökohtaisena tai lastensa mielipaikkana. Kotipaikkoina mainitaan Ilmajoen Ahonkylä, Kitinoja ja Hyllykallio. *"Asuinalue, rivarilähiö kavereineen, leikkipaikkoinen, piilopaikkoinen, kauppa, kiosk, yms. Koulumatka pyöräillen, kaverien kodit, autotalot, joihin seikkailuja."* Erityisesti toivotaan, että nykyinen elinympäristö tarjoaa lapsille turvallisuutta ja hyviä muistoja. *"Tällä hetkellä vietämme perheen kanssa aikaa eri leikkipuistoissa ja — — omassa metsässä. Niissä on mukava viettää yhteistä aikaa ja toivottavasti niistä jää myös lapsille hyviä muistoja."* Omaan kotipaikkaan suhtaudutaan hyvin luottavaisesti. *"Siellä asutaan tod. näk. nyt & aina."* *"Vihdoin monien vuosien jälkeen olen löytänyt oman kodin. Omakotitalo, oma piha ja hyvät naapurit. Takapihalla tuttua peltoa. Appivanhemmat 50 m päässä, hyvässä hengessä. Koen, että olemme paikassa, jossa on kuitenkin yhteisöllisyyttä, vaikka ympäristö on lapsuudenkotiä laajempi. Oma koti on myös omalle lapselle tärkeä paikka. Koen, että hän kokee paikan tuttuna ja turvallisena."*

Vastaajien oma mummola tai oma lapsuudenkoti – nyt lasten mummola – on toinen merkittävä kotiseudun kerros. Tässä roolissa mainitaan Rengonkylä, Harjunmäki, Veneskoski, Hyllykallio, Ilmajoen keskusta ja Alahärmä. *"Mummolat maalla — — mummolan pihapiiri, lähimetsä, kauppa-auto. Pihapiirin rakennukset ja 'jännitys' niiden sisällöstä."* *"Lap-*

suudenkoti sijaitsee Veneskoskella Nurmonjoen varrella. Omat vanhemmat asuvat yhä siellä, joten mummila on myös omalle lapselle tärkeä paikka. Perinteinen punainen pohjalaistalo, jossa toisessa päässä isovanhemmille rakennettu 'syytinki'. Pihassa vanha navetta, joka muutettu ulkorakennukseksi. Käymme lapsen kanssa viikoittain."

Kaksi vastaajaa nostaa erikseen esiin lapsuuden kouluihin liittyvät hyvät muistot. Entisestä Veneskosken koulusta, nykyisestä Venestalosta kirjoitetaan: *"Paljon hyviä lapsuus- ja nuoruusmuistoja. Silloin tällöin käymme huviksemme paikkaa katsomassa. Aina muistuu mieleen hyvä, pienen koulun yhteishenki."* Myös mökki ja etenkin mökillä oloon liittyvät lapsuusmuistot kuuluvat omiin mielipaikkoihin. *"Mökki Keski-Suomessa. Lukemattomat mökkireissut, serkkuja mukana ja paljon leikkimuistoja mökin ympäristössä, järvessä niin, että evät kasvoi! Kaupassakäynnit, torilla jäätelöt. Ihania muistoja."*

Toisessa kirjoitustehtävässä pyydettiin paikallaolijoita kuvittelemaan tulevaisuuttaan viisi vuotta eteenpäin oman viihtyvyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen kannalta. Valittavana oli joko myönteinen tai kielteinen tulevaisuudenkuva, johon eläytyä. Kolme tehtävään vastanneesta kirjoitti myönteisen virikkeen ohjaaman tulevaisuuskuvan ja yksi vastaaja eläytyi tulevaisuuskuvaan, jossa kotiseudulla tapahtuneet muutokset olivat vähentäneet yhteenkuuluvuuden ja viihtyvyyden tunnetta. Kaikkia tulevaisuuskuvia yhdistää pohdinta kunnallisista ja kaupallisista palveluista sekä niiden saatavuudesta ja saavutettavuudesta laajemman kaupunkiseudun sisällä. Kuten vastaajat kirjoittavat: *"isossa kaupungissa yksilöllisyys ja palveluiden saavutettavuus on huonontunut"* tai *"terveyspalvelut muuttuu ja keskittyvät yhteen paikkaan, toivottavasti se ei heikennä palvelujen saatavuutta."* Samalla kuitenkin koetaan, että vaikka *"palveluihin on matkaa, mutta koska kotiympäristössä viihtyy, ei kulkeminen tunnu rasitteelta. Kulkuyhteydet ovat parantuneet, liikennevaloissa istuminen on vaihtunut sujuvaan liikennöintiin."* Osana kulkuyhteyksien paranemista mainitaan myös itäinen ohikulkutie. *"Paljon puhuttu ohitustie on valmis tai ainakin rakenteilla. Toivottavasti se on onnistunut ratkaisu."* Yksi vastaaja kuvaa, kuinka palveluita käytetään laajemman työssäkäyntialueen sisällä. *"Ilmajoeltahan palvelut ovat aika lailla kadonneet ja tulee aika paljon käytyä muutenkin Seinäjoella, koska sinne on Ahonkylästä sama matka. Olen lisäksi Seinäjoella töissä, jotenkin senkin vuoksi tulee käytettyä Seinäjoen palveluja."*

Toinen tulevaisuuskuvista esiin nouseva teema on yhteisöllisyys ja asukkaiden identiteetti osana muuttuvaa kuntarakennetta. Myönteisissä tulevaisuuskuvissa esitetään, kuinka kokemus kuulumisesta johonkin vahvistuu ja kuinka tulevaan kuntaliitokset eivät horjuta ihmisten alueellista identiteettiä. *"Pienelle asuinalueellemme on saatu lisää asukkaita. Kyläyhteisö on vireä, toimiva, yhteistyö toimii."* *"Vaikka Ilmajoki liittyisi Seinäjokeen, niin siltikin olen aina ilmajokinen."* Toisaalta kaupungin kasvun nähdään ilmenevän kasvavina ongelmina. *"Yhteisöllisyys alkaa katoamaan, ja palvelut ovat yhä vaikeammin saatavissa. Rakentaminen lisääntyy ja vanhaa asutusta ja rakennuksia on purettu uuden tieltä. Käsite Nurmon kunta alkaa häipyä ja on vain isoa kaupunkia."*

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- Ampuja, Riitta (2005). *Lyly keinuu Kiikussa*. SPOY. Uusikau-punki.
- Eskola, Jari (1997). *Eläytymismenetelmäopas*. TAJU, Tampe-re.
- Eskola, Jari (1998). *Eläytymismenetelmä sosiaalitutkimuksen tiedonhankintamenetelmänä*. TAJU, Tampere.
- Helsingin Sanomat*. Verkkoalehti. Saatavissa: <http://muistot.hs.fi/muistokirjoitus/5001/gustav-fredrik-sandelin>.
- Historiallinen vuosikirja*, Nurmo (2010). Elettyä elämää. Nur-moo-Seura ry, Eteläpohjalaiset Juuret ry. Kyröprint Oy, 2010.
- Kujala, Juhani (2011). Mestaripainija Aarne Reinin sukujuuret Nurmossa. *Nurmon Joulukuukausi* 2011. Nro 48. Nurmoo-Seu-ra. I-Print Oy, Seinäjoki. 58–61.
- Latikka, Olavi (1994). *Nurmoosta voimalla. Nurmon His-toria III. Kilpaurheilua ja liikuntaharrastuksia en-tisajoista 1900-luvun viimeiselle vuosikymmenelle*. Yhteiskuntahistoriallinen tutkimus. Ykkös-Offset Oy, Vaasa 1994.
- Läntinen, Aarre (1994). *Nurmon historia II. Aika kunnal-ishallinnon perustamisesta toisen maailmansodan päättymiseen*. Ykkös-Offset Oy, Vaasa 1994.
- Läntinen, Aarre (2008). Murroskauden tiennäyttäjä. Teokses-sa: *Rakentaen ja rukoillen*. Nurmon seurakunnan juh-lakirja. Art-Print Oy 2008. 9–30.
- Luukko, Armas (2008). *Tutkijan taipaleelta*. Otavan Kirjapai-no Oy, Keuruu 2008.
- Perinnealbumi* (1982). Etelä-Pohjanmaa 2. Päätoimittaja Ola-vi A. Antila. Kimy-Kustannus Oy, Kuopio. Vaasa Oy:n kirjapaino, Vaasa. 1982.
- Riukulehto, Sulevi (2010a). The Three Stages of Landscapes as a Basis for Regional Identity. Teoksessa Elina Pul-liainen & Kirsi Siltanen (toim.): *The Search: Future dy-namics of regional development. NoRSA 2010. Book of abstracts*. University of Tampere, 2010. 49–50. Konfe-reenssiesitys.
- Riukulehto, Sulevi (2010b). Reforming Regional Identities be-tween Local and National. Experiences from Western Finland. The 12th International Conference of Interna-tional Society for the Study of European Ideas. *Thought in Science and Fiction*. 3.8.2010 Ankara, Turkey. Kon-ferenssiesitys.
- Riukulehto, Sulevi (2012). Forming a Homely Landscape – a Framework for Personal Identity. Teoksessa: Tuija Mo-nonen, Eeva Uusitalo, Eila Alho (toim.) *Rural at the Edge. The 2nd Nordic Conference for Rural Research. Book of Abstracts*. Maaseudun uusi aika ry 2012. 47–48.
- Riukulehto, Sulevi & Timo Suutari (2012). *Joki on Nurmon äiti. Nurmonjokilaakso kotiseutukuvassa*. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Julkaisuja 28.
- Seinäjoen kylät (2010). *Voimaa, vireyttä ja tekemisen meinin-kiä*. Seinäjoen Seudun Kehittämissyhistys Liiveri ry.
- Suutari, Timo & Sulevi Riukulehto, Katja Rinne-Koski & San-na Ojalampi (2011). *Kotiseutua paikantamaan - Pää-määränä kulttuurisesti kestävä Nurmonjokilaakson kotiseutusunnitelma*. Idearaportti. Helsingin yliopis-to, Ruralia-instituutti. Raportteja 77.
- Vesala, Kari Mikko & Teemu Rantanen (2007). Laadullinen asennetutkimus: Lähtökohtia, periaatteita, mahdol-lisuuksia. Teoksessa: Vesala, K.M. & Rantanen, T. (toim.): *Argumentaatio ja tulkinta. Laadullisen asen-netutkimuksen lähestymistapa*. Gaudeamus. Helsinki University Press. 11–61.

LIITE 1. Kyläseurojen tilaisuuksissa käytetty virikehaastattelurunko

Nurmonjokilaakson kotiseutusuunnitelma

"Etelä-Pohjanmaalta", Vihtori Ylinen 1915

Keskustelutilaisuus

Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti

Hankkeen tavoite ja kuvaus

- *Nurmonjokilaakson kotiseutusuunnitelma* -hankkeessa kootaan nurmolaisten käsityksiä kotiseudustaan ja laaditaan niistä kokonaiskäsitys raportin muodossa.
- Hanke tukee kyläseurojen ja alueen yhdistysten omaehtoista toimintaa sekä edistää kokemuksellisen kotiseudun huomioonottamista alueen kehittämisessä.
- Kevään ja kesän 2012 aikana järjestetään noin kymmenen keskustelutilaisuutta alueen asukkaille (mm. Nurmoo-Seura, kyläseurat).
- Tilaisuuksissa viritetään keskustelua sanoin ja kuvin. Jokaisesta tilaisuudesta kirjoitetaan tiivistelmä. Tiivistelmät yhdessä muodostavat varsinaisen kotiseuturaportin rungon.
- Hanketta rahoittavat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta Seinäjoen Seudun Kehittämisyhdistys Liiveri ry sekä Nurmoo-Seura ry. Hanke kestää syksyyn 2012 saakka.

”Paisunta” Ylijoella (Kuva Aarno Isomäki)

Viitalankylä-Veneskoski, taustalla Hirvijärven tekoallas

(kuva: Aarno Isomäki, <http://parinapojanjorinoita.blogspot.com/2010/08/maakuntakeskuksessa.html>)

Keski-Nurmoa, Ruuhikoski

(kuva: Aarno Isomäki, <http://parinapojanjorinoita.blogspot.com/2010/08/maakuntakeskuksessa.html>)

Nurmonjoki Keski-Nurmosta nähtynä

(kuva: Aarno Isomäki, <http://parinapojanjorinoita.blogspot.com/2010/08/maakuntakeskuksessa.html>)

Hyllykallion aluetta

(kuva: Arto Halttunen, <http://www.paramotor.fi/160808.htm>)

Tepon aluetta, taustalla Atria

(Kuva: Arto Halttunen <http://www.paramotor.fi/160808.htm>)

Nurmon kirkonseutua

(Kuva: Aarno Isomäki, <http://parinapojanjinorinoita.blogspot.com/2011/10/seinakaupungista-lapualle.html>)

Hipin allas

(kuva: Aarno Isomäki, <http://parinapojanjinorinoita.blogspot.com/2011/10/seinakaupungista-lapualle.html>)

Virike 1.

Mitä kuuluu kotiseudun kokonaisuuteen?

"Kotiseutu on se, minkä jätin kerran taakseni". Kotiseutu elää vain muistoissa.

"Kotiseutu on se, mitä kannan mukani kaikkialle". Kotiseutu on ajassa muuttuva kokonaisuus.

Virike 2.

- Millaisista asioista kotiseutusi koostuu, mitä asioita liität kotiseutuusi?
- Tunnetko kylän kotiseuduksesi?

Virike 3.

- Miten kuvailisit kylää sellaiselle, joka ei sitä entuudestaan tunne, millainen on *kylän henki* ja miten se erottuu muista Nurmon kylistä?

Virike 4.

- Jos kotiseutuasi pitäisi kuvata yhdellä valokuvalla, mitä kuva esittäisi ja mistä ottaisit kuvan?

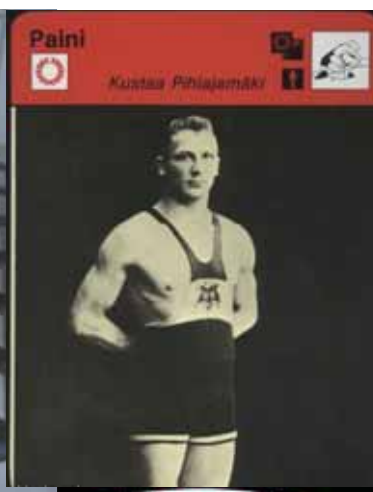

Virike 5.

Kuvat: Timo Suutari, Aapo Jumppanen, Taisto Hietamäki <http://www.tripmondo.com/finland/province-of-western-finland/ilkka/picture-gallery-of-ilkka/>

Virike 6.

Virike 7.

Kuvat: Timo Suutari, Arto Halttunen, <http://www.paramotor.fi/160808.htm>, http://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Nurmon_liikuntahalli.JPG, http://www.liiveri.net/nurmon_museo

Virike 8.

- Miten henkilö, joka muuttaa muualta tälle alueelle (kylään tai yleisemmin Nurmon alueelle), ottaa paikan kotiseudukseen?
  - Mitä asioita täällä on, jotka tekevät alueesta hänelle kotiseudun ja kiinnittävät häntä tänne?
  - Miten alueesta saadaan entistäkin kotoisampi?

Virike 9.

- Onko viime vuosina tapahtunut sellaisia asioita, jotka ovat muuttaneet tai jopa hävittäneet sinulle tärkeitä kotiseudun piirteitä?
  - Mihin ne ovat liittyneet, esim. luontokohteen katoaminen, nimistön muuttuminen jne.

Virike 10.

- Mitä elementtejä kotiseudustasi täytyy säilyä, että koet sen edelleen kotiseudekseen?
  - Miten voi parhaiten toimia kotiseutunsa hyväksi?
  - Mitä kotiseututyö tai kotiseutuhenki sinulle merkitsevät?

Virike 11.

- Pohdi, mitkä ovat sinulle *henkilökohtaisesti* merkityksellisiä kotiseudun paikkoja ja kirjoita niistä lyhyt kuvaus paperille.
  - Missä ja millaisia nämä paikat ovat, mitä niissä tapahtuu, miksi ne ovat sinulle tärkeitä jne.

Ohje: kirjaa 1-3 paikkaa

Virike 12.

- Valitse *jompikumpi* oheisista tekstikuvauksista ja jatka lyhyesti kertomusta omin sanoin paperille.

A) *Kuvittele viisi vuotta eteenpäin. Kylässä on tapahtunut muutoksia, mutta koet yhä yhteenkuuluvuutta alueelle ja viihdyt siellä. Kuvaa omin sanoin, mitä on tapahtunut.*

TAI

B) *Kuvittele viisi vuotta eteenpäin. Kylässä on tapahtunut muutoksia, etkä koe enää yhteenkuuluvuutta alueelle etkä viihdy siellä. Kuvaa omin sanoin, mitä on tapahtunut.*

LIITE 2. Historian tapahtumia ja henkilöitä koskevat virikkeet

Virike 4.

- Mikä tai mitkä menneisyyden tapahtumat ovat eniten muokanneet nurmolaisuutta?

Virike 5.

- Onko historiasta nostettavissa esiin joitain henkilöitä, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi, siihen, mitä Nurmo ja nurmolaisuus ovat tänä päivänä?

Virike 6.

- Minkä historiallisen tapahtuman tai henkilön kaikki nurmolaiset tietävät (tai heidän tulisi tietää)?

LIITE 3. Perhekahvilassa esitetyt loruvirikkeet

Missä paras paikka on?

Missä paras paikka on,
paras alla auringon?
Onko siellä muita?
Onko siellä puita?
Avoimia suita?
Hirmuliskon luita?

Missä pieni ihminen
oleskelee mieluiten?
Onko siellä vettä?
mitään vempelettä,
venettä tai muuta?
Soutaa kohti kuuta?

Missä paras paikka on,
paras alla auringon?
Mistä löytyy mistä?
Mitään tekemistä?

Sulevi Riukulehto (aiemmin julkaisematon)

Lymypaikka

Lymypaikka paras on
luona lautavaraston.
Sinne kuljetamme
arvotavaramme
Salaseura paras
varo meitä, varas!

Siellä joka päivä siis
väijyy veijareita viis.
Salaisuudet mitkään
eivät kestä pitkään.
Salaseura tarkin
löytää joka karkin.

Sulevi Riukulehto (aiemmin julkaisematon)

Joskus tekee mieli

Joskus tahdon telmiä,
teeskennellä kelmiä,
juosta pakoon pollareita
taskut täynnä dollareita.
Mutta missä? Milloin?
Minne menen silloin?

Joskus tekee mieleni
purra poikki kieleni.
Olla aivan yksinäni,
mietiskellä mielessäni.
Mutta missä? Milloin?
Minne menen silloin?

Joskus tahdon jutella
rupatella, puhella,
kuunnella ja tunnustella
kavereita kuulostella.
Mutta missä? Milloin?
Minne menen silloin?

Joskus tahdon leikkiä
hauskaa hippaheikkiä,
hyppiä ja singahdella,
innoissani vingahdella.
Mutta missä? Milloin?
Minne menen silloin?

Joskus tahdon nukkua
hiljaisuuteen hukkua,
maata vaiti varvikossa
niin kuin halko laatikossa.
Mutta missä? Milloin?
Minne menen silloin?

Sulevi Riukulehto (aiemmin julkaisematon)

Vanhat ihmiset

Tiedätkös silloin, kun maailma luotiin
varmaan jo mummalle postia tuotiin,
keitettiin kahvia, kuumana juotiin,
silloin kun mammutinluu tuli muotiin.

Mumma on nähnyt jos minkälaista.
Sillä on tietoa monenlaista
menneistä ajoista, vieraista maista.
paikoista tutuista, hohdokkaista.

Mumma on nähnyt jo kaikki metkut.
Ei sitä yllätä kulkurinketkut.
Siihen ei tehoa temppuni mitkään.
Mumma on elänyt liiankin pitkään...

Sulevi Riukulehto (aiemmin julkaisematon)

Poika piti porkkanoista

Poika piti porkkanoista.
Tyttö tykkäs talkkunoista,
isä inkiväärivoista, äiti omenoista.

Poika vaati puolukoita.
Tyttö tahtoi mansikoita.
Isä mieli mustikoita, äiti etanoita.

Sulevi Riukulehto
(Kokoelmasta *Pikku-Sulevala*)

Nälkäpoika

Poika nieli näkkärin.
Päälle ahmi tikkarin,
dekkarin ja pokkarin,
popsi vielä makkaran
ja päivänkakkaran.

Vohki poika vohvelin.
Päälle hotki puhvelin,
kohta nieli kahvelin,
sitten vielä tohvelin
ja rikkakihvelin.

Sulevi Riukulehto
(Kokoelmasta *Pikku-Sulevala*)

Missä voi kohdata kavereitansa

Missä voi kohdata kavereitansa?
Vanhoja tuttuja, touhuissansa?
Oleilla rennosti, kuin kotonansa,
vanhoissa verkkarihousuissansa.

Missä voi leikkiä, laulaa ja juosta,
kirmata karkuun ja nauttia tuosta?
Missä voi pelata seurassa muiden,
puikkelehtia katveessa puiden?

Mikä on kaikista parasta ruokaa?
Herrojen herkkua lapsille tuokaa!
Kukaan ei varmasti vastusta täällä
sinappihuntua makkaran päällä.

Sulevi Riukulehto (aiemmin julkaisematon)

LIITE 4. Luettelo Nurmonjokilaakson kotiseutu-keskusteluissa mainituista nimistä

KASVIT JA ELÄIMET

ahven
haarapääsky
hauki
hevonen
hirvi
jouluukuusi
joutsen
kala
kalkkuna
kana
karhu
karja
karpalo
kielo
kiiski
kirjolohi
kissa
koira
kuovi
kurki
kuukkelii
käki
lammas
lehmä
liito-orava
lintu
lohi
marjapensaat
metsäkanalinnut
metsätähti
muuttolinnut
mänty
norppa
nurmi
omena
paju
peruna
pihlaja
porkkana
puolukka
sammal
saunavihta
sika
susi

särki
taimen
tukkipuu
tuomi
töyhtöhyppä
vadelma
valkovuokko
vilja
voikukka

HENKILÖNIMET

Ahokas Juha
asemapäällikkö Arjavalta
Duudsonit
Elonheimo Margareta
Elonheimo Viljo
Haapasalmi Hannu
Haapasalmi Markku
Hakola Antti
Hatakka Aapro
Hietaniemi Rami
Ikola Erkki
Jaskari Tauno
Kangas-Keisala
Knuuttila Verner
Kohta Heikki
Kujala Matti
Lahtis-Samppa
Lahtisten yrittäjäsuku
Lepänhaara Matti
Luukko Armas
Luukko Yrjö
Luukoon Köysti
Läntinen Aarre
Läntisen pojat
Läntis-Mikki (Mikko)
Mansikkamäki Iisakki
Maunula Ilmari
Maunula (pappi)
Maunula Kari
Mustajärvi (liikennöijä)
Mäki-Hakola Pentti
Nurmi Paavo
Pihlajamäki Kustaa

Pöntinen Benjam
Rasku Kustaa
Ripsaluoma Aukusti
Saariset
Salomäet
Salon porukka
Sandelin Gustav
Siltala Heikki
Siltala Juha
Soini Oiva
Talvitie V. J.
Teppo Heikki
Viitala Lenni
Viitamäki
vuorineuvos Honkajuuri
Yli-Hakola Aila
Yli-Jaskari Lempi
Wasastjerna

MUUT ERISNIMET

ABC
Ahonkylä
Ahvenjoki
Ala-Holma
Alahuomo
Alahärmä
Alajoki
Ala-Nurmonjoki
Alapää
Alapään koulu
Alapään nuorisoseura
Alapääntie
Alapää-seura
Alavus
Arla Ingman
Asemanmäki
Asemanpuisto
Asulanranta
Atria
Australia
Autionkoski
E.S. Lahtinen
ESLA
Epari

Espanja	Itikka	Knuuttilan koulu
Etelä-Pohjanmaa	Jalasjärvi	Koivusalon talli
Facebook	Jaskari	Koliini
Haali	Jaskarinkylä	Koliinin puisto
Haalin kenttä	Jokineva	Koliini-seura
Haalin kylätalo	Jouppilanvuori	Koliinitalo
Haalin lava	Jurva	Korkiamäki
Haalin pikkujouluvaellus	Jylhäkoski	Koskenlaskija-juusto
Haalin urheilukenttä	Jylhäntie	Kotavuori
Haalinmäen asuntoalue	Jymy	Koura
Haalinmäki	Jymy Seinäjoki	Kouran asema
Haali-talo	Jymy-jussit	Kouran asemarakennus
Haapokonto	Jymylä	Kouran kauppa
Harjunmäki	Jyväskylä	Kouran kenttä
Hautalan kauppa	Kalajärvi	Kouran koulu
Havilantie	Kannas	Kouran liikuntahalli
Heikkilänmäki	Karhuvuori	Kouran liikuntahallin tupa
Helsingin seutu	Karjala	Kouran lotta-talo
Helsinki	Kasperri	Kouran Louhi
Helsinki-Vantaan lentoasema	Kauhajoki	Kouran metsästysseura
Hemminginmäki	Kauhava	Kouran osuuskauppa
Herättäjäjuhlat	Kemi	Kouran painikämpä
Herättäjä-yhdistys	Kertunlaakso	Kouran pururata
Hipin altaat	Keskimäenranta	Kouran rukoushuone
Hipin mylly	Keski-Nurmo	Kouran urheilukenttä
Hipin pato	Keski-Nurmon jokiranta	Kouran vanha mylly
Hipinkosken pato ja -allas	Keski-Nurmon maamiesseura	kouran vanha paja
Hipinkoski	Keski-Nurmon tie	Kouran VPK
Hipinmäki	Keski-Pohjanmaa	Kouran VPK:n talo
Hippi	Keski-Suomi	Kouranluoma
Hirvijärven tekoallas	Kesko	Koura-seura
Hirvijärvi	Keskustie	Kuhjonnevan laavu
Honkalanranta	Kiiikki	Kuitula
Huhtala	Kiikoon silta	Kultaisen iän kerho
Huissi	Kiikun kylätalo	Kulunvuori
Huumonkoski	Kiikun laavu	Kuopion kaupungintalo
Hyllykallio	Kiikun leikkikenttä	Kuopion tori
Hyllykallion kenttä	Kiikun monttu	Kuoraslampi
Hyllykallion koulu	Kiikun suora	Kuorasluoma
Hyllykallion pesäpallokenttä	Kiikunmäki	Kuorasluoman ja Nurmonjoen yhtymä-
Hyllykallion srk-keskus	Kiikunpolku	kohta
Hyllykallio-seura	Kiikunsalo	Kuortane
Hyllykamari	Kiikunsuora	Kuortaneentien liikenneympyrä
Hytynkoski	Kiikuntie	Kurikan saha
Hyvinkää	Kiimamäki	Kurikka
Härmä	Kirkonkylä	Kurjenluhta
Härmä-elokuva	Kirkonmäki	Kurjennevantie
Härmänmaa	Kirkonranta	Kuronen
Hööpakka	Kirkonseutu	Kustaankuja
Ilmajoen uimahalli	Kitinoja	Kuusenlahden alue
Ilmajoki	Kivijärven kosteikko	Kyrönjoki
Inha	Kivijärven laavu	Kyrönjokilakia
Isokosken tie	Kivijärvi	Kyrönjokivarsi
Isokoski	Kivisaaren kauppakeskus	Kyyjärvi
Isometsän laavu	Kivisaaren liikekeskus	Kärki
Itikan käriste	Kivisaari	Laivanpäänmukka

Lakkisussun alue	Nurmon Jymy	Perälä
Lakkisussunmäki	Nurmon kappeliseurakunta	Perämäen kotijuusto
Lankari	Nurmon keskusta	Peräseinäjoki
Lappeenranta	Nurmon kirjasto	Pihlajamäen kotitalo
Lappi	Nurmon kirkko	Pohjanmaa
Lapua	Nurmon kirkkomaa	Pohjois-Suomi
Lapuan kirkonseutu	Nurmon kirkonmäki	Poomi
Lapuan sähköyhtiö	Nurmon kirkonseutu	Prisma
Latikanmäki	Nurmon koulukeskus	Prisman alue
Latikka	Nurmon liikuntahalli	Prisman liikekeskus
Leader-hankkeet	Nurmon museo	Prisman risteys
Lehmijoki	Nurmon osuuskauppa	Prismanmäki
Lehtisalon louhos	Nurmon painikämpä	Provinssi
Leppilahden monttu	Nurmon seurakunta	Rahamänty
Loimaa	Nurmon seurakuntatalot	Rajakivi
Lontoo	Nurmon Siwa	Rannikko-Pohjanmaa
Loukon kartanon torni	Nurmon Urheilijat	Rautatieläisten talo
Louon (Loukon) kartano	Nurmon urheiluhalli	Rengastie
Louvoon monttu	Nurmon urheilukenttä	Rengonkylä
Lukkarintalo	Nurmon vanha asemanseutu	Rinkitie
Luoman kurvi	Nurmon vanha keskusta	Rintalansilta
Luonnontieteellinen museo	Nurmon vanha pappila	Ritarin kotimuseo
Lyly	Nurmon vanha puukeskusta	R-kioski
Lylyn risteys	Nurmon vanha risteys	Rovaniemi
Lylynkuja	Nurmon vanhainkoti	Ruha
Lylynperä	Nurmonjoen varsi	Ruotsi
Länsitie	Nurmonjoentie	Ruuhikosken alue
Mannilan paja	Nurmonjoki	Ruuhikosken golfkenttä
Manunkylä	Nurmonjokilaakso	Ruuhikosken juhannusvalvojaiset
Martikkalan kesäpyhäkoulu	Nurmonjokiranta	Ruuhikosken kallio
Martikkalanjärvi	Nurmoon norppa	Ruuhikosken uimaranta
Martikkalankylä	Nurmoo-Seura	Ruuhikoski
Martikkalansilta	Nurmo-sukat	Ryssy
Martikkalantie	Nurmo-talo	Saksa
Marttilankylä	Oikaisu-uoman vaelluspolku	Salokorpi
Metallica	Osuuskunta Hankkija	Sammatti
Metsäpirtti	Oulu	Savo
Metsäpirtti-juhla	Painijapatsas	Seinjoen seudun urheilijat
Minimani	Pallonurmi	Seinäjoen kansalaisopisto
Minimanin rajakivi	Pappilanranta	Seinäjoen Nurmo
Murhakallio	Pappilansilta	Seinäjoen oikaisu-uoma
Murhakorpi	Pariisi	Seinäjoen tori
Murhavuoren metsikkö	Pasto	Seinäjoen uimahalli
Murhavuori	Paston mylly	Seinäjoki
Murron lakia	Paston risteys	Seuramänty
Murska	Pastonsilta	Simpuransilta
Museonranta	Patoalue	Siwa
Mäenkylä	Patosilta	Sivosen talo
Nokia	Patovalli	Soininkylän kohta
Norsupuisto	Paukaneva	Sokos
Nummelanlampi	Paukanevan lintutorni	Sokos-market
Nurmo	Paukanevan pitkospuut	Solano
Nurmo-filmi	Paukanevan puhdistamo	SPR:n kultaisen iän kerho
Nurmon apteekki	Pentinmäki	Suomi
Nurmon asema	Penttilänranta	Taipaleenjoki
Nurmon asemarakennus	Persekivi	Tanalinrannan kiertoliittymä

Tanelinlammen kuntorata	Vaasan lääni	Väärämänty
Tanelinlampi	Vaasan rannikko	Vöyrinjoki
Tanelinrannan lentopallokenttä	Vaasan saaristo	Yks-Korva
Tanelinrannan pururata	Vaasantie	Ykskorvaasen tammi
Tanelinrannan uimaranta	Vaasantien ylitys	Ylihärmä
Tanelinranta	Valio	Ylijoen kauppa
Tanelintupa	Valkeavuoren koulu	Ylijoen koulu
TE-keskus	Valkiavuoren kansakoulu	Ylijoen kerhotila
Tepon alue	Valtatie 18	Ylijoen koulunmäki
Tepon puisto	Vanha Lankari	Ylijoen pankki
Teppo	Vanha Martikkala	Ylijoen vanha kauppa
Terijoki	Varsinais-Suomi	Ylijoen kyläseura
Tiistenjoki	Vehkaoja	Ylijoki
Traktorimuseo	Vehkaojansilta	Ylijoki-Peräseinäjoki-tie
Tukholma	Veneskosken kauppa	Ylijoki-päivä
Tunnelitie	Veneskosken louhos	Ylipään nuorisoseura
Tuomiston ladot	Veneskosken monttu	Ylistaro
Turku	Veneskoski	Ähtäri
Törnävä	Venestalo	Ämmälänkylä
Uimonen	Venäjä	Ämmälänkylän koulu
Vaasa	Viitalan koulu	Äyräpään taistelu
Vaasa-Jyväskylän -tie	Viitalankylä	Äyräpään taistelun muistomerkki
Vaasan kaupunki	Vimpeli	Äyräpään taistelun muistopäivä

